

บทละครโต้กลับ: การวิพากษ์วรรณกรรมเอกของยุโรป

นางสาวदनยา ทรัพย์ยิ่ง

สถาบันวิทยบริการ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาวรรณคดีเปรียบเทียบ ภาควิชาวรรณคดีเปรียบเทียบ

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2548

ISBN 974-17-4759-4

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

COUNTER-DISCURSIVE PLAYS: A CRITIQUE OF THE EUROPEAN CANON

Miss Danaya Supying

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree Master of Arts in Comparative Literature

Department of Comparative Literature

Faculty of Arts

Chulalongkorn University

Academic Year 2005

ISBN 974-17-4759-4

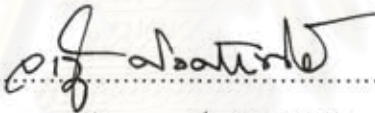
หัวข้อวิทยานิพนธ์ บทละครโต้กลับ: การวิพากษ์วรรณกรรมเอกของยุโรป
โดย นางสาวตณยา ทรัพย์ยิ่ง
สาขาวิชา วรรณคดีเปรียบเทียบ
อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ม.ร.ว. กองกาญจน์ ตะเวทีกุล

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยรับนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบัณฑิต

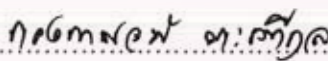

..... คณบดีคณะอักษรศาสตร์
(ศาสตราจารย์ ดร. ชีระพันธ์ เหลืองทองคำ)

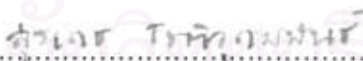
คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. จาตุรี ดิงศภทิพย์)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ม.ร.ว. กองกาญจน์ ตะเวทีกุล)

..... กรรมการ
(อาจารย์ ดร. สุรเดช โชติอุดมพันธ์)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตงยา ทร์พยียง: บทละครดักกลับ: การวิพากษ์วรรณกรรมเอกของยุโรป (COUNTER-DISCURSIVE PLAYS: A CRITIQUE OF THE EUROPEAN CANON) จ.ที่ปรึกษา: ผศ.ม.ร.ว. กงกาญจน์ ตะเวทีกุล, 193 หน้า, ISBN. 974-17-4759-4

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ทฤษฎีการนำเสนอและแนวคิดในบทละครดักกลับวรรณกรรมเอกเรื่อง *Une Tempête* ของเจม เซแซร์ *Pantomime* ของเดเร็ก วอลคีออตและ *M.Butterfly* ของเดวิด เฮนรี ฮวงโดยเป็นเครื่องมือตอบโต้อคติทางเชื้อชาติและความสัมพันธ์เชิงอำนาจในงานวรรณกรรมเอกของยุโรปเรื่อง *The Tempest* ของวิลเลียม เชกสเปียร์ *Robinson Crusoe* ของแดเนียล ดีโฟและ *Madama Butterfly* ของจาโคโม ปุชชินี

จากการศึกษาพบว่าวรรณกรรมเอกของยุโรปทั้งสามเรื่องได้นำเสนออคติทางเชื้อชาติด้วยการสร้างภาพลักษณ์ของตัวละครที่เป็นชนชาติอื่นที่ไม่ใช่ยุโรปให้มีความเป็นอื่นในลักษณะที่เป็นคู่ตรงข้ามกับชาวยุโรป ลักษณะของคู่ตรงข้ามที่ชาวยุโรปนำมาใช้เพื่ออธิบายความแตกต่างระหว่างชาวยุโรปกับชนชาติอื่น ได้แก่ คู่ตรงข้ามระหว่างผิวขาว-ผิวดำ นาย-ทาส ชาย-หญิง แล้วจัดวางความแตกต่างนั้นในลักษณะที่ไม่เท่าเทียมกันเพื่อให้ชนชาติอื่นเป็นตัวแทนของความด้อยที่มายืนยันความสูงส่งให้แก่ตัวตนของชาวยุโรป แต่เนื่องจากวรรณกรรมทั้งสามได้รับการยกย่องให้เป็นวรรณกรรมเอกซึ่งเป็นเครื่องหมายแสดงถึงความยิ่งใหญ่และความมีคุณค่าก็ทำให้อคติดังกล่าวถูกมองข้าม

นักเขียนซึ่งเป็นชนชาติอื่นสร้างบทละครดักกลับวรรณกรรมเอกขึ้นเพื่อปลดแอกตนเองจากการตกเป็นอาณานิคมทางความคิดของชาวยุโรป ผู้เขียนมุ่งลบล้างอคติที่แฝงอยู่ในวรรณกรรมเอกด้วยการนำวรรณกรรมเอกของยุโรปมาเล่าใหม่โดยเปลี่ยนแปลงโครงเรื่อง บริบท ตัวละครและรูปแบบการประพันธ์ตลอดจนพยายามสอดแทรกวัฒนธรรมพื้นถิ่นเข้าไปในเนื้อหาเพื่อยืนยันอัตลักษณ์ของวัฒนธรรมตนเอง แม้ผู้เขียนบทละครดักกลับวรรณกรรมเอกจะมีจุดมุ่งหมายในการตอบโต้อคติในงานวรรณกรรมเอกเช่นเดียวกันแต่ผู้เขียนมีแนวทางในการตอบโต้ที่ต่าง กัน เซแซร์เลือกที่จะคงความต่างแบบคู่ตรงข้ามระหว่างผิวขาวกับผิวดำไว้แล้วกลับชี้ให้เห็นความเป็นคนดำที่เคยถูกปิดกั้นนั้นเป็นสิ่งที่มีความค่านายกย่อง ในขณะที่วอลคีออตและฮวงมุ่งสลายระบบความคิดแบบคู่ตรงข้ามด้วยการชี้ให้เห็นว่าระบบคู่ตรงข้ามนั้นเป็นเพียงมายาคติรูปแบบหนึ่ง

ภาควิชา.....วรรณคดีเปรียบเทียบ.....

ลายมือชื่อนิสิต..... *กนกพร ทวีวงศ์*.....

สาขาวิชา.....วรรณคดีเปรียบเทียบ.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา..... *กนกพร ทวีวงศ์*.....

ปีการศึกษา...2548.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม.....-.....

4580142122: MAJOR COMPARATIVE LITERATURE

KEYWORD: CANON / COUNTER-DISDISCOURSE / POST-COLONIAL LITERATURE / ETHNIC IN LITERATURE

DANAYA SUPYING: COUNTER-DISDISCURSIVE PLAYS: A CRITIQUE OF THE EUROPEAN CANON. THESIS

ADVISOR: ASSIST. PROF. M.R. KONGKARN TAVEDHIKUL. 193 pp. ISBN 974-17-4759-4.

The objective of this thesis is to analyze the techniques and themes in three counter-discursive plays: Aimé Césaire's *Une Tempête*, Derek Walcott's *Pantomime* and David Henry Hwang's *M. Butterfly*. These techniques and themes function as strategies to expose ethnic prejudices and power relations in three selected European canonical works: William Shakespeare's *The Tempest*, Daniel Defoe's *Robinson Crusoe* and Giacomo Puccini's *Madama Butterfly*.

The study shows that the three European works represent racial biases by constructing non-European characters as the inferior "other" to European characters. These biases are part of the binary opposition that is based upon the difference between "white-black", "master-slave" and "man-woman". The opposition entails a violent hierarchy that underlines non-European inferiority as against European superiority. Such biases are disguised by the canon formation as a symbol of literary greatness and valorization of European culture.

Césaire, Walcott and Hwang create counter-discursive plays in order to decolonize the mind from the European cultural hegemony. They deconstruct representations of authority in the European canon by rewriting plots, contexts, characters, and genres of the canonical texts, and by combining these elements with features of literary traditions of their indigenous cultures as part of their efforts to reconstruct their cultural identities. Different strategies are employed to subvert the racial biases: Césaire opposes European and non-European characters so as to reverse the hierarchy to show the positive blackness light; and Walcott and Hwang present all fixed images as illusions.

Department.....Comparative Literature.....

Student's signature.....Danaya Supying.....

Field of study.....Comparative Literature.....

Advisor's signature.....Kongkarn Tavedhikul.....

Academic year.....2005.....

Co-advisor's signature.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความกรุณาอย่างสูงของผู้ช่วยศาสตราจารย์ ม.ร.ว.ก่องกาญจน์ ตะเวทีกุล อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ผู้ให้คำแนะนำและข้อคิดเห็นอันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการค้นคว้าวิจัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งคำแนะนำในการสรุปผลวิเคราะห์ ตลอดจนช่วยกรุณาตรวจทานและแก้ไขวิธีเรียบเรียงวิทยานิพนธ์ให้ดียิ่งขึ้น นอกจากนี้อาจารย์ยังเป็นผู้ให้กำลังใจและคอยกระตุ้นเตือนให้ผู้วิจัยทุ่มเทเอาใจใส่งานวิจัยอยู่เสมอ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. จาตุรี ติงศภัทย์ ประธานกรรมการและอาจารย์ ดร. สุรเดช โชติอุดมพันธ์ กรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์ซึ่งได้กรุณาใช้เวลาตรวจสอบ รวมทั้งให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแก้ไขงานวิจัยให้ถูกต้องและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ตรีศิลป์ บุญขจร ที่กรุณาให้คำแนะนำเบื้องต้นในการเลือกหัวข้อวิจัย นอกจากนี้ผู้วิจัยขอขอบพระคุณอาจารย์ถนอมนวล หิรัญเทพ ที่เป็นผู้จุดประกายหัวข้อวิทยานิพนธ์และกรุณาช่วยค้นคว้าบทละครฉบับแปลภาษาอังกฤษและสำเนาทฤษฎีวิจัยที่เป็นประโยชน์ยิ่งที่ทำให้วิทยานิพนธ์หัวข้อนี้สามารถเกิดเป็นรูปเป็นร่างขึ้นได้

ความสำเร็จส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เกิดจากกำลังใจที่ผู้วิจัยได้จากคุณพ่อ คุณแม่ และพี่สาวผู้เป็นแรงผลักดันและปลุกฝังให้ผู้วิจัยเห็นคุณค่าของการศึกษา และยังเป็นผู้แสดงความห่วงใย ให้การดูแลและให้โอกาสทางการศึกษาตลอดจนมอบความไว้วางใจและความเข้าใจให้ผู้วิจัยเกิดความเชื่อมั่นจนสามารถเขียนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ได้สำเร็จลุล่วง

ผู้วิจัยขอขอบคุณคุณอาจารย์ภาควิชาศิลปการละคร คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คุณดาริกา วงศ์ศิริ และคุณสุวรรณี จักรวรรูช ที่ปลุกฝังรากฐานความคิดทางการละครให้ผู้วิจัยเกิดความสนใจเรียนรู้ความเป็นมนุษย์ในงานศิลปะและยังหล่อหลอมให้ผู้วิจัยรู้จักคิดและวิเคราะห์อย่างหลากหลายและถี่ถ้วน ผู้วิจัยขอขอบพระคุณทุกท่านที่ให้การสนับสนุนและแสดงความห่วงใยถึงความก้าวหน้าของวิทยานิพนธ์อยู่เสมอ

ผู้วิจัยขอขอบคุณที่สุนิสาทิให้ความช่วยเหลือดำเนินการเรื่องเอกสารและขั้นตอนการส่งและสอบวิทยานิพนธ์ให้อย่างดี ขอขอบคุณเพื่อนในภาควิชาวรรณคดีเปรียบเทียบที่เป็นกำลังใจและให้ความช่วยเหลือกันและกันอย่างเต็มที่ ขอขอบคุณบัณฑิตที่ช่วยค้นคว้าเอกสารประกอบการวิจัยจากต่างประเทศ ขอขอบคุณน้ำและเพื่อนๆสำหรับกำลังใจและความช่วยเหลือในการพิมพ์ต้นฉบับ

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
บทที่	
1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	6
1.3 สมมติฐานและแนวทางการวิจัย.....	7
1.4 ขอบเขตการวิจัย.....	7
1.5 วิธีการดำเนินการวิจัย.....	7
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	8
2 วรรณกรรมเอกของยุโรปกับกระบวนการสร้างอำนาจ.....	9
2.1 วรรณกรรมเอกในฐานะที่เป็นวาทกรรม.....	11
2.2 วรรณกรรมเอก: ภาพตัวแทนของความรู้และความจริงที่บิดเบือน.....	13
2.3 วรรณกรรมเอก: ภาพสะท้อนการแผ่ขยายอำนาจของตะวันตก.....	20
2.3.1 โลกใหม่กับอุดมการณ์แบบอาณานิคม.....	27
2.3.2 โครมเรื่องว่าด้วยการยึดครองดินแดนของชาติอื่น.....	35
2.3.3 การสร้างภาพลักษณ์แบบฉบับให้แก่ตัวละคร.....	41
2.3.3.1 การแบ่งแยก“ความเป็นอื่น” ในลักษณะที่เป็นคู่ตรงข้าม.....	43
ก. ผิวขาว – ผิวดำ.....	43
ข. นาย – ทาส.....	45
ค. ชาย – หญิง.....	48
2.3.3.2 การสร้างภาพลักษณ์ “ความเป็นอื่น” ในลักษณะที่ดูถูกเหยียดหยามให้แก่ตัวละครที่ไม่ใช่ชนชาติยุโรป.....	52
ก. ภาพลักษณ์ของตัวละครที่ปราศจากความเป็นมนุษย์.....	53

	หน้า
ข. ภาพลักษณ์คนป่า – มนุษย์กินคน.....	56
ค. ภาพลักษณ์ผู้อ่อนแอ ต้องการที่พึ่งพิง.....	58
ง. ภาพลักษณ์ผู้หนีภัยในกามารมณ.....	61
จ. ภาพลักษณ์ของคนอกตัญญู ไม่รู้คุณคน.....	64
ฉ. ภาพลักษณ์ของคนนอกคริสต์ศาสนา.....	67
2.3.3.3 การสร้างภาพลักษณ์ตัวละครตะวันตกให้เหนือกว่า.....	70
ก. ภาพลักษณ์ชายผู้เป็นสุภาพบุรุษ.....	71
ข. ภาพลักษณ์วีรบุรุษผู้ช่วยชีวิต.....	73
ค. ภาพลักษณ์ของผู้ถ่ายทอดความรู้.....	75
ง. ภาพลักษณ์ของผู้ชี้แนวทางสว่างให้แก่จิตวิญญาณ.....	77
3 บทละครโต้กลับกับการตอบโต้คติทางเชื้อชาติ.....	82
3.1 การนำวรรณกรรมเอกของยุโรปมาเล่าใหม่เพื่อทำลายอำนาจของตะวันตก... 82	
3.1.1 การปรับโครงเรื่องเพื่อขยายความขัดแย้งระหว่างชนสองชาติให้ชัดเจนยิ่งขึ้น.....	86
3.1.1.1 การดำเนินเรื่องภายใต้โครงเรื่องเดิม.....	86
3.1.1.2 การดำเนินเรื่องแบบละครซ้อนละคร.....	90
3.1.2 การปรับเปลี่ยนบริบทให้สอดคล้องกับโลกยุคหลังอาณานิคม.....	96
3.1.2.1 การปรับเปลี่ยนมิติเวลาเพื่อแสดงให้เห็นการครอบงำในโลกยุคหลังอาณานิคม.....	96
ก. ยุคของการเรียกร้องเอกราช.....	96
ข. ยุคหลังได้รับเอกราช.....	98
ค. ยุคสงครามเวียดนาม.....	101
3.1.2.2 การปรับเปลี่ยนมิติสถานที่เพื่อสร้างความหมายเชิงพื้นที่....	104
ก. พื้นที่เฉพาะสำหรับชนพื้นเมือง.....	104
- จีนในยุคปฏิวัติวัฒนธรรม.....	105
- ชุมชนแออัด.....	109

	หน้า
ข. พื้นที่ของเฉพาะของชาวยุโรป.....	110
- บ้านพักตากอากาศ.....	111
- คูก.....	113
- ไนต์คลับและโรงจิว.....	116
3.1.3. การปรับเปลี่ยนตัวละคร.....	118
3.1.3.1 การสร้างตัวละครใหม่เพื่อปฏิเสณภาพลักษณะแบบเดิม.....	118
ก. การสลายภาพลักษณะที่น่าดูถูกเหยียดหยามของชนพื้นเมือง	119
- ชนพื้นเมืองที่รู้จักขัดเกลารตนเอง.....	119
- ชนพื้นเมืองที่มีความสามารถเหนือชาวยุโรป.....	122
- ผู้หญิงที่มีความแกร่ง.....	124
ข. การทำลายภาพลักษณะที่สูงส่งของคนตะวันตก.....	126
- ทำให้ชาวยุโรปตกอยู่ในสถานะเดียวกับคนป่า.....	127
- ชาวยุโรปผู้อ่อนแอและไร้ความสามารถ.....	129
3.1.3.2 ใช้ภาพลักษณะแบบเดิมเป็นเครื่องมือในการต่อรองอำนาจ	
ให้ชนพื้นเมือง.....	132
ก. ใช้ความป่าเถื่อนข่มขู่ให้ชาวยุโรปเกรงกลัว.....	132
ข. ใช้เสน่ห์ทางเพศล่อลวงชาวตะวันตก.....	134
3.1.3.3 ระบบคู่ตรงข้ามกับการสร้างตัวละคร.....	137
ก. ผิวขาว – ผิวดำ.....	138
ข. นาย - ทาส.....	141
ค. ชาย – หญิง.....	144
3.1.4 การปรับรูปแบบประพันธ์.....	148
3.2 การสอดแทรกลักษณะประจำชาติ.....	152
3.2.1 ใช้ศิลปะการแสดงประจำชาติแสดงอัตลักษณ์.....	152
3.2.1.1 การแสดงละครหน้ากาก.....	153
3.2.1.2 อุปรากรจีน.....	155
3.2.1.3 เสียงกลองและการร้องคาลิปโซ.....	157

	หน้า
3.2.2 ภาษาประจำชาติ.....	161
3.3 แนวคิดต่อต้านการครอบงำของยุโรปในบทละครได้กลับ.....	165
3.3.1 แสดงให้เห็นอำนาจของมายาคติที่ทำให้เกิดอคติทางเชื้อชาติ.....	166
3.3.2 แสดงให้เห็นผลกระทบของลัทธิอาณานิคมที่ยังหลงเหลืออยู่.....	170
3.3.3 การปฏิเสธ “ชื่อ” ที่ตั้งให้โดยชาวยุโรป.....	173
3.3.4 การวิพากษ์วิจารณ์วรรณกรรมเอก.....	175
3.3.4 “การข่มขืน” สัญลักษณ์ของการใช้อำนาจ.....	177
4 สรุป.....	185
รายการอ้างอิง.....	189
บรรณานุกรม.....	192
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	193

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาของปัญหา

แนวคิดเรื่อง “วรรณกรรมโต้กลับ” ปรากฏอยู่ในบทความ “Post-colonial Literature and Counter-discourse” ของเฮเลน ทิฟฟิน (Helen Tiffin) ที่เขียนลงในวารสาร *Kunapipi*¹ เมื่อค.ศ. 1987 แนวความคิดเรื่อง “วาทกรรม” (discourse) มีที่มาจากงานศึกษาของ มิแชล ฟูโกต์ (Michel Foucault) นักคิดแนวหลังโครงสร้างนิยมผู้สนใจศึกษาเรื่องของอำนาจ ฟูโกต์เห็นว่าปัจจุบันอำนาจทำงานผ่านสิ่งที่เรียกว่าวาทกรรม ซึ่งหมายถึง ระบบและกระบวนการในการสร้างเอกลักษณ์และความหมายให้กับสรรพสิ่งต่างๆรอบตัวเรา² ฟูโกต์มุ่งชี้ให้เห็นว่าผู้คนแต่ละยุคแต่ละสมัยมีกรอบความรู้ที่เป็นเสมือนขอบฟ้าทางความคิดที่ครอบงำผู้คนในยุคนั้นๆไว้ และกรอบความรู้ดังกล่าวจะทำหน้าที่กำกับว่าสิ่งใดเป็นที่ยอมรับและสิ่งใดที่ไม่ควรเป็นที่ยอมรับในสังคมแต่ละยุค³ อำนาจในการกำหนดเกณฑ์ขึ้นใช้แยกแยะและควบคุมสิ่งต่างๆในสังคมนี้เองที่ทำให้วาทกรรมกลายเป็นเรื่องของอำนาจ ที่สำคัญคืออำนาจของวาทกรรมนั้นสามารถแทรกซึมไปทั่วทั้งองค์สังคมทำให้คนเราทุกคนต่างก็ตกอยู่ใต้อำนาจของวาทกรรมใดวาทกรรมหนึ่งทั้งสิ้น⁴ แม้แต่งานวรรณกรรมก็ยังสามารถนำมาศึกษาในฐานะที่เป็นวาทกรรมชุดหนึ่งของชาวตะวันตก

ตัวอย่างหนึ่งที่ใกล้ตัวและแสดงให้เห็นถึงอำนาจของวาทกรรมได้ชัดเจนก็คือ “วาทกรรมว่าด้วยการพัฒนา” ที่เกิดขึ้นในยุคหลังสงครามโลกครั้งที่สองเป็นต้นมา วาทกรรมดังกล่าวทำให้เกิดการกำหนดว่าสิ่งใดเรียกได้ว่าเป็น “การพัฒนา” และสิ่งใดที่เรียกว่า “ด้อยพัฒนา” จนทำให้เกิดการแบ่งแยกเป็น “ประเทศพัฒนา” กับ “ประเทศด้อยพัฒนา” เมื่อนำการ

¹ *Kunapipi* เป็นวารสารรายปีที่รวบรวมงานเขียนเกี่ยวกับแนวคิดสกุลหลังอาณานิคม ตีพิมพ์ในประเทศแคนาดา

² ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร, *วาทกรรมการพัฒนา: อำนาจ ความรู้ ความจริง เอกลักษณ์ และความเป็นอื่น* (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิภาษา, 2543), หน้า 3.

³ นพพร ประชากุล, “ฟูโกต์กับการสืบสาวความเป็นมาของสมัยใหม่,” ใน *ร่างภายใต้บังคับการ. ปฐมบทแห่งอำนาจในวิถีสมัยใหม่*, นพพร ประชากุล, บรรณาธิการ (กรุงเทพมหานคร: คบไฟ, 2547), หน้า (11)

⁴ นิธิ เอียวศรีวงศ์, “จดหมายตอบ,” *รัฐศาสตร์สาร* 14:3 -15:1 (ก.ย. 2531 – เม.ย. 2532., หน้า 326.

วิเคราะห์วาทกรรม (discourse analysis) ในแบบของฟูโกต์มาใช้จะพบว่า วาทกรรมว่าด้วยการพัฒนานั้นเป็นวาทกรรมที่ประเทศมหาอำนาจตะวันตกสร้างขึ้นเพื่อครอบงำประเทศอื่น โดย “การพัฒนา” นั้นจะต้องอาศัยกระบวนการที่เรียกว่าการทำให้ทันสมัย (modernization) ซึ่งก็คือการทำให้เป็นตะวันตก (westernization) นั่นเอง⁵ ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่าวาทกรรมว่าด้วยการพัฒนาจึงเป็นวาทกรรมที่ชาติตะวันตกกำหนดขึ้นเพื่อสร้างตัวตน (self) ให้กับตนเองไปพร้อมกับสร้างความเป็นอื่น (other) ให้กับชาติอื่น การเป็นผู้กำหนดกฎเกณฑ์หรือนิยามความหมายให้กับสิ่งต่างๆ ผ่านทางวาทกรรมนี้เองที่ฟูโกต์เห็นว่าเป็นการใช้อำนาจในรูปแบบหนึ่ง ที่สำคัญการสร้างวาทกรรมมักจะทำให้เกิดสัมพันธเชิงอำนาจที่ไม่เท่าเทียมกันเกิดขึ้นตามมา กล่าวคือ นอกจากวาทกรรมของชาวตะวันตกจะจัดวางประเทศอื่นให้แปลกแยกไปจากตนแล้วยังจัดประเทศเหล่านั้นให้อยู่ในตำแหน่งที่ต่ำกว่าด้วย ดังเช่นในกรณีที่ “ประเทศพัฒนา” ย่อมเหนือกว่า “ประเทศด้อยพัฒนา” เป็นต้น

นักวิชาการคนหนึ่งที่น่าแนวคิดเรื่องวาทกรรมของฟูโกต์มาวิเคราะห์ต่อก็คือ เอ็ดเวิร์ด ซาอิด (Edward Said) ซาอิดเขียนหนังสือ *Orientalism* หรือ บुरुพทิศคดี ขึ้นเมื่อ ค.ศ. 1978 เพื่อวิเคราะห์วาทกรรมว่าด้วย “ตะวันออก” (the orient) และ “ความเป็นตะวันออก” (the oriental) ตามแนวทางของฟูโกต์ ซาอิดแสดงให้เห็นอคติที่แฝงมากับคำว่า “ตะวันออก” ว่าตะวันออกไม่ได้มีความหมายในเชิงพื้นที่ที่สื่อถึงประเทศที่อยู่ในทิศตะวันออกของยุโรปเท่านั้น แต่คำว่าตะวันออกกลับมีความหมายแฝงถึงความเป็นอื่น ความล้าหลัง ป่าเถื่อน ไร้อารยธรรม ซาอิดชี้ให้เห็นว่าบुरुพทิศคดีคือวาทกรรมที่ตะวันตกกำหนดขึ้นในรูปแบบของความรู้เพื่อสร้างอำนาจอันชอบธรรมที่จะครอบงำตะวันออก⁶ เพราะเชื่อว่าด้วยบुरुพทิศคดีที่เกิดขึ้นตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 18 เป็นต้นมานั้นมีไว้เพื่อให้ชาติตะวันตกเข้าใจประเทศในแถบตะวันออกเพื่อช่วยลดความยุ่งยากของการแผ่ขยายอำนาจของจักรวรรดินิยม ภาพของชาวตะวันออกที่ปรากฏออกมาจึงเป็นเพียงภาพตัวแทน (representation) ที่ชาวตะวันตกสร้างขึ้นในลักษณะเหมารวมว่า ชนชาติทางตะวันออกเป็นชนชาติที่ล้าหลังสมควรที่ชาวตะวันตกจะช่วยให้พ้นจากภาวะแห่งความตกต่ำดังกล่าวตามหลัก

⁵ ไชยรัตน์ เจริญสินโอฟาร์, *วาทกรรมการพัฒนา: อำนาจ ความรู้ ความจริง เอกลักษณะ และความเป็นอื่น*, หน้า (15).

⁶ Edward Said, *Orientalism* (London: Routledge & Kegan Paul, 1978), p.3.

“ภารกิจการของคนขาว”(the White Man’s burden) ที่ชาวตะวันตกใช้มาอ้างความชอบธรรมเพื่อเข้าไปล่าอาณานิคม⁷

แม้กระทั่งในปลายศตวรรษที่ 20 ซึ่งลัทธิอาณานิคมสิ้นสุดไปแล้ว ภาพลักษณ์ที่เลวร้ายของชาวตะวันออกก็ยังคงถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือของการล่าอาณานิคมในยุคอาณานิคมใหม่ (Neocolonialism) ดังเช่นในกรณีสงครามอิรักเมื่อค.ศ.1990 ก่อนหน้าที่สหรัฐอเมริกาจะยกกองทัพเข้าไปคุ้มครองคูเวตจากการรุกรานของอิรัก ประธานาธิบดีจอร์จ บุชแห่งสหรัฐได้ออกมากล่าวประณามอิรักเพื่อเรียกเสียงสนับสนุนให้ประเทศต่างๆ เห็นชอบด้วยกับการบุกโจมตีอิรัก ในแถลงการณ์นั้นเขาอ้างภาพลักษณ์ของความเป็นตะวันออกด้วยการออกเสียงเรียกชื่อประธานาธิบดีซัดดัม ฮุสเซน (Saddam Hussein) แห่งอิรักด้วยการเน้นเสียงหนักที่พยางค์แรกเพื่อให้ฟังเสียงกับคำว่า “ซาดีสม์”(Sadism) เพื่อเชื่อมโยงพฤติกรรมของประธานาธิบดีซัดดัมซึ่งเป็นคนตะวันออกกับความเชื่อที่ว่าคนตะวันออกนั้นรักความรุนแรง เป็นพวกต่ำทราม มีวัฒนธรรมที่เสื่อมถอยและไม่มีศีลธรรมเพื่อยืนยันความชอบธรรมในการยกกองทัพเข้าไปตีอิรักของอเมริกาเอง⁸ ซึ่งความคิดดังกล่าวก็ยังส่งผลมาจนถึงปัจจุบันและเป็นภาพลักษณ์เดียวกันกับที่อเมริกาพยายามจะสร้างให้คนตะวันออกและคนมุสลิมเป็นภาพลักษณ์ของผู้ก่อการร้าย

ทั้งวาทกรรมพัฒนา วาทกรรมว่าด้วยบุรพทิศคติตลอดจนถ้อยแถลงการณ์ของประธานาธิบดีแห่งสหรัฐอเมริกาต่างก็เป็นตัวอย่างที่แสดงให้เห็นถึงอำนาจที่เคลือบแฝงมากับการใช้ภาษา เพราะการสร้างวาทกรรมผ่านภาษาเป็นการนิยามและกำหนดเอกลักษณ์บางอย่างที่ทำให้ทุกคนเป็นพวกเดียวกับตน ในขณะที่เดียวกันก็คือการกำหนดความเป็นอื่นที่แตกต่างออกไปจากตัวเองหรือหาลักษณะของความไม่เป็นพวกเดียวกับตนออกมา แต่ละสังคมต่างก็ผลิตวาทกรรมว่าด้วยความเป็นตัวตนของตัวเองที่แตกต่างจากคนอื่นอยู่เสมอ ในด้านกลับกัน คนอื่นที่แตกต่างจากตัวเองก็จะถูกพูดถึงในลักษณะที่นำมาเปรียบเพื่อที่จะทำให้เข้าใจและรู้จักตัวเองให้ดียิ่งขึ้น วาทกรรมว่าด้วยความเป็นอื่น (otherness) จึงเป็นวาทกรรมที่ถูกผลิตขึ้นมาเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจในตนเอง ดังในกรณีตัวอย่างของวาทกรรมของชาวตะวันตกข้างต้นก็ได้แสดงให้เห็นแล้วว่า

⁷ ทวีศักดิ์ เผือกสม, “การปรับตัวทางความรู้ ความจริงและอำนาจของชนชั้นนำสยาม พ.ศ. 2325-2411,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540), หน้า 116.

⁸ Helen Gilbert and Joanne Tompkins, *Post-colonial Drama: Theory, Practice, Politics* (London and New York: Routledge, 1996), p. 259.

ชาวตะวันตกสร้างวาทกรรมขึ้นมาเพื่อยืนยันความเหนือกว่าของชาวตะวันตกเองมากเกินไป เป็นการอธิบายและให้ความหมายกับผู้คนในโลกตะวันออก⁹

นักวิชาการสกุลหลังอาณานิคมนำการวิเคราะห์วาทกรรมของชาติมาขยายต่อ ด้วยการหันมาศึกษาวรรณกรรมของตะวันตก เพราะวรรณกรรมก็คือแหล่งรวมของวาทกรรมชุดต่างๆ โดยเฉพาะงานวรรณกรรมของชาติตะวันตกที่พูดถึงคนตะวันออกก็มักจะเป็นการตอกย้ำภาพลักษณ์เดิมๆของคนตะวันออกตามที่คนตะวันตกสร้างขึ้น การตอกย้ำภาพลักษณ์ดังกล่าวจนทำให้เสมือนว่าภาพลักษณ์นั้นเป็นความจริงหรือเป็นธรรมชาติก็คือสิ่งที่เรียกว่ามายาคติ¹⁰ มายาคติที่คนตะวันตกสร้างให้กับคนตะวันออกก็คือ มายาคติที่ว่าคนตะวันออกนั้นเป็นพวกที่ลึกลับชวนให้น่าพิศวง ชั่วของเรื่องกามารมณีย์ นิยมอำนาจเผด็จการ ไม่ยึดหลักเหตุผล ไม่สนใจความเที่ยงตรงแม่นยำและยึดติดอยู่กับความลำหัด¹¹ ชาติที่ตกเป็นอาณานิคมต้องการตอบโต้ความคิดของชาวตะวันตกบ้างจึงได้มีการเขียนวรรณกรรมของตนเองขึ้นมาเพื่อลบล้างมายาคติดังกล่าว การที่วรรณกรรมเป็นสนามสำคัญในการตอบโต้วาทกรรมนั้นเพราะวรรณกรรมเป็นแหล่งรวมวาทกรรมชุดต่างๆซึ่งมีผลต่อระบบความคิดของคน ชาวยุโรปเองก็ใช้วรรณกรรมเป็นเครื่องมือในการสร้างตัวตนและอำนาจให้แก่ตนเอง ดังนั้นเมื่อชนชาติอื่นต้องการที่จะลบล้างอคติที่ชาวยุโรปสร้างขึ้นจึงเลือกที่จะใช้วรรณกรรมเป็นเครื่องมือในการตอบโต้

เฮเลน ทิฟฟินเป็นนักวิชาการในกลุ่มสกุลหลังอาณานิคมที่หยิบยกเรื่องการตอบโต้วาทกรรมในงานวรรณกรรมขึ้นมาอ้างถึง ในบทความ "Post-colonial Literatures and Counter-discourse" ทิฟฟินแสดงทัศนะเกี่ยวกับยุคหลังอาณานิคมไว้ว่าการจะถอนรากอาณานิคม (decolonisation) ให้หมดไปนั้นเป็นเรื่องยาก เพราะวัฒนธรรมของประเทศอาณานิคมกลายเป็นวัฒนธรรมลูกผสม (hybridity) ไปหมดแล้ว แม้แต่วรรณกรรมของชาติอาณานิคมก็ยังเป็นวรรณกรรมลูกผสมที่มีการผสมผสานวัฒนธรรมของเจ้าอาณานิคมเข้ากับวัฒนธรรมท้องถิ่น ถึงแม้วรรณกรรมลูกผสมจะไม่ใช่วรรณกรรมของชนพื้นเมืองโดยแท้แต่ใช่วรรณกรรมเหล่านี้จะไม่

⁹ ทวีศักดิ์ เฟื่องสม, "การปรับตัวทางความรู้ ความจริงและอำนาจของชนชั้นนำสยาม พ.ศ. 2325-2411," , หน้า 110.

¹⁰ โรลิ่งส์ บาร์ตส์, *มายาคติ* แปลโดย วรรณพิมล อังคศิริสรรพ (กรุงเทพฯ: โครงการจัดพิมพ์คบไฟ, 2544), หน้า 4.

¹¹ นพพร ประชากุล, "แนวคิดสกุลหลังอาณานิคม", *สารคดี* 16:191 (ม.ค. 2544), หน้า 159.

สามารถแสดงตัวตนของชนพื้นเมืองได้ ดังจะเห็นได้จากกรณีของวรรณกรรมสัจนิยมแนวมหัศจรรย์ (Magical Realism) ที่เป็นการผสมผสานเรื่องราวเหนือธรรมชาติลงไปในงานสัจนิยมซึ่งถือเป็นรูปแบบงานวรรณกรรมของยุโรป การผสมผสานเรื่องราวเหนือธรรมชาติ นอกจากจะเป็นการแสดงอัตลักษณ์ประจำท้องถิ่นออกมาแล้วยังถือเป็นการลุกขึ้นมาต่อกรกับแบบแผนการประพันธ์ของนักเขียนยุโรปเพื่อปรับเปลี่ยนรูปแบบวรรณกรรมที่เป็นบรรทัดฐานให้กลายมาเป็นเครื่องมือในการเรียกร้องอำนาจให้แก่ตนเอง

ทิฟฟินให้ความสำคัญกับวรรณกรรมได้กลับงานวรรณกรรมเอก (Canonical counter-discourse)¹² ทั้งนี้เพราะวรรณกรรมเอกเป็นวรรณกรรมที่ได้รับการยอมรับและยกย่องว่ามีคุณค่า อีกทั้งยังมีความเป็นสากล (universality) เพราะไม่ว่าจะยุคสมัยงานวรรณกรรมเอกก็ จะได้รับการกล่าวถึง หรือหยิบยกขึ้นมาเป็นตัวอย่างในการวิจารณ์ หรือใช้ในการเรียนการสอนในสถาบันการศึกษาต่างๆทั่วโลกอยู่เสมอ ทิฟฟินชี้ให้เห็นว่าในงานวรรณกรรมเอกมักจะมีวาทกรรมว่าด้วย“ความเป็นอื่น” แฝงอยู่ โดยเฉพาะงานเขียนของยุโรปอย่างอังกฤษและฝรั่งเศสที่ถือเป็นประเทศแม่ที่ยิ่งใหญ่ในยุคอาณานิคมนั้นมียานเขียนเกี่ยวกับชนพื้นเมืองชาติต่างๆ มากมาย ทั้งที่ปรากฏในรูปของบันทึกการเดินทาง บทละคร เรื่องแต่ง หรือบันทึกทางประวัติศาสตร์ซึ่งทิฟฟิน เห็นว่าการเขียนถึง “คนอื่น”ในงานเหล่านั้นล้วนแล้วแต่เป็นการเขียนจากมุมมองของชาติตะวันตกเองที่มักจะมอง “ความเป็นอื่น” ในลักษณะที่ถูกเหยียดหยามว่าต่ำกว่าตนเอง

การที่วรรณกรรมเอกได้รับความนิยมนำมาทำให้มีการนำมากล่าวถึงซ้ำแล้วซ้ำเล่า เท่ากับเป็นการตอกย้ำและตรึงภาพลักษณ์ที่คลาดเคลื่อนเหล่านั้นให้ยิ่งฝังแน่นและลึกลงไปอีก ยิ่งเมื่อวรรณกรรมดังกล่าวได้รับการยกย่องว่าเป็นวรรณกรรมที่ยิ่งใหญ่ก็อาจทำให้เกิดความเข้าใจผิดคิดว่าภาพลักษณ์หรือมายาคติที่ชาวยุโรปสร้างไว้นั้นเป็นความจริง¹³ ทั้งนี้ที่แท้จริงแล้วภาพลักษณ์ดังกล่าวล้วนแล้วแต่เป็นสิ่งที่ชาวยุโรปสร้างขึ้นมาจากตัวเองทั้งสิ้น ทิฟฟินยกตัวอย่างงานวรรณกรรมเอกของยุโรปอย่างเรื่อง *The Tempest* ของเชกสเปียร์ (William Shakespeare) และเรื่อง *Robinson Crusoe* ของแดเนียล ดีโฟ (Daniel Defoe) ว่าเป็นงานเขียนที่สร้างภาพลักษณ์ของชาวยุโรปและชนชาติอื่นที่ไม่ใช่ยุโรปในลักษณะที่ตายตัวด้วยการเน้นให้เห็นถึงความสูงส่งที่ชนชาติยุโรปมีเหนือชนชาติอื่น ทิฟฟินเห็นว่าวาทกรรมว่าด้วยความเป็นอื่นในวรรณกรรมทั้งสองเรื่องนี้ฝังแน่นอยู่ใน

¹² Bill Ashcroft, Gareth Griffiths, and Helen Tiffin (eds.) *The Post-colonial Studies Reader* (London and New York: Routledge, 1995), p. 97.

¹³ *ibid.*, p. 98.

ความคิดของชาวยุโรป และเป็นระบบคิดชุดเดียวกับที่ใช้ในยุคของการล่าอาณานิคมนั่นเอง ทิฟฟินยกตัวอย่างงานวรรณกรรมได้กลับอย่างเรื่อง *Wide Sargasso Sea* ของ Jean Rhys ที่เขียนได้กลับนวนิยายเรื่อง *Jane Eyre* ของ Charlotte Bronte และเรื่อง *Foe* ของ J.M. Coetzee ที่เขียนได้กลับเรื่อง *Robinson Crusoe* และชี้ให้เห็นว่านักเขียนวรรณกรรมได้กลับทั้งสองไม่เพียงแต่เขียนได้เนื้อหาของวรรณกรรมต้นฉบับเท่านั้น สิ่งที่นักเขียนทั้งคู่ได้กลับด้วยก็คือวาทกรรมที่ปรากฏอยู่ในตัวบทเดิมซึ่งก็คือวาทกรรมที่ยังส่งผลกระทบต่ออยู่ในโลกยุคหลังอาณานิคมจริงๆ¹⁴

ในงานวิจัยนี้มุ่งวิเคราะห์ให้เห็นกลวิธีที่นักเขียนชาวยุโรปและนักเขียนที่ไม่ใช่ชาวยุโรปต่างใช้วรรณกรรมเป็นเครื่องมือในการสร้างอัตลักษณ์ให้กับตนเอง การศึกษาเปรียบเทียบในเชิงชาติพันธุ์จะทำให้เห็นวาทกรรมว่าด้วย “ความเป็นอื่น” ที่ชนทุกชาติต่างนำมาอธิบาย “ตัวตน” ของตนเอง นอกจากนี้การศึกษาวรรณกรรมได้กลับยังจะช่วยเผยให้เห็นอิทธิพลของงานวรรณกรรมเอกที่ครอบงำความคิดความเชื่อของคน อีกทั้งยังทำให้เราเข้าใจวัฒนธรรมของชาติที่ไม่ใช่ตะวันตกและยังเป็นการเปิดโปงให้เห็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่แฝงอยู่ในงานวรรณกรรมของชนทุกชาติด้วย

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์วรรณกรรมเอกของยุโรปเรื่อง *The Tempest* ของ William Shakespeare *Robinson Crusoe* ของ Daniel Defoe และ *Madama Butterfly* ของ Giacomo Puccini ในเชิงอำนาจ
2. เพื่อศึกษากลวิธีการนำเสนอและแนวคิดที่ตัวละครได้กลับวรรณกรรมเอกข้างต้น ได้แก่ *Une Tempête* ของ Aimé Césaire *Pantomime* ของ Derek Walcott และ *M. Butterfly* ของ David Henry Hwang ใช้เป็นเครื่องมือตอบโต้อคติทางเชื้อชาติที่อยู่ในวรรณกรรมเอกของยุโรปดังกล่าว

¹⁴ Helen Tiffin, “Post-Colonial Literatures and Counter-Discourse.”, *Kunapipi* 3 (1987):

1.3 สมมติฐานและแนวทางการวิจัย

บทละครได้ก่อกำเนิดวรรณกรรมเอกของยุโรปมุ่งวิพากษ์วิจารณ์วรรณกรรมเอกของยุโรปที่มักแฝงอคติทางเชื้อชาติด้วยการสร้างภาพลักษณ์ของชนชาติอื่นที่ไม่ใช่ยุโรปให้มีลักษณะแปลกแยกและด้อยกว่าตนรวมทั้งตอบโต้อำนาจของวรรณกรรมดังกล่าวที่มีผลต่อการครอบงำทางความคิดและความเชื่อในสังคมด้วยการนำมาเล่าใหม่ เปลี่ยนแปลงเนื้อหา มุมมองการเล่าและบริบท

1.4 ขอบเขตการวิจัย

ตัวบทวรรณกรรมที่ใช้ในการวิจัยได้แก่

1. บทละครเรื่อง *Une Tempête* (1969) ของ Aimé Césaire นักเขียนชาวมาร์ตินิค (Martinique) โดยใช้ฉบับแปลภาษาอังกฤษของ Richard Miller
2. บทละครเรื่อง *Pantomime* (1978) ของ Derek Walcott นักเขียนชาวจาไมกา
3. บทละครเรื่อง *M. Butterfly* (1988) ของ David Henry Hwang นักเขียนชาวอเมริกันเชื้อสายจีน
4. บทละครเรื่อง *The Tempest* (1610) ของ William Shakespeare นักเขียนชาวอังกฤษ
5. นวนิยายเรื่อง *Robinson Crusoe* (1719) ของ Daniel Defoe นักเขียนชาวอังกฤษ
6. บทละครเรื่อง *Madama Butterfly* (1904) ของ Giacomo Puccini ชาวอิตาลี โดยใช้ฉบับแปลภาษาอังกฤษของ Stanley Appelbaum

1.5 วิธีดำเนินการวิจัย

1. กำหนดโครงร่างวิทยานิพนธ์
2. ค้นคว้า ทำความเข้าใจและรวบรวมความรู้ข้อมูลและบทวิเคราะห์

เกี่ยวกับบทละครได้กลับจากห้องสมุดและหอสมุดกลางของสถาบันอุดมศึกษา รวมถึงสื่ออิเล็กทรอนิกส์ต่างๆ

3. ศึกษาเกี่ยวกับทฤษฎีการวิจารณ์วรรณกรรมหลังยุคอาณานิคม รวมถึงศาสตร์ต่างๆ ที่ศึกษาเกี่ยวกับยุคหลังอาณานิคม
4. วิเคราะห์และเปรียบเทียบบทละครได้กลับกับวรรณกรรมเอกต้นฉบับ ทั้ง 6 เล่ม
5. สรุปผลการวิเคราะห์และเรียบเรียงวิทยานิพนธ์ตามที่กำหนดไว้ในโครงร่าง

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ทำให้เข้าใจวรรณกรรมของประเทศที่เคยตกเป็นอาณานิคมและเป็นแนวทางในการวิเคราะห์วรรณกรรมเอกของโลกในเชิงอำนาจทำให้การตีความหลากหลายยิ่งขึ้น

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 2

วรรณกรรมเอกของยุโรปกับกระบวนการสร้างอำนาจ

“กลุ่มวรรณกรรมเอก” มาจากคำภาษาอังกฤษว่า “canon” ซึ่งเป็นศัพท์บัญญัติทางวรรณคดีที่แต่เดิมใช้หมายถึงข้อเขียนในพระคัมภีร์ไบเบิล¹ หรือหมายถึงหลักคำสอนที่มาจากคริสต์จักร แต่ต่อมาคำว่า “canon” ถูกปรับเปลี่ยนมาให้หมายถึงผลงานของนักประพันธ์ที่ได้รับการยอมรับหรือใช้เรียกตัวบทที่รับรู้กันโดยทั่วไปว่าเข้าชั้น “คลาสสิก” (classic) จนมีการใช้คำว่า “วรรณกรรมคลาสสิก” ในความหมายเดียวกับ “วรรณกรรมเอก” เมื่อต้องการกล่าวถึงวรรณกรรมที่รับรองกันแล้วว่าเป็นที่ยอมรับ ด้วยเหตุนี้ความหมายของคำว่า “วรรณกรรมเอก” จึงเท่ากับเป็นการประเมินคุณค่าของวรรณกรรมไปด้วยในตัว เพราะหากวรรณกรรมเรื่องใดได้จัดว่าเป็นหนึ่งใน “กลุ่มวรรณกรรมเอก” แล้วย่อมหมายความว่าวรรณกรรมเล่มนั้นได้รับการยกย่องอย่างยิ่งใหญ่และทรงคุณค่าไปด้วยอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

ในระหว่างช่วงทศวรรษค.ศ. 1980 แนวความคิดเรื่อง “วรรณกรรมเอก” กลายเป็นประเด็นถกเถียงกันอย่างรุนแรงเนื่องจากงานเขียนที่ได้รับการนิยามว่าเป็น “วรรณกรรมเอก” มักจะถูกจำกัดอยู่ในวงแคบคือ จำเพาะเจาะจงแต่เฉพาะงานประพันธ์ของนักเขียนชาวตะวันตกผู้มีผิวขาวและเป็นเพศชายเท่านั้น ซึ่งหมายความว่านักเขียนที่เป็นสตรี เป็นชนกลุ่มน้อยหรือเป็น

¹ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมศัพท์วรรณกรรม อังกฤษ-ไทย (กรุงเทพมหานคร: ราชบัณฑิตยสถาน, 2545), หน้า 69.

² ศาสตราจารย์ ดร. วิทย์ ศิวะศรียานนท์ อธิบายคำว่า “คลาสสิก” ไว้ว่า “คำว่า “คลาสสิก” นั้น มีความหมายสามอย่าง **ความหมายแรก**หมายถึง กวีหรือนิพนธ์กรีกหรือละติน **ความหมายที่สอง** คือ กวีหรือนิพนธ์ที่จัดอยู่ในชั้นเลิศสมควรจะเป็นแบบอย่างของการประพันธ์ในยุคหลังๆ **ความหมายที่สอง**นี้ก็มาจากความหมายแรกนั่นเอง คือ สืบเนื่องมาจากความนิยมกวีและบทประพันธ์กรีกและละตินว่าเป็นชั้นเลิศสมควรจะยกเป็นตัวอย่าง ต่อมากวีรุ่นหลังๆจะเป็นชาติใดก็ตามที่แต่งดีถึงขนาด นักอ่านก็ยกย่องเข้าไปเป็นชั้นคลาสสิก คือ ถือว่าทัดเทียมกับของเก่าของกรีกและละตินได้ ... **ความหมายที่สาม** คือ กวีและนิพนธ์ที่แต่งตามแบบกวีกรีกและละติน หมายความว่าแต่งเขาอย่าง หรือ อย่างน้อยก็เคารพกฎเกณฑ์แห่ง classicism คือ แบบศิลปะที่ถือว่าถูกต้องตามหลักของมหากวีกรีกและละติน” จากคำอธิบายนี้จะเห็นได้ว่าคำว่า “วรรณกรรมเอก” ในปัจจุบันพอจะเทียบเคียงได้กับคำว่าคลาสสิกในความหมายที่สองที่เป็นการหมายถึงวรรณกรรมหรืองานเขียนที่จัดอยู่ในชั้นเลิศ อ่านเพิ่มเติมได้จาก วิทย์ ศิวะศรียานนท์, *วรรณคดีและวรรณคดีวิจารณ์* (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ธรรมชาติ, 2544), หน้า 164.

นักเขียนจากประเทศโลกที่สามย่อมจะถูกมองข้ามและละเลยไปอย่างน่าเสียดาย³ การเลือกปฏิบัติเช่นนี้แสดงให้เห็นว่าบทบัญญัติทางวรรณคดีที่เป็นที่ยอมรับกันมาช้านานแฝงอคติในเรื่องเพศ สถานะและชาติพันธุ์ไว้โดยไม่ทันรู้ตัว ยิ่งเมื่อแวดวงการศึกษาทั่วโลกยกให้ “วรรณกรรมเอก” เป็นแม่แบบของงานเขียนที่ได้มาตรฐานก็ยิ่งทำให้เกิดความเชื่อว่าวรรณกรรมของชาติตะวันตกเท่านั้นที่ “สูงส่ง” และเป็น “สากล” ดังเช่นที่ลอร์ดโทมัส บาบิงตัน แมคคอคเลย์ (Lord Thomas Babington Macaulay) ผู้วางรากฐานการศึกษาภาษาและวรรณคดีอังกฤษในอินเดียกล่าวไว้ว่า “a single shelf of a good European library was worth the whole native literature of India and Arabia”⁴ คำกล่าวนี้เป็น การแบ่งแยกและยกย่องให้วรรณกรรมของยุโรปเหนือกว่าวรรณกรรมของชนชาติอื่นด้วยการกล่าวเปรียบเทียบกับวรรณคดียุโรปเพียงหนึ่งชั้นวางหนังสือก็ใช้การได้เท่ากับหนังสือทั้งหมดของอินเดียและอาหรับ การเปรียบเทียบดังกล่าวเป็นการแบ่งแยกและยกย่องให้วรรณกรรมของยุโรปเหนือกว่าวรรณกรรมชาติอื่นส่งผลให้เกิดความเชื่อที่ว่าวรรณกรรมที่เขียนขึ้นด้วยการภาษาอังกฤษนั้นเป็นแม่แบบของความงดงามทางการประพันธ์ทั้งในแง่ของรูปแบบและเนื้อหา จนทำให้วรรณกรรมที่เขียนขึ้นด้วยภาษาท้องถิ่นของชาติต่างๆถูกละเลยความสำคัญไปเป็นที่สุด⁵

ความไม่เที่ยงธรรมของการประเมินค่าวรรณคดียังก่อให้เกิดปัญหาสำคัญตามมาอีกเมื่อพบว่าเนื้อหาของวรรณกรรมเอกของยุโรปมักจะมี การกล่าวถึงชนชาติอื่นที่ไม่ใช่ยุโรปในลักษณะที่ดูถูกเหยียดหยาม แต่เมื่อมีคำว่า “วรรณกรรมเอก” ตีตราบ่งชี้และรับประกันคุณภาพอยู่ก็ทำให้ผู้อ่านเกิดความโน้มเอียงที่จะเชื่อว่าเนื้อหาของวรรณกรรมเอกดังกล่าวเป็นความจริง โดยลืมตระหนักไปว่าเนื้อหาของวรรณกรรมเหล่านั้นล้วนแล้วแต่เป็นการเล่าผ่านมุมมองของชาวยุโรปเอง ซึ่งบางครั้งก็บิดเบือนไปตามทัศนคติ ความคิดความเชื่อของผู้เขียนทำให้อาณาจักรของวรรณกรรมไม่ได้สะท้อนภาพความเป็นจริงอย่างเที่ยงตรง แต่คำว่า “วรรณกรรมเอก” ก็มีอำนาจและอิทธิพลพอที่จะบดบังความจริงข้อนี้ไป ดังนั้นจำเป็นต้องวิเคราะห์ “วรรณกรรมเอก” ในฐานะที่เป็นวาทกรรมเพื่อจะเผยให้เห็นระบบอำนาจที่ซ่อนอยู่เบื้องหลังที่ทำให้ “วรรณกรรมเอก” กลายเป็นวรรณกรรมที่มีคุณค่าเหนือวรรณกรรมอื่นๆ

³Edward Quinn, *A Dictionary of Literary and Thematic Terms* (New York: Checkmark Books, 1999), p. 43.

⁴Thomas Babington Macaulay, cited in Leela Gandhi, *Postcolonial Theory: A Critical Introduction* (Edinburgh: Edinburgh University Press, 1998), p.144.

⁵ibid., p.144.

2.1 วรรณกรรมเอกในฐานะที่เป็นวาทกรรม

แนวคิดเรื่อง “วาทกรรม” เป็นแนวคิดของมิแชล ฟูโกต์ที่นำมาใช้อธิบายกระบวนการทำงานของอำนาจ วาทกรรมถูกให้ความหมายไว้ซับซ้อนหลายประการแต่อาจอธิบายได้อย่างสั้นและกระชับที่สุดว่าเป็นระบบการสร้างความหมายให้กับสรรพสิ่งรอบตัวเราโดยอาศัยกรอบความรู้และความคิดของสังคมแต่ละยุคมาเชื่อมโยง ฟูโกต์นำเสนอกลไกการทำงานของอำนาจด้วยการชี้ให้เห็นว่าวาทกรรมนั้นช่วยสร้างอำนาจให้แก่บุคคลบางกลุ่มแล้วอำนาจตัวเองอยู่ในรูปของความรู้ ความจริง ความเป็นธรรมชาติต่างๆ ที่ในความเป็นจริงแล้วสังคมแต่ละยุคสมัยล้วนแล้วแต่อุปโลกน์ชุดความรู้ขึ้นมาให้เป็นสัจธรรม ดังนั้นคำว่าความจริงหรือสัจธรรมอันเป็นสากลและอกาลิโกนั้นจึงไม่มีจริง⁶ ในสายตาของฟูโกต์วาทกรรมเป็นเสมือนกุญแจที่ไขสู่ความเข้าใจปรากฏการณ์ทางสังคมและวัฒนธรรมอื่นๆ อีกมากมาย⁷ แม้แต่สิ่งที่วาทกรรมไม่ได้กล่าวถึงนั้นก็ยังบ่งบอกถึงเจตนาารมณ์ในการปิดกั้นว่าอะไรคือสิ่งที่ เป็น “ชายขอบ” ที่สังคมไม่ยอมรับ

เมื่อนำวรรณกรรมเอกมาวิเคราะห์ในฐานะที่เป็นวาทกรรมชุดหนึ่งแล้วจะพบว่าวาทกรรมได้สร้างความหมายของคำว่า “canon” ที่ควรจะหมายถึงไบเบิลใหม่ให้มีความหมายเชิงคุณค่าเพื่อนำคำว่า “canon” ไปใช้จัดแบ่งกลุ่มงานเขียนเป็นประเภทต่างๆ ให้มีสถานะสูงต่ำไม่เท่ากัน กระบวนการเข้าไปยึดครองและสร้างความหมายใหม่ให้แก่คำๆ หนึ่งนี้เองที่เรียกว่าเป็นกระบวนการของวาทกรรมตามความเห็นของมิแชล ฟูโกต์ นอกจากวาทกรรมจะสามารถเข้าไปสร้างเอกลักษณ์และนิยามความหมายให้กับคำว่า “วรรณกรรมเอก” แล้วได้แล้ววาทกรรมก็ยังมีอำนาจพอที่จะไปควบคุม ยับยั้งและกีดกันไม่ให้เอกลักษณ์หรือความหมายบางอย่างที่มีอยู่แล้วปรากฏขึ้น เช่นเดียวกับการที่วาทกรรมเข้าไปยับยั้งความหมายเดิมของคำว่า canon แล้วสร้างความหมายใหม่ให้คำว่า canon เป็นคำที่แสดงถึงความพิเศษ เป็นสิ่งที่พึงปรารถนา เป็นบรรทัดฐานที่วรรณกรรมทั่วไปพึงเลียนแบบและในขณะเดียวกันก็ยังข่มความสำคัญของวรรณกรรมอื่นๆ ที่ไม่ใช่วรรณกรรมเอกลงได้อีกด้วย

⁶ นพพร ประชากุล, “ฟูโกต์กับการสืบสาวความเป็นมาของสมัยใหม่,” ใน *ร่างกายใต้บังคับการ. ปฐมบทแห่งอำนาจในวิถีสมัยใหม่*, นพพร ประชากุล, บรรณาธิการ (กรุงเทพมหานคร: คบไฟ, 2547), หน้า (12).

⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า (4)-(5).

ในหนังสือ *The Western Canon* ของนักวิจารณ์วรรณกรรมที่ชื่อ แฮโรลด์ บลูม บลูมได้ยกตัวอย่างนักเขียนตะวันตกที่เขาเห็นว่ามีความสำคัญเป็นวรรณกรรมเอกด้วยการยกย่องวรรณกรรมเหล่านั้นว่าเป็น canon ในจำนวนนั้นโดยมากแล้วมักจะเป็นงานของนักเขียนชาวยุโรป ซึ่งสามารถแบ่งออกตามเชื้อชาติได้ดังนี้ ชาวอังกฤษ ได้แก่ ชอเซอร์ (Chaucer) เซกสเปียร์ (Shakespeare) มิลตัน (Milton) เวิดส์เวิร์ท (Wordsworth) ดิกเกนส์ (Dickens) ชาวฝรั่งเศส ได้แก่ มงแตญ (Montaigne) และโมลีแยร์ (Molière) ชาวอิตาลี ได้แก่ ดันเต (Dante) ชาวสเปน ได้แก่ เซร์บันเตส (Cervantes) ชาวรัสเซีย ได้แก่ ตอลสตอย (Tolstoy) ชาวเยอรมัน ได้แก่ เกอเทอ (Goethe) ชาวลาตินอเมริกาที่ใช้ภาษาสเปน ได้แก่ บอร์เฮส (Borges) และเนรูดา (Neruda) และทำที่สุด คือ วิตแมน (Whitman) และดิกกินสัน (Dickinson) ซึ่งเป็นนักเขียนชาวอเมริกัน⁸ จากตัวอย่างที่บลูมยกมาข้างต้นจะพบว่านักเขียนส่วนใหญ่เป็นนักเขียนเชื้อสายยุโรปจนอาจทำให้ชาวยุโรปเป็นศูนย์กลางของการเขียนวรรณกรรมเอกเลยก็ว่าได้ทั้งนี้หากลองย้อนกลับไปพิจารณาจะพบว่าผู้ที่อยู่เบื้องหลังการกำหนดใช้คำว่า “วรรณกรรมเอก” ก็คือ นักวิชาการชาวตะวันตก วรรณกรรมที่จัดให้เป็นวรรณกรรมเอกส่วนใหญ่ก็คือวรรณกรรมของชาวตะวันตกด้วยกันเอง ตะวันตกจะยกย่องวรรณกรรมที่เขียนขึ้นโดยชนชาติอื่นก็ต่อเมื่องานเขียนเหล่านั้นนำเสนอแนวคิดที่สอดคล้องกับสิ่งที่ชาวยุโรปมีไว้แล้ว การยกย่องวรรณกรรมเอกเป็นแม่แบบงานเขียนที่ดีเท่ากับการสร้างให้งานเขียนทั่วโลกมีมาตรฐานเดียว นั่นก็คือ มาตรฐานแบบชาวตะวันตกโดยเฉพาะยุโรป นั่นหมายความว่าชาติตะวันตกสร้างมาตรฐาน “วรรณกรรมเอก” ขึ้นมาเพื่อรองรับงานของตนเอง จนถ้าจะกล่าวได้ว่าธาตุแท้ของ “วรรณกรรมเอก” คือสัญลักษณ์เชิดชูความเป็นเลิศของชาวยุโรปก็คงไม่ผิดนัก

เมื่อวิเคราะห์วรรณกรรมเอกในฐานะที่เป็นวาทกรรมจะพบความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่เกิดขึ้นระหว่างชาวยุโรปกับชนชาติอื่น ความสัมพันธ์ในลักษณะนี้สอดคล้องกับวาทกรรมบูรพทิศคดีที่เอ็ดเวิร์ด ซาอิดเคยวิเคราะห์ไว้ว่าชาวตะวันตกโดยเฉพาะยุโรปจะมองชนชาติอื่นว่าด้อยกว่าตนเอง การเหยียดหยามเช่นนี้ยังรวมถึงการไม่ยอมรับว่าวรรณกรรมของชาติอื่นมีคุณค่าด้วย ต่อมาวรรณกรรมกลายเป็นอาวุธสำคัญที่ยุโรปนำมาใช้แผ่ขยายอำนาจในยุคล่าอาณานิคม ดังที่จะเห็นได้ชัดจากบทความที่ชื่อ “Minute on Indian Education” ของลอร์ดโรมัส บาบิงตัน แมคคอกเลย์ อังกฤษในฐานะเจ้าอาณานิคมพยายามจะรักษารฐานอำนาจในอินเดียเอาไว้จึงปลุกฝัง

⁸ Harold Bloom, *The Western Canon: The Books and School of the Age* (New York: River head Book, 1994), p.2.

ค่านิยมให้คนอินเดียหันมาศึกษาวรรณกรรมของชาติตะวันตกด้วยการสร้างกลุ่มชนชั้นขึ้นมาเป็นตัวแทนของตน กลุ่มชนชั้นที่ชาวอังกฤษพยายามสร้างขึ้นนี้เป็นกลุ่มคนที่เป็นชาวอินเดียโดยสายเลือดแต่ได้รับการศึกษาแบบอังกฤษจนสามารถกลายเป็นผู้มีรสนิยม ทักษะคิด คุณธรรมและเชาวน์ปัญญาแบบอังกฤษได้ โดยกลุ่มชาวอินเดียที่ถูกเปรียบเป็น “คนขาวผิวน้ำตาล” (brown white man) กลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่เจ้าอาณานิคมเชื่อว่าจะช่วยเผยแพร่วัฒนธรรมของตนไปสู่คนกลุ่มอื่นต่อไป “We must at present do our best to form a class who may be interpreters between us and the millions whom we govern, a class of persons, Indian in blood and colour, but English in taste, in opinion, in morals, and intellect.”⁹

หนึ่งในวรรณกรรมที่มักจะถูกนำไปสอนในอาณานิคมก็คืองานซึ่งนับได้ว่าเป็นวรรณกรรมเอกอย่างงานเขียนของเชกสเปียร์ เชกสเปียร์เป็นตัวแทนของความสูงส่ง ระบบการศึกษาในยุคอาณานิคมของอังกฤษใช้เชกสเปียร์มายกระดับวัฒนธรรมและเชื้อชาติของตนเองให้เหนือกว่าชนชาติอื่น จนสามารถกล่าวได้ว่านอกจากผลงานของเชกสเปียร์จะถือเป็นสุดยอดของความป็นอังกฤษแล้วผลงานของเชกสเปียร์ยังกลายเป็นเครื่องวัดความเป็นมนุษย์ไปด้วย¹⁰ จากกรณีของเชกสเปียร์นี้จะเห็นได้ว่ายุโรปใช้วรรณกรรมเป็นเครื่องมือในการเชิดชูวัฒนธรรมของตนให้สูงส่งและข่มวัฒนธรรมพื้นเมืองของชาติอื่นให้ด้อยค่าไปในเวลาเดียวกัน แต่อย่างไรก็ตามอคติเช่นนี้กลับถูกมองข้ามเพราะค่านิยมดังกล่าวถูกถ่ายทอดออกมาในรูปของการศึกษาซึ่งเป็นที่รับรู้กันว่าเป็นสิ่งที่มีประโยชน์ ความรู้จึงกลายเป็นหน้ากากที่ช่วยจัดฉากให้กระบวนการอาณานิคมทำงานได้ง่ายขึ้นด้วยการสร้างให้ความรู้มีความหมายแฝงถึงความเป็นอารยะและปลูกฝังให้ผู้ที่ถูกเป็นอาณานิคมเชื่อว่าความรู้จะช่วยพัฒนาตนให้ทัดเทียมตะวันตก

2.2 วรรณกรรมเอก: ภาพตัวแทนของความรู้และความจริงที่บิดเบือน

การวิเคราะห์วรรณกรรมเอกในฐานะที่เป็นวาทกรรมช่วยเปิดโปงให้เห็นว่าแม้แต่งานวรรณกรรมก็ยังถูกโยงเข้าไปเกี่ยวข้องกับเรื่องของอำนาจโดยเฉพาะการแผ่ขยายอำนาจของตะวันตกภายใต้ลัทธิอาณานิคม แต่ถึงแม้จะมีความไม่ชอบธรรมแฝงมาที่วรรณกรรมเอกแต่ก็เป็น

⁹ Bill Ashcroft, Gareth Griffiths, and Helen Tiffin (eds.) *The Post-colonial Studies Reader* (London and New York: Routledge, 1995), p.97.

¹⁰ Ania Loomba and Martin Orkin (eds.) *Post-colonial Shakespeare* (London and New York: Routledge, 1998), p.1.

เรื่องยากที่คนทั่วไปจะตระหนักถึงความจริงในข้อนี้ ทั้งนี้เป็นเพราะวรรณกรรมถูกจัดว่าเป็นองค์ความรู้ อย่างหนึ่งและทุกคนต่างก็ให้ความสำคัญกับความรู้ เพราะเชื่อว่าความรู้คือแหล่งรวบรวมความจริงและเป็นบ่อเกิดของปัญญา โดยหารู้ไม่ว่าสิ่งที่เรียกกันว่าความรู้และความจริงนั้นก็เป็นสิ่งที่ชาวตะวันตกสร้างขึ้นเพื่อใช้ควบคุมคนอื่น ตะวันตกไม่เพียงจะถ่ายทอดความรู้และความจริงผ่านทางตำราวิชาการแต่ยังใช้วรรณกรรมเป็นสื่อหนึ่งของความรู้ โดยเฉพาะถ้าเป็นวรรณกรรมเอกแล้วยิ่งถือเป็นสุดยอดของความรู้เป็นเหตุให้นักศึกษาวรรณคดีทุกชาติให้ความสำคัญกับวรรณกรรมเอกของตะวันตกยิ่งกว่างานเขียนของชาติตน

มิเชล ฟูโกต์ ชี้ให้เห็นว่างานเขียนทุกชนิดไม่ว่าแม้แต่งานเขียนประเภท “ตำราวิชาการ” ก็มีอำนาจแอบแฝงอยู่ เพียงแต่เทคนิคและวิธีการนำเสนอที่นั่นแบบยลยิ่งกว่าด้วยการใช้ภาษาวิชาการที่เคร่งขรึม น่าเชื่อถือ จนก่อให้เกิดมายาคติว่าสิ่งที่ถ่ายทอดมานั้นย่อมมีความเป็นกลาง ปราศจากคุณค่าอคติและความลำเอียง จึงเชื่อถือได้ถึงขั้นเป็นสัจธรรมได้โดยที่เดียว¹¹ ซาอิด เป็นผู้นำความคิดของฟูโกต์มาสานต่อด้วยการนำแนวคิดเรื่องวาทกรรมมาวิเคราะห์ “บูรพทิศคดี” ซึ่งดูจากเปลือกนอกแล้วเป็นวิชาที่ว่าด้วยชาวตะวันออก แต่ซาอิดกะเทาะให้เห็นว่าโดยเนื้อแท้แล้วบูรพทิศคดีหาวิชาที่ว่าด้วยวัฒนธรรมอื่นที่ไม่ใช่ตะวันตกอย่างที่เราควรจะเป็นแต่กลับเป็นวิชาที่ว่าด้วยการนำเสนอชนชาติอื่นโดยผ่านสายตาชาวตะวันตกเองต่างหาก¹² ซึ่งนั่นก็หมายความว่าภาพของชาวตะวันออกที่กล่าวถึงในบูรพทิศคดีไม่ใช่ลักษณะของชาวตะวันออกจริงๆ แต่เป็นเพียงภาพของชาวตะวันออกที่ชาวตะวันตกสร้างขึ้นตามความเข้าใจของตนเอง

หากจะสืบหาสาเหตุที่ว่าเหตุใดความรู้จึงมีส่วนครอบงำความคิดความเชื่อของคนได้มากถึงเพียงนี้คงก็ต้องย้อนกลับไปศึกษาประวัติศาสตร์ของโลกตะวันตก ในสมัยคริสต์ศตวรรษที่ 14-16 หรือที่เรียกกันว่าเป็นยุคฟื้นฟูศิลปวิทยาการ (Renaissance) ความรู้ได้รับการยกย่องให้มีความสำคัญอย่างมาก ในช่วงเวลาดังกล่าวเป็นช่วงที่ยุโรปกลับไปฟื้นฟูวิชาความรู้ของสมัยกรีกและโรมันขึ้นมาศึกษาใหม่หลังจากที่ชาติตะวันตกเพิ่งผ่านพ้นยุคกลางซึ่งถือว่าเป็นยุคมืดมาได้ มีผู้นิยามไว้ว่ายุคฟื้นฟูศิลปวิทยาการนี้เป็นยุคที่มีความสำคัญเพราะเป็นรากฐานของวัฒนธรรมอันซับซ้อนของตะวันตกในยุคต่อมา จนถึงกับนับให้ยุคนี้เป็นจุดกำเนิดของโลกใหม่ที่

¹¹ ไชยรัตน์ เจริญสินโอฟาร , *การบริหารรัฐกิจเปรียบเทียบ : บทสำรวจพรมแดนแห่งความรู้แนววิพากษ์* (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2540), หน้า 115.

¹² Ania Loomba, *Colonialism/postcolonialism* (London and New York: Routledge, 2000), p.43.

หลุดพ้นมาจากโลกยุคมืดหรือจะถือว่าเป็นศักราชแห่งการค้นพบโลกและมนุษย์เลยทีเดียว¹³ พื้นฐานความคิดที่สำคัญในยุคนี้ก็คือความคิดแบบมนุษยนิยม (humanism) ที่ถือกำเนิดขึ้นที่ประเทศอิตาลี แนวคิดมนุษยนิยมมุ่งเน้นให้เห็นความสมบูรณ์แบบของมนุษย์อันเกิดมาจากความสามารถในการใช้เหตุผล การใช้เหตุผลนั้นเป็นเรื่องของการแสดงออกทางปัญญา ดังนั้นแนวคิดนี้จึงวัดความเป็นมนุษย์จากสิ่งที่คนๆ นั้นรู้ซึ่งก็เท่ากับเป็นการตัดสินคนกันจากความรู้นั่นเอง การยกให้ความรู้เป็นตัวกำหนดความเป็นมนุษย์สอดคล้องกับคำกล่าวของเธอเน่ เดการ์ตส์ (Rene Descartes) ที่กล่าวไว้ว่า “เพราะฉันคิดฉันจึงมีตัวตน” เมื่อเชื่อว่าความรู้สร้างตัวตนให้แก่มนุษย์ชาวตะวันตกในยุคนี้จึงเป็นพวกที่ให้ความสำคัญกับความรู้ไม่ว่าจะเป็นวิชาแพทยศาสตร์ คณิตศาสตร์ ดาราศาสตร์ ตรรกศาสตร์ แต่อย่างไรก็ดีความรู้ที่นักคิดแนวมนุษยนิยมให้ความสำคัญยิ่งกว่าก็คือความรู้ในสาขามนุษยศาสตร์อันได้แก่ ไวยากรณ์ วาทยาศาสตร์ ประวัติศาสตร์ โดยเฉพาะวิชาวรรณคดีนั้นถูกยกย่องให้มีความสำคัญเพราะคนยุคนี้ได้ยึดตามหลักการของซีเซโร (Cicero) นักปราชญ์ชาวโรมันที่กล่าวไว้ว่าวิชาวรรณคดีเป็นความรู้รูปแบบเดียวที่เหมาะสมกับมนุษย์ ในยุคฟื้นฟูศิลปวิทยาการจึงได้ยกให้การศึกษากรีนิพจน์และวรรณคดีเป็นพื้นฐานความรู้ที่จะช่วยหล่อหลอม (shape) หรือสร้าง (form) มนุษย์¹⁴ วิชาวรรณกรรมโดยเฉพาะวรรณกรรมคลาสสิกจึงได้รับการยกย่องให้เป็นสุดยอดของความรู้นับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

ความเชื่อที่ว่าวรรณกรรมมีหน้าที่สร้างคนได้นั้นทำให้วรรณกรรมเป็นเครื่องมือที่ทรงประสิทธิภาพของรัฐ เพราะในสมัยนั้นจะใช้วรรณกรรมทำหน้าที่หล่อหลอมความประพฤติของคนทำให้คนรู้จักหน้าที่และกฎเกณฑ์ที่สังคมยึดถือเพื่อขัดเกลาให้คนกลายเป็นพลเมืองที่ดีของรัฐ วรรณกรรมจึงมีบทบาทในการจัดระเบียบและพัฒนานคนให้เป็นไปตามที่สังคมยึดถือ เมื่อล่วงเลยเข้าสู่คริสต์ศตวรรษที่ 17 ชาติดตะวันตกก็เข้าสู่ยุคเรืองปัญญา (Enlightenment) ในยุคนี้เป็นยุคที่เชื่อว่าแสงสว่างแห่งปัญญาและเหตุผลช่วยทำให้มนุษย์เจริญก้าวหน้า อิมมานูเอล คานท์ (Immanuel Kant) นักคิดคนสำคัญในยุคนี้กล่าวว่าหลักการของเหตุผลช่วยปลดปล่อยให้มนุษย์ได้บรรลุวุฒิภาวะอย่างเต็มขั้น ความรู้ในยุคนี้จึงเป็นเหมือนเครื่องผลักดันให้มนุษย์กลายเป็นผู้ใหญ่ผู้ซึ่งไม่จำเป็นต้องรับความช่วยเหลือจากใครอีก การใช้ความรู้มาเป็นมาตรฐานมนุษย์ตามแนวของยุคเรืองปัญหานี้เองที่ทำให้เกิดภาพลักษณ์ของชาวยุโรปที่เป็นตัวแทนของคนที่ยบรรลุวุฒิภาวะแล้ว ในขณะที่ก็ยังมีคนอีกจำพวกที่ยังเป็นมนุษย์ได้ไม่สมบูรณ์หรืออาจจะเปรียบได้ว่าเป็นเด็กที่ยังไร้วุฒิ

¹³ เอ็ม. เอช. เอบรามส์, *อธิบายศัพท์วรรณคดี* แปลโดย ทองสุก เกตโรจน์ (กรุงเทพฯ: กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ), หน้า 288-93.

¹⁴ Leela Gandhi, *Postcolonial Theory: A Critical Introduction*, p.46.

ภาวะก็ได้ คนในจำพวกหลังนี้ก็คือคนที่ไม่ได้รับการศึกษาตามระบอบของตะวันตก ชาวตะวันตก จำเป็นที่ต้องยื่นมือเข้าช่วยเหลือคนพวกนี้ในฐานะที่เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์กว่า

แนวคิดแบบมนุษยนิยมทำให้ความรู้เป็นสิ่งสูงส่ง ความรู้กลายเป็นแก่นสาร สำคัญของชีวิตที่ช่วยปลดปล่อยมนุษย์จากความมืดมน และในขณะเดียวกันก็ยังเป็นตัวแบ่งแยก มนุษย์ด้วย ดังจะเห็นได้จากการที่ความรู้ก่อให้เกิดคู่ตรงข้ามสำคัญซึ่งกลายเป็นรากฐานของ แนวคิดอาณานิคมในยุคต่อมา

มีวุฒิภาวะ(maturity)	< --- >	ไร้วุฒิภาวะ(immaturity)
ก้าวหน้า (progressive)	< --- >	ล้าหลัง (primitive)
อารยธรรม (civilization)	< --- >	ความป่าเถื่อน (barbarism)
ประเทศที่พัฒนาแล้ว (developed)	< --- >	ด้อยพัฒนา (underdeveloped)
ตะวันตก (western)	< --- >	ชาติที่ไม่ใช่ตะวันตก (non-Western)
ความเป็นชาย(masculine)	< --- >	ความเป็นหญิง (feminine)
ตนเอง (self)	< --- >	คนอื่น (other)

เมื่อนำคู่ตรงข้ามข้างต้นมาเทียบเคียงกันจะพบว่าคู่ตรงข้ามทั้งเจ็ดทำงานขนานกันพอดี กล่าวคือ ตะวันตกซึ่งถือเป็นชาติที่มีความรู้จะมีลักษณะของความเป็นชาย นั่นคือ มีลักษณะของความเป็น ผู้ใหญ่ที่มีวุฒิภาวะ เป็นชาติที่เจริญก้าวหน้า มีอารยธรรมและถือเป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว ตรงกัน ข้ามกับชาติอื่นที่ไม่ได้ศึกษาความรู้ในแบบตะวันตก คนในประเทศเหล่านี้จึงเหมือนเด็กที่ยังไร้วุฒิ ภาวะ มีความล้าหลัง ป่าเถื่อน และมีลักษณะของความเป็นสตรี ทำให้ประเทศเหล่านี้เป็นประเทศ ที่ยังด้อยพัฒนา คนในจำพวกหลังนี้จะถือเป็นคนอื่นที่แตกต่างไปจากชาวยุโรปโดยสิ้นเชิง

ซาอิดวิเคราะห์ให้เห็นว่าชาติยุโรปสร้างอำนาจและอัตลักษณ์ให้คนยุโรปด้วยการ จัดวางตนเองไว้ให้อยู่ในตำแหน่งที่ตรงข้ามจากผู้คนชาติอื่น ชาวยุโรปจะสร้างตัวแทนของสิ่งที่ อยากรู้ให้คนเห็นขึ้นมาและในขณะเดียวกันก็พยายามปิดกั้นและควบคุมลักษณะที่ไม่ต้องการ เปิดเผยเอาไว้ “..European culture gained in strength and identity by setting itself off against the Orient as a surrogate and even underground self.”¹⁵ ชาวยุโรปสร้างให้คนอื่นที่

¹⁵ Edward Said, *Orientalism* (London: Routhledge & Kegan Paul, 1978), p.3.

ไม่ใช่ยุโรปมีลักษณะเลวร้ายกว่าตนโดยลักษณะที่เลวร้ายนั้นส่วนหนึ่งก็มาจากลักษณะที่มีในตัว
 ของชาวยุโรปเองแต่ชาวยุโรปไม่ต้องการเปิดเผยให้เห็นจึงได้นำลักษณะดังกล่าวไปเป็นตัวแทน
 ของ"คนอื่น" แล้วจัดวางตัวเองให้อยู่ในฝั่งตรงกันข้ามกับความเป็นอื่นนั้น ในบทละครเรื่อง *The
 Tempest* ของเชกสเปียร์ได้แสดงให้เห็นถึงการปิดกั้นดังกล่าวด้วยการให้พรอสเพอโร (Prospero)
 ซึ่งเป็นชาวยุโรปกล่าวถึงคาลิบัน (Caliban) ซึ่งเป็นสิ่งมีชีวิตที่อาศัยอยู่ในเกาะที่เขามาติดอยู่ว่า คา
 ลิบันนั้นทำให้เขารู้จักตนเอง "this thing of darkness I acknowledge mine"¹⁶ เชกสเปียร์สร้างคู่
 ตรงข้ามระหว่างแสงสว่างและความดำมืดขึ้นมาเป็นตัวแทนของชาวยุโรปซึ่งเป็นคนขาวกับคนอื่นที่
 ไม่ใช่ยุโรปซึ่งมีผิวดำหรือเข้มกว่า ในตัวอย่างนี้พรอสเพอโรได้ยกคาลิบันขึ้นมาเป็นภาพแทนที่ใช้
 อธิบายตนเอง การที่พรอสเพอโรกล่าวว่าความดำมืดของคาลิบันนั้นทำให้เขารับรู้ถึงความดำมืด
 ของตัวเองแสดงให้เห็นว่าที่จริงแล้วข้อด้อยของคนอื่นที่ชาวยุโรปสร้างขึ้นมาให้ตรงข้ามกับตนเอง
 นั้นก็มีซ่อนอยู่ในตัวของชาวยุโรปเองด้วยเพียงแต่ชาวยุโรปพยายามจะกดและซ่อนไว้ ความมืดที่
 นำมาแบ่งแยกความแตกต่างระหว่างชาวยุโรปกับชนชาติอื่นในที่นี้ไม่ใช่เป็นเพียงความแตกต่าง
 ทางสีผิวเท่านั้น แต่ความสว่างและความมืดในที่นี้หมายถึงแสงสว่างและความมืดบอดทางปัญญา
 ซึ่งเป็นประเด็นที่สำคัญมากในยุคฟื้นฟูศิลปวิทยาการ ดังนั้นจะเห็นได้ว่านอกจากสีผิวแล้ว ชาว
 ยุโรปยังใช้ความรู้เป็นเกณฑ์สำคัญในการแบ่งแยกมนุษย

หน้าที่ในการกล่อมเกลามนุษย์ให้สมบูรณ์แบบทำให้ความรู้ได้รับการยกย่องว่า
 เป็นสิ่งมีคุณค่า ด้วยเหตุนี้การเข้าไปยึดเหยียดความรู้ในแบบตะวันตกให้กับชนชาติอื่นจึงถูกมองว่า
 ขอบธรรมเพราะเป็นเรื่องสมควรที่บุคคลซึ่งได้ชื่อว่าเป็นผู้ใหญ่และมีวุฒิภาวะมากกว่าจะหยิบยื่น
 ความช่วยเหลือให้แก่ผู้น้อยที่อ่อนแอและยังไม่บรรลุนิติภาวะ ความรู้จึงถูกเชื่อมโยงเข้ากับเรื่องของ
 มนุษยธรรม ทั้งๆที่เมื่อพิจารณาให้ดีแล้วจะพบว่าตะวันตกใช้ข้ออ้างเรื่องความรู้มากดขี่และเหยียด
 หยามให้ชนชาติอื่นด้อยต่ำกว่าตนเพียงเพราะคนเหล่านี้ไม่ได้ศึกษาความรู้ของตะวันตก ตะวันตก
 ไม่เพียงแต่ต้องการจะเหยียดหยามชนชาติอื่นเท่านั้นแต่ยังต้องการนำความรู้โดยเฉพาะวิชาวรรณ
 กรรมไปใช้"หล่อหลอม"และ"สร้าง"มนุษย์ในโลกตะวันออกให้เป็นไปอย่างที่ต้องการด้วยการทำให้
 คนเชื่อว่าสิ่งที่ปรากฏอยู่ในวรรณกรรมโดยเฉพาะวรรณกรรมเอกก็คือความจริง

¹⁶ Stephen Orgel, editor, *William Shakespeare: The Tempest* (New York: Oxford University Press, 1987), p. 202.

ชาติซึ่งให้เห็นว่าความรู้เกี่ยวกับตะวันออกที่ชาวยุโรปสั่งสมไว้นั้นเป็นความรู้ที่สร้างขึ้นมารับใช้แนวคิดอาณานิคม เห็นได้จากการพยายามสร้างให้ชนชาติอื่นแปลกแยกไปจากชาวยุโรปซึ่งเป็นผู้บันทึกอย่างสุดซึ้ง นอกจากนี้บันทึกเหล่านั้นก็ยังแฝงไว้ด้วยอคติและไม่เป็นกลาง เพราะชาวยุโรปมีความเชื่อเกี่ยวกับชนชาติอื่นอยู่ก่อนแล้ว แม้จะเดินทางไปพบกับ “คนอื่น” ในโลกใหม่แต่ชาวยุโรปก็จะบันทึกเรื่องราวต่างๆ ให้สอดคล้องกับความเชื่อที่มี ยกตัวอย่างเช่น นักเดินเรือในสมัยฟื้นฟูศิลปวิทยาการไปพบชาวแอฟริกันผิวดำแล้วเชื่อมโยงสีผิวของคนดำเข้ากับ ความเชื่อทางศาสนาที่เชื่อกันมาตั้งแต่ในยุคกลางว่าสีดำคือความสกปรก ชาวแอฟริกันจึงถูกมองเป็นชนชาติที่สกปรก เลวร้าย ต่ำทรามไปอย่างช่วยไม่ได้ นอกจากนี้ชาวยุโรปยังใช้ข้ออ้างดังกล่าวสร้างความชอบธรรมในการจับคนผิวดำเหล่านั้นไปเป็นทาส¹⁷ จากตัวอย่างนี้แสดงให้เห็นว่า “ความจริง” นั้นย่อมผันแปรไปตามประสบการณ์ของแต่ละคน ดังเช่นที่ความจริงของคนตะวันตกในยุคล่าอาณานิคมคือความจริงที่สนองตอบแนวคิดอาณานิคม จึงเป็นไปได้ว่าวิธีการมองโลกของเขานั้น จะถูกล้อมกรอบด้วยแนวคิดแบบอาณานิคมทำให้เขามองชนชาติอื่นในทำนองที่เอื้อแก่การเข้าไปครอบครองใช้ประโยชน์ และในขณะเดียวกันก็มองตนเองในลักษณะที่มีความเหนือกว่าและเพียบพร้อมกว่าชนชาติอื่น

แต่อย่างไรก็ดีแม้ว่างานเขียนเหล่านั้นจะไม่ได้เขียนขึ้นอย่างเป็นทางการและเพียงตรง แต่เมื่องานเขียนดังกล่าวถูกจัดว่าเป็นความรู้หรือยกย่องให้เป็นวรรณกรรมเอก เนื้อหาที่ปรากฏจึงถูกเชื่อว่าเป็นความจริงไปโดยปริยาย ต่อมางานเขียนเหล่านี้ก็ถูกนำไปอ้างอิงใช้ในงานเขียนยุคต่อมา¹⁸ โดยเฉพาะวิชาบุรพทิศคดีของตะวันตกนั้นชาติเห็นว่าเป็นวิชาที่ไม่ได้ศึกษาจากการสังเกตด้วยตัวเองจริงแต่หากเป็นการศึกษาผ่านงานเขียนของผู้อื่น แม้แต่งานวรรณกรรมเอกซึ่งมีคุณสมบัติข้อหนึ่งคือ การนำเสนอความจริงนั้น ความจริงที่วรรณกรรมเอกนำเสนออีกอาจจะเป็นเพียงภาพแทนความคิดที่ชาวตะวันตกคิดเองหาใช่ความจริงไม่

ความไม่เป็นกลางของงานเขียนเหล่านั้นเกิดจากการยึดเอาตัวเองเป็นศูนย์กลางของชาวยุโรป (Eurocentricism) งานเขียนที่เขียนถึงคนตะวันออกจึงมักจะกล่าวถึงคนตะวันออก โดยการที่นำมาเปรียบเทียบกับตน คนตะวันออกจึงเป็นแค่คนอื่นที่แตกต่างจากตัวตนของชาว

¹⁷ ibid., p.71.

¹⁸ ชาติดังกล่าวถึงเครือข่ายของความคิดความเชื่อที่โยงใยกันไปมาในงานเขียนว่า textual attitude อ่านเพิ่มเติมได้ใน Edward Said, *Orientalism*, p.92.

ยุโรปอย่างสิ้นเชิง ยิ่งเมื่อพิจารณาไปในรายละเอียดแล้วจะพบว่าสิ่งที่ดูเหมือนกับเป็นคู่ตรงข้าม แท้จริง แล้วเป็นเพียง “ภาคพิเศษ” ของอีกสิ่งหนึ่งเท่านั้น เพราะการแบ่งแยกหว่าง “ชาวตะวันตก” กับ “ชาวตะวันออก” ในงานเขียนของตะวันตกนั้น บางครั้งชาวตะวันออกไม่ได้มีเอกลักษณ์หรือตัวตนที่ตรงข้ามกับชาวตะวันตก แต่นิยามของชาวตะวันออกก็เป็นเพียงแค่ว่า “ไม่ใช่ตะวันตกเท่านั้นเอง” ดังที่ปรากฏในการจำแนกคนออกเป็นตะวันตกและชนชาติที่เหลือ (the west and the rest) หรือการอธิบายลักษณะของชาวอาหรับด้วยการเปรียบเทียบกับชาวตะวันตกว่า “ชาวตะวันตกคือพวกที่มีเหตุผล รักความสงบ นิยมความเสรี มีเหตุผล ไม่มั่งงาย ส่วนชาวอาหรับก็คือพวกที่ไม่มีลักษณะดังกล่าว” “On the one hand there are Westerners and on the other there are Arab-Orientals; the former are [...] rational, peaceful, liberal, logical, capable of holding real values, without natural suspicion; the latter are none of these things.”¹⁹ จากตัวอย่างนี้จะเห็นได้ว่าคนตะวันตกใช้ตนเองเป็นมาตรฐานในการนิยามสิ่งต่างๆ รอบตัว การนิยามผู้อื่นโดยเอาตัวเองเป็นผู้วัดนั้นถือเป็นการปิดกั้นความสำคัญของชนชาติอื่นและยังถือเป็นการช่วงชิงและผูกขาดอำนาจในการตั้งกฎเกณฑ์ให้อยู่ที่ตนแต่เพียงผู้เดียวอีกด้วย

การผูกขาดการเล่านั้นอาจเกิดมาจากแนวคิดมนุษยนิยมของตะวันตกที่นำความรู้มาแบ่งแยกคน คนตะวันตกจึงเปรียบเสมือนมนุษย์ที่เจริญและบรรลุวุฒิภาวะแล้ว ชาวยุโรปซึ่งได้รับการถ่ายทอดความคิดแบบมนุษยนิยมมาโดยตรงจึงถือว่าตนเองเหมาะสมที่จะเป็นผู้เล่ามากกว่า ส่วนชนชาติอื่นที่ไม่ใช่ยุโรปนั้นเปรียบเสมือนเด็กที่ยังไม่เจริญทางสติปัญญาและวุฒิภาวะหรืออาจจะเปรียบได้กับคนที่ยังเป็นคนได้ไม่เต็มขั้นด้วยซ้ำ คนจำพวกหลังนี้จึงไม่มีศักยภาพพอจะเขียนหรือสร้างความรู้ใดๆ ได้ ชาวยุโรปเท่านั้นที่สมควรเป็นผู้บันทึกเรื่องราวต่างๆ ของคนที่ยังไร้วุฒิภาวะเหล่านี้ ระบบการศึกษาที่มุ่งเน้นแต่วรรณกรรมของตะวันตกทำให้ชนชาติอื่นต้องศึกษาเรื่องราวของตนเองผ่านทางคำบอกเล่าของคนอื่น คนตะวันออกไม่มีอำนาจในการเล่าเรื่องของตนเอง การที่ชาวตะวันตกผูกขาดการเล่าทำให้ชาวตะวันออกหรือคนผิวดำกลับต้องตกเป็นเพียงวัตถุในการศึกษาเพื่อตอบสนองความอยากรู้ของชาวยุโรปเท่านั้น การทำให้มนุษย์กลายเป็นวัตถุเป็นวิธีคิดแบบอาณานิคม ซึ่งสอดคล้องกับที่เอเม เซแซร์ นักคิดนักเขียนชาวผิวดำคนสำคัญตั้งสมการแสดงเอาไว้ว่า “การสร้างอาณานิคม = การแปลงทุกอย่างให้เป็นวัตถุ” (equation: colonization = “thingification”)²⁰

¹⁹ *ibid.*, p.49.

²⁰ Aimé Césaire, cited in Ania Loomba, *Colonialism/postcolonialism*, p. 47.

การแปลงทุกอย่างให้เป็นวัตถุนั้นกินความตั้งแต่การเข้ามาตัดดวงทรัพย์ากรต่างๆ ไปจากชาติอาณานิคมซึ่งก็รวมถึงทรัพย์ากรมนุษย์ การนับให้มนุษย์เป็นทรัพย์ากรอย่างหนึ่งก็คือ การแปลงมนุษย์ให้เป็นวัตถุนิดหนึ่งที่เราซึ่งชีวิตและจิตวิญญาณ²¹ โดยปกติแล้วคนยุโรปจะมองชนชาติอื่นว่าไม่ใช่มนุษย์อยู่แล้ว แต่การจงใจแปลงมนุษย์ให้เป็นวัตถุนั้นก็ยิ่งเท่ากับเป็นการลดทอนความเป็นคนของชนชาติอื่นให้หมดสิ้นไปจนไม่มีเหลือ นอกจากการแปลงมนุษย์ให้เป็นวัตถุจะเป็นไปเพื่อตอบสนองผลประโยชน์ทางด้านแรงงานแล้ว มนุษย์ยังกลายเป็นวัตถุที่ใช้ในการศึกษาเพื่อตอบสนองความอยากรู้ของชาวตะวันตกเพื่อยังผลประโยชน์ทางด้านวิชาการอีกด้วย มนุษย์ที่ถูกศึกษาจะได้รับการนิยามและให้ความหมายราวกับว่ามนุษย์เหล่านั้นไม่มีตัวตนของตนเอง เมื่อไม่มีตัวตนมนุษย์คนนั้นก็เหมือนเป็นวัตถุเพียงหนึ่งชิ้นที่ไม่มีความรู้สึกนึกคิดเป็นของตนเอง ถ้าพิจารณาตามสมการของเซแชนร์แล้วการผูกขาดการเล่าของชาวยุโรปก็คือการแปลงให้ชนชาติอื่นกลายเป็นวัตถุดิบในการเล่า สรุปแล้วการสร้างงานเขียนของชาวยุโรปก็คงไม่ต่างไปจากการสร้างอาณานิคมในรูปแบบหนึ่งนั่นเอง

2.3 วรรณกรรมเอก : ภาพสะท้อนการแผ่ขยายอำนาจของตะวันตก

นอกจากวรรณกรรมเอกจะถูกนำไปใช้เป็นเครื่องมือในการแผ่ขยายอาณานิคมผ่านทางระบอบการศึกษาแล้ว บางครั้งเนื้อหาของวรรณกรรมเอกเองก็มีส่วนในการสะท้อนแนวคิดแบบอาณานิคมอยู่ไม่น้อย โดยเฉพาะในวรรณกรรมเอกของยุโรปที่มีเนื้อหาเล่าถึงชนชาติอื่นสาเหตุที่วรรณกรรมเอกมีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับชนชาติอื่นนั้นเป็นเพราะคุณสมบัติข้อหนึ่งของวรรณกรรมเอกก็คือการนำเสนอความแปลกประหลาด ความแปลกประหลาดที่ว่านั้นก็ คือ การพาผู้อ่านไปเผชิญความแปลกใหม่ที่ผิดแผกไปจากเดิม ทุกครั้งที่เราอ่านงานวรรณกรรมเอกขึ้นใดเป็นครั้งแรกเราจึงจะรู้สึกเหมือนเรากำลังเผชิญอยู่กับคนแปลกหน้า เป็นการกระตุ้นให้เกิดความประหลาดใจมากกว่าจะเป็นการกล่าวถึงสิ่งที่คุณผู้อ่านรู้จักกันอยู่ดีแล้ว และกลวิธีหนึ่งที่นักเขียนอย่างเชกสเปียร์มักจะนำมาใช้สร้างความแตกต่างให้กับงานวรรณกรรมก็คือ การออกไปเผชิญโลกข้างนอกบ้านหรือโลกที่อยู่ห่างไกลออกไปจากอังกฤษอันเป็นที่คุ้นเคย²² ดังนั้นเราจึงเห็นบทละครของเชกสเปียร์มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมอยู่ในเนื้อหา ยกตัวอย่างเช่น การสร้างตัวละครที่

²¹ ไชยรัตน์ เจริญสินโอฟาร์ , วาทกรรมการพัฒนา: อำนาจ ความรู้ ความจริง เอกลักษณะ และความเป็นอื่น (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์วิภาษา, 2543), หน้า 32.

²² Harold Bloom, *The Western Canon: The Books and school of the Age*, p. 3.

เป็นชนชาติอื่น ไม่ว่าจะเป็นตัวละครเชื้อสายยิวอย่าง Shylock ในบทละครเรื่อง *The Merchant of Venice* หรือตัวละครผิวดำอย่างในเรื่อง *Othello* เป็นต้น นอกจากงานของเชกสเปียร์แล้วยังมีงานของนักเขียนอื่นที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับชนชาติอื่นที่ไม่ใช่ยุโรปอีกมาก แต่ในที่นี้จะขอยก ตัวอย่างวรรณกรรมเอกสามเรื่องซึ่งเขียนขึ้นในสามศตวรรษ ได้แก่ *The Tempest* ของเชกสเปียร์ ซึ่งเขียนขึ้นตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 17 *Robinson Crusoe* ของแดเนียล ดีโฟ ซึ่งเขียนในคริสต์ศตวรรษที่ 18 และ *Madama Butterfly* ของจาโคโม ปุชชีนี ที่เขียนขึ้นในช่วงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 เพื่อเป็นการชี้ให้เห็นอิทธิพลของลัทธิอาณานิคมที่สะท้อนอยู่ในวรรณกรรมเอกของยุโรปในยุคสมัยที่แตกต่างกันออกไป

การมีตัวละครหลากหลายเชื้อชาติปรากฏอยู่ในงานเขียนของชาวยุโรปสะท้อนให้เห็นว่าชาวยุโรปนั้นมีการติดต่อกับชาวต่างชาติมานานแล้ว จุดเริ่มต้นของการสำรวจพื้นทะเลและการเข้าไปพิชิตดินแดนต่างๆของชาวยุโรปเริ่มต้นมาตั้งแต่สมัยฟื้นฟูศิลปวิทยาการ ขณะนั้นศูนย์กลางของอารยธรรมยุโรปยังอยู่ที่แถบเมดิเตอร์เรเนียนโดยมีโรมเป็นศูนย์กลาง ในช่วงเวลาดังกล่าวมีเหตุการณ์และการค้นพบหลายประการที่ช่วยเปลี่ยนทัศนคติและวิถีการดำเนินชีวิตของชาวยุโรปไปอย่างชนิดที่พลิกหน้ามือเป็นหลังมือ แต่จุดเปลี่ยนที่สำคัญก็คือ แนวคิดแบบมนุษยนิยมที่เข้ามาแทนที่แนวคิดเทวนิยมแบบคริสตจักรที่เริ่มเสื่อมอิทธิพลลง แนวคิดมนุษยนิยมได้ฟื้นฟูความรู้ภาษกรีกขึ้นใหม่ ทำให้มีการขยายความคิดความอ่าน ตลอดจนเนื้อหาและรูปแบบของงานเขียน มีการประดิษฐ์ตัวพิมพ์ลงบนกระดาษทำให้หนังสือมีราคาถูกลงและเริ่มแพร่หลาย บันทึกการเดินทางต่างๆจึงสามารถตีพิมพ์ให้เป็นที่รับรู้ในวงกว้าง นับได้ว่าแนวคิดมนุษยนิยมนั้นช่วยจุดประกายสร้างความตื่นตัวในการอ่านให้กับชาวยุโรปเป็นอันมาก ²³

บันทึกการเดินทางและตำราวิชาการที่ได้รับถ่ายทอดมาจากกรีกโบราณมีอิทธิพลต่อการเดินทางเสาะหาอาณานิคมเป็นอย่างยิ่ง คริสโตเฟอร์ โคลัมบัส (Christopher Columbus) นักเดินเรือชาวอิตาลีผู้รับจ้างประเทศสเปนเป็นผู้หนึ่งที่ได้ดำเนินการตามความคิดของพวกเขากรีกโบราณที่เชื่อว่าโลกมีลักษณะกลม ดังนั้นเขาจึงคิดว่าหากแล่นเรือไปทางทิศตะวันตกเรื่อยๆ ก็จะสามารถเดินทางไปถึงตะวันออก แต่เมื่อออกเดินเรือมาแล้วก็กลับมากำหนดพบทวีปอเมริกาที่ขวางอยู่แทน ถึงแม้ว่าการหาเส้นทางมายังตะวันออกจะล้มเหลวแต่การค้นพบทวีปอเมริกาก็กลายเป็น

²³ เอ็ม. เอช. เอบรามส์, *อธิบายศัพท์วรรณคดี* แปลโดย ทองสุก เกตโรจน์ (กรุงเทพฯ: กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ), หน้า 288-293.

เรื่องที่น่ายินดีสำหรับชาวยุโรปไม่น้อยทีเดียว หลังจากที่ค้นพบทวีปอเมริกาแล้วโคลัมบัสได้เดินทางสำรวจเข้าไปถึงในเม็กซิโกและอเมริกาใต้ เหตุการณ์การล่าอาณานิคมของชาวยุโรปและการค้นพบทวีปอเมริกาในช่วงเวลาดังกล่าวมีอิทธิพลไม่น้อยต่องานวรรณกรรมในยุคนั้น ไม่เว้นแม้แต่บทละครเรื่อง *The Tempest* ของเชกสเปียร์ แต่เนื่องจากบทละครเรื่อง *The Tempest* ไม่ใช่บทละครแนวประวัติศาสตร์ดังนั้นจึงไม่พบว่าโครงเรื่องนั้นอ้างอิงถึงเหตุการณ์หรือบุคคลใดในประวัติศาสตร์ ดังเช่นที่เชกสเปียร์มักจะกระทำอยู่บ่อยครั้ง แต่ถึงกระนั้นก็เชื่อกันว่าเชกสเปียร์เขียนบทละครเรื่องนี้ขึ้นโดยได้รับแรงบันดาลใจในการสร้างโครงเรื่องจากจุลสารที่ชื่อว่าจุลสารเบอร์มิวดา *Bermuda Pamphlet* ซึ่งเป็นจุลสารที่ตีพิมพ์เมื่อค.ศ. 1610หลังจากที่เกิดเหตุการณ์เรือล่มที่หมู่เกาะเบอร์มิวดาในมหาสมุทรแอตแลนติกเมื่อค.ศ. 1609 จุลสารดังกล่าวตีพิมพ์เรื่องราวการรอดชีวิตของลูกเรือราวกับว่าเป็นเรื่องปาฏิหาริย์ เหตุการณ์ที่น่าจะเป็นแรงบันดาลใจให้แก่เชกสเปียร์เพราะในบทละครเรื่อง *The Tempest* มีเนื้อหาเกี่ยวกับเหตุการณ์เรืออัปปางที่หมู่เกาะเบอร์มิวดาเช่นกัน และเป็นที่รู้กันว่าเชกสเปียร์นั้นรู้จักจุลสารเบอร์มิวดาเป็นอย่างดีโดยเฉพาะอย่างยิ่งกับบทความ A True Repertory of the Wreck ที่เขียนขึ้นโดยวิลเลียม สตราชีย์ (William Strachey) ในบทความนั้นมีการกล่าวถึงพายุ การใช้ชีวิตบนเรือรวมถึงสภาพหมู่เกาะเบอร์มิวดาซึ่งมีเนื้อความที่สอดคล้องกับในบทละครจนเป็นไปได้ว่าเชกสเปียร์น่าจะได้รับแรงบันดาลใจมาจากบทความดังกล่าว²⁴

แม้จะได้เค้าโครงส่วนหนึ่งมาจากเหตุการณ์จริงแต่เนื้อหาในบทละครก็เป็นเพียงจินตนาการของเชกสเปียร์ โดยการเดินเรือในเรื่องนี้ไม่ได้ใช้เส้นทางเดินเรือข้ามมหาสมุทรแอตแลนติกไปทวีปอเมริกาตามเหตุการณ์ในบทความดังกล่าว อีกทั้งตัวละครก็มีใช้ชาวอังกฤษแต่เป็นตัวละครในราชสำนักอิตาลีที่เดินทางกลับจากเมืองตูนิส (Tunis) เมืองหลวงของประเทศตูนิเซียที่ตั้งอยู่ในแอฟริกาตอนเหนือโดยใช้วิธีล่องเรือผ่านมาทางทะเลเมดิเตอร์เรเนียน แรงบันดาลใจที่ผู้เขียนน่าจะได้จากบทความดังกล่าวมาโดยตรงก็คือ เหตุการณ์ที่เรือถูกพายุพัดไปติดอยู่ที่หมู่เกาะเบอร์มิวดาซึ่งในขณะนั้นได้ขึ้นชื่อว่าเป็นหมู่เกาะที่อันตรายและน่าหวาดกลัวจนได้รับการขนานนามจากนักเดินเรือทั้งหลายว่าเป็นหมู่เกาะแห่งปีศาจ (Devil's Islands) ในบันทึกยังกล่าวอีกด้วยว่าสถานที่ดังกล่าวไม่เหมาะที่จะเป็นที่อาศัยของมนุษย์แต่เหมาะสำหรับจะเป็นที่สิงสู่ของเหล่าปีศาจและวิญญาณร้ายต่างๆ ความเชื่อนี้เองที่เป็นแรงบันดาลใจให้เชกสเปียร์ใช้หมู่เกาะเบอร์มิวดามาเป็นฉากของบทละครที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับเวทย์มนต์และสิ่งลึกลับเหนือธรรมชาติ

²⁴ Stephen Orgel, (ed.) , *William Shakespeare: The Tempest*, p. 32.

We found it to be the dangerous and dreaded island, or rather islands, of the Bermudas [...] they may be called commonly the Devil's Islands, and are feared and avoided of all sea travelers alive above any place in the world [...] And hereby also I hope to deliver the world from a foul and general error, it being counted of most that they can be no habitation for men, but rather given over to devils and wicked spirits.²⁵

แม้เนื้อหาในบทละครเรื่อง *The Tempest* จะไม่ใช่เรื่องจริงแต่ก็แสดงให้เห็นอิทธิพลของการล่าอาณานิคมที่มีผลต่อการสร้างงานวรรณกรรมในยุคนั้นได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งอิทธิพลของบันทึกการเดินทางที่มีอิทธิพลต่องานเขียนประเภทอื่น ดังนั้นจึงไม่ใช่เรื่องแปลกหากจะพบอุดมการณ์แบบอาณานิคมฝังแน่นอยู่ในบทละครเรื่องนี้ จนมีผู้กล่าวไว้ว่ายิ่งศึกษาค้นคว้าลงไปในงานชิ้นนี้ลึกลงเท่าไรก็จะยิ่งค้นพบวาทกรรมว่าด้วยเรื่องโลกใหม่ไปพร้อมๆ กับการค้นพบซากความคิดแบบอาณานิคมที่ซ่อนอยู่²⁶ เมื่อเป็นเช่นนี้การสร้างให้มีตัวละครอย่างคาลิบันอาศัยอยู่ในเกาะเบอร์มิวดาอาจไม่ได้แค่สะท้อนความเชื่อที่ว่าเบอร์มิวดาเป็นสถานที่สิงสู่ของเหล่าปีศาจเพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่การสร้างให้คาลิบันเป็นสัตว์ประหลาดที่มีสภาพห่างไกลความเป็นมนุษย์อาจเป็นการสะท้อนให้เห็นว่าในสายตาของชาวยุโรปแล้ว "คนอื่น" ที่ไม่ใช่ยุโรปนั้นมีแต่ความเลวร้าย ถึงขนาดที่มีการร้องตะโกนอยู่บนเรือว่าบนที่นั่นว่างเปล่าเพราะเหล่าปีศาจทั้งหมดมารวมกันอยู่ที่นี้ "Hell is empty. And all the devils are here."²⁷ ภาพอันน่าสะพรึงกลัวของสถานที่และตัวละครที่อาศัยอยู่ในเกาะใน *The Tempest* ยิ่งตอกย้ำให้เห็นว่าโลกที่อยู่นอกยุโรปออกไปนั้นเป็นโลกที่เลวร้ายและแตกต่างไปจากยุโรปชนิดหน้ามือเป็นหลังมือทีเดียว

หลังจากที่ค้นพบทวีปอเมริกาแล้ว ในคริสต์ศตวรรษที่ 17 ทวีปอเมริกากลายเป็นโลกใหม่ที่ชาวยุโรปมุ่งอพยพไป ยุโรปหลายชาติเข้าไปสร้างอาณานิคมขึ้นในแถบละตินอเมริกา อาทิเช่น ในบราซิล เปรูและเม็กซิโก เป็นต้น ส่วนมากชาวยุโรปที่อพยพไปมักจะเป็นชนชั้นล่างที่

²⁵ *ibid.*, p. 213.

²⁶ Howard Felperin, "The Tempest in our Time" in *The Uses of the Canon : Elizabethan Literature and Contemporary Theory*, ed. Howard Felperin (Oxford: Clarendon Press, 1990), pp. 172-3.

²⁷ Stephen Orgel, (ed.) , *William Shakespeare: The Tempest*, p. 113.

แสวงหาโอกาสหรือเป็นคนที่ตกเป็นเหยื่อทางการเมืองและศาสนาจึงมุ่งหวังที่ใช้โลกใหม่เป็นที่ลี้ภัย ต่อมาในคริสต์ศตวรรษที่ 18 ในอังกฤษเกิดค่านิยมที่ว่าลูกชายคนเล็กซึ่งถือว่าเป็นผู้ที่จะได้รับสืบทอดมรดกแต่เพียงส่วนน้อยหรือแทบจะเรียกได้ว่าเหลือเพียงแต่นามสกุลเท่านั้นที่ตกทอดมาถึงบรรดาลูกชายคนเล็กจึงมักจะเดินทางไปผจญภัยแสวงโชคยังเขตอาณานิคม²⁸ ค่านิยมดังกล่าวยังปรากฏให้เห็นในเรื่อง *Robinson Crusoe* ที่ผู้เขียนได้สร้างให้ตัวละครเอกคือ โรบินสัน ครูโซ เป็นบุตรชายคนที่สามของครอบครัวชาวอังกฤษ ครูโซนั้นมีความฝันที่จะออกเดินเรือไปผจญภัยท่องโลกมากกว่าจะศึกษากฎหมายและใช้ชีวิตอยู่ในอังกฤษตามที่บิดาต้องการ ตัวละครอย่างโรบินสัน ครูโซแสดงให้เห็นว่ากระบวนการอาณานิคมไม่ได้จำกัดอยู่แต่เฉพาะชนชั้นปกครองอีกต่อไปแล้ว ซึ่งเป็นลักษณะสำคัญที่ทำให้ภาพของลัทธิอาณานิคมในเรื่องนี้แตกต่างไปจากเรื่อง *The Tempest* โดยสิ้นเชิง กล่าวคือ ในศตวรรษที่ 17 หรือก่อนหน้าการจะออกไปค้นหาดินแดนใหม่จะต้องได้รับการสนับสนุนจากราชสำนักเป็นสำคัญแต่ในศตวรรษที่ 18 นี้การสำรวจภูมิประเทศจะต้องได้เงินสนับสนุนจากเอกชนอย่างนายธนาคารและพ่อค้าเป็นหลัก เมื่อเอกชนสามารถเข้ามาร่วมลงทุนได้ การไล่ล่าค้นหาดินแดนจึงเริ่มขยายตัวจนกลายเป็นกิจการที่สร้างผลกำไรให้กับชาวยุโรปอย่างเต็มรูปแบบ²⁹

ชนชาติยุโรปมุ่งหน้ามาล่าอาณานิคมในทวีปอเมริกาเพื่อมาหาแหล่งทรัพยากรนำไปเป็นวัตถุดิบป้อนให้กับโรงงานอุตสาหกรรมในประเทศแม่ และในขณะเดียวกันก็เพื่อหาตลาดที่จะนำสินค้าที่ตนผลิตนั้นไปขายให้กับชนพื้นเมือง ในบรรดาทรัพยากรธรรมชาติดังกล่าวมาแล้วมนุษย์ก็เป็นสินค้าสำคัญเช่นกัน ชนพื้นเมืองจากแอฟริกันจึงถูกขนย้ายให้มาเป็นแรงงานในรูปแบบของทาสอยู่ที่อเมริกาเพราะมีความเชื่อว่าชาวแอฟริกันนั้นสามารถทำงานหนักได้ดีกว่าชาวอินเดียนแดง³⁰ ครูโซเองก็เคยถูกจับไปอยู่ในเรือที่ใช้ขนส่งทาสแต่เขาสามารถหนีออกมาได้หลังจากที่หนีมาได้แล้ว ครูโซเดินทางต่อไปบราซิลและได้เป็นเจ้าของไร่ผลิตน้ำตาลและยาสูบอยู่พักหนึ่ง ในเวลานั้นครูโซก็ซื้อทาสผิวดำเข้ามาช่วยงานในไร่ของเขาเช่นกัน “I mean in the advancement of my plantation; for the first thing I did, I bought me a Negro slave and an European servant also;...”³¹

²⁸George H. Nadel and Perry Curtis, *Colonialism and Imperialism* (London: The Macmillian Company, 1964), p.10.

²⁹ibid., p.5.

³⁰ibid., p.6.

³¹Daniel Defoe, *Robinson Crusoe* (England: Penguin Book, 1994), p. 41.

ล่วงเลยมาถึงกลางคริสต์ศตวรรษที่ 19 หลังจากที่อเมริกาประกาศอิสรภาพ ชาตียุโรปก็มุ่งหน้าไปล่าอาณานิคมในแอฟริกา คาริบเบียนและตะวันออกไกล สหรัฐอเมริกาก็กลายเป็นประเทศเจ้าอาณานิคมที่ไล่ล่าแย่งชิงความเป็นใหญ่ในตะวันออกไกลเสียเอง ส่วนอังกฤษนั้นก็เปรียบเสมือนกับนกฟีนิกซ์ที่สามารถชุบชีวิตตัวเองขึ้นจากเถ้าถ่าน หลังจากที่สูญเสียอำนาจในอเมริกาไปอังกฤษก็มุ่งหน้ามาล่าอาณานิคมยังเอเชียตะวันออกเช่นเดียวกัน³² การก้าวเข้ามามีบทบาทในการล่าอาณานิคมของสหรัฐอเมริกานั้นปรากฏให้เห็นในบทละครเรื่อง *Madama Butterfly* อันเป็นโอเปร่าลือชื่อจากฝีมือประพันธ์ดนตรีของปุซชินีที่ได้รับการยกย่องให้เป็นหนึ่งในสิบอุปรากรที่มีการจัดแสดงมากที่สุดของโลก³³

บทละครเรื่อง *Madama Butterfly* มีโครงเรื่องหลักว่าด้วยโศกนาฏกรรมความรักระหว่างเบนจามิน แฟรงคลิน พิงเคอร์ตัน (Benjamin Franklin Pinkerton) นาวิกโยธินชาวอเมริกันที่มาแต่งงานกับโจโจซัง (Cio-cio -San) หรือบัตเตอร์ฟลายหญิงสาวชาวญี่ปุ่น ในเวลานั้นตรงกับสมัยเมจิซึ่งเป็นยุคที่ญี่ปุ่นเปิดประเทศ สหรัฐอเมริกาก็บังคับให้ญี่ปุ่นเปิดประเทศด้วยการส่งพลจัตวาแมทธิว คาลเบรียท เพอร์รี (Commodore Matthew Calbraith Perry) เข้ามาเจรจากับรัฐบาลญี่ปุ่นตั้งแต่ค.ศ. 1853 ก่อนหน้านั้นญี่ปุ่นเป็นประเทศใหญ่ในเอเชียประเทศเดียวที่ยังคงปิดประเทศ ชาวอเมริกันมุ่งหน้ามายังตะวันออกด้วยความปรารถนาที่จะแสวงหากำไรจากการค้าขายในตะวันออกไกลที่มีความอุดมสมบูรณ์ สหรัฐฯใช้เส้นทางการเดินเรือผ่านทางมหาสมุทรแปซิฟิกแต่พบอุปสรรคที่ไม่สามารถแวะจอดเติมถ่านหินที่ญี่ปุ่นได้ สหรัฐฯจึงเล็งเห็นว่าควรบังคับให้ญี่ปุ่นเลิกการปิดประตูอยู่โดดเดี่ยวเสียที³⁴ ถึงแม้การเข้ามาของตะวันตกจะไม่ใช่ว่าเข้ามารุกรานเพื่อหวังเอาญี่ปุ่นเป็นเมืองขึ้นโดยตรงแต่การบีบบังคับให้เปิดประเทศก็เป็นการใช้อำนาจขู่บังคับในทางหนึ่ง ในบทละครเรื่อง *Madama Butterfly* ไม่ได้กล่าวถึงประเด็นทางการเมืองและการทหารมากไปกว่าการมีตัวละครเอกฝ่ายชายเป็นตัวแทนของทหารตะวันตก แต่ถึงกระนั้นเสียงของปืนใหญ่จากเรือรบอันเป็นสัญลักษณ์ของการกลับมาของพิงเคอร์ตันก็สื่อถึง

³²George H. Nadel and Perry Curtis, *Colonialism and Imperialism* , p. 12.

³³Dorinne Kondo, *About Face: Performing Race in Fashion and Theatre* (Routledge: New York and London, 1997), p. 32.

³⁴อ่านเพิ่มเติมเรื่องการเปิดประเทศญี่ปุ่นได้ที่ ฮิวจ์ บอร์ตัน, *ศตวรรษใหม่ของญี่ปุ่น: จากเปอริถึงปัจจุบัน*, แปลโดย สุภัทรา นิลวัชรและคนอื่นๆ (กรุงเทพฯ: สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2526), หน้า 4-89.

การเข้ามาคุกคามของชาติตะวันตกได้เป็นอย่างดี ภายหลังจากที่ฟิงเคอร์ตันกลับไปยังอเมริกา บัตเตอร์ฟลายเฝ้ารอการกลับมาของฟิงเคอร์ตันอยู่ที่บ้านอย่างใจจดใจจ่อ บ้านของบัตเตอร์ฟลาย นั้นอยู่บนเขาเมื่อมองลงไปด้านล่างจะเห็นอ่าวและท่าเรือนางาซากิ วิธีที่บัตเตอร์ฟลายใช้สังเกตว่า ฟิงเคอร์ตันกลับมา ก็คือการฟังเสียงเสียงปืนของเรือรบที่เข้ามาจอดที่ท่าเรือ

A cannon shot is heard

Suzuki *(entering breathlessly)* The harbor cannon!
(running to the terrace with Butterfly) A warship...

Butterfly White...white..the American flag with its stars...
Now it's steering into position to drop anchor.
(getting a telescope and returning to the terrace, trembling with excitement) Steady my hand so I
can make out the name, the name. there it is:
the Abraham Lincoln!³⁵

ในฉากที่ตัดตอนมานี้เมื่อบัตเตอร์ฟลายได้ยินเสียงปืนใหญ่ก็คิดว่าเป็นไปได้ว่าจะ เป็นเรือที่ฟิงเคอร์ตันประจำการอยู่จึงได้ใช้กล้องส่องทางไกลมองส่องไปเห็นธงชาติอเมริกันและชื่อ เรือที่เขียนติดอยู่ว่าเป็นเรืออับราฮัม ลินคอล์นของสหรัฐอเมริกา เสียงปืนสื่อถึงความแข็งแกร่ง การใช้เสียงปืนใหญ่และเรือรบเป็นสัญลักษณ์ของฟิงเคอร์ตันซึ่งเป็นชาวอเมริกันเป็นการแสดงให้เห็นว่าสหรัฐอเมริกาเป็นชาติที่มีแสนยานุภาพที่ยิ่งใหญ่และในขณะเดียวกันก็เป็นสัญลักษณ์แทน ความรุนแรงของตะวันตกด้วย เมื่อพิจารณาประกอบกับภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ที่สหรัฐอเมริกา บีบบังคับให้ญี่ปุ่นเปิดประเทศแล้วด้วยนั้น เสียงปืนใหญ่และเรือรบก็เป็นสัญลักษณ์อำนาจ การทหารของตะวันตกที่เข้ามามีอำนาจเหนือชนชาติอื่น

³⁵ Giacomo Puccini, *Madama Butterfly*, trans. Stanley Appelbaum (New York: Dover Publications, 1983), pp. 52-3.

2.3.1 โลกใหม่กับอุดมการณ์แบบอาณานิคม

จากการอ่านวรรณกรรมเอกทั้งสามเรื่องจะพบว่าแม้ตัวบทจะไม่ได้ต้องการจะพาดพิงถึงการล่าอาณานิคมโดยตรง แต่เนื่องจากผู้เขียนมีชีวิตอยู่ในช่วงที่ตะวันตกกำลังแผ่ขยายอาณานิคมดังนั้นจึงหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่ผลงานของนักเขียนเหล่านั้นจะสะท้อนภาพและแนวคิดแบบอาณานิคมผ่านออกมาทางโครงเรื่องและตัวละคร เป็นที่น่าสังเกตว่าวรรณกรรมเอกของชาวยุโรปทั้งสามเรื่องนั้นมีฉาก (setting) เป็นดินแดนนอกพื้นที่ยุโรปทั้งสิ้น ที่สำคัญคือการเดินทางมายังโลกใหม่เหล่านี้มีความสัมพันธ์กับโครงเรื่องอย่างชัดเจน ดังเช่นในบทละครเรื่อง *The Tempest* นั้นมีการกล่าวถึงโลกใหม่ผ่านทางโครงเรื่องหลักว่าด้วยการแย่งชิงอำนาจโดยมีเหตุการณ์เรืออัปปางเป็นจุดเริ่มต้นของเหตุการณ์ ในอดีตพรอสเพโรซึ่งเป็นตัวละครเอกเคยมีศักดิ์เป็น ดยุกแห่งมิลาน แต่ถูกแอนโตนิโอ (Antonio) ผู้เป็นน้องชายแย่งชิงบัลลังก์ พรอสเพโรถูกเนรเทศออกนอกประเทศพร้อมกับมิแรนดา (Miranda) ลูกสาวที่ขณะนั้นมีอายุเพียงสามปี พรอสเพโรล่องเรือจนมาถึงเกาะแห่งหนึ่งและอาศัยอยู่ที่นั่นจนกระทั่งอีก 12 ปีต่อมาเขาได้ใช้อำนาจเวทย์มนต์ดลให้เกิดพายุพัดเรือของราชสำนักอิตาลีซึ่งมีแอนโตนิโอร่วมเดินทางมาด้วยให้มาติดยังเกาะดังกล่าวเพื่อวางแผนแก้แค้นและทวงอำนาจคืน โดยในบทละครได้ระบุอย่างชัดเจนว่าเกาะที่พรอสเพโรอาศัยอยู่นั้นคือหมู่เกาะเบอร์มิวดา

Ariel:

Safely in harbour

Is the King's ship, in the deep nook where once
Thou called'st me up at midnight to fetch dew
From the still-vexed Bermudas, there she's hid;
The mariners all under hatches stowed,
Who, with a charm joined to their suffered labour,
I have left asleep ; and for the rest o'th' fleet,
Which I dispersed, they all have met again,
And are upon the Mediterranean float,
Bound sadly home for Naples,
Supposing that they saw the King's ship wrecked,

And his great person perish.³⁶

พรอสเพอโรให้แอเรียล (Ariel) ซึ่งเป็นภูติที่คอยรับใช้เป็นผู้ร้ายมนต์ก่อพายุขึ้น แอเรียลรายงานความเป็นไปของลูกเรือทั้งหมดให้พรอสเพอโรทราบ จากบทสนทนาของแอเรียลมีการกล่าวถึงสถานที่ที่มีอยู่จริงตามภูมิศาสตร์ อันได้แก่ หมู่เกาะเบอร์มิวดา ทะเลเมดิเตอร์เรเนียน และเมืองเนเปิลส์ โดยได้อธิบายเส้นทางการเดินเรือตามท้องเรื่องว่าเป็นการเดินทางเรือในทะเลเมดิเตอร์เรเนียนเพื่อมุ่งหน้ากลับไปยังเมืองเนเปิลส์ซึ่งเป็นเมืองท่าอยู่ในอิตาลีแต่กลับถูกพายุพัดมาติดที่อ่าวบริเวณหมู่เกาะเบอร์มิวดาซึ่งเป็นสถานที่อันไร้คนอาศัย ห่างไกล เกาะเบอร์มิวดานี้เองที่เป็นตัวแทนของโลกใหม่ในบทละครเรื่องนี้

คำว่าโลกใหม่มีความหมายสื่อถึงดินแดนอื่นที่อยู่นอกพื้นที่ยุโรปและเกิดขึ้นจากมุมมองของชาวยุโรปโดยเฉพาะ เห็นได้จากเมื่อพรอสเพอโรมาถึงเกาะแห่งนี้ก็พบกับแอเรียลและคาลิบันอยู่ก่อนแล้ว ถ้าหากมองในมุมมองของคาลิบันหรือแอเรียลแล้วเกาะแห่งนี้มิใช่โลกใหม่แต่อย่างใด บทละคร *The Tempest* มีการระบุไว้ในหน้าแรกด้วยว่าหากในเรื่องคือ เกาะร้างที่ไร้ผู้อยู่อาศัย “An uninhabited island”³⁷ เพื่อเป็นการเน้นย้ำให้เห็นว่าโลกใหม่ก็คือสถานที่ที่ซึ่งไม่เคยมีใครเข้าไปถึง พรอสเพอโรเองยังกล่าวถึงเกาะแห่งนั้นโดยเรียกว่าเป็นดินแดนที่ปราศจากรอยเท้าบนผืนทราย “on the sands with printless foot”³⁸ แม้ว่าในความเป็นจริงแล้วพรอสเพอโรไม่ใช่คนแรกที่มาถึงแต่อย่างใด แต่เมื่อพรอสเพอโรมาถึงก็เข้ามาควบคุมและบังคับให้คาลิบันกับแอเรียลตกเป็นทาสรับใช้ของตนนำมาซึ่งโครงเรื่องรองที่ว่าด้วยความขัดแย้งระหว่างคาลิบันกับพรอสเพอโร ความขัดแย้งของตัวละครคู่นี้ไม่ต่างไปจากความขัดแย้งระหว่างชนพื้นถิ่นในโลกใหม่กับชาวตะวันตกที่เข้าไปยึดครองดินแดนโดยไม่เป็นธรรม ทุกครั้งที่ชาวยุโรปเดินทางเข้าไปในโลกใหม่ครั้งใดก็มักจะพบกับความขัดแย้งกับคนพื้นเมืองอยู่เสมอจนเป็นที่มาของการตั้งคำถามเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ของชาวยุโรปที่จะไปครอบครองหรือตั้งรกรากอยู่ในแผ่นดินอื่น

การเดินทางเข้าไปยังโลกใหม่ใน *The Tempest* นี้สอดคล้องกับโครงเรื่องหลักของนวนิยายเรื่อง *Robinson Crusoe* ที่เป็นเรื่องราวการผจญภัยของตัวละครเอกที่ถูกพายุพัดจนต้องไปติดเกาะแห่งหนึ่งซึ่งตั้งอยู่ในหมู่เกาะคาริบเบียน มหาภัยจากธรรมชาติโดยเฉพาะจากพายุ

³⁶ Stephen Orgel, (ed.) , *William Shakespeare: The Tempest*, pp.113-4

³⁷ *ibid.*, p. 94.

³⁸ *ibid.*, p. 189.

เฮอริเคนกลายเป็นสัญลักษณ์ของคาริบเบียน คำว่าเฮอริเคน(hurricane) เป็นคำที่มีรากศัพท์มาจากชาวอเมริกันพื้นเมืองซึ่งคนตะวันตกหยิบยืมมาใช้ เฮอริเคนไม่ได้มีความหมายเป็นเพียงแค่ว่าพายุแต่ยังหมายถึงสภาพอันสับสนวุ่นวายและความรุนแรงที่พร้อมจะทำลายชีวิตของผู้ที่ไปถึง เช่นเดียวกับคำว่ามนุษย์กินคน (cannibal) ที่ชาวตะวันตกใช้เรียกผู้คนในแถบนี้³⁹ เกาะที่โรบินสัน ครุโซไปอาศัยอยู่เป็นเกาะที่ไม่เคยมีผู้อาศัยอยู่มาก่อน แต่จะกล่าวว่าครุโซเป็นผู้ค้นพบก็คงไม่ถูกต้องนักเพราะอันที่จริงแล้วเกาะแห่งนี้เป็นที่ชนพื้นเมืองจากเกาะอื่นๆจะมาประกอบพิธีกินเนื้อมนุษย์หลังจากประสพชัยชนะในการสู้รบ ชาวยุโรปมีความเชื่อที่ว่าชนพื้นเมืองที่อาศัยอยู่ตามเกาะในคาริบเบียนนี้เป็นพวกคนป่า (savage) หรือมนุษย์กินคน ครุโซเองยังหวาดระแวงกลัวจะถูกคนป่าฆ่าและนำไปรับประทานตลอดเวลาที่เขาใช้ชีวิตอยู่ที่นั่น

But all this awhile I made no allowance for dangers of such a condition, and how I might fall into the hands of savages, and perhaps such as I might have reason to think far worse than the lions and tigers of Africa. That if I once came into their power, I should run hazard more than a thousand to one of being killed and perhaps of being eaten; for I had heard that the people of the Caribbean coasts were cannibals, or man-eaters,...⁴⁰

โลกใหม่ในเรื่อง *The Tempest* ถูกนำเสนอให้เป็นโลกที่ลึกลับ ในทำนองเดียวกับโลกใหม่ในเรื่อง *Robinson Crusoe* ที่ถูกนำเสนอให้เป็นโลกที่น่ากลัวและแอบแฝงไปด้วยอันตราย โดยเฉพาะอันตรายอันเกิดจากเหล่ามนุษย์กินคนซึ่งครุโซู้สึกว่ายิ่งน่ากลัวมากกว่าสัตว์ร้ายในแอฟริกาเสียอีก การบรรยายถึงมนุษย์ในโลกใหม่ด้วยการเปรียบเทียบกับสัตว์นั้นสื่อให้เห็นว่าชาวยุโรปมองว่าโลกใหม่เป็นแหล่งรวมของความป่าเถื่อน เมื่อพิจารณาควบคู่ไปกับโครงเรื่องที่มุ่งนำเสนอให้เห็นวิธีการดำรงชีวิตเพื่อความอยู่รอดของตัวละครเอกที่ต้องมาติดอยู่ที่เกาะด้วยแล้ว การบรรยายโลกใหม่ให้เป็นดินแดนที่น่ากลัวก็เพื่อจะชี้ให้เห็นความแตกต่างระหว่างยุโรปกับดินแดนในโลกใหม่

³⁹ Ania Loomba, *Colonialism/postcolonialism*, pp.72-3.

⁴⁰ Daniel Defoe, *Robinson Crusoe*, p.124.

นอกยุโรป และยังเป็น การพิสูจน์ให้เห็นถึงสติปัญญาอันล้ำเลิศของชาวยุโรปที่สามารถใช้ชีวิตอยู่รอดท่ามกลางในสภาพแวดล้อมอันโหดร้ายเช่นนี้

นอกจากการออกเดินทางเพื่อไปค้นหาโลกใหม่แล้ว การขยายอำนาจไปสู่ดินแดนอื่นนอกยุโรปยังปรากฏในรูปของนโยบายทางการเมือง ดังเช่นที่ปรากฏอยู่ในโครงเรื่องรองของเรื่อง *The Tempest* ว่าด้วยความรักระหว่างมิแรนดากับเฟอร์ดินานด์ (Ferdinand) ซึ่งเป็นลูกชายของกษัตริย์เมืองเนเปิลส์ แม้จะเป็นเพียงโครงเรื่องรองแต่ก็มีความเกี่ยวข้องกับโครงเรื่องหลักที่ว่าด้วยการแย่งชิงอำนาจเพราะความรักระหว่างมิแรนดาและเฟอร์ดินานด์เป็นหนึ่งในแผนการที่พรอสเพอโรวางไว้เพื่อใช้ความรักของทั้งคู่กู้อำนาจคืนให้แก่ตน โครงเรื่องว่าด้วยความรักระหว่างมิแรนดากับเฟอร์ดินานด์ในเรื่อง *The Tempest* จึงเป็นอีกตัวอย่างหนึ่งที่เผยให้เห็นถึงการแผ่ขยายอำนาจทางการเมืองของยุโรป⁴¹ การแต่งงานด้วยเหตุผลทางการเมืองที่เกิดขึ้นใน *The Tempest* สะท้อนให้เห็นถึงการใช้การแต่งงานเพื่อคลี่คลายปัญหาในทางอำนาจของยุโรป ที่สำคัญไม่ได้มีเพียงแต่การแต่งงานของมิแรนดาและเฟอร์ดินานด์เท่านั้นที่ถูกนำมาใช้เป็นกลไกทางการเมือง ในเรื่องนี้ยังมีการกล่าวถึงการแต่งงานข้ามเชื้อชาติระหว่างชาวยุโรปกับชาวแอฟริกัน คือการแต่งงานระหว่างคลาริเบล (Claribel) พระธิดาของกษัตริย์เมืองเนเปิลส์กับกษัตริย์ผู้ครองเมืองตูนิส อันเป็นต้นเหตุให้ราชสำนักของอิตาลีต้องเดินเรือมายังแอฟริกาเพื่อร่วมฉลองพิธีอภิเษกสมรส จนกระทั่งประสบเหตุอัปปางในระหว่างเดินทางกลับ แอฟริกาเป็นอีกดินแดนหนึ่งที่อยู่นอกทวีปยุโรปแม้จะไม่ใช่โลกใหม่ที่ยุโรปเพิ่งค้นพบแต่ถือเป็นพื้นที่ที่มีส่วนสำคัญทางการเมืองและการค้าของโลกอย่างมาก การแต่งงานระหว่างราชวงศ์ยุโรปกับแอฟริกันนั้นเป็นกลวิธีหนึ่งในการแผ่ขยายอำนาจของยุโรป ราชสำนักยุโรปคาดหวังให้การแต่งงานครั้งนี้นำมาซึ่งความมั่งคั่งเป็นการตอบแทน แต่ถึงแม้ชาวยุโรปมุ่งหวังผลประโยชน์จากชาติอื่นแต่ถึงกระนั้นชาวยุโรปก็ยังมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อชนชาติอื่นดังที่เอเดรียนค่อนข้างจะว่าชาวตูนิสไม่มีเกียรติอันคู่ควรแก่ราชินีผู้มีสายเลือดยุโรปของพวกเขา

Gonzalo Methinks our garments are now as fresh as when
we put them on first in Afric, at the marriage of the King's
fair daughter Claribel to the King of Tunis.

Sebastian 'Twas a sweet marriage, and we prosper well in

⁴¹ Ibid., p. 30.

our return.

Adrian Tunis was never graced before with such a paragon
to their queen.⁴²

การแต่งงานด้วยเหตุผลทางการเมืองนี้ถูกนำไปเปรียบเทียบกับเนื้อเรื่องในมหากาพย์เอเนียด (*The Aeneid*) ของเวอร์จิล (Virgil) ซึ่งมีเหตุการณ์เกิดขึ้นในนครคาร์เทจซึ่งตั้งอยู่ในแถบแอฟริกาตอนเหนือใกล้เคียงกับที่ตั้งของนครตูนิสใน *The Tempest* นอกจากนี้จะมีความคล้ายคลึงกันในแง่ของสถานที่แล้วยังมีการเปรียบเทียบตัวละครคลาริเบลกับไดโด (Dido) ตัวละครหญิงในตำนานที่ปรากฏในมหากาพย์เอเนียด ตามตำนานไดโดยอมฆ่าตัวตายเพราะไม่ต้องการแต่งงานกับกษัตริย์ชาวแอฟริกันในขณะที่คลาริเบลกลับทำตรงกันข้ามด้วยการยินยอมแต่งงานกับกษัตริย์ของตูนิสซึ่งมีเชื้อสายแอฟริกัน

Gonzalo Not since widow Dido's time.

Antonio Widow? A pox o'that. How came that widow in?
Widow Dido!

Sebastian What if he had said 'widower Aeneas' too?
Good lord, how you take it!

Adrian 'Widow Dido' said you? You make me study of that.
She was of Carthage, not of Tunis.

Gonzalo This Tunis, sir, was Carthage.

Adrian Carthage?

Gonzalo I assure you, Carthage.⁴³

การเปรียบเทียบคลาริเบลซึ่งเป็นราชินีแห่งตูนิสกับไดโดนี้เท่ากับเป็นความพยายามสะท้อนว่าคลาริเบลก็คือไดโดคนใหม่ แม้ว่าคลาริเบลจะยอมแต่งงานแต่ก็เป็นการแต่งงานโดยไม่เต็มใจ ส่วนหนึ่งนั้นสืบเนื่องมาจากอุปสรรคทางศาสนาเพราะกษัตริย์ตูนิสนั้นเป็นมุสลิม และการแต่งงานข้ามศาสนาเช่นนี้ย่อมไม่เป็นที่ยอมรับของชาวคริสต์

⁴²Stephen Orgel, (ed.), *William Shakespeare: The Tempest*, p. 131.

⁴³ibid., pp.131-2.

กรณีของตุนิสีใน *The Tempest* นั้นคล้ายคลึงกับกรณีของเมืองนางาซากิในเรื่อง *Madama Butterfly* ในประเด็นที่ว่านอกจากโลกใหม่จะกินความถึงดินแดนที่ยุโรปอ้างว่าตนเป็นผู้ค้นพบแล้ว โลกใหม่ยังหมายรวมถึงเขตปกครองของชนชาติอื่นที่ชาวตะวันตกหวังจะแย่งชิงความเป็นใหญ่ในดินแดนนั้นด้วย ดังเช่น โลกใหม่ใน *Madama Butterfly* ที่หมายถึงเมืองนางาซากิ อันเป็นเมืองท่าของญี่ปุ่นนั่นเอง ญี่ปุ่นเป็นประเทศในแถบตะวันออกซึ่งมีอารยธรรมของตนเองมาเป็นเวลายาวนานแต่เนื่องจากก่อนหน้านี้ญี่ปุ่นมีนโยบายปิดประเทศทำให้ชาติต่างๆไม่เคยเข้าถึง จวบจนกระทั่งสมัยเมจิที่สหรัฐอเมริกาได้บีบบังคับให้ญี่ปุ่นเปิดประเทศ วัฒนธรรมของญี่ปุ่นจึงได้เผยให้เป็นที่รับรู้ของตะวันตกเป็นครั้งแรก โลกใหม่อย่างญี่ปุ่นถูกนำเสนอให้เป็นโลกที่แปลกแตกต่างไปจากยุโรปแต่เชื่อว่าจะเป็นโลกไร้ระเบียบโดยสิ้นเชิงอย่างในเรื่อง *The Tempest* หรือ *Robinson Crusoe* ตรงกันข้ามญี่ปุ่นกลับเป็นชาติที่มีแบบแผนในสายตาของตะวันตก เพียงแต่แบบแผนนั้นอาจจะไม่ใช่แบบแผนที่ตายตัวแบบที่ตะวันตกคุ้นเคย ยกตัวอย่างเช่น รูปแบบการจัดบ้านของญี่ปุ่นนั้นทำให้ฟิงเกอร์ตันซึ่งเป็นตัวแทนของชาวตะวันตกถึงกับทึ่งเพราะในญี่ปุ่นมีประตูบุกระดาษที่เรียกกันว่าโชจิ (shoji) ที่สามารถเลื่อนเปิดปิดได้อย่างไม่ตายตัว ทำให้บ้านทั้งหลายนั้นสามารถเปิดโล่งหรือกั้นเป็นห้องให้เป็นสัดส่วนได้เพียงแต่การใช้โชจิเป็นตัวกั้น ชาวตะวันตกอย่างฟิงเกอร์ตันไม่คุ้นเคยกับวิธีออกแบบดังกล่าวจึงได้เปรียบบ้านของชาวญี่ปุ่นว่าเหมือนแอกคอร์ดเดียนหรือหีบเพลงชักที่สามารถพับเข้าออกได้ ความแตกต่างทางวัฒนธรรมเช่นนี้เองที่สร้างความแปลกใหม่และดึงดูดใจให้ชาวตะวันตกถ่ายทอดเรื่องราวของวัฒนธรรมอื่นลงในวรรณกรรมของตน

โครงเรื่องหลักของเรื่อง *Madama Butterfly* นั้นก็คือ การแต่งงานข้ามเชื้อชาติระหว่างชายชาวอเมริกันกับสาวญี่ปุ่น แม้การแต่งงานในเรื่องนี้ไม่ได้เป็นไปเพื่อเหตุผลทางการเมืองดังเช่นในเรื่อง *The Tempest* แต่การที่ชาวตะวันตกเข้ามาเยือนโลกใหม่ในเรื่อง *Madama Butterfly* นั้นก็ยังสะท้อนอุดมการณ์แบบอาณานิคมอยู่ดี ในบทละครฟิงเกอร์ตันกล่าวถึงชีวิตของทหารเรืออเมริกันที่ชีวิตของชาวอเมริกันที่เดินเรือไปทั่วทุกหนทุกแห่งทั่วโลกนั้นเป็นชีวิตที่น่าพิศมัย เพราะเป็นการเดินทางที่ไม่ได้มีจุดมุ่งหมายเพื่อไปสู้รบหรือเสี่ยงชีวิตแต่อย่างใด ชาวอเมริกันเดินทางไปตามที่จิตวิญญาณเรียกร้อง จนถึงวันหนึ่งที่มีพายุฝนชาวอเมริกันก็จะทอดสมอ ชายชาวอเมริกันเชื่อว่าชีวิตจะไม่สมบูรณ์ถ้าหากพวกเขาไม่ได้ชื่นชมสาวงามของทุกแห่งที่ไปเยือนสำหรับชาวอเมริกันแล้วชีวิตช่างง่ายตายเพียงแค่ได้รักสาวงามทุกคนที่ได้พบพาน

Pinkerton (with frankness) All over the world, the roving
Yankee has a good time and does business
with no attention to the risks involved. He drops
anchor as the spirit moves him... He drops
anchor as the spirit moves him until one day
a squall pulls apart his ship with its moorings
and all the masts and spars. He doesn't
consider his life complete if he doesn't lay
claim to the flowers of every region,...

Sharpless That's an easy code to live by...

Pinkerton ...to the love of every pretty woman!⁴⁴

จากบทสนทนาที่ฟิงเคอร์ตันพูดคุยกับชาร์ปเลส กงสุลชาวอเมริกันที่มาประจำอยู่ที่ญี่ปุ่น เมื่อพิจารณาในขั้นต้นแล้วจะพบว่าชีวิตการเดินทางเรือของชาวอเมริกันนั้นน่ารื่นรมย์จนทำให้ดูเหมือนว่าน่าจะเป็นชีวิตในอุดมคติที่พึงปรารถนา แต่หากพิจารณาให้ลึกกลงไปแล้วการมาเสพสุขกับหญิงสาวต่างแดนของชายชาวอเมริกันก็สะท้อนแนวคิดแบบอาณานิคมของชาวตะวันตกที่มองเห็นชาวตะวันออกเป็นเพียงเครื่องสนองความพอใจของตนได้เป็นอย่างดี เป็นการสะท้อนให้เห็นว่าจิตวิญญาณของชาวตะวันตกคือการได้ไปตัดกตวงความสุขเอาจากชนชาติอื่น เป็นภาพที่ขัดแย้งกันอย่างรุนแรงระหว่างชีวิตอันมีอิสระเสรีภาพที่เกิดจากการได้เข้าไปครอบครองและลิดรอนสิทธิของผู้อื่น

การล่าอาณานิคมของชาวอเมริกันที่มาพร้อมกับการล่าพรหมจรรย์ของสาวตะวันออกในเรื่อง *Madama Butterfly* หรือแม้แต่การแต่งงานข้ามเชื้อชาติระหว่างชาวยุโรปกับชาวแอฟริกันในเรื่อง *The Tempest* นั้นอาจอธิบายด้วยสิ่งที่เรียกว่า “ตัณหาในอาณานิคม” (colonial desire) ที่เกิดจากการเอาการล่าอาณานิคมมาเปรียบกับความปรารถนาทางเพศ⁴⁵ ด้วยเหตุนี้การบุกรุกเข้าไปล่าอาณานิคมในดินแดนของผู้อื่นมักจะปรากฏโดยมีนัยยะเกี่ยวข้องกับเรื่องเพศอยู่

⁴⁴ Giacomo Puccini, *Madama Butterfly*, trans. Stanley Appelbaum, pp. 7-8.

⁴⁵ Bill Ashcroft, Gareth Griffith, and Helen Tiffin, *Post-Colonial Studies: The Key Concepts* (London and New York: Routledge, 2000), pp. 40-1.

เสมอ ไม่ว่าจะเป็นการเรียกดินแดนที่ถูกค้นพบตามคำในภาษาอังกฤษว่า “discovered” ที่สามารถแบ่งคำออกเป็น “dis-covered” อันมีความหมายถึงเนื้อในที่เปล่าเปลี่ยว ซึ่งแสดงถึงนัยยะทางเพศ และทำให้การเข้าไปค้นพบดินแดนก็เหมือนกับการเข้าไปสำรวจเรือนร่างของผู้หญิงที่เปล่าเปลี่ยว⁴⁶ การเดินทางบุกกรุกเข้าไปสำรวจภายในดินแดนที่ค้นพบบางครั้งจึงถูกนำไปเปรียบกับการข่มขืนหรือการรูดผ้าทางเพศ ตัวอย่างหนึ่งที่มักจะพบเห็นในงานเขียนประเภทบันเทิงการเดินทางก็คือการบรรยายลักษณะภูมิประเทศในโลกใหม่ให้คล้ายคลึงกับเรือนร่างของสตรีที่นักสำรวจชาวยุโรปฝ่ายชายกำลังเดินทางเข้าไปสำรวจภายในดินแดนที่ลึกลับเหล่านั้น⁴⁷ การเปรียบเทียบการสำรวจพื้นที่กับการสำรวจเรือนร่างของสตรีนั้นปรากฏอยู่ในการบรรยายสภาพเกาะเบอร์มิวดาในบทละครเรื่อง *The Tempest* ด้วย เมื่อคณะของชาวยุโรปสำรวจสภาพเกาะแล้วนำไปเปรียบเทียบกับผู้หญิง

Adrain Though this island seem to be desert-
 Antonio Ha, ha, ha!
 Sebastian So, you're paid.
 Adrian Uninhabitable and almost inaccessible-
 Sebastian Yet-
 Adrian Yet-
 Antonio He could not miss't.
 Adrian It must needs be of subtle, tender, and delicate
 temperance.
 Antonio Temperance was a delicate wench.
 Sebastian Ay, and a subtle, as he most learnedly delivered
 Adrian The air breathes upon us here most sweetly.⁴⁸

บทสนทนาข้างต้นนี้เกิดขึ้นในขณะที่คณะของชาวยุโรปกำลังสำรวจสภาพภูมิประเทศของเกาะเบอร์มิวดา บทสนทนาเรื่องเกาะดำเนินคู่ไปกับเรื่องของสตรีเมื่อเอเดรียนกล่าวถึงสภาพของเกาะที่ร่ำรวยราวกับว่าที่แห่งนี้ไม่มีใครเคยรูดผ้าเข้ามาก่อน สภาพอันลึกลับของเกาะแอบแฝงไปด้วยนัยยะในเรื่องเพศเพราะสามารถสื่อไปถึงลักษณะอวัยวะเพศของสตรี การที่ชาว

⁴⁶ Ania Loomba, *Colonialism/postcolonialism*, p. 151.

⁴⁷ *ibid.*, p. 73.

⁴⁸ Stephen Orgel, (ed.), *William Shakespeare: The Tempest*, pp.130-1.

ตะวันตกกำลังบุกเข้ามาในพื้นที่ที่เปรียบเสมือนการรุกรานของฝ่ายชาย เมื่อมีการกล่าวถึงสภาพภูมิประเทศในลักษณะนี้บทสนทนาที่เริ่มเบี่ยงประเด็นเข้าสู่เรื่องเพศ หลังจากที่เอเดรียนหยิบยกเรื่องสภาพอากาศ(temperance)ของเกาะที่อบอุ่นขึ้นมาพูดถึง อันโตนิโอก็ยกคำว่า Temperance ให้เป็นชื่อของสตรีนางหนึ่ง ส่วนภูมิอากาศที่อ่อนโยนก็ถูกนำไปเชื่อมโยงกับความรู้สึกอันเกิดจากการได้สัมผัสกับความนุ่มนวลภายในเรือนร่างของสตรี ที่สำคัญบทสนทนานี้ได้สื่อให้เห็นว่าบรรยากาศโดยรวมนั้นดูเหมือนจะเปิดทางต้อนรับให้พวกเขาถูกรุกเข้าไป (The air breathes upon us here most sweetly) หากพิจารณาควบคู่ไปกับนัยยะทางเพศอาจจะเปรียบได้ว่าฝ่ายสตรีนั้นเป็นผู้เชื้อเชิญให้พวกบุรุษเข้าไปเหยียบเหยียดความสุขให้ วิธีเปรียบดังกล่าวเป็นการแสดงความชอบธรรมให้แก่ชาวยุโรปในการล่วงละเมิดเข้าไปในดินแดนของผู้อื่น นัยยะทางเพศเช่นนี้สามารถนำไปใช้อธิบายภาพเรือรบของสหรัฐที่เข้ามาจอดในอ่าวนางาซากิของญี่ปุ่นในเรื่อง *Madama Butterfly* ได้ในทำนองเดียวกัน เพราะนอกจากเรือรบและปืนใหญ่เป็นสัญลักษณ์ของความแข็งแกร่งก้าวร้าวของชาวตะวันตกตามที่ได้กล่าวไปแล้ว ภาพของเรือรบและปืนใหญ่ยังสื่อได้ถึงลักษณะของอวัยวะเพศชายด้วย ยิ่งเมื่อพิจารณาประกอบกับโครงเรื่องซึ่งเป็นเรื่องความรักของชายหนุ่มหญิงสาวต่างเชื้อชาติแล้ว โลกใหม่ก็คือ“ดินแดนที่ยังไม่ได้บุกเบิก” (virgin territory)⁴⁹ที่รอคอยให้ชาวตะวันตกมาสำรวจไม่ต่างจากสาวพรหมจรรย์ที่รอคอยให้ฝ่ายชายมาเซยชมมันเอง

2.3.2 โครงเรื่องว่าด้วยการยึดครองดินแดนของชาติอื่น

เมื่อชาวยุโรปเดินทางมาถึงโลกใหม่ก็มักเกิดความคิดอยากครอบครองเป็นเจ้าของดินแดนที่ตนค้นพบโดยไม่สนใจว่าดินแดนนั้นจะมีผู้อาศัยอยู่ก่อนหรือไม่ ในบทละครเรื่อง *The Tempest* เมื่อพรอสเพโรเดินทางมาถึงเกาะเบอร์มิวดา เขาถือสิทธิ์ยึดครองดินแดนนี้ในทันทีสร้างความขุ่นเคืองให้กับคาลิบันซึ่งอาศัยอยู่ที่เกาะแห่งนั้นมาก่อน เพราะนอกจากพรอสเพโรจะเข้ามาครอบครองพื้นที่บนเกาะแห่งนี้แล้วเขายังจับเอาคาลิบันมาเป็นทาสรับใช้ ตลอดทั้งเรื่องคาลิบันพยายามสู้เพื่อต่อต้านอำนาจของพรอสเพโรและทวงสิทธิ์ความเป็นเจ้าของเกาะกลับคืนมาให้แก่ตนเองเพราะคาลิบันเองเชื่ออย่างเต็มที่ว่าเกาะแห่งนี้เป็นของเขามาก่อน

⁴⁹ Bill Ashcroft, Gareth Griffith, and Helen Tiffin, *Post-Colonial Studies: The Key Concepts*, p. 97.

Caliban This island's mine, by Sycorax my mother,
 Which thou take'st from me. When thou cam'st first,
 Thou strok'st me and made much of me, wouldst give
 me
 Water with berries in't, and teach me how
 To name the bigger light, and how the less,
 That burn by day and night; and then I loved thee,
 And showed thee all the qualities o' th' isle,
 The fresh springs, brine pits, barren place and fertile-
 Cursed be I that did so! All the charms
 Of Sycorax, toads, beetles, bats, light on you!
 For I am all the subjects that you have,
 Which first was mine own king, and here you sty me
 In this hard rock, whiles you do keep from me
 The rest o' th' island.⁵⁰

คาลิบันเคยอาศัยอยู่ในเกาะแห่งนี้กับไซโคแรค (Sycorax) มารดาของเขาซึ่งเสียชีวิตไปก่อนหน้าที่พรอสเพโรจะมาถึง คาลิบันเชื่อว่าเขาควรจะเป็นเจ้าของเกาะสืบต่อจากมารดาเพราะก่อนที่พรอสเพโรจะมาถึงนั้นคาลิบันเองเคยเป็นเจ้าของพื้นที่ของเกาะแห่งนี้ทั้งหมด และเขาเองที่ เป็นผู้แนะนำให้พรอสเพโรเห็นว่าเกาะแห่งนี้มีอุดมสมบูรณ์เพียงใด แต่พรอสเพโรกลับตอบแทนเขาด้วยการนำเขาไปขังไว้ในถ้ำแล้วครอบครองเป็นเจ้าของเกาะแห่งนี้เสียเอง นอกจากนั้นพรอสเพโรยังพร่ำสอนและบีบบังคับให้คาลิบันเชื่อในสิ่งที่เขายึดถือ ในที่นี้พรอสเพโรสอนให้คาลิบันรู้จักพระอาทิตย์และพระจันทร์โดยอธิบายว่าในโลกนี้มีสิ่งที่ทำให้กำเนิดแสงอยู่สองชนิด แห้งกำเนิดแสงที่มีขนาดใหญ่กว่าทำให้เกิดช่วงเวลากลางวัน ส่วนแห้งกำเนิดแสงที่มีขนาดเล็กกว่าทำให้เกิดช่วงเวลากลางคืน สิ่งที่พรอสเพโรนำมาสอนนี้ก็คือตำนานการสร้างโลกที่อยู่ในพระอัครคัมภีร์ (Genesis) หรือคัมภีร์ว่าด้วยการสร้างโลกของศาสนาคริสต์⁵¹ สิ่งที่พรอสเพโรสอนไม่เพียงจะเป็นตัวแทนของความคิดความเชื่อของตะวันตกแต่ยังเป็นสัญลักษณ์แสดงว่า

⁵⁰ Stephen Orgel, (ed.), *William Shakespeare: The Tempest*, pp. 119-20.

⁵¹ *ibid.*, p. 119.

ชาวตะวันตกนั้นเป็นผู้นำทางสว่างมาสู่ผู้คนในโลกใหม่ การที่พรอสเพอโรเป็นผู้กำหนดสิ่งต่างๆขึ้นในโลกใหม่นี้เองที่ทำให้บทบาทของพรอสเพอโรก็ไม่ต่างไปอะไรไปจากพระเจ้าโดยมีคาลิบันเป็นอดัมมนุษย์คนแรกของโลก นอกจากพรอสเพอโรจะเป็นผู้หนึ่งที่ต้องการเป็นเจ้าของเกาะแห่งนี้แล้ว คณะลูกเรือที่มาติดเกาะอันประกอบไปด้วยอันโตนิโย อลอนโซ (Alonso) ผู้เป็นเจ้าเมืองเนเปิลส์ เซบาสเตียน (Sebastian) น้องชายของอลอนโซ และกอนซาโล (Gonzalo) ก็มีความคิดจะถือสิทธิ์ตั้งรกรากสร้างอาณานิคมขึ้น ณ เกาะแห่งนี้เช่นเดียวกัน

Gonzalo Had I plantation of this isle, my lord,-

Antonio He'd sow't with nettle-seed.

Sebastian Or docks, or mallows.

Gonzalo And were the King on't, what would I do?

Sebastian 'Scape being drunk, for want of wine.

Gonzalo I'th' commonwealth I would by contraries

Execute all things, for no kind of traffic

Would I admit; no name of magistrate ;

Letters should not be known ; riches,poverty,

And use of service, none ; contract, succession,

Bourn, bound of land, tilth, vineyard, none ;

No use of metal, corn, or wine, or oil;

No occupation, all men idle, all,

And woman too, but innocent and pure;

No sovereignty-

Sebastian Yet he would be king on't.⁵²

เมื่อค้นพบโลกใหม่ชาวยุโรปมักจะมี ความคิดอยากครอบครองและเปลี่ยนแปลงดินแดนนั้นตามอำเภอใจ ในที่นี้กอนซาโลได้แสดงทัศนคติที่ต่างออกไปด้วยการเสนอให้เกาะแห่งนี้ เป็นโลกในอุดมคติ(utopia)ที่แตกต่างไปจากสภาพแวดล้อมในยุโรปที่พวกเขาคุ้นเคยอย่างสิ้นเชิง กล่าวคือ ในโลกใหม่นี้ต้องไม่มีการทำการค้า ปราศจากการปกครอง ไม่มีการจัดสรรที่นาทำกิน

⁵² ibid., pp. 134-6.

ผู้คนไม่ต้องประกอบอาชีพ ไม่มีความจำเป็นที่จะต้องรู้หนังสือ ไม่มีความร่ำรวยหรือความยากจน ไม่มีกฎหมาย ไม่มีกษัตริย์ ไม่มีอาวุธ ทุกอย่างจะถูกปล่อยให้เป็นไปตามธรรมชาติ ความคิดของ กอนซาโลมีลักษณะต่อต้านกฎเกณฑ์และระเบียบแบบแผนที่เป็นบรรทัดฐานของชาวยุโรป อาณาจักรที่สมบูรณ์แบบในสายตาของกอนซาโลนั้นจะต้องเป็นอาณาจักรปราศจากการจัดสรรปรุง แต่ง จริงอยู่ที่กอนซาโลต้องการให้คงสภาพเกาะไว้ตามแบบเดิมที่เคยเป็น แต่ถึงกระนั้นกอนซาโลก็ ยังต้องการถือสิทธิ์ยึดครองเป็นเจ้าของเกาะนี้ไว้อยู่ดี สะท้อนให้เห็นว่าสิ่งแรกที่ชาวตะวันตกทำเมื่อเหยียบย่างเข้าไปสู่ดินแดนใหม่ก็คือการถือสิทธิ์เป็นเจ้าของ ชะตากรรมของดินแดนใดก็ตามที่ชาวตะวันตกเข้าไปถึงนั้นย่อมจะต้องตกอยู่ภายใต้การควบคุมของชาวตะวันตกอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้เพราะชาวตะวันตกอ้างว่าตนมีสิทธิ์อย่างเต็มที่ในฐานะที่เป็นผู้ค้นพบ นอกจากนี้วิธีการกำจัดทุกอย่างที่คุ้นเคยเพื่อให้เหลือคงไว้แต่สิ่งที่เป็นธรรมชาติด้วยการเลือกใช้คำว่า execute ซึ่งหมายถึง การประหารชีวิตก็ยังแสดงให้เห็นถึงความรุนแรงที่ต้องการนำมาใช้ในเกาะ การใช้ความรุนแรงเพื่อสร้างโลกในอุดมคติเป็นภาพที่ขัดแย้งที่นำมาใช้แสดงให้เห็นว่าการปกครองนั้นเป็นเรื่องของการใช้อำนาจ

แต่อย่างไรก็ดีความคิดของกอนซาโลก็เป็นเพียงความคิดที่ถูกสื่อออกมาให้มีลักษณะของความเพ้อฝันมากกว่าจะทำให้เกิดขึ้นได้จริง เห็นได้จากท้ายที่สุดแล้วเขาก็ถูกตัวละครอื่นๆซึ่งเป็นชนชั้นปกครองล้อเลียนด้วยการแก้งถวายเป็นพระพรแด่กอนซาโลราวกับว่าเขาได้เป็นกษัตริย์แล้วจริงๆเพื่อแสดงให้เห็นว่ากอนซาโลนั้นกำลังเพ้อเจ้อ โลกในอุดมคติตามแนวของกอนซาโลจึงไม่ได้พัฒนาให้มีความสำคัญมากไปกว่าเป็นการยืนยันให้เห็นว่าการสร้างอาณาจักรนั้นเป็นความฝันของคนยุโรปทุกระดับชั้น ความคิดของกอนซาโลที่ดูเหมือนไร้สาระนี้แสดงให้เห็นว่าวรรณกรรมของชาวยุโรปพยายามปิดกั้นความคิดที่ขัดต่อความคิดแบบมนุษยนิยมที่เป็นแนวคิดหลักของสังคมในช่วงเวลานั้น แล้วให้ความสำคัญกับค่านิยมที่สังคมยอมรับด้วยการยกแนวคิดแบบมนุษยนิยมของยุคฟื้นฟูศิลปวิทยาการที่ขึ้นมาเป็นตัวแทนของชาวยุโรป

ความคิดของกอนซาโลที่ถูกมองว่าน่าขบขันนี้เป็นความคิดที่เซสเปียร์น่าจะนำมาจากบทความ “Of the cannibals” ของมงแตญ (Montaigne) ซึ่งมีการกล่าวถึงลักษณะชุมชนพื้นเมืองในโลกใหม่ว่าเป็นโลกในอุดมคติ เนื้อความในบทละครที่ยกมาข้างต้นนี้สอดคล้องกับเนื้อหาในบทความที่มงแตญกล่าวไว้อย่างเห็นได้ชัด

It is a nation, would I answer Plato, that hath no kind of traffic, no knowledge of letters, no intelligence of numbers, no name of magistrate nor of politic superiority, no use of service, of riches or of poverty, no contracts, no successions, no dividences, no occupation but idle, no respect of kindred but common, no apparel but natural, no manuring of lands, no use of wine, corn or metal.⁵³

จะเห็นได้ว่าแนวคิดของกอนซาโลนั้นแทบจะไม่แตกต่างไปจากที่ปรากฏในบทความของม่งแตงยูแต่อย่างใดจนพอจะพิสูจน์ได้ว่าเชกสเปียร์น่าจะได้รับอิทธิพลในการเขียนเรื่อง *The Tempest* มาจากงานเขียนของม่งแตงยูอย่างแน่นอน ในบทความนี้ม่งแตงยูได้กล่าวถึงรัฐในอุดมคติตามแนวคิดของเพลโตว่าหากนักปราชญ์ทั้งหลายได้เห็นสังคมของเหล่าชนพื้นเมืองเหล่านี้แล้วพวกเขาจะต้องเลิกเพื่อฝันถึงโลกในอุดมคติเพราะชนพื้นเมืองในโลกใหม่ได้สร้างชุมชนที่ถือเป็นอุดมคติตามสายตาของเพลโตขึ้นได้แล้ว สังคมในอุดมคติของเหล่าชนพื้นเมืองที่ม่งแตงยูพูดถึงนี้ก็คือ สังคมที่ยังคงไว้ซึ่งความบริสุทธิ์ตามธรรมชาติ ม่งแตงยูมีแนวคิดต่อต้านอารยธรรมแบบชาวยุโรปอย่างเห็นได้ชัด แต่ถึงแม้เชกสเปียร์จะกล่าวอ้างความคิดของม่งแตงยูแต่เชกสเปียร์ก็ไม่ได้คล้อยตามความคิดของม่งแตงยูไปเสียทั้งหมดโดยเฉพาะประเด็นที่เชกสเปียร์ยกย่องให้ชุมชนพื้นเมืองเป็นโลกในอุดมคติ จริงอยู่ที่โลกใหม่ใน *The Tempest* นี้ถูกถ่ายทอดออกมาให้มีลักษณะแบบธรรมชาติ แต่ลักษณะตามธรรมชาติในเรื่องนี้ก็กลับไม่ได้รับการยกย่องว่าดีงามตามแบบที่ม่งแตงยูและเพลโตชื่นชมไปเสียทั้งหมด ธรรมชาติในเรื่อง *The Tempest* นี้แบ่งออกเป็นสองลักษณะ นั่นคือ ธรรมชาติที่สวยงามและน่าครอบครองอย่างแอเรียลและธรรมชาติที่เป็นตัวแทนของความน่ากลัว ดิบเถื่อน และกักขฬะ ดังเช่น คาลิบัน ลักษณะที่แตกต่างกันอย่างสุดขั้วของตัวละครชนพื้นเมืองทั้งสองเป็นการสร้างความเป็นอื่นรูปแบบหนึ่งด้วยการแสดงให้เห็นว่าชาติอื่นคือสิ่งที่ผิดแผกไปจากปกติ

การเข้าไปยึดครองดินแดนของผู้ที่นั้นยังปรากฏให้เห็นในเรื่อง *Robinson Crusoe* อีกด้วย โรบินสัน ครูโซ่ประสบกับสภาวะเรือแตกจนมาติดอยู่ที่เกาะ ตลอดเวลาที่ใช้ชีวิตอยู่ที่เกาะเขาต้องเผชิญความยากลำบากในการหาทางดำรงชีวิตอยู่ในเกาะที่ไม่มีผู้ใดอาศัยอยู่เลย แม้ครูโซ่

⁵³ *ibid.*, pp. 230-1.

จะไม่ได้มีจุดประสงค์เพื่อมายึดครองดินแดนนี้โดยตรงแต่เมื่อวันเวลาผ่านไปเขาก็อดรู้สึกไม่ได้ว่าเขาเป็นดังราชาที่ครอบครองดินแดนนั้นอยู่ ขณะที่ครูโซไปสำรวจเกาะเขาเกิดความรู้สึกยินดีขึ้นมาในใจเมื่อรู้ว่าเขาจะได้เป็นเจ้าของทุกสิ่งทุกอย่างในเกาะแห่งนั้น ครูโซเปรียบตนเองเป็นพระราชามีอำนาจเด็ดขาดแต่เพียงผู้เดียวในดินแดน ผู้เขียนบรรยายความรู้สึกของครูโซในฐานะที่เป็นผู้ครอบครองเกาะนี้อยู่บ่อยครั้งโดยมักจะทำให้ครูโซเรียกเกาะแห่งนั้นว่าเป็นอาณาจักรของเขาหรือการเรียกบ้านที่เขาสร้างขึ้นว่าคฤหาสน์เพื่อแสดงให้เห็นว่าเขาเป็นผู้มีอำนาจสูงสุดอยู่ในเกาะนั้น

I descended a little of the side of that delicious vale, surveying it with a secret kind of pleasure (though mixed with my other afflicting thoughts), to think that this was all my own, that I was king and lord of all this country indefeasibly and had a right of possession; and if I could convey it, I might have it in inheritance, as completely as any lord of a manor in England.⁵⁴

วิธีการเข้าไปครอบครองดินแดนของชนชาติอื่นในเรื่อง *Madama Butterfly*

นั้นแตกต่างจากวรรณกรรมเอกอีกสองเรื่องตรงที่ในเรื่องนี้ชาวตะวันตกใช้วิธีทำสัญญาซื้อขาย ดั่งในกรณีที่ฟิงเกอร์ตันทำสัญญาซื้อบ้านที่นางซาคิเพื่อใช้เป็นเรือนหอของเขากับบัตเตอร์ฟลาย ในสัญญาซื้อนั้นชาวยุโรปเป็นฝ่ายได้เปรียบอย่างเห็นได้ชัดเพราะเป็นสัญญาซื้อที่กินระยะเวลานานถึง 999 ปี ระยะเวลาก่อนสิทธิ์ครอบครองที่ยาวนานเช่นนั้นก็เท่ากับเป็นการขายขาดนั่นเอง ที่สำคัญในสัญญาฯ ยังไม่มีภาระผูกพัน ถ้าหากแม้ชาวอเมริกันต้องการจะยกเลิกสัญญาเมื่อใดก็ทำได้ทุกเมื่อ

Pinkerton I bought it for nine hundred ninety-nine years, with a monthly option of canceling this lease.

In this country the houses and the contracts are equally flexible.

Sharpless And a man of experience takes advantage

⁵⁴ Daniel Defoe, *Robinson Crusoe*, p. 101.

of it.

Pinkerton Of course.⁵⁵

การทำสัญญาซื้อขายที่ดินให้แก่ชาวอเมริกันนั้นทำให้เห็นว่าชาวญี่ปุ่นยินยอมที่จะยกดินแดนให้ชาวตะวันตกอย่างเต็มใจ ที่สำคัญไม่ใช่มีเพียงแต่การซื้อขายอสังหาริมทรัพย์แต่เพียงอย่างเดียว ในเรื่องนี่ยังพูดถึงการทำสัญญายินยอมตกลงเป็นเมียเช่าของนายทหารญี่ปุ่นด้วย ชาวอเมริกันสามารถจ่ายเงินซื้อหาหญิงสาวญี่ปุ่นมาเป็นภรรยาได้โดยไม่มีภาวะผูกพันทางกฎหมาย โดยสัญญานั้นจะกินระยะเวลายาวนานถึง 999 ปีและชาวอเมริกันก็มีสิทธิ์จะยกเลิกสัญญาได้ทุกเมื่อที่ต้องการ การที่ประเทศซึ่งได้ชื่อว่ามีอารยธรรมสั่งสมมาอย่างยาวนานแต่กลับยอมให้ชาวตะวันตกเข้ามาครอบครองได้อย่างง่ายดายเท่ากับเป็นการบ่งชี้ให้เห็นว่าชาติญี่ปุ่นนั้นยอมสยบให้กับชาติตะวันตกซึ่งถือว่าเป็นชาติมหาอำนาจที่แก่กล้า ผู้เขียนกล่าวชื่นชมความเก่งกล้าของชาวตะวันตกที่สามารถเข้าครอบครองดินแดนที่เคยปิดตายอย่างญี่ปุ่นได้ด้วยการเรียกชาวอเมริกันว่าเป็นผู้เปี่ยมไปด้วยประสบการณ์ที่รู้จักเก็บเกี่ยวผลประโยชน์จากผู้ที่ย่อมประสบการณ์กว่า

2.3.3 การสร้างภาพลักษณ์แบบฉบับให้แก่ตัวละคร

การสร้างตัวละครที่มีความแตกต่างทางเชื้อชาติเป็นกระบวนการที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งซึ่งจะสะท้อนให้เห็นว่างานเขียนของชาวยุโรปนั้นตกอยู่ภายใต้กรอบความคิดแบบจักรวรรดินิยม โดยเฉพาะเมื่อวรรณกรรมเขามีส่วนในการสร้างตัวละครที่เป็นแบบฉบับ (stereotype) จนทำให้เกิดอคติทางเชื้อชาติขึ้นในสังคม คำว่า “stereotype” นั้นเดิมทีเป็นคำที่ใช้ในกระบวนการพิมพ์ที่หมายถึงการพิมพ์หนังสือด้วยแม่พิมพ์แผ่นโลหะเพื่อทำให้เกิดความเที่ยงตรงแม่นยำระหว่างสำเนา กับต้นฉบับที่พิมพ์ ต่อมาในปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 คำนี้ถูกนำมาประยุกต์ใช้ในการอธิบายกระบวนการทางสังคมและวัฒนธรรม จนทำให้คำนี้มีความหมายสื่อถึงการจัดแบ่งกลุ่มคนออกเป็นประเภทหรือการสร้างทัศนคติใด ๆ ขึ้นในสังคมโดยที่ไม่ได้คำนึงถึงความเป็นจริงแต่กลับสามารถทำให้ผู้คนเชื่อไปในแนวทางเดียวกันและยอมรับว่าแนวคิดนั้นถูกต้องเสมือนกับกลวิธีการพิมพ์ด้วยแผ่นโลหะที่ช่วยทำให้เอกสารนั้นสามารถแพร่หลายไปในวงกว้างได้อย่างรวดเร็วและที่สำคัญก็คือยังช่วยทำให้ตัวสำเนานั้นดูเหมือนต้นฉบับจริงจนอาจทำให้เกิดความสับสนคิดว่าสำเนา

⁵⁵ Giacomo Puccini, *Madama Butterfly*, trans. Stanley Appelbaum, p. 7.

นั้นเป็นของแท้หรือต้นฉบับจริง⁵⁶ กระบวนการสร้างตัวละครแบบฉบับอาจนำมาใช้อธิบายร่วมกับแนวคิดเรื่องมายาคติตามแนวของโรลิ่งด์ บาร์ตส์ ซึ่งหมายถึงการสื่อความหมายด้วยคติความเชื่อทางวัฒนธรรมที่ถูกกลบเกลื่อนให้เป็นที่รับรู้เสมือนว่าเป็นธรรมชาติ⁵⁷ บาร์ตส์นำเสนอแนวคิดเรื่องมายาคติขึ้นมาเพื่อต้องการชี้ว่าค่านิยมบางอย่างที่เรายึดถือกันอยู่นั้นเป็นสิ่งประกอบสร้างทางวัฒนธรรมซึ่งอาจจะแอบแฝงไว้ด้วยอคติ หากแต่ผู้คนในสังคมคุ้นเคยกับค่านิยมดังกล่าวจนมองไม่เห็นอคติที่ซ่อนอยู่และคิดว่าค่านิยมนั้นเป็นจริงหรือเป็นสัจธรรม การสร้างภาพลักษณ์อันเป็นแบบฉบับให้แก่ตัวละครถือเป็นกระบวนการหนึ่งของการสร้างมายาคติเพราะการสร้างภาพลักษณ์อันเป็นแบบฉบับนี้ คือ การสร้างทัศนคติหรือภาพลักษณ์ของกลุ่มคนให้เป็นแบบฉบับตายตัวจนสามารถลวงให้คนเกิดความคุ้นเคยและโน้มเอียงที่จะเชื่อว่าคนกลุ่มนั้นมีลักษณะอย่างที่ถูกสื่อออกมาจริงๆ

ในทางวรรณกรรมนั้นสามารถนำคำว่า stereotype มาใช้อธิบายกระบวนการสร้างตัวละครให้มีภาพลักษณ์แบบใดแบบหนึ่งอย่างตายตัวจนทำให้ผู้อ่านเกิดทัศนคติต่อตัวละครประเภทนี้ในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง แม้ว่าตัวละครประเภทนี้จะไปปรากฏอยู่ในงานวรรณกรรมเล่มอื่นผู้อ่านก็ยังมีความทัศนคติต่อตัวละครในแบบเดียวกัน ยกตัวอย่างเช่น ภาพลักษณ์ของแม่เลี้ยงที่เป็นแบบฉบับจะสื่อความหมายถึงตัวละครหญิงใจร้าย เป็นต้น ภาพลักษณ์ที่ติดตามเหล่านี้อาจจะส่งผลมาถึงการรับรู้ในชีวิตประจำวันของคนเราด้วย ทัศนคติที่เกิดขึ้นโดยไม่รู้ตัวนี้คือสิ่งที่เรียกว่ามายาคตินั่นเอง ในวรรณกรรมเอกของยุโรปที่เล่าถึงชนชาติอื่นมักสร้างตัวละครที่เป็นแบบฉบับ โดยเฉพาะกับตัวละครที่เป็นชนชาติอื่นที่ไม่ใช่ยุโรปนั้นจะถูกเขียนขึ้นมาในลักษณะที่เหมารวมว่า จะต้องมีบุคลิกและลักษณะนิสัยที่ตายตัวและที่สำคัญคือจะต้องมีความแตกต่างไปจากชาวยุโรปโดยสิ้นเชิง การสร้างภาพลักษณ์ของชนพื้นเมืองให้แตกต่างไปจากชาวยุโรปก็คือการสร้างภาพลักษณ์ "ความเป็นอื่น" ให้แก่ชนชาติอื่นนั่นเอง

⁵⁶ Michael Pickering, *Stereotyping: The Politics of Representation* (New York: Palgrave, 2001), p.10.

⁵⁷ โรลิ่งด์ บาร์ตส์, *มายาคติ* แปลโดย วรรณพิมล อังคศิริสรรพ (กรุงเทพฯ : โครงการจัดพิมพ์คปไฟ, 2544) , หน้า 4-8.

2.3.3.1 การแบ่งแยก“ความเป็นอื่น” ในลักษณะที่เป็นคู่ตรงข้าม

ภาพลักษณ์ “ความเป็นอื่น” ถือเป็นกระบวนการสร้างภาพลักษณ์ที่เป็นแบบฉบับรูปแบบหนึ่ง การสร้างความเป็นอื่นแสดงให้เห็นถึงการกีดกันหรือการแบ่งแยกสิ่งใดสิ่งหนึ่งออกไปเพื่อกำหนดว่าอะไรคือสิ่งที่ควรหลีกเลี่ยงและอะไรคือสิ่งที่ควรได้รับการยอมรับ ในงานวรรณกรรมเอกที่ยกขึ้นมาศึกษานี้มีการสร้างภาพลักษณ์ของตัวละครชนชาติอื่นที่ไม่ใช่ยุโรปให้มีความแปลกแยกในลักษณะที่เป็นคู่ตรงข้ามกับชาวยุโรป ระบบคู่ตรงข้ามนั้นเริ่มพัฒนามาจากแนวคิดโครงสร้างนิยมของแฟร์ดีน็อง เดอ โซซูร์ (Ferdinand de Saussure) ซึ่งเป็นนักภาษาศาสตร์ชาวฝรั่งเศส⁵⁸ โซซูร์เชื่อว่าสัญญะต่างๆไม่ได้มีความหมายในตัวเองแต่ความหมายของสัญญะจะเกิดขึ้นจากความต่างของสัญญะนั้นกับสัญญะตัวอื่น การที่ความหมายของสัญญะอธิบายได้จากความต่างนี้เองที่ทำให้เกิดการนำของสองสิ่งที่แตกต่างกันอย่างสุดขั้วมาเป็นคู่เทียบเพื่อใช้อธิบายความหมายให้กันและกันจนทำให้เกิดเป็นระบบคู่ตรงข้าม (binary opposition) หลักการของการสร้างความเป็นอื่นก็เกิดจากการนำคู่ตรงข้ามมาใช้อธิบายลักษณะของอีกฝ่าย ยกตัวอย่างเช่น คู่ตรงข้ามระหว่างชาย-หญิง คือการอธิบายว่าผู้หญิงคือมนุษย์ที่ไม่ใช่ผู้ชายและผู้ชายคือมนุษย์ที่ไม่ใช่ผู้หญิงนั่นเอง อันที่จริงแล้วการสร้างความเป็นอื่นนั้นไม่ได้มีจุดมุ่งหมายเพื่อจะนำเสนอคนอื่นแต่เพียงอย่างเดียว เพราะความเป็นอื่นยังสามารถนำมาใช้อธิบายตัวตนของผู้สร้างภาพลักษณ์นั้นได้ด้วยว่าตัวตนของผู้สร้างนั้นมีลักษณะแตกต่างไปจากคนอื่นอย่างไร ดังเช่นในงานวรรณกรรมเอกของยุโรปที่มักจะเขียนถึงชนชาติอื่นในลักษณะที่แตกต่างไปจากตนอย่างตรงกันข้าม แต่ความต่างนั้นก็สะท้อนให้เห็นตัวตนของชาวยุโรปไปด้วยในเวลาเดียวกัน

ก. ผิวขาว – ผิวดำ

การสร้างความเป็นอื่นเป็นกระบวนการที่ตั้งอยู่บนหลักของการสร้างคนอื่นให้กลายเป็นบุคคลไม่สำคัญหรือคนชายขอบแล้วพยายามทำให้ตนอยู่ห่างไกลจากสภาพความเป็นอื่นนั้นๆ เดิมทีในสมัยกรีกโรมันชาวยุโรปมีการสร้างภาพลักษณ์เกี่ยวกับคนนอกขึ้นอยู่แล้ว โดยคนนอกของสังคมนั้นก็คือผู้ที่มีเชื้อชาติยุโรปเองเพียงแต่ไม่ประพฤติตนตามกรอบที่สังคมยึดถือ ยกตัวอย่างเช่นคนบ้าหรือคนป่าเถื่อน เป็นต้น จนกระทั่งต่อมาเมื่อคริสต์ศาสนาถือกำเนิดขึ้น ในไบเบิลมีการกล่าวถึงฮาม (Ham) ซึ่งเป็นบุตรชายคนเล็กของโนอาห์ (Noah) ว่าได้กระทำการหมิ่น

⁵⁸ Bill Ashcroft, Gareth Griffith, and Helen Tiffin, *Post-Colonial Studies: The Key Concepts*, p. 23.

พยายามบิดาด้วยการแอบดูร่างอันเปลือยเปล่าของผู้เป็นบิดาในกระโจมหลังจากที่โนอาห์ตีเมียแล้วจนเมามาย เมื่อโนอาห์สร้างเมมาและรู้ถึงการกระทำของผู้เป็นบุตรก็ได้สาปแช่งให้เขาเป็น “ทาสของพวกพี่น้อง” และบางตำนานยังกล่าวว่าโนอาห์ได้สาปแช่งให้ผิวของฮามนั้นกลายเป็นสีดำอีกด้วย และเชื่อกันว่าคนดำคือคนที่สืบเชื้อสายมาจากฮามนั่นเอง⁵⁹ เมื่อชาวยุโรปเดินทางออกมาสำรวจโลกและพบชนพื้นเมืองที่อาศัยอยู่นอกยุโรป ชาวยุโรปก็ได้สร้างตัวละครที่มีความแตกต่างทางสีผิวขึ้นมาเพื่อมาใช้อธิบายความต่างระหว่างชาวยุโรปผู้มีผิวขาวกับชนพื้นเมืองผู้มีผิวสี ชนพื้นเมืองผู้ไม่ได้มีผิวเป็นสีผิวจึงกลายเป็นคนนอกสำหรับชาวยุโรป สีผิวกลายเป็นเครื่องกำหนดบุคลิกลักษณะของผู้คนเชื้อชาติต่างๆไปอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับชนผิวดำแล้วสีผิวมีส่วนกำหนดความคิดความเชื่อของผู้คนทำให้เชื่อได้ว่าคนดำนั้นเป็นพวกที่มีความเลวร้าย เพราะสีดำเป็นสัญลักษณ์ของความแปดเปื้อนเหมือนกับการที่ฮามได้กระทำบาปจนทำให้ผิวเป็นสีดำนั่นเอง

ลัทธิอาณานิคมได้ก่อให้เกิดกระแสการสร้างภาพลักษณ์ขึ้นมาอย่างท่วมท้น แม้กระทั่งก่อนที่จะมาเดินทางมาพบกับผู้คนในโลกใหม่ ชาวยุโรปก็ได้สร้างภาพลักษณ์เกี่ยวกับผู้คนในโลกใหม่ไว้ในจินตนาการก่อนแล้ว เมื่อได้มาเผชิญหน้ากันจริงๆ สิ่งที่ชาวยุโรปกระทำก็คือ “สานต่อ” และ “ปรับปรุง” ภาพลักษณ์นั้น การ “สานต่อ” คือการนำความคิดที่ว่าคนที่ไม่ใช่ยุโรปนั้นมีความอ่อนด้อยเข้ามาเป็นเหตุผลทำให้ชาวยุโรปต้องตั้งรกรากอยู่ในดินแดนอื่นเพื่อปฏิบัติการกิจของคนผิวขาวให้ลุล่วง ส่วนการ “ปรับปรุง” นั้นก็คือการปรับภาพลักษณ์เพื่อเอื้อให้ชาวยุโรปเข้ามาการล่าอาณานิคมได้อย่างสะดวกยิ่งขึ้น⁶⁰ ดังเช่นในกรณีที่ชาวยุโรป “สานต่อ” ภาพลักษณ์คนผิวดำจากในคริสต์ศาสนาที่เชื่อว่าพระเจ้าสร้างคนดำขึ้นมาให้มีร่างกายที่แข็งแรงแต่มีจิตใจที่อ่อนแอทำให้สามารถถูกชักจูงไปในทางชั่วได้ง่าย⁶¹ แล้ว “ปรับปรุง” ภาพลักษณ์ของคนดำให้เชื่อว่าเป็นผู้ที่เหมาะแก่การนำมาใช้แรงงานเพื่อถือโอกาสให้คนผิวดำต้องตกเป็นทาสรับใช้ของคนขาว

สีผิวของชนพื้นเมืองกลายเป็นสัญลักษณ์ของความดำมืด ดินแดนที่อยู่นอกยุโรปจึงถูกเรียกว่าทวีปมืด (Dark Continent) ในยุคเรืองปัญญาของยุโรปนั้นเชื่อว่าเหตุผลและคริสต์ศาสนาจะเป็นแสงสว่างที่ส่องนำทางให้มนุษย์ได้กลับไปสู่พระเจ้า แสงสว่างจึงเป็นสัญลักษณ์ที่

⁵⁹ Warner Sollers, *Neither Black nor White yet Both: Thematic Exploration of Interracial Literature* (United State of America: Harvard University Press, 1999), pp. 79-1.

⁶⁰ *ibid.*, p.58

⁶¹ Michael Pickering, *Stereotyping: The Politics of Representation*, p.124.

แสดงถึงคริสต์ศาสนาที่ชาวยุโรปผู้มีผิวขาวยึดถือ ชาวยุโรปนำสีขาและแสงสว่างมาสร้างให้เกิดคู่ตรงข้ามคือ สีดำและความมืดขึ้น โดยความมืดนั้นก็คือแนวคิดของยุคเรืองปัญญาที่ใช้ความมืดเป็นตัวแทนของความมืดบอดเพราะไม่รู้จักรู้ผู้เจ้า ในคริสต์ศาสนาเชื่อว่าพระเจ้าเปิดโอกาสให้มนุษย์มาเกิดเพื่อไถ่บาปแก้ตัวเหมือนกับที่ครุโซ่ได้สอนไพโรเดย์ว่าเขาและไพโรเดย์เป็นผู้ที่เคยทำความชั่ว พระเจ้าจึงได้ส่งพวกเขาไว้ในโลกเพื่อให้พวกเขาสำนึกผิด หลังจากพระองค์ให้อภัยแล้วพระองค์จะนำตัวกลับไปอยู่ร่วมกับพระองค์อีกครั้ง “why God does not kill you and I, when we do wicked things here that offend Him. We are preserved to repent and be pardoned.”⁶² ชาวยุโรปผู้มีผิวขาวและนับถือคริสต์ศาสนาก็เปรียบเหมือนกับมนุษย์ผู้สำนึกผิดและได้ชำระล้างบาปจนขาวสะอาดแล้ว ชาวยุโรปได้ยกเอาคริสต์ศาสนาทำให้สีดำและความมืดเป็นตัวแทนของสิ่งที่ควรจะถูกกำจัด แล้วยกคัมภีร์ไบเบิลขึ้นมาใช้เป็นเครื่องกำจัดความมืดบอดที่อยู่ในใจนั้นจนกระทั่งทำให้เกิดแนวคิดที่จะใช้คริสต์ศาสนาชำระล้างผู้คนในโลกมืดให้กลายเป็นคนผิวขาวจนทำให้เกิดสำนวนที่ว่า “Washing the Ethiopie white”⁶³ ซึ่งหมายถึงการใช้คริสต์ศาสนาเข้ามาเป็นเครื่องชำระล้างจิตใจของผู้คนในโลกที่สามให้มีความบริสุทธิ์ผุดผ่องดุจดั่งสีผิวของชาวยุโรป

ข. นาย – ทาส

ความแตกต่างแบบคู่ตรงข้ามที่ก่อให้เกิดภาพลักษณ์ที่เป็นแบบฉบับในอีกลักษณะก็คือ ภาพลักษณ์ระหว่างเจ้านายชาวยุโรปกับทาสรับใช้ที่เป็นชนชาติอื่น ในบทละครเรื่อง *The Tempest* พรอสเพอโรจับแอเรียลและคาลิบันซึ่งอาศัยอยู่ที่เกาะมาก่อนแล้วมาเป็นทาสรับใช้ของตน พรอสเพอโรอ้างว่าเขาเป็นผู้ช่วยชีวิตแอเรียลไว้จากการถูกไซโคแรคทรามานดั่งนั้นแอเรียลจึงต้องตอบแทนบุญคุณของเขาด้วยการยอมตกเป็นทาสรับใช้

Ariel

I prithee,

Remember I have done thee worthy service,
Told thee no lies, made thee no mistakings, served
Without or grudge or grumblings. Thou did promise
To bate me a full year.

Prospero

Dost thou forget

⁶² Daniel Defoe, *Robinson Crusoe*, p. 215.

⁶³ Ania Loomba, *Colonialism/postcolonialism*, p. 114.

From what a torment I did free thee?⁶⁴

แอเรียลทวงสัญญาที่พรอสเพโรเคยให้ไว้ว่าจะปล่อยตัวเขาให้เป็นอิสระ ถ้าจะเปรียบไปแล้วแอเรียลก็เหมือนกับทาสชั้นดีที่เชื่อฟังและปฏิบัติตามเจ้านายทุกอย่าง ในขณะที่คาลิบันนั้นเปรียบเสมือนทาสชั้นเลวที่คอยคิดแต่จะแข็งข้อกับพรอสเพโรอยู่ตลอดเวลา แม้ว่าจะมีสถานะที่ต่างกันแต่ทั้งแอเรียลและคาลิบันต่างก็แสดงให้เห็นถึงภาพลักษณ์ของชนพื้นเมืองที่จะต้องตกเป็นทาสของชาวยุโรปเสมอ คาลิบันนั้นรู้สึกไม่พอใจกับสถานะทาสของตน หลังจากที่เขาค้มเกล้าเข้าไปเขาได้ระบายถึงความอึดอัดพร้อมกับร้องเรียกหาอิสรภาพที่เขาไม่มีโอกาสได้รับ ขณะที่แมคคาลิบันมีโอกาปลดปล่อยความรู้สึกกดดันที่มีอยู่ภายในจิตใจ เขาจินตนาการไปว่าตัวเองได้รับการปลดปล่อยจากการเป็นทาส ไม่ต้องทำงานหนักเพื่อคอยรับใช้พรอสเพโรอีกต่อไป สิ่งที่น่าสนใจก็คือ คาลิบันหวังจะได้รับอิสรภาพเพื่อที่เขาจะได้ไปหาเจ้านายคนใหม่ที่ไม่ใช่พรอสเพโร การแสวงหาเจ้านายคนใหม่แสดงให้เห็นว่าชนพื้นเมืองนั้นมีชีวิตอยู่เพื่อคอยรับใช้ผู้อื่นเสมอ

Caliban No more dams I'll make for fish, Nor fetch in firing
At requiring,
Nor scrape trenchering, nor wash dish:
'Ban, 'Ban, Ca-Caliban
Has a new master-get a new man!
Freedom, high-day! High-day, freedom! Freedom,
High-day, freedom!⁶⁵

ในนวนิยายเรื่อง *Robinson Crusoe* นำเสนอภาพลักษณ์ของชนพื้นเมืองในฐานะที่เป็นคนรับใช้ของชาวยุโรปด้วยเช่นกันหลังจากที่ครุโซช่วยชีวิตไฟรเดย์ไว้จากการถูกคนป่าต่างเผ่าจับไปรับประทาน ครุโซอนุญาตให้ไฟรเดย์มาอาศัยที่เกาะ ความสัมพันธ์ระหว่างครุโซกับไฟรเดย์เป็นไปในลักษณะของนายกับบ่าวตั้งแต่เริ่มต้นเพราะไฟรเดย์ต้องตอบแทนบุญคุณของครุโซที่ช่วยชีวิตเขาไว้ไม่ต่างไปจากที่แอเรียลต้องทดแทนบุญคุณให้แก่พรอสเพโร ไฟรเดย์รู้สึกซาบซึ้งในบุญคุณที่ครุโซช่วยชีวิตเขาดังนั้นไฟรเดย์จึงได้ก้มหัวลงแทบเท้าของครุโซ ในขณะที่ไฟรเดย์ยังไม่

⁶⁴ Stephen Orgel, (ed.), *William Shakespeare: The Tempest*, p. 114.

⁶⁵ *ibid.*, p.151.

รู้จักใช้ภาษาพูด ครูโซเป็นผู้อ่านออกปฏิกิริยาของไฟรเดย์ที่นำเอาเท้าของเขาขึ้นไปวางไว้เหนือหัวของตัวเองว่าไฟรเดย์กำลังต้องการสื่อสารว่าเขาพร้อมที่จะรับใช้ครูโซไปตลอดชีวิต เมื่อครูโซรู้ดังนั้นก็รู้สึกยินดีเป็นอย่างมาก ครูโซสอนให้ไฟรเดย์รู้จักพูดภาษาอังกฤษ คำแรกที่ครูโซสอนให้ก็คือ ชื่อ “ไฟรเดย์” ซึ่งเป็นชื่อที่เขาตั้งให้เพื่อช่วยเตือนความจำว่าเขาช่วยชีวิตของไฟรเดย์ไว้ในวันศุกร์ แล้วครูโซก็สอนให้ไฟรเดย์เรียกเขาว่า “เจ้านาย” โดยบอกว่านั้นเป็นชื่อของเขา

At last he lays his head flat upon the ground, close to my foot, and sets my other foot upon his head, as he had done before; and after this, made all the signs to me a subjection, servitude, and submission imaginable, to let me know how he would serve me as long as he lived; I understood him in many things and let him know I was very well pleased with him; in a little time I began to speak to him and teach him to speak to me; and first, I made him know his name should be Friday, which was the day I saved his life; I call him so for the memory of the time; I likewise taught him to say “Master”, and then let him know that was to be my name;...⁶⁶

เป็นที่น่าสังเกตว่าทันทีที่ชาวยุโรปพบกับชนพื้นเมืองเขาก็จัดวางสถานภาพของตัวเองให้เหนือกว่าด้วยการตั้งตนให้เป็นเจ้านาย ส่วนชนพื้นเมืองที่ไม่ใช่ชาวยุโรปก็ต้องกลายเป็นทาสรับใช้ของชาวยุโรปแต่เพียงสถานเดียว ไฟรเดย์ไม่มีสิทธิ์เลือกที่จะมีสถานภาพเป็นอย่างอื่นเพราะคำว่า “เจ้านาย” ได้คอยกำหนดบทบาทให้กับไฟรเดย์ไว้แล้วว่าไฟรเดย์จะต้องมีสถานภาพเป็นผู้รับใช้ของครูโซเพียงอย่างเดียวเท่านั้น และดูเหมือนชาวยุโรปก็ต้องการให้เป็นดังนั้นก็เพราะชื่อของไฟรเดย์ที่ชาวยุโรปตั้งให้ก็เพื่อจะทำให้ไฟรเดย์ระลึกถึงวันที่ครูโซได้ช่วยชีวิตเขาไว้เพื่อเป็นการเตือนสติให้ไฟรเดย์ระลึกถึงบุญคุณของเขาเสมอ ในที่นี้ผู้เขียนได้แสดงให้เห็นด้วยว่าชนพื้นเมืองอย่างไฟรเดย์เองก็ยินดีที่จะรับใช้เจ้านายชาวยุโรปเพื่อเป็นการทดแทนบุญคุณภาพลักษณ์ที่เป็นแบบฉบับของชนพื้นเมืองที่ปรากฏอยู่ในวรรณกรรมเอกจึงเป็นการตอกย้ำให้เห็นว่าชนพื้นเมืองคือผู้ที่ต้องตกเป็นเบี้ยล่างให้แก่ชาวยุโรปเสมอ

⁶⁶ Daniel Defoe, *Robinson Crusoe*, pp. 202-3.

ค. ชาย – หญิง

ภาพลักษณ์ความเป็นอื่นที่ชาวยุโรปสร้างให้ชนชาติอื่นในลักษณะต่อมาก็คือ การสร้างให้ชนชาติอื่นมีเพศสภาพเป็นหญิงในขณะที่ชาวตะวันตกนั้นมีเพศสภาพเป็นชาย การที่ชาวยุโรปเปรียบเทียบชนชาติอื่นว่าเป็นผู้หญิงนั้นไม่ใช่เพื่อจะเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างชาวยุโรปกับชนชาติอื่นแต่เพียงอย่างเดียว เพราะความเป็นหญิงนั้นใช้ว่าจะหมายถึงความถึงมนุษย์ที่ไม่ใช่ผู้ชายแต่ความเป็นหญิงนั้นมีความหมายแฝงถึงความอ่อนแอที่ตรงข้ามกับความเป็นชายที่แข็งแกร่ง การที่ชาวยุโรปเปรียบเทียบชนชาติอื่นว่าเป็นสตรีก็เพื่อจะแสดงให้เห็นว่ายุโรปเป็นชาติที่เข้มแข็ง ในขณะที่ชาติอื่นนั้นเป็นชาติที่อ่อนแอสมควรที่จะต้องตกอยู่ใต้การปกครองของชาติยุโรปหรือตะวันตก ในบทละครเรื่อง *Madama Butterfly* ได้สร้างตัวละครชาวตะวันตกให้เป็นตัวละครเอกฝ่ายชายและสร้างให้ตัวละครเอกฝ่ายหญิงเป็นสาวชาวญี่ปุ่น ภาพลักษณ์ของบัตเตอร์ฟลายในบทละครเรื่อง *Madama Butterfly* นั้นเป็นภาพของหญิงสาวชาวญี่ปุ่นที่ติดตามคนทั่วไป นั่นก็คือเป็นสตรีที่บอบบาง ไร้เดียงสา ซื่อและพร้อมจะเสียสละเพื่อคนรัก คำพูดของบัตเตอร์ฟลายที่กล่าวยกย่องชายชาวตะวันตกได้แสดงให้เห็นทัศนคติที่นักเขียนชาวยุโรปมีต่อตัวเองได้ในทางหนึ่ง

Butterfly You are tall, strong. You laugh in such a forthright way and you say things that I never heard. Now I am contented, now I am contented. (*Kneel at his feet*) Love me, just a little bit, the way you would love a child; that's the kind of love fitting for me. Love me. We Japanese are people accustomed to the little things, humble and quiet things, to a tenderness that touches ever so lightly and yet is as deep as the sky is high, as deep as the waves of the sea!⁶⁷

⁶⁷ Giacomo Puccini, *Madama Butterfly*, trans. Stanley Appelbaum, pp. 31-2.

บัตเตอร์ฟลายกล่าวถึงรูปร่างอันสูงใหญ่กำยำของฟิงเกอร์ตันพร้อมกับคุกเข่าลงตรงหน้าฟิงเกอร์ตันแล้วขอร้องให้เขารักเธอ กิริยาอาการและคำชื่นชมของบัตเตอร์ฟลายนั้นเป็นสัญลักษณ์แสดงให้เห็นว่าชาวตะวันตกนั้นยอมอ่อนข้อให้กับความแข็งแกร่งของชาวตะวันตก บัตเตอร์ฟลายเรียกร้องให้ฟิงเกอร์ตันรักเธอแบบที่เขารักเด็กคนหนึ่ง ความรักรูปแบบที่บัตเตอร์ฟลายปรารถนาแสดงให้เห็นว่าชาวตะวันตกนั้นต้องการการปกป้องคุ้มครองจากชาวตะวันตกไม่ต่างจากเด็กที่ต้องการการคุ้มครองจากผู้ใหญ่ ผู้เขียนมุ่งนำเสนอชาวเอเชียให้อยู่ในสถานะที่ต่ำต้อยกว่าด้วยการให้บัตเตอร์ฟลายอธิบายลักษณะเฉพาะของคนญี่ปุ่นให้ฟิงเกอร์ตันฟังว่าคนญี่ปุ่นนั้นคุ้นเคยกับการเป็นคนต่ำต้อย คำกล่าวของบัตเตอร์ฟลายนี้เป็นภาพลักษณ์ที่นักเขียนชาวตะวันตกสร้างให้กับตัวละครชาวตะวันตกโดยเฉพาะกับผู้หญิงจนกระทั่งทำให้เกิดมายาคติเกี่ยวกับผู้หญิงตะวันออกว่า ผู้หญิงตะวันออกเป็นพวกอ่อนน้อม สงบเสงี่ยม นิ่งเงียบและพร้อมจะตกเป็นเหยื่อของผู้ชาย

ลักษณะของชนชาติอื่นที่ถูกมองให้เป็น “ความเป็นอื่น” ของคนยุโรปเป็นไปในทางเดียวกับการมองผู้หญิงว่าเป็น “ความเป็นอื่น” ของผู้ชาย จนอาจกล่าวได้ว่าระบบความคิดเรื่องการกีดกันทางเชื้อชาติกับการกีดกันทางเพศเป็นระบบความคิดชุดเดียวกัน ชาวยุโรปพยายามสร้างความเป็นอื่นให้แก่ชนชาติอื่นด้วยการแปลงชนชาติอื่นให้มีสถานะเป็นหญิง ส่วนตนเองนั้นมีสถานะเป็นชาย โดยนำแนวคิดของอริสโตเติลที่กล่าวไว้ว่า “โดยธรรมชาติแล้วผู้ชายเหนือกว่าและเป็นผู้ปกครอง ส่วนผู้หญิงนั้นด้อยกว่าและเป็นผู้ถูกปกครอง”⁶⁸ มารองรับและปรับใช้เพื่อเข้าไปถือสิทธิ์ปกครองดินแดนของชนชาติอื่น ยิ่งไปกว่านั้นแนวคิดเรื่องเพศสถานะยังสอดคล้องกันกับแนวคิดมนุษยนิยมที่เชื่อมั่นว่าการใช้เหตุผลจะทำให้มนุษย์แตกต่างจากสัตว์อื่นๆ มีเพียงมนุษย์บางจำพวกที่ไม่มีความสามารถในเรื่องเหตุผล นั่นคือ ทาสและผู้หญิง ด้วยเหตุนี้ทั้งทาสและผู้หญิงจึงเป็นตัวแทนของความด้อยและความบกพร่องในลักษณะเดียวกับที่อริสโตเติลเชื่อว่า “ผู้หญิงคือผู้ชายที่เสื่อมสมรรถภาพ” การสร้างภาพตัวแทนให้ชนชาติอื่นมีลักษณะของความเป็นหญิงก็เพื่อจัดวางชนพื้นเมืองให้เป็นข้าตรงข้ามที่ด้อยกว่าชาวยุโรปเหมือนกับการกำหนดแนวคิดเรื่องความเป็นหญิงขึ้นเพื่อสร้างความชอบธรรมให้ผู้หญิงต้องถูกครอบงำโดยผู้ชายนั่นเอง ระบบวิธีคิดที่คล้ายคลึงกันอย่างยิ่งระหว่างแนวคิดเรื่องเพศสถานะและเรื่องเชื้อชาติจึงทำให้แนวคิดทั้งสองมักถูกนำมา

⁶⁸ วารุณี ภูริสินสิทธิ์, *สตรีนิยม ขบวนการและแนวคิดทางสังคมแห่งศตวรรษที่ 20* (กรุงเทพฯ: โครงการจัดพิมพ์คบไฟ, 2545), หน้า 6.

เชื่อมโยงกันเพื่อเปรียบเทียบให้เห็นกระบวนการที่คนกลุ่มหนึ่งนำมาใช้สร้างอำนาจเพื่อให้ตนเองสามารถเข้าไปครอบงำคนอีกกลุ่มหนึ่งได้อย่างชอบธรรม

การที่เพศสถานะกลายเป็นเครื่องแบ่งแยกชาวยุโรปกับชนชาติอื่นนั้นน่าจะเป็นเพราะในยุคแรกของการเดินทางสำรวจดินแดนนั้นนักเดินทางล้วนแล้วแต่เป็นผู้ชาย การบันทึกข้อมูลต่างๆลงในงานเขียนจึงเป็นการมองผ่านสายตาของผู้ชาย ผู้หญิงในโลกใหม่ย่อมเป็นที่ดึงดูดความสนใจของนักเดินทางชาวยุโรปได้ไม่น้อย นอกจากชาวตะวันตกจะสร้างมายาคติให้ผู้หญิงตะวันออกมีลักษณะของความเย้ายวน ละเอียดอ่อนจนชวนให้ชาวตะวันตกหลงใหลและอยากครอบครองแล้ว ชาวตะวันตกยังสร้างตัวละครหญิงที่มีความน่ากลัว โหดร้ายและดุดันดังเช่น ตัวละครไซโคเรคในบทละครเรื่อง *The Tempest* เป็นต้น ไซโคเรคเป็นตัวละครที่ไม่ปรากฏให้เห็นในระหว่างการดำเนินเรื่องแต่จะถูกกล่าวถึงผ่านคำบอกเล่าของพรอสเพโรเมื่อต้องการกล่าวถึงภูมิหลังในอดีต การที่ไซโคเรคเป็นหญิงแม่มดที่ชั่วร้ายและยังเป็นผู้ที่ทำให้กำเนิดคาลิบันนั้นแปลว่าไซโคเรคก็คือผู้ที่ถ่ายทอดลักษณะอันต่ำช้ามาสู่คาลิบันนั่นเอง

Prospero	Thou liest , malignant thing! Hast thou forgot The foul witch sycorax, who with age and envy Was grown into a hoop? Hast thou forgot her?
Ariel	No, sir.
Prospero	Thou hast.. Where was she born? Speak ; tell me.
Ariel	Sir, in Algiers. ⁶⁹

พรอสเพโรไม่เคยพบกับไซโคเรคมาก่อนเพราะไซโคเรคเสียชีวิตไปก่อนหน้าที่เขาจะมาถึงเกาะแห่งนี้ ตอนที่มาถึงเขาพบเพียงแต่คาลิบันและแอเรียลซึ่งถูกไซโคเรคจับมาทรมานด้วยการผูกไว้กับต้นสน เรื่องราวเกี่ยวกับไซโคเรคทั้งหมดจึงเป็นเพียงเรื่องที่พรอสเพโรฟังมาจากแอเรียลอีกทอดหนึ่ง แต่พรอสเพโรก็ตระหนักได้ถึงความโหดร้ายของไซโคเรค ในบทละครได้ระบุไว้อย่างชัดเจนว่าไซโคเรคนั้นมาจากเมืองอัลเจียร์ส (Algiers) ในประเทศอัลจีเรีย ความโหดร้ายของไซโคเรคนี้มีลักษณะสอดคล้องกับภาพลักษณ์ของผู้คนแถบลุ่มแม่น้ำอะเมซอน (Amazonian) ที่มักจะถูกนำมาใช้อธิบายลักษณะของผู้หญิงที่ไม่ได้มีเชื้อสายยุโรปว่าเป็นพวกที่มี

⁶⁹ Stephen Orgel, (ed.), *William Shakespeare: The Tempest*, pp. 115-7.

ความต้องการทางเพศสูงและมีความโหดร้ายบ้าคลั่ง⁷⁰ ดังเช่นที่ไซโคแรคใช้เวทย์มนต์ทำร้ายและทรมานแอเรียล แม้พรอสเพโรจะไม่มีโอกาสเผชิญหน้ากับไซโคแรคโดยตรงแต่การที่เขาควบคุมตัวคาลิบันซึ่งเป็นทนายของไซโคแรคมาเป็นทาสนั้นก็เพราะเขาตระหนักดีว่าคาลิบันย่อมจะได้รับสืบทอดลักษณะนิสัยอันโหดร้ายมาจากมารดาด้วยอย่างแน่นอนดังนั้นพรอสเพโรจึงต้องควบคุมคาลิบันไว้ให้อยู่ใต้อาณัติของเขา การที่พรอสเพโรสามารถควบคุมคาลิบันที่เป็นลูกชายของไซโคแรค และสามารถกลายมนต์สะกดที่ไซโคแรคใช้กับแอเรียลได้แสดงให้เห็นว่าแม้ไซโคแรคจะมีความโหดร้าย แต่อย่างไรก็ตามเขาก็ยังไม่สามารถมีอำนาจเหนือพรอสเพโรซึ่งเป็นผู้ชายผิวขาวได้

ภาพลักษณ์ของตัวละครหญิงที่มีความโหดร้ายบ้างคลั่งนี้แตกต่างกับภาพลักษณ์ตัวละครหญิงที่อ่อนหวานอย่างบัตเตอร์ฟลายโดยสิ้นเชิง การสร้างให้ตัวละครหญิงที่เป็นชนชาติอื่นเป็นทั้งสตรีที่น่าปรารถนาและบางครั้งก็น่ารังเกียจเป็นตัวอย่างที่ชัดเจนที่ช่วยชี้ให้เห็นถึงวิธีสร้างภาพลักษณ์แบบฉบับของชาวยุโรป ถ้าหากชาวยุโรปไม่สร้างภาพให้ผู้อื่นอื่นว่าสิ่งที่พึงปรารถนาน่าครอบครองก็จะมองว่ามีความต่ำช้าผิดมนุษย์ วิธีการสร้างภาพลักษณ์ของตัวละครให้มีลักษณะที่ไม่ปกติธรรมดา ถ้าไม่ดีกว่าก็ต้องเลวร้ายกว่าอยู่เสมอก็คือ การตอกย้ำให้เห็นว่าชนชาติอื่นคือคนไม่ปกติ การนำเสนอคนอื่นเพื่อชี้ให้เห็นถึงความไม่ปกติคือ วิธีที่ชาวยุโรปนำมาใช้อธิบาย “ตัวตน” ที่ปกติของตน วิธีคิดเช่นนี้สะท้อนให้เห็นว่าชาวยุโรปไม่สามารถทำความเข้าใจคนอื่นในแบบที่คนๆ นั้นเป็นแต่กลับใช้ตัวเองเป็นศูนย์กลางในการเปรียบเทียบอยู่เสมอ ทำയที่สุดเมื่อต้องเผชิญกับคนแปลกหน้าที่มีความแตกต่างไปจากตน คนเหล่านั้นก็จะถูกมองให้เป็นแบบใดก็ได้ที่ “ไม่ปกติ” เพียงเพื่อจะใช้ความ “ไม่ปกติ” นั้นมาทำให้เห็นคุณค่า “ความปกติ” ของคนยุโรป กระบวนการคิดเช่นนี้สามารถนำมาใช้อธิบายร่วมกับกระบวนการสร้างภาพลักษณ์ความเป็นอื่นให้กับผู้หญิง ดังเช่นที่ ซีมอน เดอ โบวัวร์ (Simone De Beauvoir) ชี้ให้เห็นถึงสภาพความเป็นอื่นของผู้หญิงไว้ในหนังสือ *The Second Sex* ว่า ด้วยการยกตัวอย่างคำว่า man ที่ไม่ได้มีความหมายแปลว่าผู้ชายเท่านั้น แต่คำว่า man ยังมีความเป็นกลางในฐานะที่หมายถึงมนุษย์โดยทั่วไปอีกด้วย การที่คำว่า man เป็นทั้งผู้ชายและมนุษย์ ผู้ชายจึงมีความเป็นศูนย์กลางและความสมบูรณ์⁷¹ ในขณะที่ผู้หญิงเป็นเพียงแค่ความเป็นอื่นที่ถูกกำหนดขึ้นให้แตกต่างจากผู้ชายและมนุษย์ปกติ ระบบคู่ตรงข้ามระหว่างชาวยุโรปกับชนชาติอื่นนำระบบคู่ตรงข้ามระหว่างผู้ชายกับผู้หญิงมาปรับใช้เพื่อต้องการชี้ให้เห็นว่า คนยุโรปนั้นเปรียบเสมือนเพศชายที่เป็นมนุษย์โดยสมบูรณ์ ในขณะที่ชน

⁷⁰ Ania Loomba, *Colonialism/postcolonialism*, p. 154.

⁷¹ วารุณี ภูริสินสิทธิ์ , สตรีนิยม ขบวนการและแนวคิดทางสังคมแห่งศตวรรษที่ 20, หน้า 44-5.

ชาติอื่นนั้นเปรียบเสมือนผู้หญิงที่มีความหมายถึงความเป็นอื่น การนำเสนอชนชาติอื่นในงานวรรณกรรมเป็นเพียงการสร้าง “คนอื่น” มาเป็นตัวเปรียบเทียบให้เห็นความสมบูรณ์ของคนยุโรป ด้วยเหตุนี้ภาพของ “คนอื่น” ที่ปรากฏในวรรณกรรมจึงขาดความลึกและซับซ้อนและถูกทำให้เป็นเพียงภาพตัวแทนที่สุดโต่งเพียงเพื่อที่จะชี้ให้เห็น “ความต่าง” ที่ชนชาติอื่นมีผิดแผกไปจากชาวยุโรปให้ชัดเจนมากที่สุด

2.3.3.2 การสร้างภาพลักษณ์ “ความเป็นอื่น” ในลักษณะที่ถูกเหยียดหยามให้แก่ตัวละครที่ไม่ใช่ชนชาติยุโรป

การสร้างภาพลักษณ์ความเป็นอื่นให้แก่ตัวละครต่างเชื้อชาติไม่เพียงแต่จะช่วยอธิบายให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างชาวยุโรปกับชนชาติอื่นที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความต่างเท่านั้น แต่ภาพลักษณ์ความเป็นอื่นยังถูกนำมาอธิบายในเชิงประเมินค่าโดยให้ความต่างที่ว่่านั้นแสดงให้เห็นความเหลื่อมล้ำระหว่างชนสองชาติ กล่าวคือ ลักษณะความเป็นอื่นนั้นมีส่วนทำให้คนอื่นที่ไม่ใช่ยุโรปมีความบกพร่องและอ่อนด้อยกว่าชาวยุโรป ดังเช่นที่ตัวละครชนผิวดำยอมไม่มีวันมีคุณลักษณะที่สมบูรณ์แบบเท่ากับคนผิวขาว ผู้เป็นทาสยอมไม่มีวันที่จะมีอำนาจเหนือกว่าเจ้านาย ในทำนองเดียวกับที่ผู้หญิงไม่มีวันที่จะแข็งแกร่งได้เทียบเท่าผู้ชาย เป็นต้น ชาวยุโรปหรือชาวตะวันตกได้สร้างภาพลักษณ์ของชนชาติอื่นในทำนองถูกและเหยียดหยามเพื่อยืนยันให้เห็นว่าชนชาติอื่นนั้นเลวร้ายสมควรที่ชาวยุโรปจะเข้าไปควบคุมหรือแก้ไขความบกพร่องนั้นดังที่ของ ปอลซาร์ตส์ (Jean-Paul Sartre) นักปรัชญาและนักเขียนชาวฝรั่งเศสเคยกล่าวไว้ว่าไม่มีอะไรที่จะยืนยันได้เทียบเท่ากับการที่นักมนุษยนิยมที่เป็นพวกเหยียดผิวได้สร้างให้ชาวยุโรปเป็นกลายเป็นคนโดยสมบูรณ์ขึ้นมาด้วยการสร้างให้เกิดทาสและสัตว์ประหลาดขึ้นมาให้ตรงข้ามกัน “There is nothing more consistent than a racist humanism since the European has only been able to become a man through creating slaves and monsters.”⁷² ภาพลักษณ์ที่น่าสงสารของทาสและภาพลักษณ์ที่น่ากลัวแบบสัตว์ประหลาดคือตัวอย่างของภาพลักษณ์ที่ชาวยุโรปสร้างให้แก่ชนชาติอื่นเพื่อเน้นย้ำให้เห็นข้อด้อยของคนอื่นจนกระทั่งก่อให้เกิดอคติทางเชื้อชาติขึ้น

⁷² Steve Clark, (ed.), *Travel Writing and Empire: Postcolonial Theory in Transit*

ก. ภาพลักษณ์ของตัวละครที่ปราศจากความเป็นมนุษย์

ตัวละครคาลิบันของเชกสเปียร์เป็นตัวละครที่แสดงให้เห็นความต่างทางเผ่าพันธุ์อย่างชัดเจนที่สุด คาลิบันถูกสร้างมาให้ป็นสัตว์ประหลาดที่มีรูปลักษณะภายนอกที่น่ากลัว จนทำให้เกิดภาพลักษณ์ว่าชนพื้นเมืองนั้นมีลักษณะใกล้เคียงกับสัตว์มากกว่ามนุษย์ ใน *The Tempest* ทรินคูโลอธิบายถึงรูปลักษณะของคาลิบันที่ทำให้เขาไม่แน่ใจว่าสิ่งที่เขาพบเห็นนั้นเป็นมนุษย์หรือเป็นสัตว์ประหลาดกันแน่ เพราะคาลิบันเองมีขาด้ายมนุษย์แต่แขนนั้นก็ดูคล้ายครีปปลา ทรินคูโลไม่แน่ใจด้วยซ้ำว่าคาลิบันยังมีชีวิตอยู่หรือว่าเป็นซากศพที่ตายไปแล้ว ลักษณะที่ดูคล้ายสัตว์ประหลาดนี้ทำให้ทรินคูโลเกิดความคิดว่าอยากจะนำตัวคาลิบันไปแสดงเพื่อเรียกเก็บค่าเข้าชม ชนพื้นเมืองในโลกใหม่เรียกความสนใจจากชาวยุโรปได้ไม่น้อยเห็นได้จากในประเทศอังกฤษยังมีการนำร่างของชาวอินเดียนแดงที่ตายแล้วไปเปิดแสดงให้ผู้คนเข้าชม และชาวอังกฤษก็ยอมจ่ายเงินเพื่อที่จะได้เข้าชมศพของชาวอินเดียนแดงมากกว่าจะยอมบริจาคเงินเพื่อต่อชีวิตให้แก่ขอทานที่พิการ

Trinculo ...what have we here ? A man or a fish? Dead or Alive? A fish! he smells like a fish; a very ancient and fishlike smell; a kind of not of the newest Poor John. A strange fish ! Were I in England now, as once I was, and had but this fish painted, not a holiday-fool there but would give a piece of silver. There would his monster make a man- any strange beast there makes a man. When they will not give a doit to relieve a lame beggar, they will lay out ten to see a dead Indian. Legged like a man, and his fins like arms! Warm, o'my troth !

I do now let loose my opinion, hold it no longer: This is no fish, but an islander, that hath lately suffered by thunderbolt.⁷³

⁷³ Stephen Orgel, (ed.), *William Shakespeare: The Tempest*, p.145.

ความคิดของทรินคูโลที่ต้องการนำคาลิบันไปจัดแสดงที่อังกฤษนั้นถือเป็นการดักตวงผลประโยชน์จากชนพื้นเมืองในทางหนึ่งแม้จะเป็นการใช้ประโยชน์จากชนพื้นเมืองในลักษณะที่ทารุณน้อยกว่าการใช้แรงงานเพราะเป็นเพียงการนำเอาชนพื้นเมืองมาสร้างความเพลิดเพลินให้กับผู้ชม แต่ถึงกระนั้นการกระทำดังกล่าวก็ได้แสดงให้เห็นว่าชาวยุโรปไม่ได้ปฏิบัติต่อคนอื่นอย่างเท่าเทียมในฐานะที่เป็นมนุษย์ด้วยกันแต่กลับมองว่าคนเหล่านี้เป็นเพียงสิ่งมีชีวิตที่คนยุโรปสามารถเป็นเจ้าของได้ ที่สำคัญคือชาวยุโรปยังเชื่อว่าชนพื้นเมืองนั้นสามารถนำมาฝึกฝนให้เชื่อใจได้ไม่ต่างไปจากสัตว์เลี้ยงชนิดหนึ่ง ดังเช่นเมื่อสเตฟาโนได้ยินคาลิบันพูดภาษาอังกฤษซึ่งเป็นภาษาเดียวกับเขาก็ทำให้สเตฟาโนประหลาดใจจนเกิดความคิดที่จะนำคาลิบันมาฝึกให้เชื่อใจเพื่อพาคาลิบันกลับไปเป็นเครื่องบรรณาการถวายให้แก่จักรพรรดิที่เนเปิล ความคิดของสเตฟาโนได้แสดงให้เห็นว่าชาวยุโรปมองชนชาติอื่นไม่ต่างไปจากสัตว์ที่จะสามารถนำมาฝึกฝนให้เชื่อใจได้สอดคล้องกับเรื่อง *Robinson Crusoe* ที่ผู้เขียนให้เฟรเดย์เป็นผู้ยอมรับและกล่าวชื่นชมครูโซว่าเป็นคนดีเพราะสามารถสอนให้คนป่าอย่างเขากลายเป็นมนุษย์ที่เชื่อใจได้ “you teach wild mans be good sober tame mans”⁷⁴

ความคิดที่ทำให้คนพื้นเมืองมีลักษณะคล้ายสัตว์นี้ยังน่าเชื่อยิ่งขึ้นเมื่อชาลส์ ดาร์วิน (Charles Darwin) เสนอทฤษฎีวิวัฒนาการที่ว่ามนุษย์นั้นพัฒนามาจากลิง คำยืนยันทางวิทยาศาสตร์ทำให้เกิดการแบ่งแยกว่ามนุษย์ในโลกใหม่หรือพวกคนป่านั้นเหมือนมนุษย์ที่พัฒนามาเป็นคนยังไม่สมบูรณ์ดี โดยคนในโลกใหม่นี้ถือเป็นเพียงมนุษย์ผู้อ่อนด้อย (benighted being)⁷⁵ ที่มีพัฒนาการหลุดพ้นจากลิงขึ้นมาเพียงเล็กน้อยหรือถ้าจะให้เปรียบแล้วมนุษย์ในโลกใหม่ก็คงไม่แตกต่างไปจากลิงกอริลล่าแต่อย่างใด

When we came to consider the case of savages, and through them the case of pre-historic man, we shall find that, in the great interval which lies between such grades of mental evolution and our own, we are brought far on the way towards

⁷⁴ Daniel Defoe, *Robinson Crusoe*, p. 222.

⁷⁵ George John Romanes, cited in Michael Pickering, *Stereotyping: The Politics of Representation*, p. 58.

bridging the psychological distance which separates the gorilla from the gentleman.⁷⁶

คนป่าหรือชนพื้นเมืองในโลกใหม่ก็เหมือนกับมนุษย์ในยุคก่อนประวัติศาสตร์ที่มีความแตกต่างกับมนุษย์ในปัจจุบันซึ่งมีการพัฒนาไปมาก ชนพื้นเมืองนั้นยังดำรงชีวิตโดยอาศัยสัญชาตญาณและแรงขับเคลื่อนทางเพศอันเป็นส่วนของจิตใต้สำนึกเป็นตัวนำ ลักษณะเช่นนี้เองที่ทำให้ชนพื้นเมืองยังไม่ต่างจากสัตว์ซึ่งอาศัยสัญชาตญาณในการดำรงชีวิต แต่ชาวยุโรปนั้นแตกต่างไปจากคนป่าเพราะพวกเขาสามารถดำเนินชีวิตด้วยเหตุและผลจนสามารถควบคุมสัญชาตญาณของตนเองได้ ความแตกต่างของมนุษย์ที่อธิบายด้วยวิธีการทำงานของโครงสร้างทางจิตเช่นนี้ทำให้ชนพื้นเมืองถูกจัดให้อยู่ในระดับเดียวกับลิงกอริลลาในขณะที่ชาวยุโรปนั้นก็เปรียบได้กับมนุษย์ที่มีความสูงส่งกว่า

ในงานวรรณกรรมเอกของยุโรปยังใช้สัตว์มาเป็นสัญลักษณ์ของตัวละครดังเช่นในเรื่อง *Madama Butterfly* พิงเคอร์ตันเปรียบเทียบภรรยาเช่าของเขากับผีเสื้อซึ่งเป็นสัตว์ที่มีขนาดเล็ก บอบบางและสวยงามจนเขาอยากได้คว่ำไ้วมาเป็นเจ้าของ นอกจากพิงเคอร์ตันจะเปรียบภรรยาชาวญี่ปุ่นของเขาว่าเป็นผีเสื้อแล้ว ในบทละครยังมีการบรรยายลักษณะท่าทางของหญิงสาวชาวญี่ปุ่นในสายตาของคนตะวันตกว่าคล้ายกับกระรอกตัวน้อย “With movements like a squirrel’s she loosens and opens the bows...”⁷⁷ หรือการที่บัดเตอร์ฟลายเปรียบเทียบให้ตนเองเป็นหนูตัวเล็กๆที่หลบอยู่ในรูเพื่อรอคอยพิงเคอร์ตันกลับมาอย่างเงียบๆ “Now we’ll make three little holes in the shoji so we can look out, and we’ll be quiet as mice waiting for him.”⁷⁸ การใช้สัตว์เป็นสัญลักษณ์ของคนตะวันตกได้แสดงให้เห็นว่าในสายตาของชาวตะวันตกแล้ว คนตะวันออกโดยเฉพาะผู้หญิงนั้นเปรียบเสมือนกับสิ่งมีชีวิตตัวเล็กๆที่ไร้พิษสง ไม่สามารถทำอันตรายให้แก่ผู้ใด ขนาดที่เล็กนั้นแสดงให้เห็นถึงความไร้อำนาจส่วนความเป็นอยู่ที่นิ่งสงบของสัตว์เหล่านั้นก็เป็นเครื่องบ่งชี้ให้เห็นว่าชาวตะวันออกนั้นสงบ นอบน้อมและเฉียมตน

⁷⁶ *ibid.*, p. 59.

⁷⁷ Giacomo Puccini, *Puccini’s Madama Butterfly*, trans. Stanley Appelbaum, p. 30.

⁷⁸ *ibid.*, p. 57.

ข. ภาพลักษณ์คนป่า – มนุษย์กินคน

ชนพื้นเมืองในโลกใหม่มักจะถูกมองว่าเป็นพวกป่าเถื่อน ไร้วัฒนธรรมและยังเป็นพวกมนุษย์กินคน ความคิดที่ว่าชนพื้นเมืองในโลกใหม่เป็นพวกมนุษย์กินคนทำให้ชนพื้นเมืองถูกมองเป็นชนชาติที่เสื่อมถอย มีจิตใจอันโหดเหี้ยม ไร้มนุษยธรรม ดำรงชีวิตอยู่ด้วยสัญชาตญาณและสันดานดิบคล้ายกับมนุษย์ในยุคดึกดำบรรพ์ ลักษณะที่กล่าวมาทั้งหมดนี้เป็นลักษณะที่ตรงกันข้ามกับชาวยุโรปผู้ที่เจริญแล้วโดยสิ้นเชิง ภาพลักษณ์ของชนพื้นเมืองที่เป็นคนป่าและเป็นมนุษย์กินคนนี้ปรากฏอยู่ที่ทั้งในบทละครเรื่อง *The Tempest* และนวนิยายเรื่อง *Robinson Crusoe* ในกรณีของเชกสเปียร์นั้นอาจจะไม่ได้สร้างให้คาลิบันเป็นมนุษย์กินคนโดยตรงแต่ชื่อของคาลิบันนั้นเป็นชื่อที่ตั้งจากการสลับที่ตัวอักษรกับคำว่า Cannibal ซึ่งก็อาจจะเป็นไปได้ว่าเชกสเปียร์มีแรงบันดาลใจในการสร้างตัวละครคาลิบันมาจากเรื่องราวของมนุษย์กินคนทีปรากฏอยู่ในบทความของโคลัมบัสน⁷⁹ ส่วนไพเรเดย์นั้นถูกสร้างให้เป็นตัวละครที่เป็นคนป่าที่กินเนื้อมนุษย์เป็นอาหาร จนกระทั่งวันหนึ่งไพเรเดย์ถูกคนป่าอีกเผ่าจับเป็นเหยื่อแต่เขารอดมาได้เพราะครูโซมาช่วยชีวิตไว้ ในระยะแรกที่ครูโซให้ไพเรเดย์อาศัยอยู่ด้วยเขาก็ยังมีความระแวงว่าเขาอาจจะถูกไพเรเดย์จับเป็นอาหารสักวันหนึ่ง ครูโซพยายามสอนให้ไพเรเดย์เลิกนิสัยการกินเนื้อมนุษย์ด้วยการหันมาฝึกให้ไพเรเดย์หัดกินแป้งและเนื้อสัตว์แทน แต่ผู้เขียนก็ได้นำเสนอให้เห็นว่าเมื่อไพเรเดย์ต้องมาเก็บซากศพของคนป่าที่จับเขามา ไพเรเดย์ก็ยังเกิดความรู้สึกอยากรับประทานเนื้อมนุษย์ขึ้นมาอีก ภาพของกะโหลกศีรษะกระดูกและชิ้นส่วนของเนื้อมนุษย์ที่กองรวมกันเป็นภาพที่น่าขยะแขยงสำหรับครูโซ แต่กับไพเรเดย์แล้วภาพดังกล่าวชวนให้เขารู้สึกหิวและอยากรับประทานเนื้อของคนป่าเหล่านั้นขึ้นมาทั้งๆที่ตนเองก็เพิ่งจะรอดพ้นจากการตกเป็นเหยื่อมาไม่นาน อาการของไพเรเดย์นี้เป็นการเน้นย้ำให้เห็นว่าสัญชาตญาณของคนพื้นเมืองนั้นยากที่จะขัดเกลา ด้วยเหตุนี้ครูโซจึงต้องขู่ไพเรเดย์ว่าถ้าหากไพเรเดย์ยังเลิกนิสัยการกินเนื้อมนุษย์ไม่ได้ เขาก็จะฆ่าไพเรเดย์เสีย

I caused Friday to gather all the skulls, bones, flesh, and whatever remained, and lay them together on a heap, and make a great fire upon it and burn them all to the ashes. I found Friday had still a hankering stomach after some of the flesh, and was still a cannibal in his nature; but I discovered

⁷⁹Ania Loomba, *Colonialism/postcolonialism*, p. 74.

so much abhorrence at the very thoughts of it, and at the least appearance of it, that he durst not discover it; for I had, by some means, let him know that I would kill him if he offered it.⁸⁰

ภาพลักษณ์ของคนป่าและมนุษย์กินคนนั้นไม่ได้แสดงถึงความเป็นมนุษย์ผู้ใดที่ไร้ซึ่งจริยธรรมเพียงอย่างเดียวแต่ยังแสดงให้เห็นว่าชนพื้นเมืองที่ไม่ใช่ยุโรปนั้นเป็นผู้ล่าห้ำหั่น ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากแนวคิดของยุคเรืองปัญญาที่ทำให้มนุษย์ในยุโรปใช้เหตุผลและสติปัญญาเป็นแนวทางในการดำรงชีวิตและพัฒนาตนเอง แต่พวกชนพื้นเมืองที่อาศัยอยู่ในโลกใหม่ยังคงดำรงชีวิตอยู่โดยใช้สัญชาตญาณเป็นตัวชี้นำชีวิตไม่ต่างไปจากมนุษย์ในยุคดึกดำบรรพ์ จนมีการเปรียบเทียบที่ชาวยุโรปมาพบชนพื้นเมืองพวกนี้ก็เหมือนกับการเดินทางย้อนกลับไปยังยุคเริ่มแรกของการมีมนุษย์ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่มนุษย์ยังไม่รู้จักการพัฒนาตนเอง พวกคนป่าหรือคนพื้นเมืองจึงไม่ต่างไปจากซากฟอสซิลของชนในยุคเริ่มแรกที่ยังมีชีวิตอยู่⁸¹ ผู้เขียนมุ่งนำเสนอให้เห็นถึงความล่าห้ำหั่นของไพร่เดย์เพื่อใช้ความป่าเถื่อนของไพร่เดย์เป็นคู่เทียบแสดงให้เห็นถึงความมีอารยธรรมของครูโซซึ่งเป็นตัวแทนของคนยุโรปนั่นเอง

การใช้เหตุผลตามแนวของยุคฟื้นฟูศิลปวิทยาการของชาวยุโรปยังก่อให้เกิดลักษณะของ“ปัจเจกบุคคล”ขึ้นเพราะชาวยุโรปเชื่อว่าการใช้เหตุผลนั้นจะสร้างตัวตนให้กับมนุษย์ในวรรณกรรมเอกจึงมีการสร้างตัวละครที่เป็นชาวตะวันตกผู้เจริญแล้วในลักษณะที่มีความเป็นปัจเจก แต่สำหรับชนพื้นเมืองนั้นเน้นการอาศัยอยู่รวมกันเป็นชุมชนหรือเป็นเผ่า (tribe) ดังจะเห็นได้ในเรื่อง *Madama Butterfly* พิงเคอร์ตันถือเป็นปัจเจกบุคคลท่ามกลางบรรดาญาติของบัตเตอร์ฟลายที่เป็นชาวญี่ปุ่น พิงเคอร์ตันเรียกกลุ่มญาติของบัตเตอร์ฟลายที่มาช่วยพิธีแต่งงานว่า “Your whole tribe”⁸² การใช้คำว่า ‘tribe’ ซึ่งมีความหมายถึงชนเผ่า นั้นสื่อถึงลักษณะของคนป่าที่มีความหมายแฝงถึงความเป็นผู้ล่าห้ำหั่น คำเรียกของพิงเคอร์ตันจึงไม่ได้เป็นเพียงสรรพนามสำหรับเรียกกลุ่มคนแต่ได้แฝงไว้ซึ่งการดูถูกดูแคลนในทำนองที่เห็นว่าชาวญี่ปุ่นนั้นเป็นชาติที่ล่าห้ำหั่น ในลักษณะเดียวกับที่ตัวเขารู้สึกขบขันที่เห็นญาติของบัตเตอร์ฟลายมาร่วมพิธีกันอย่างมากมายทั้งๆที่

⁸⁰Daniel Defoe, *Robinson Crusoe*, p. 204.

⁸¹Michael Pickering, *Stereotyping: The Politics of Representation*, p. 54.

⁸²Giacomo Puccini, *Madama Butterfly*, trans. Stanley Appelbaum, p. 28.

การแต่งงานระหว่างเขากับบุตรเตอร์ฟลายนั้นเป็นเพียงการแต่งงานกับภรรยาเช่าตามเงื่อนไขทางธุรกิจเท่านั้น “What a comedy, this parade of my new relations, hired by the month!”⁸³

ค. ภาพลักษณ์ผู้อ่อนแอ ต้องการที่พึ่งพิง

ชาวตะวันตกเชื่อว่าคนอื่นที่ไม่ใช่ยุโรปนั้นมีลักษณะคล้ายเด็กที่ยังขาดวุฒิภาวะ งานวรรณกรรมของยุโรปหลายเรื่องนำเสนอภาพลักษณ์ของชนพื้นเมืองที่มีความอ่อนด้อยคล้ายเด็ก จอร์จ อัลเฟรด เฮนตี (George Alfred Henty) นักเขียนชาวอังกฤษยุคอาณานิคมผู้นิยมการเขียนเรื่องแนวผจญภัยเคยเขียนกล่าวเปรียบไว้ว่าพัฒนาการทางสมองของคนดำนั้นเทียบเท่ากับเด็กชาวยุโรปอายุสิบขวบ “The intelligence of an average negro is about equal to that of a European child of ten years old”⁸⁴ ด้วยลักษณะของความเป็นเด็กนี้จึงทำให้เชื่อว่าชนพื้นเมืองมีปมเรื่องการพึ่งพาทำให้ชนพื้นเมืองต้องการผู้มาปกป้อง ซึ่งแนะและให้ความช่วยเหลือ ในนวนิยายเรื่อง *Robinson Crusoe* ผู้เขียนนำเสนอว่าไฟรเดย์นั้นมีความจงรักภักดีต่อครูโซซึ่งเป็นผู้ชาวยุโรปอย่างมาก โดยครูโซเปรียบเทียบความผูกพันที่ไฟรเดย์มีต่อเขาว่าไม่ต่างไปจากความผูกพันที่ลูกมีต่อพ่อ

I needed none of all this precaution; for never man had a more faithful, loving, sincere servant than Friday was to me; without passions, sullenness, or designs, perfectly obliged and engaged; his very affections were tied to me, like those of a child to a father;...⁸⁵

หลังจากที่ครูโซให้ไฟรเดย์มาอาศัยอยู่ด้วยเขาก็พบว่าคงจะไม่มีใครที่รักและเป็นผู้รับใช้ที่ซื่อสัตย์ได้มากไปกว่าไฟรเดย์อีกแล้ว การเปรียบเทียบความรักที่ไฟรเดย์มีต่อครูโซว่าเป็นเหมือนความรักที่ลูกมีต่อพ่อนั้นช่วยตอกย้ำความเชื่อของชาวตะวันตกที่ว่าพวกคนป่าหรือชนพื้นเมืองนั้นเปรียบได้กับเด็กที่ไม่รู้จักโตจึงจำเป็นที่ผู้ที่อยู่ในประเทศที่เจริญแล้วจะต้องเข้ามาควบคุมและปกครอง ลักษณะความเป็นเด็กนี้สอดคล้องกันกับการกล่าวเปรียบเทียบการเดินทางเข้าไป

⁸³ibid., p.16.

⁸⁴ G.A. Henty, cited in Michael Pickering, *Stereotyping: The Politics of Representation*, p.127.

⁸⁵Daniel Defoe, *Robinson Crusoe*, p. 205.

ในดินแดนของคนผิวดำในแอฟริกาว่าเหมือนกับการเดินทางเข้าไปสู่ช่วงเวลาแรกเกิดของโลก (infancy of the world)⁸⁶ ภาพลักษณ์ของชนพื้นเมืองนั้นอาจดูขัดแย้งกันเองระหว่างภาพลักษณ์ของคนป่าซึ่งโหดเหี้ยมกับภาพลักษณ์ของชนพื้นเมืองที่ไร้เดียงสาคล้ายกับเด็ก ที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะคนขาวนั้นตระหนักดีว่าชนพื้นเมืองหรือพวกคนดำนั้นเป็นพวกที่ป่าเถื่อนและโหดร้าย และด้วยความกลัวว่าจะถูกชนพื้นเมืองเหล่านั้นหักหลังและลุกขึ้นมาต่อต้าน คนขาวจึงได้สร้างภาพลักษณ์ของคนดำให้มีความเด็กและเรียกพวกนั้นว่า “ลูกชาย” (boy)⁸⁷ เพื่อกำหนดให้คนดำต้องอยู่ภายใต้ความควบคุมของคนขาวตลอดไปเหมือนกับที่ลูกชายจะต้องเชื่อฟังคำสั่งของพ่อ การเลือกนำเสนอภาพบางส่วนเพื่อปกปิดลักษณะบางอย่างของคนดำไว้แสดงให้เห็นถึงความพยายามปิดกั้นเพื่อที่จะกดให้คนดำอยู่ในสถานะที่อ่อนด้อยกว่าคนขาวจนก่อให้เกิดมายาคติว่าคนดำเป็นพวกที่ต้องพึ่งพิงคนขาว ภาพลักษณ์ที่ชาวยุโรปต้องการสร้างนี้ถูกถ่ายทอดไว้ในเรื่อง *Robinson Crusoe* ด้วยการแสดงให้เห็นว่าไฟโรเดย์นั้นมีความเคารพยำเกรงครูโซไม่ต่างไปจากความสัมพันธ์ระหว่างลูกชายกับพ่อ ในภายหลังเมื่อครูโซต้องการให้ไฟโรเดย์กลับไปอยู่กับเผ่าตามเดิม ไฟโรเดย์ก็ปฏิเสธที่จะไปตามลำพังพร้อมกับให้เงื่อนไขว่าเขาจะกลับไปถ้าหากว่าครูโซยอมไปกับเขาด้วย แต่ถ้าครูโซไม่ไปเขาก็พร้อมจะตายดีกว่าจะกลับไปแล้วทิ้งให้ครูโซอยู่ตามลำพัง คำพูดของไฟโรเดย์ประกอบกับการวิงวอนด้วยน้ำตาเป็นความตั้งใจของผู้เขียนที่จะสะท้อนให้เห็นความผูกพันที่ไฟโรเดย์มีต่อคนขาวว่าไม่ต่างไปจากความผูกพันระหว่างพ่อกับลูก

“You take kill Friday,” says he. “What must I kill you for?” said I again. He returns very quick, “What you send Friday away for?” take kill Friday, no send Friday away.” this he spoke so earnestly that I saw tears stand in his eyes. In a word, I so plainly discovered the utmost affection in him to me.⁸⁸

ความจงรักภักดีอย่างแน่นแฟ้นนี้ได้แสดงให้เห็นว่าชนพื้นเมืองนั้นไม่อาจอยู่ต่อไปได้หากไร้ชาวยุโรป การสร้างภาพลักษณ์ตัวละครให้มีลักษณะคล้ายเด็กนี้ยังปรากฏอยู่ในบทละครเรื่อง *Madama Butterfly* ด้วย ตัวละครบัตเตอร์ฟลายเป็นหญิงสาวที่อ่อนแอ ไร้ที่พึ่ง ต้องการการคุ้มครองจากชาวตะวันตก นอกจากนี้ในบทละครยังได้แสดงให้เห็นว่าบัตเตอร์ฟลาย

⁸⁶Michael Pickering, *Stereotyping: The Politics of Representation*, pp.121-2.

⁸⁷ibid., p. 124.

⁸⁸Daniel Defoe, *Robinson Crusoe*, p. 222.

นั้นพยายามอย่างยิ่งที่อิงอัตลักษณ์ของตนไว้กับชนอเมริกัน⁸⁹ ดังนั้นหลังจากเสร็จสิ้นพิธีแต่งงาน เธอจึงต้องการให้แขกทุกคนที่มาในงานเรียกเธอว่า “นางบี เอฟ พิงเคอร์ตัน” (Mrs. B. F. Pinkerton) แทนที่จะเรียกเธอด้วยชื่อบัตเตอร์ฟลายอย่างเก่า การเปลี่ยนชื่อโดยนำชื่อของสามีมาใช้ก็ เหมือนกับการยอมทำลายอัตลักษณ์ของตนทิ้งเพื่อนำเอาอัตลักษณ์ของผู้อื่นเข้ามาสวมรอยแทนที่ นอกจากนี้บัตเตอร์ฟลายจะพยายามอิงอัตลักษณ์ของตนไว้กับพิงเคอร์ตันแล้ว เธอยังพยายามใช้ลูกชายที่เป็นลูกครึ่งญี่ปุ่น-อเมริกันซึ่งมีผมสีบลอนด์และนัยน์ตาสีฟ้าตามแบบตะวันตกเป็นเครื่องยืนยันอัตลักษณ์ความเป็นอเมริกันของเธอด้วย การที่บัตเตอร์ฟลายยืนยันว่าจะฆ่าตัวตายเมื่อรู้ว่า จะต้องสูญเสียพิงเคอร์ตันแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าเมื่อไม่มีชายชาวอเมริกัน บัตเตอร์ฟลายก็ เลือกว่าจะฆ่าตัวตายเพราะบัตเตอร์ฟลายคงไม่สามารถอยู่ได้โดยไร้อัตลักษณ์

Sharpless ...Very well, then, what would you do, Madame

Butterfly, if he were never to return again?

Butterfly stands motionless as if she had received a death blow,

bows her head, then speaks with childlike submissiveness.

Butterfly I could do two things: go back...to entertaining

people with my singing...or else...preferably—

die.⁹⁰

เมื่อบัตเตอร์ฟลายรู้ว่าพิงเคอร์ตันอาจจะไม่กลับมาหาเธออีกก็ทำให้เธอคิดจะฆ่าตัวตาย และเมื่อท้ายที่สุดพิงเคอร์ตันกลับมาพร้อมกับภรรยาชาวอเมริกันเพื่อมารับตัวลูกชายไปก็ ทำให้บัตเตอร์ฟลายรู้ว่าไม่มีประโยชน์ที่เธอจะมีชีวิตอีกอยู่ต่อไป การฆ่าตัวตายเมื่อต้องสูญเสียชายอเมริกันผู้เป็นที่รักทั้งสองสื่อให้เห็นว่าบัตเตอร์ฟลายไม่สามารถมีชีวิตอยู่ได้หากไร้ชายชาวอเมริกันทั้งสองเป็นที่ยึดเหนี่ยว การตอบคำถามด้วยอาการนอนน้อยมคล้ายเด็กคล้ายกับอาการพูดซ้มน้ำตาของไพรเดย์ที่ยังทำให้เห็นถึงความอ่อนแอของบัตเตอร์ฟลายและไพรเดย์ที่อาจจะอยู่ไม่ได้ ถ้าหากขาดชาวตะวันตกเป็นที่พึ่ง

ชีวิตของสาวตะวันตกที่ไร้ค่ายามที่ไม่มีผู้ชายคอยปกป้องดูแลนั้นเป็นภาพลักษณ์ที่ชาวตะวันตกรับรู้ผ่านพิธีสตีของชาวอินเดีย ในอินเดียหญิงม่ายที่สามีตายต้องกระโดดเข้ากองไฟ

⁸⁹ Dorinne Kondo, *About Face: Performing Race in Fashion and Theatre*, p. 35.

⁹⁰ Giacomo Puccini, *Madama Butterfly*, trans. Stanley Appelbaum, p. 48.

เพื่อตายตามสามี พิธีกรรมดังกล่าวทำให้เกิดมายาคติเกี่ยวกับผู้หญิงตะวันออกว่าเป็นสตรีผู้เสียสละและในขณะเดียวกันก็เป็นผู้ที่ช่วยเหลือตัวเองไม่ได้ดังนั้นเมื่อไม่มีสามีเป็นที่พึ่งพวกเธอก็ไม่อาจมีชีวิตอยู่ต่อไปได้⁹¹ จากขนบธรรมเนียมประเพณีที่ยึดถือได้ก่อให้เกิดทางชนบทางวรรณกรรมในการสร้างตัวละครผู้หญิงชาวตะวันออกที่ต้องพบจุดจบอันน่าเศร้า มายาคติแพร่หลายยิ่งขึ้นเมื่อมีการนำภาพลักษณ์ดังกล่าวมาสร้างตัวละครหญิงชนพื้นเมืองที่เป็นผู้เสียสละและบูชาในความรักถึงขั้นที่พร้อมจะสูญเสียทุกอย่างเพื่อแลกกับความรักของชายชาวตะวันตก ดังเช่น ตัวละครอย่างบัตเตอร์ฟลาย เป็นต้น

ง. ภาพลักษณ์ผู้หนีเคราะห์ในกามารมณ

ในบันทึกของนักเดินทางชาวยุโรปที่ออกไปสำรวจดินแดนใต้กล่าวถึงดินแดนในโลกใหม่ว่าเป็นดินแดนที่มีอิสรเสรีภาพทางเพศ พฤติกรรมทางเพศของชนพื้นเมืองที่เหลวไหลนั้นตรงข้ามกับสังคมของชาวยุโรปที่มีกฎเกณฑ์ทั้งทางกฎหมายและศีลธรรมที่เข้มงวด ดังนั้นโลกตะวันออกจึงกลายเป็นสถานที่สำหรับแสวงหาประสบการณ์ทางเพศที่ไม่อาจหาได้ในยุโรป “... so the Orient was a place where one could look for sexual experience unobtainable in Europe. Virtually no European writer who wrote on or traveled to the Orient in the period after 1800 exempted himself or herself from this quest...”⁹² ความเชื่อดังกล่าวทำให้งานเขียนที่เกี่ยวข้องกับชนชาติอื่นจึงมักมีการกล่าวถึงเรื่องเพศไว้ ลักษณะของผู้คนในโลกใหม่ที่ดำรงชีวิตอยู่ด้วยสัญชาตญาณมีส่วนทำให้เกิดภาพลักษณ์ของชนพื้นเมืองที่เป็นผู้หนีเคราะห์ในกามารมณ ดังเช่นที่พรอสเพโรได้กล่าวหาว่าคาลิบันเคยพยายามจะข่มขืนมิแรนดาแต่ไม่สำเร็จเพราะพรอสเพโรเป็นผู้ขัดขวางไว้ คาลิบันโทษว่าที่เขาต้องข่มขืนมิแรนดาเพราะไม่มีผู้หญิงคนใดอาศัยอยู่ในเกาะนั้นอีกแล้วนอกจากมิแรนดา คำตอบของคาลิบันยังตอกย้ำให้เห็นถึงความหนีเคราะห์ในกามารมณที่แสดงให้เห็นว่าชนพื้นเมืองเป็นพวกที่มีความต้องการทางเพศสูงและไม่อาจควบคุมความต้องการของตัวเองได้

Prospero

Thou most lying slave,

Whom stripes may move, not kindness, I have

used thee-

⁹¹Ania Loomba, *Colonialism/postcolonialism*, p.153.

⁹² Edward Said, *Orientalism*, p. 190.

Filth as thou art- with humane care, and lodged thee
 In my own cell, till thou didst seek to violate
 The honour of my child.

Caliban

O ho,O ho! Would't had
 been done!

Thou didst prevent me—I had peopled else
 This isle with Calibans.⁹³

การที่วรรณกรรมเอกนำเสนอภาพของชายผิวดำที่พยายามจะข่มขืนสตรีชาวยุโรป นั้นก็เพื่อจะแสดงให้เห็นถึงความน่ากลัวของผู้คนที่อยู่นอกยุโรป ในขณะที่ชนพื้นเมืองที่เป็นชายถูก นำเสนอให้เป็นผู้ข่มขืน หญิงสาวชาวตะวันตกก็ถูกนำเสนอให้เป็นวัตถุทางเพศ ดังจะเห็นได้จาก การสร้างให้ตัวละครหญิงสาวชาวญี่ปุ่นมีอาชีพเป็นเกอิชาผู้คอยให้บริการความสุขแก่ผู้ชายจนทำให้ บัตเตอร์ฟลายกลายเป็นตัวละครที่เป็นสัญลักษณ์ของผู้ฝึกฝนในกามารมณไม่ต่างไปจากศาลิบัน ภาพลักษณ์ของเกอิชาทำให้เกิดมายาคติเกี่ยวกับสาวตะวันตกว่าเป็นหญิงสาวที่อ่อนหวาน อ่อนโยนและมีเสน่ห์ที่เข้ายวนชวนให้ชายชาวตะวันตกหลงใหล คำพูดของบัตเตอร์ฟลายที่ยืนยัน ว่าเธอเต็มใจที่จะเป็นเกอิชาต่อกับความเชื่อที่ว่าผู้หญิงตะวันตกชอบตกเป็นเบี้ยล่างของผู้ชาย ผู้เขียนบรรยายกิริยาท่าทางของบัตเตอร์ฟลายไว้อย่างละเอียดและแสดงให้เห็นว่าฟิงเคอร์ตันเกิด อาการลุ่มหลงเมื่อเห็นว่าบัตเตอร์ฟลายยอมรับสถานะของตนอย่างเต็มใจราวกับว่าชีวิตของเธอ นั้น เกิดมาเพื่อสนองความต้องการของผู้ชายอยู่แล้ว ชายชาวตะวันตกนั้นมีมายาคติเกี่ยวกับผู้หญิง ตะวันออกอยู่ก่อนแล้ว การที่ฟิงเคอร์ตันตกลงใจซื้อบัตเตอร์ฟลายมาเป็นภรรยาเข้าก็น่าจะเป็น เพราะเขาตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของมายาคติด้วยกัน ทั้งที่สำคัญบทสนทนาที่ยังสร้างความชอบ ธรรมให้แก่การกระทำของฟิงเคอร์ตันด้วยการแสดงให้เห็นว่าบัตเตอร์ฟลายนั้นยินยอมที่จะใช้ชีวิต เป็นเกอิชาเอง

Butterfly

...and we served as

geishas to keep ourselves alive. *(To her friends)*

True?

Girl friends

True!

⁹³ Stephen Orgel, (ed.) , *William Shakespeare: The Tempest*, p. 120.

- Butterfly I don't hide it and I'm not offended by it.
(Noticing that Sharpless is smiling) You're laughing?
 Why? That's how life is.
- Pinkerton *(who has listened with interest, says in an aside to Sharpless)* When she talks that way and behave like a doll, she sets me on fire.⁹⁴

ในบทละครยังได้สอดแทรกให้เห็นว่าบัตเตอร์ฟลายนั้นยังรักษาบทบาทของเกอิชาที่จะต้องทำหน้าที่คอยบริการผู้ชายไว้อยู่เสมอ ดังเช่นในเหตุการณ์ที่ชาร์ปเลสนำจดหมายมาให้บัตเตอร์ฟลายที่บ้านตามคำขอร้องของฟิงเกอร์ตัน บัตเตอร์ฟลายดูแลและปรนนิบัติชาร์ปเลสอย่างดี แม้ว่าชาร์ปเลสจะไม่ใช่สามีของตนก็ตาม บทกวีกับเวทีระบุถึงกิริยาท่าทางของบัตเตอร์ฟลายที่ให้การต้อนรับกงสุลชาร์ปเลสไว้อย่างละเอียดเสมือนเป็นการตอกย้ำความเชื่อของชาวตะวันตกที่เชื่อว่าหญิงสาวเอเชียนั้นอ่อนหวานและช่างปรนนิบัติเอาใจ

- Butterfly *(signaling to Suzuki to prepare the pipe)* Do you smoke?
- Sharpless Thanks. *(Taking a letter from his pocket, purposefully)* I have here...
- Butterfly Sir, the skies are blue for me*(Puffs at the pipe, offers it to him.)*
- Sharpless *(refusing)* No, thanks...*(resuming)* I have...
- Butterfly *(pulling down the pipe)* Maybe you prefer American cigarettes? *(offers one)*
- Sharpless *(accepting it)* Thanks.*(resuming, standing up)* I have something to show you...
- Butterfly *(with a lighted match)* For you.
*Sharpless lights the cigarette, puts it down, shows the letter, sits on stool.*⁹⁵

⁹⁴ Giacomo Puccini, *Madama Butterfly*, trans. Stanley Appelbaum, p 14.

⁹⁵ *ibid.*, p. 41.

บัตเตอร์ฟลายพยายามแสดงให้เห็นว่าเธอสามารถเอาใจชายตะวันตกได้อย่างชำนาญด้วยการเสนอล่องยาสูบให้แก่ชาร์ปเลสในขณะที่ชาร์ปเลสพยายามปฏิเสธเพราะเขาต้องการมอบจดหมายของฟิงเกอร์ตันให้แก่บัตเตอร์ฟลายให้เสร็จจุล่ง แต่บัตเตอร์ฟลายยังยืนยันที่จะเอาใจชาร์ปเลสด้วยการส่งบุหรีให้แทนและยังช่วยจุดบุหรีให้เขาด้วยตัวเอง ลักษณะอาการของบัตเตอร์ฟลายที่พยายามจะเอาใจชาร์ปเลสนี้เป็นภาพลักษณะที่ชาวตะวันตกสร้างให้แก่ผู้หญิงตะวันตกกว่าผู้หญิงตะวันออกนั้นเกิดมาเพื่อให้บริการความสุขแก่ผู้ชายไม่ว่าผู้ชายคนนั้นจะเป็นสามีของตนหรือไม่ก็ตาม จากตัวอย่างที่ยกมานี้จะเห็นว่าบัตเตอร์ฟลายเป็นฝ่ายรุกเร้าปรนนิบัติชาร์ปเลส ในขณะที่ชาร์ปเลสกลับไม่ต้องการ การหยิบบิ้นและจุดบุหรีให้เท่ากับเป็นการพยายามยัดเยียดให้ชาร์ปเลสสวมบทบาทของเพศชาย บัตเตอร์ฟลายจึงถือเป็นฝ่ายยั่วเย้าและเป็นสัญลักษณ์ทางเพศได้อย่างชัดเจนในตัวอย่างนี้ ภาพลักษณะเกอิชของหญิงญี่ปุ่นทำให้ผู้หญิงตะวันตกกลายเป็นที่ปรารถนาของผู้ชายชาวตะวันตกในลักษณะเดียวกับภาพลักษณะของผู้หญิงในฮาร์เร็มที่เป็นผู้สันทัดในเรื่องการดนตรีและพ่อนรำที่คอยสร้างความสุขและตอบสนองความต้องการทางเพศให้แก่ผู้ชาย⁹⁶

จ. ภาพลักษณ์ของคนอกตัญญู ไม่รู้จักคุณคน

ภาพลักษณ์อันเลวร้ายที่ชาวตะวันตกสร้างให้คนอื่นที่ไม่ใช่ยุโรปในอีกรูปแบบหนึ่งก็คือ การสร้างให้ชนพื้นเมืองเป็นพวกที่ไม่รู้จักบุญคุณคนโดยเฉพาะอย่างยิ่งกับชาวตะวันตก ดังเช่นที่คาลิบันคิดตอบโต้อำนาจของพรอสเพโรด้วยการใช้ภาษาที่พรอสเพโรสอนย้อนกลับมาสถาปนาพรอสเพโร

Caliban You taught me language, and my profit on't
Is I know how to curse. The red plague rid you
For learning me your language!⁹⁷

ชาวยุโรปนั้นเชื่อว่าการสอนภาษาให้แก่ชนพื้นเมืองนั้นเป็นส่วนหนึ่งของภารกิจของคนผิวขาว แต่การที่พรอสเพโรสอนให้คาลิบันรู้จักภาษาก็เท่ากับทำให้คาลิบันรู้จักวิธีที่จะสถาป

⁹⁶ Michael Pickering, *Stereotyping: The Politics of Representation*, p. 62.

⁹⁷ Stephen Orgel, (ed.), *William Shakespeare: The Tempest*, p. 121.

แข่งและคาลิบันก็จะใช้การสาปแช่งนั้นมาทำร้ายพรอสเพอโรโทษฐานที่บังคับให้เขาต้องเรียนรู้ภาษา การกระทำของคาลิบันแสดงให้เห็นถึงการทรยศต่อผู้ที่มีพระคุณซึ่งเป็นการตอกย้ำภาพลักษณ์ของชนพื้นเมืองให้ยิ่งเลวร้ายยิ่งขึ้นไปอีก นอกจากนี้ชนพื้นเมืองจะทรยศต่อคนผิวขาวผู้เข้ามาให้ความช่วยเหลือแล้ว ในทางตรงกันข้ามหากชนพื้นเมืองหันไปเคารพคนผิวขาวก็จะถูกตราหน้าให้เป็นคนทรยศต่อบ้านเกิดเมืองนอนของตนด้วยดังเช่นในกรณีที่บัตเตอร์ฟลายตัดสินใจหันมานับถือศาสนาคริสต์ตามฟังเคอร์ตันจนทำให้ลุงของบัตเตอร์ฟลาย ซึ่งบวชเป็นพระในศาสนาพุทธมาทำลาภพิธีแต่งงาน บัตเตอร์ฟลายถูกสาปแช่งจากญาติพี่น้องในโทษฐานที่เธอละทิ้งศาสนาของตัวเองแล้วหันไปนับถือศาสนาคริสต์ การหันหลังให้กับชาติกำเนิดของตนเองนี้ทำให้บัตเตอร์ฟลายถูกตัดขาดจากญาติพี่น้อง เนื่องจากคนญี่ปุ่นนั้นยึดถือเรื่องของความกตัญญูเป็นสำคัญ โดยเฉพาะความกตัญญูต่อชาติบ้านเมืองนั้นถือเป็นคตินิยมที่ชาวญี่ปุ่นทุกคนจะต้องยึดมั่นเป็นหลักในการดำรงชีวิต แต่แม้ว่าความจงรักภักดีต่อชาติบ้านเมืองจะสำคัญเพียงใดแต่วรรณกรรมของชาวยุโรปก็ยิ่งทำให้เห็นว่าชาวตะวันตกพร้อมที่จะละทิ้งคตินิยมอันยิ่งใหญ่เช่นนั้นเพื่อแลกกับความรักของชายชาวตะวันตก ดังเช่นที่ผู้เขียนให้บัตเตอร์ฟลายสารภาพกับฟังเคอร์ตันว่าเธอพร้อมจะหันมานับถือพระเจ้าองค์เดียวกับฟังเคอร์ตันและยอมแลกญาติพี่น้องทั้งหมดเพียงเพื่อจะทำให้ฟังเคอร์ตันนั้นพอใจ

Butterfly *(respectfully and trustingly)* Yesterday I went to the mission secretly, all by myself. Together with my new life I can also adopt a new religion. My uncle the bonze doesn't know about it, nor do my other relatives know. I am following my destiny, and full of humility I bow to the God of Mr. Pinkerton. It is my destiny. In the same church as you, kneeling beside you, I will pray to the same God. And to please you, perhaps I will be able to forget my own people. My love!⁹⁸

⁹⁸ Giacomo Puccini, *Madama Butterfly*, trans. Stanley Appelbaum, p.23.

ความกตัญญูและความจงรักภักดีเป็นลักษณะประจำชาติของชนญี่ปุ่นที่ได้รับการยกย่องในประวัติศาสตร์ของยุโรปบางสมัย คนตะวันตกมองว่าญี่ปุ่นเป็นชาติที่มีศักดิ์ศรีต่างจากชนชาติที่ล่าหลังชาติอื่นๆจนมีคำกล่าวเปรียบเทียบกับลักษณะของคนอเมริกากับคนญี่ปุ่นไว้ว่าอเมริกานั้นถึงแม้จะมีคุณลักษณะดีหลายอย่างแต่ก็ขาดศักดิ์ศรีที่แท้จริง⁹⁹ สิ่งที่ทำให้คนตะวันตกตระหนักถึงศักดิ์ศรีของชนญี่ปุ่น ก็คือ การทำฮาราคิริ (hara-kiri) หรือการคว้านท้องฆ่าตัวตายเพื่อลบล้างมลทินของตนเอง¹⁰⁰ ในบทละครเรื่องโอเปราเรื่อง *Madama Butterfly* กล่าวถึงการทำฮาราคิริไว้ด้วยว่าบิดาของบัตเตอร์ฟลายนั้นเสียชีวิตจากการทำฮาราคิริและบัตเตอร์ฟลายก็ยังเก็บรักษามีดเล่มนั้นไว้อยู่จนถึงปัจจุบัน

Goro It was a present from Mikado to her father...
with the invitation (*Making a gesture indicative of hara-kiri*)...

Pinkerton (*softly*) And... her father?

Goro Obeyed.¹⁰¹

สำหรับคนญี่ปุ่นแล้วการฆ่าตัวตายเพื่อรักษาชื่อเสียงนั้นถือเป็นสิ่งที่ควรเคารพและยกย่องว่ามีเกียรติ เหมือนกับที่บัตเตอร์ฟลายกล่าวก่อนที่เธอจะฆ่าตัวตายว่าการตายอย่างมีเกียรตินั้นย่อมสมควรกว่าจะมีชีวิตอยู่โดยไร้เกียรติ “Death with honor for those who cannot live with honor”¹⁰² บัตเตอร์ฟลายฆ่าตัวตายโดยใช้มีดเล่มเดียวกับที่บิดาของเธอใช้ทำฮาราคิรินั่นเอง หากนการฆ่าตัวตายของบัตเตอร์ฟลายไปเปรียบเทียบกับการทำฮาราคิริของบิดาของเธอแล้วจะทำให้เห็นว่าเดิมทีนั้นคนญี่ปุ่นทำฮาราคิริเพื่อแสดงถึงความจงรักภักดีที่มีต่อชาติหรือต่อจักรพรรดิ แต่การที่ผู้เขียนเลือกให้บัตเตอร์ฟลายยอมฆ่าตัวตายเพื่อเป็นการบูชาความรักให้กับชายตะวันตกนั้นเป็นการจงใจสะท้อนว่าชาวตะวันตกนั้นมีความสูงส่งไม่ต่างไปจากจักรพรรดิแต่อย่างใด การ

⁹⁹ รุธ ฟูลตัน เบเนดิกต์ , *ดอกเบญจมาศกับดาบซามูไร*, แปลโดย อมรา พงศาพิชญ์ , ประสิทธิ์ สวาสดิ์ญาติ , ประเสริฐ จิตติวัฒน์พงศ์และสุริชัย หวันแก้ว (กรุงเทพฯ: อมรินทร์การพิมพ์ , 2525), หน้า 83-5.

¹⁰⁰ เรื่องเดียวกัน , หน้า 84.

¹⁰¹ Giacomo Puccini, *Madama Butterfly*, trans. Stanley Appelbaum (New York: Dover Publications, 1983), p. 22.

¹⁰² *ibid.*, p. 70.

เปรียบเทียบให้ชาวตะวันตกเป็นเจ้าของชีวิตนั้นยังปรากฏในฉากที่มารดาของบัตเตอร์ฟลายบอกกับญาติในพิธีแต่งงานว่าฟิงเคอร์ตันนั้นเป็นเหมือนพระราชาสําหรับเธอ “to me he’s a king”¹⁰³ การให้คนตะวันออกเกิดทุนคนตะวันตกไว้อย่างสูงส่งนี้แสดงให้เห็นเจตนาของผู้เขียนที่ต้องการยกย่องให้ตะวันตกมีสถานะเหนือกว่าคนตะวันออก

จ. ภาพลักษณ์ของคนนอกคริสต์ศาสนา

วรรณกรรมเอกของยุโรปมักจะสร้างภาพลักษณ์ให้คนอื่นที่ไม่ใช่ยุโรปเป็นพวกที่มึนงงด้วยการแสดงให้เห็นว่าพวกเขาเหล่านั้นไม่มีศาสนาและยังนับถือภูตผี เจ้าป่าเจ้าเขาหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติ ดังเช่นในเรื่อง *The Tempest* ที่คาลิบันบูชาเทพเจ้าเซเทบอส (Setebos) ซึ่งถือเป็นผู้คุ้มครองสัตว์สี่เท้าทั้งหลาย ผู้เขียนดูหมิ่นความเชื่อของชนพื้นเมืองด้วยการให้คาลิบันยอมรับว่าพรอสเพอโรนั้นมีอำนาจที่จะสามารถควบคุมเซเทบอสได้ อำนาจของพรอสเพอโรนั้นปรากฏอยู่ในรูปของความรู้ที่สามารถนำมาใช้อธิบายและควบคุมธรรมชาติได้ทุกอย่าง ผู้เขียนจงใจยกชาวยุโรปให้เหนือกว่าชนพื้นเมืองด้วยการแสดงให้เห็นว่าสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่คาลิบันให้ความนับถือนั้นยังไม่สามารถสู้วิชาเวทย์มนต์ของพรอสเพอโรได้

Caliban (Aside) I must obey. His art is of such power,
It would control my dam's god Setebos
And make a vassal of him.¹⁰⁴

ในเรื่อง *Robinson Crusoe* ได้กล่าวถึงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำเผ่าของชนพื้นเมืองด้วยการให้ไฟรเดย์เล่าถึงเทพเจ้าบีนามุกคี (Benamuckee) ที่พวกคนป่าต่างก็ให้ความนับถือ เทพเจ้าบีนามุกคีเป็นที่เลื่อมใสของคนป่าอย่างมาก พวกคนป่าเชื่อว่าบีนามุกคีเป็นผู้สร้างทะเล แผ่นดิน ภูเขาและผืนป่า ทุกคนในเผ่าเมื่อตายไปจะต้องกลับไปหาบีนามุกคี ในเผ่าจะมีชายแก่ที่เป็น”อูโวนากี” มีหน้าที่ขึ้นไปบนยอดเขาเพื่อไปสวดวิงวอนบีนามุกคีด้วยการกล่าวคำว่า “โอ” แล้วอูโวนากีก็จะเป็นผู้มาถ่ายทอดให้ทุกคนรับรู้ว่าบีนามุกคีนั้นสอนอะไรบ้าง หลังจากที่ถูกโซเฟียฟังเรื่องเกี่ยวกับบีนามุกคีแล้วเขาก็สอนให้ไฟรเดย์รู้ตัวว่ากำลังถูกหลอก และบอกว่าคำพูดของบีนามุกคีที่พวกคนแก่นำมาถ่ายทอดนั้นแท้จริงแล้วก็เป็นสิ่งที่คนแก่พวกนั้นแต่งขึ้นมาเองหรือไม่ก็อาจจะจำคำพูดของ

¹⁰³ *ibid.*, p. 16.

¹⁰⁴ Stephen Orgel, (ed.), *William Shakespeare: The Tempest*, p. 121.

ใครมาพูด ครูโซบอกให้ไฟรเดย์รู้ว่าสิ่งที่ไฟรเดย์ให้การนับถือ นั่นคือ ฝักร้ายตามหลักของคริสต์ศาสนา ในสายตาของครูโซปีนามุคคีคือฝักร้ายที่มาครอบงำและหลอกล่อให้มนุษย์หนีห่างจากพระเจ้าตัวจริงซึ่งหมายถึงพระเจ้าในศาสนาคริสต์ โดยครูโซให้ความเห็นว่าปีศาจร้ายนี้เป็นศัตรูกับเหตุผล และจะไปแฝงตัวอยู่ตามส่วนของโลกที่ยังไม่พัฒนาเพื่อจะหลอกให้คนป่าหลงบูชาในฐานะพระเจ้าจนทำให้พวกคนป่าหลงผิดคิดว่าการกินเนื้อมนุษย์นั้นเป็นสิ่งที่ถูกที่ชอบนั่นเอง ครูโซสอนไฟรเดย์ว่าผู้เดียวที่จะปราบปีศาจร้ายนี้ได้ก็คือพระเจ้าในศาสนาคริสต์ ผู้เขียนพยายามชี้ให้เห็นว่าสิ่งลึกลับเหนือธรรมชาติที่ชนพื้นเมืองให้การนับถือคือสิ่งที่ตรงกับข้ามหลักการของเหตุผลและคริสต์ศาสนาที่ชาวยุโรปนับถือทุกอย่าง แม้ชนพื้นเมืองจะนับถือสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหล่านั้นราวกับว่าเป็นศาสนาแต่ในสายตาของชาวยุโรปอย่างพรอสเพโรและครูโซแล้วสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหล่านั้นเป็นเพียงลัทธิงมงายไร้สาระที่ควรนับถือแต่อย่างใด เห็นได้จากการนำเสนอให้เห็นว่าศาสนาของชนพื้นเมืองนั้นงมงายและยึดติดอยู่กับภูตผี ในขณะที่ศาสนาคริสต์จะถูกยกย่องให้เหนือและสูงส่งกว่าด้วยการชี้ให้เห็นว่าพระเจ้าในศาสนาคริสต์นั้นยิ่งใหญ่กว่าเทพเจ้าของศาสนาอื่น

I endeavored to clear up this fraud to my man Friday, and told him that the pretence of their old men going up the mountains to say O to their god Benamuckee was a cheat, and their bringing word from thence what he said was much more so; that if they met with any answer, or spoke with anyone there, it must be with an evil spirit. And then I entered into a long discourse with him about the Devil, the original of him, his rebellion against God,...¹⁰⁵

ในเรื่อง *Madama Butterfly* กล่าวถึงศาสนาชินโตของญี่ปุ่นว่าเป็นศาสนาที่ยึดถือการบูชาเทพเจ้า ธรรมชาติและวิญญาณของบรรพบุรุษ แม้ในเรื่องนี้จะยอมรับว่าสิ่งที่ชาวยุโรปนับถือเป็นศาสนาแต่จะสังเกตได้ว่าศาสนาชินโตก็จะถูกนำเสนอออกมาในแง่ที่ว่าเป็นศาสนาที่งมงายและยึดติดอยู่กับสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติ ดังจะเห็นได้จากที่ซุซูกิ(Suzuki) สาวใช้ของบัตเตอร์ฟลายคอยแต่สวดอ้อนวอนต่อหน้าศาลของเทพเจ้าเพื่อขอให้เทพเจ้าช่วยคุ้มครองบัตเตอร์ฟลายให้หายจากการโดนโรคเรื้อรังที่ถูกพิษเคอร์ตันทอดทิ้ง เสียงสวดอ้อนวอนของซุซูกิก่อความรำคาญให้กับบัต

¹⁰⁵ Daniel Defoe, *Robinson Crusoe*, p.214.

เตอร์ฟลาย บัตเตอร์ฟลายตำหนิเทพเจ้าของศาสนาชินโตว่าเกียจคร้านเนื่องจากเทพเจ้าเหล่านั้นไม่เคยบันดาลให้สิ่งที่ขอเป็นจริง ตรงกันข้ามกับพระผู้เป็นเจ้าของชาวคริสต์ที่ไม่เคยรื้อหรือที่จะช่วยผู้ที่สวดวิงวอนยกเว้นแต่ในกรณีของเธอซึ่งเธอเห็นว่าคงเป็นเพราะพระผู้เป็นเจ้าของเจ้าไม่ทราบว่ายังมีเธอที่ศรัทธาต่อพระองค์อาศัยอยู่ที่นั่นอีกหนึ่งคน

Suzuki is curled up in a prayer before an image of Buddha, ringing the prayer hand-bell from time to time, while Butterfly lies on the floor, resting her head in her hands.

Suzuki And Izagi and Izanami, Sarundasico and Kami...(Breaking off) Oh, my head! (Ringing)
And you, Ten-sho-o-dai! Bring it about that Butterfly shall never cry again, never again, never again!

Butterfly The Japanese gods are lazy and fat. The American God, I'm convinced, replies much more quickly to those who supplicate him. But I'm afraid he doesn't know we live here.¹⁰⁶

หากในเรื่อง *Robinson Crusoe* แสดงให้เห็นภาพของคนผิวขาวที่ยึดเยียดความเชื่อของตนให้แก่ชนพื้นเมืองแล้ว ในบทละครเรื่อง *Madama Butterfly* ผู้เขียนได้นำเสนอไปไกลยิ่งกว่าด้วยการสร้างให้บัตเตอร์ฟลายซึ่งเป็นชาวญี่ปุ่นหันไปเลื่อมใสในพระเจ้าของชาวคริสต์และดูแลศาสนาของตนเอง เป็นที่น่าสังเกตว่าแม้บัตเตอร์ฟลายจะหันมาศรัทธาพระเจ้าของชาวคริสต์เพื่อให้ศาสนาคริสต์เป็นเครื่องยืนยันความเป็นตะวันตกของตนเองแต่ก็เห็นได้ว่าบัตเตอร์ฟลายก็ยังไม่สามารถเป็นชาวคริสต์ได้อย่างแท้จริง เพราะวิธีที่บัตเตอร์ฟลายเชื่อว่าจะเข้าถึงพระเจ้าได้นั้นก็ยังไม่ต่างจากแนวทางการปฏิบัติที่มุ่งหมายในแบบเดิมที่มุ่งเน้นแต่การพร่ำสวดวิงวอนให้พระเจ้าคุ้มครอง นอกจากคำกล่าวของบัตเตอร์ฟลายเองแล้ว ในบทละครเรื่องนี้ยังนำเสนอให้เห็นว่าศาสนาอื่นนั้นไม่มีความน่าศรัทธาด้วยการนำเสนอภาพนักบวชของศาสนาพุทธที่มีความดูร้ายจนไม่น่านับถือผ่านตัวละครซึ่งเป็นลูกของบัตเตอร์ฟลาย ดังเช่นในเหตุการณ์ที่ลูกของบัตเตอร์ฟลาย

¹⁰⁶ Giacomo Puccini, *Madama Butterfly*, trans. Stanley Appelbaum, p. 37.

มาทำลายพิธีแต่งงานระหว่างบัตเตอร์ฟลายกับฟิงเกอร์ตัน ภาพของนักบวชที่มาสาปแช่งบัตเตอร์ฟลาย ยิ่งทำให้ภาพของศาสนาของชาวญี่ปุ่นนั้นดูเลวร้ายเพราะแม้แต่นักบวชในศาสนาเองยังมีความป่าเถื่อนและไร้ซึ่งความปราณี

2.3.3.3 การสร้างภาพลักษณ์ตัวละครชาวตะวันตกให้เหนือกว่า

แฮโรลด์ บลูมกล่าวถึงบทบาทของวรรณกรรมเอกที่มีส่วนในการสร้าง "ตัวตน" ให้แก่ชาวยุโรปไว้ในหนังสือ *The Western canon* โดยยกวรรณกรรมของเชกสเปียร์ขึ้นมาเป็นตัวอย่างว่าถ้าหากไม่มีวรรณกรรมของเชกสเปียร์แล้วชาวตะวันตกก็คงไม่รู้จักและเข้าใจตัวตนของตนเอง บลูมซึ่งเป็นผู้ที่ยกย่องแนวคิดมนุษยนิยมได้ยกย่องให้เชกสเปียร์เป็นศูนย์กลางของการเขียนวรรณกรรมเอกและกล่าวว่าหากปราศจากเชกสเปียร์แล้วก็จะไม่มีงานวรรณกรรมเอกและในทำนองเดียวกันถ้าหากไม่มีเชกสเปียร์ชาวตะวันตกก็คงจะไม่เข้าใจตัวตนของตนเองเช่นกัน หลักมนุษยนิยมที่บลูมให้การยกย่องนั้นจะเชิดชูพลังแห่งสติปัญญาของมนุษย์ว่าเป็นสิ่งที่ช่วยทำให้มนุษย์ทำความเข้าใจสิ่งต่างๆ ได้โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับการทำความเข้าใจตนเองนั่นถือเป็นความสามารถที่ทำให้มนุษย์สมควรได้รับการยกย่องเป็นอย่างยิ่ง บลูมยกเชกสเปียร์มาเพื่อกล่าวยกย่องให้เชกสเปียร์เป็นต้นกำเนิดของความสูงส่งของชาติตะวันตกจนอาจกล่าวได้ว่าเชกสเปียร์ไม่ได้เป็นเพียงเป็นภาพแทนของความเข้าใจตัวตนของชาวยุโรปเท่านั้นแต่เชกสเปียร์ยังเป็นตัวแทนที่แสดงให้เห็นว่าตัวตนของชาวตะวันตกนั้นมีความยิ่งใหญ่เพียงใด

Without Shakespeare, no canon, because without Shakespeare, no recognizable selves in us, whoever we are.

We owe to Shakespeare not only our representation of cognition but much of our capacity for cognition.¹⁰⁷

นอกเหนือไปจากงานของเชกสเปียร์แล้วเนื้อหาของงานวรรณกรรมของนักเขียนยุโรปคนอื่นก็มีส่วนช่วยเน้นย้ำให้เห็น "ตัวตน" ที่สูงส่งของชาวตะวันตกด้วยการสร้างให้ตัวละครชาวตะวันตกมีภาพลักษณ์ที่ดั่งามตรงกันข้ามกับชนพื้นเมืองซึ่งมีภาพลักษณ์ของ "ความเป็นอื่น" ที่

¹⁰⁷ Harold Bloom, *The Western Canon: The Books and School of the Age*, pp. 38-9.

เลวร้าย ในงานวรรณกรรมเอกที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับชนชาติอื่นจึงเป็นกระจกสะท้อนให้เห็นตัวตนของชาวยุโรปเองไม่น้อยไปกว่าการสะท้อนภาพของชนชาติอื่น

ก. ภาพลักษณ์ชายผู้เป็นสุภาพบุรุษ

วิธีที่นักเขียนชาวยุโรปนำมาใช้สร้างภาพลักษณ์ที่สูงส่งให้กับตัวละครชาวตะวันตกก็คือ การสร้างให้ตัวละครชาวตะวันตกเป็นชนชั้นสูง ดังเช่นในเรื่องบทละครเรื่อง *The Tempest* ตัวละครชาวยุโรปที่มาประสบเหตุเรือล่มล้นแล้วแต่เป็นบุคคลในราชสำนักของอิตาลี พรอสเพโรเองก็เคยมีศักดิ์เป็นดยุคแห่งมิลานซึ่งถือว่าเป็นตำแหน่งที่ทรงอำนาจเป็นอย่างมากในยุโรป ส่วนมิแรนดาใช้ชีวิตเติบโตที่เกาะเบอร์มิวดาที่ตั้งแต่เล็กโดยที่ไม่เคยรับรู้เรื่องราวความเป็นมาของตนเองมาก่อน แต่สถานะของมิแรนดาก็แตกต่างกับคาลิบันอย่างสิ้นเชิง กล่าวคือ แม้ทั้งคู่ใช้ชีวิตทั้งชีวิตเติบโตขึ้นท่ามกลางธรรมชาติของเกาะเบอร์มิวดาหากแต่สภาพแวดล้อมก็ไม่ได้มีส่วนกำหนดลักษณะของคนเท่ากับเชื้อชาติ ชาติกำเนิดที่สูงส่งทำให้มิแรนดานั้นแตกต่างไปจากคาลิบันอย่างสิ้นเชิง สัญลักษณ์ที่แสดงให้เห็นถึงความสูงส่งของชาวยุโรปในเรื่องนี้ก็คือ รูปลักษณะอันงามสง่า ดังเช่นเมื่อครั้งที่มิแรนดาพบเฟอร์ดินานด์เป็นครั้งแรก เมื่อมิแรนดาเห็นเฟอร์ดินานด์เธอก็รู้สึกตกตะลึงและหลงเข้าใจว่าเฟอร์ดินานด์เป็นเทวดา

Miranda

What is't?—a spirit?

Lord, how it looks about! Believe me, sir,
It carries a brave form. But 'tis a spirit.

Prospero

No, wench, it eats and sleeps, and hath such senses

As we have—such. This gallant which thou seest
Was in the wreck, and he's something stained
With grief—that's beauty's canker—thou mightst
call him

A goodly person. He hath lost his fellows,
And strays about to find'em.

Miranda

I might call him

A thing divine; for nothing natural

I ever saw so noble.¹⁰⁸

เฟอรดีนันด์เป็นตัวละครอีกตัวหนึ่งที่สามารถนำมาเป็นคู่เทียบกับคาลิบันเพื่อใช้อธิบายแนวคิดเกี่ยวกับธรรมชาติในเรื่องนี้ได้เป็นอย่างดี คาลิบันนั้นเป็นตัวละครที่เป็นตัวแทนของธรรมชาติซึ่งในเรื่องนี้หมายถึงความดิบเถื่อน หยาบกร้าน รูปลักษณะของคาลิบันจึงได้ปรากฏออกมาในลักษณะที่น่ารังเกียจ ในขณะที่เฟอรดีนันด์นั้นเป็นมนุษย์ซึ่งมีชาติกำเนิดอันสูงส่งและในขณะเดียวกันก็ได้รับการอบรมและขัดเกลาจากสังคมชั้นสูง เฟอรดีนันด์จึงเป็นตัวแทนของอารยธรรมซึ่งตรงกันข้ามกับคาลิบันซึ่งเป็นตัวแทนของธรรมชาติ เซกสเปียร์ไม่เพียงแต่จะใช้รูปลักษณะภายนอกสื่อถึงลักษณะอันสง่างามของชาวยุโรป แต่ความสูงส่งของสุภาพบุรุษชาวยุโรปนั้นยังอยู่ที่การประพฤติตนอยู่ภายใต้ศีลธรรมอันดีงาม โดยเฉพาะในกรณีนี้ที่เฟอรดีนันด์รู้สึกกับยังซึ้งใจไม่ล่วงเกินมิแรนดาก่อนจะเข้าพิธีแต่งงานยอมแสดงให้เห็นว่าเขามีความเป็นสุภาพบุรุษสูงกว่าคาลิบันซึ่งเคยพยายามจะล่วงเกินมิแรนดามาก่อน นอกจากนี้เฟอรดีนันด์แล้ว เมื่อมิแรนดาได้พบกับชาวราชสำนักอิตาลีคนอื่นๆ เธอก็ยังรู้สึกตื่นเต้นไม่น้อยเมื่อได้เห็นผู้คนชาวยุโรปที่เธอไม่เคยพบเห็นมาก่อน

Miranda

O wonder!

How many goodly creatures are there here!

How beauteous mankind is! O brave new world

That has such people in't.¹⁰⁹

ความรู้สึกแรกที่มีแรนดารู้สึกเมื่อได้พบกับคณะของชาวยุโรปก็คือเธอรู้สึกตื่นตะลึงที่ได้เห็นมนุษย์ที่มีลักษณะที่มีรูปลักษณะภายนอกที่สง่างามหลายคนมาอยู่รวมกันที่เกาะ มิแรนดาไม่เคยเห็นมนุษย์ที่มีความงดงามเช่นนี้มาก่อนจนทำให้เธอรู้สึกชื่นชม"โลกใหม่"ที่มนุษย์พวกนี้จากมา ความรู้สึกตื่นตะลึงของมิแรนดาเมื่อได้พบกับชาวยุโรปนั้นแตกต่างไปจากความรู้สึกตื่นกลัวของชาวยุโรปเมื่อได้พบเห็นคาลิบัน ความรู้สึกที่แตกต่างกันนี้เป็นเครื่องแสดงให้เห็นว่าอารยธรรมนั้นเป็นเครื่องมือที่ช่วยหล่อหลอมและขัดเกลาให้ชาวยุโรปนั้นสูงส่งกว่าชนชาติอื่น การที่มีแรนดามองชาวยุโรปอย่างชื่นชมนับเป็นการเชิดชูภาพลักษณ์อันดีงามของชาวยุโรป การมองชาวยุโรปผ่าน

¹⁰⁸ Stephen Orgel, (ed.), *William Shakespeare: The Tempest*, pp.123-4.

¹⁰⁹ *ibid.*, p.198.

สายตาของมิแรนดาซึ่งเป็นตัวละครที่ไร้เดียงสา นั้นเป็นการกลบเกลื่อนทำให้ดูเหมือนกับว่าเป็นการมองผ่านสายตาของคนกลางที่ปราศจากอคติใดๆ

ข. ภาพลักษณ์วีรบุรุษผู้ช่วยชีวิต

ในบทละครเรื่อง *The Tempest* พรอสเพโรเป็นผู้ช่วยชีวิตของแอเรียลจากการถูกไซโคแรคทรมานด้วยการจับมัดไว้กับต้นสน การที่พรอสเพโรช่วยปลดปล่อยแอเรียลจากคำสาปทำให้ภาพลักษณ์ของชาวยุโรปที่ปรากฏออกมานั้นมีลักษณะเป็นวีรบุรุษที่เข้มแข็งและเปี่ยมไปด้วยเมตตา ที่สำคัญพรอสเพโรได้ช่วยปลดปล่อยแอเรียลจากการถูกชนพื้นเมืองด้วยกันเองข่มเหง ชาวยุโรปจึงเปรียบเสมือนเป็นวีรบุรุษที่เข้ามาช่วยคุ้มครองชนพื้นเมืองจากศัตรูซึ่งเป็นชนชาติเดียวกับชนพื้นเมืองเอง ภาพลักษณ์ของชาวยุโรปในฐานะที่เป็นผู้ช่วยชีวิตนั้นนอกจากจะทำให้ชาวยุโรปสมควรได้รับความยกย่องแล้วยังได้แสดงให้เห็นถึงความโหดร้ายของชนพื้นเมืองที่จ้องจะทำร้ายคนพวกเดียวกันเองอีกด้วย

Prospero What torment I did find thee in; thy groans
 Did make wolves howl and penetrate the breasts
 Of ever-angry bears. It was a torment
 To lay upon the damned, which Sycorax
 Could not again undo. It was mine art,
 When I arrived and heard thee, that made gape
 The pine, and let thee out.¹¹⁰

ในเรื่อง *Robinson Crusoe* ได้นำเสนอภาพของชาวยุโรปในฐานะที่เป็นวีรบุรุษผู้ช่วยชีวิตในเหตุการณ์ที่ครูโซช่วยให้อิซโบลด์พ้นจากการถูกคนป่าอีกเผ่าจับมาเป็นอาหาร ในทำนองเดียวกับที่ผู้เขียนเรื่อง *Madama Butterfly* ได้สร้างให้ฟิงเกอร์ตันจ่ายเงินซื้อบัตเตอร์ฟลายมาเป็นภรรยาเช่าเพื่อที่จะช่วยให้บัตเตอร์ฟลายไม่ต้องทำงานเป็นเกอิชาเพื่อคอยบริการชายญี่ปุ่นซึ่งคอยเอาใจเอาเปรียบอีกต่อไป หรือในเหตุการณ์ที่ลุงของบัตเตอร์ฟลายมาทำลายพิธีแต่งงานระหว่างเขากับบัตเตอร์ฟลาย เมื่อบัตเตอร์ฟลายร้องไห้ร่ำกับเด็ก ฟิงเกอร์ตันได้เข้ามาให้ความช่วยเหลือและปลอบบัตเตอร์ฟลายอย่างอ่อนโยน ลักษณะการปลอบประโลมที่แสดงให้เห็นถึง

¹¹⁰ *ibid.*, p.117.

ตัวเองให้เหนือกว่าชนพื้นเมืองเท่านั้นแต่ผู้เขียนยังพยายามยกย่องและเชิดชูเชื้อชาติของตนให้เป็นเลิศเหนือชาวยุโรปชนชาติอื่นอีกด้วย

ค. ภาพลักษณ์ของผู้ถ่ายทอดความรู้

ชาวยุโรปตั้งแต่ยุคฟื้นฟูศิลปวิทยาการเป็นต้นมาให้ความสำคัญกับการพัฒนาทางปัญญาเป็นอย่างมาก ความรู้จึงกลายเป็นสัญลักษณ์ของชาวยุโรป ด้วยเหตุนี้ในงานวรรณกรรมเอกจึงมักมีตัวละครซึ่งเป็นชาวยุโรปปรากฏอยู่ในฐานะตัวละครผู้มีความรู้ ในบทละครเรื่อง *The Tempest* พรอสเพโรเป็นผู้หนึ่งที่ลุ่มหลงในความรู้อย่างมาก ในอดีตเมื่อครั้งยังเป็นดยุคแห่งมิลาน พรอสเพโรเคยได้ชื่อว่าเป็นเลิศในด้านศิลปศาสตร์ (liberal art)¹¹³ จนหาใครเทียบไม่ได้ นอกจากวิชาศิลปศาสตร์ แล้วพรอสเพโรยังเพียรศึกษาวิชาการอีกแขนงหนึ่งอย่างลับๆ วิชาดังกล่าวนี้อาจหมายถึงความรู้ของลัทธิเพลโตสมัยใหม่(Neoplatonic)¹¹⁴ ซึ่งเป็นระบบปรัชญาและศาสนาที่รวบรวมความคิดของเพลโตเข้ากับความคิดลึกลับของโลกตะวันออก หากจะเปรียบไปแล้ว ความรู้ของพรอสเพโรนั้นก็คือความรู้ที่จะนำมาใช้ควบคุมสิ่งต่างๆ ในโลก¹¹⁵ ความรู้จึงเปรียบเสมือนเป็นตัวแทนอำนาจของชาวยุโรปที่พยายามจะครอบครองโลกนั่นเอง

Prospero

..., as at that time

Through all the signories it was the first,

And Prospero the prime duke, being so reputed

In dignity, and for the liberal arts

Without a parallel; those being all my study,

The government I cast upon my brother,

And to my state grew stranger, being transported

¹¹³ ศิลปศาสตร์ประกอบด้วยวิชา 7 วิชาที่ศึกษากันในมหาวิทยาลัยในสมัยกลาง ประกอบด้วย 3 วิชาที่ใช้ในหลักสูตร 4 ปีสำหรับระดับปริญญาตรี เรียกว่า ไตรศาสตร์ ได้แก่ ไวยากรณ์ละติน ตรรกศาสตร์และวาทศาสตร์ อีก 4 วิชาเป็นวิชาที่ใช้ในหลักสูตร 3 ปีสำหรับระดับปริญญาโท เรียกว่าจตุรศาสตร์ ประกอบด้วยเลขคณิต ดนตรี เรขาคณิต และดาราศาสตร์ อ่านได้จาก ราชบัณฑิตยสถาน, *พจนานุกรมศัพท์วรรณกรรม อังกฤษ-ไทย* (กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน, 2545), หน้า 396.

¹¹⁴ Stephen Orgel, (ed.), *William Shakespeare: The Tempest*, pp. 20-3.

¹¹⁵ เอ็ม. เอช. เอบรามส์, *อธิบายศัพท์วรรณคดี* แปลโดย ทองสุก เกตุโรจน์, หน้า 292-3.

And rapt in secret studies.¹¹⁶

หลังจากที่พอลสเพอโรถูกเนรเทศจนมาติดอยู่ที่เกาะเบอร์มิวดาเขาก็ได้นำความรู้ที่มีมาใช้ในการดำรงชีวิตอยู่ในเกาะ ความรู้ของพอลสเพอโรเปรียบเสมือนมนต์วิเศษที่ช่วยให้พอลสเพอโรมีอำนาจเหนือแอลเรียลและคาลิบันหรือแม้แต่อำนาจเวทย์มนต์ของแม่มดร้ายอย่างไซโคแรค การที่ความรู้ของพอลสเพอโรสามารถครอบงำอำนาจชั่วร้ายของแม่มดทำให้พอลสเพอโรมีสถานะที่สูงส่งกว่าตัวละครอื่น เมื่อคาลิบันคิดวางแผนโค่นล้มอำนาจของพอลสเพอโร สิ่งแรกที่เขาคิดจะทำก็คือการขโมยหนังสือซึ่งเป็นแหล่งรวมของความรู้ทั้งหมดของพอลสเพอโร เพราะคาลิบันเชื่อว่าหากไม่มีความรู้พวกนั้นแล้ว พอลสเพอโรจะมีสถานะไม่แตกต่างไปจากเขาแต่อย่างใด “... Remember, first to possess his books; for without them he's but a sot, as I am, ...”¹¹⁷

ความรู้กลายเป็นเครื่องมือให้ชาวยุโรปเข้ามาครอบงำชนพื้นเมือง ในเรื่อง *Robinson Crusoe* ครูโซซสอนภาษาให้แก่ไฟรเดย์ก็เพื่อทำให้เขาสามารถใช้ประโยชน์จากไฟรเดย์ได้ ทั้งภาษาอังกฤษที่ครูโซซสอนให้ไฟรเดย์และอำนาจเวทย์มนต์ของพอลสเพอโรต่างก็เป็นตัวแทนของความรู้ที่สามารถนำมาคิดให้ชนชาติอื่นต้องตกเป็นทาสรับใช้ของชาวยุโรป

I was greatly delighted with him, and made it my business to teach him everything that was proper to make him useful, handy, and helpful; but especially to make him speak and understand me when I spoke; and he was the aptest scholar that ever was¹¹⁸

ครูโซซยอมรับว่าเขาสอนภาษาอังกฤษให้แก่ไฟรเดย์เพื่อจุดประสงค์ในการใช้งาน จากตัวอย่างนี้แสดงให้เห็นว่าภาษาไม่เพียงแต่จะช่วยยกสถานะของครูโซซให้แตกต่างไปจากคนป่าอย่างไฟรเดย์แต่ภาษายังช่วยยกให้ครูโซซมีสถานะของนายซึ่งย่อมมีอำนาจเหนือทาสรับใช้ สอดคล้องกับที่ฟูโกต์วิเคราะห์ไว้ว่าการแสวงหาความรู้ที่แท้แล้วเป็นเจตจำนงที่จะได้มาซึ่งอำนาจแทนที่ความรู้จะเป็นเครื่องมือที่ทำให้ชาวยุโรปเรียนรู้ที่จะทำเข้าใจผู้อื่น ชาวยุโรปกลับใช้ความรู้

¹¹⁶ Stephen Orgel, (ed.), *William Shakespeare: The Tempest*, p.105.

¹¹⁷ *ibid.*, p.160.

¹¹⁸ Daniel Defoe, *Robinson Crusoe*, pp. 206-7.

นำมาซึ่งอำนาจและความรู้สึกเหนือกว่าผู้อื่นด้วยการแสดงให้เห็นว่าชนชาติอื่นนั้นด้อยกว่าเพราะไม่ได้ศึกษาวิชาในแบบตะวันตก ทำยที่สุดความรู้ก็มีหน้าที่เพียงแค่สร้างอัตตาให้ชาวยุโรปอยู่เหนือผู้อื่น ความรู้จึงเปรียบได้กับอาวุธที่ชาวยุโรปสามารถนำมาใช้กดขี่และข่มขู่ให้ผู้อื่นตกอยู่ใต้อาณัติของตน

ง. ภาพลักษณ์ของผู้ชี้ทางสว่างให้แก่จิตวิญญาณ

ในวรรณกรรมเอกของยุโรปได้สร้างภาพลักษณ์ของชนพื้นเมืองในโลกใหม่ให้เป็นพวกนอกรีตแล้วสร้างให้ชาวยุโรปเป็นผู้ชี้ทางสว่างให้แก่ชนพื้นเมืองด้วยการนำคำสอนของคริสต์ศาสนาไปสอนให้ ลำดับวิธีการในการสอนศาสนาก็คล้ายวิธีที่ชาวยุโรปใช้เมื่อต้องการจะปลูกฝังความคิดความเชื่อให้แก่ชนพื้นเมือง นั่นคือ ในลำดับแรกชาวยุโรปจะต้องทำลายสิ่งที่ชนพื้นเมืองยึดถือด้วยการทำให้ชนพื้นเมืองเชื่อว่าสิ่งที่พวกเขายึดถือนั้นเป็นสิ่งผิด จากนั้นชาวยุโรปก็จะปลูกฝังวิธีคิดตามแบบของตนให้ชนพื้นเมืองเชื่อว่าวิธีคิดของชาวยุโรปนั้นเป็นสิ่งที่ถูกต้อง ในนวนิยายเรื่อง *Robinson Crusoe* ครูโซเริ่มต้นปลูกฝังความเชื่อให้แก่ไฟรเดย์ด้วยการทำให้ไฟรเดย์รู้ว่าสิ่งที่คนป่าให้การนับถือนั้นเป็นปีศาจร้ายเพื่อที่จะทำลายศรัทธาที่ไฟรเดย์มีต่อความเชื่อแบบเก่า จากนั้นเขาจึงสอนให้ไฟรเดย์รู้จักพระเจ้าในความหมายของชาวคริสต์ว่าพระเจ้าเป็นผู้ยิ่งใหญ่ที่สร้างสรรพสิ่งขึ้นในโลกซึ่งก็หมายรวมถึงตัวของเขา กับไฟรเดย์ด้วย ครูโซอธิบายถึงความยิ่งใหญ่ของพระเจ้าเพื่อแสดงให้ไฟรเดย์ยอมรับว่าพระเจ้าที่ไฟรเดย์ให้การนับถือนั้นยังไม่อาจมีอำนาจยิ่งใหญ่ไปกว่าพระเจ้าของศาสนาคริสต์ ครูโซเชื่อว่าคำพูดของเขานั้นจะทำให้ไฟรเดย์ลืมนึกตามองเห็นความจริงขึ้นบ้างในบางระดับ

From these things I began to instruct him in the knowledge of the true God. I told him that the great Maker of all things lived up there, pointing up towards Heaven. That He governs the world by the same Power and Providence by which He made it. That He was omnipotent, could do everything for us, give everything to us, take everything from us; and thus by degrees I opened his eyes.¹¹⁹

¹¹⁹ *ibid.*, p. 213.

การช่วยเปิดตาให้แก่ชนพื้นเมืองนี้ตอกย้ำความเชื่อของชาวยุโรปที่เชื่อว่าชนพื้นเมืองเป็นพวกที่มีดบอดทางปัญญา ถึงแม้ว่าชนพื้นเมืองจะมีดวงตาแต่ก็ไม่อาจจะมองเห็นความจริง ชาวยุโรปจึงได้นำคำสอนของคริสต์ศาสนามาถ่ายทอดให้เพื่อเบิกดวงตาของชนพื้นเมืองให้ตื่นขึ้นมาพบแสงสว่างทางปัญญาที่จะสาดส่องนำความสว่างมาสู่จิตวิญญาณอันมืดมิด บทบาทของตัวละครในการชี้ทางสว่างให้แก่จิตวิญญาณของผู้อื่นแสดงให้เห็นว่าชาวยุโรปนั้นเป็นผู้ประเสริฐและเต็มเปี่ยมไปด้วยมนุษยธรรม ภาพลักษณ์ที่สูงส่งของตัวละครชาวยุโรปที่แตกต่างไปจากภาพลักษณ์ที่น่าดูถูกเหยียดหยามของชนพื้นเมืองอย่างตรงกันข้ามเพียงพอที่จะทำให้เห็นอคติทางเชื้อชาติที่นักเขียนชาวยุโรปได้สร้างขึ้นในงานวรรณกรรม

จากการศึกษาวรรณกรรมเอกทั้งสามเรื่องอย่างละเอียดทำให้พบว่ากรอบความรู้แบบมนุษยนิยมของตะวันตกได้กลายเป็นรากฐานความคิดสำคัญในการแบ่งแยกตนเองออกจากชนชาติอื่นของชาวยุโรป กลวิธีที่แสดงให้เห็นว่าวรรณกรรมทั้งสามเรื่องมีอคติทางเชื้อชาติได้อย่างเด่นชัดที่สุดก็คือ การสร้างลักษณะตัวละครชาวยุโรปและชนชาติอื่นให้เป็นตัวแทนของคู่ตรงข้าม โดยคู่ตรงข้ามนั้นได้แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ไม่เท่าเทียมเพราะผู้เขียนนำเสนอตัวละครให้มีภาพลักษณ์แบบตายตัวว่าชาวยุโรปย่อมจะต้องดีกว่าและสูงส่งกว่าชนชาติอื่นอย่างจงใจ สิ่งที่ทำให้เกิดปัญหาตามมาก็คือ วรรณกรรมทั้งสามล้วนแล้วแต่ได้รับการยกย่องให้เป็น “วรรณกรรมเอก” ทำให้ผู้อ่านย่อมเกิดความโน้มเอียงที่จะเชื่อว่าอคติทางเชื้อชาติที่ปรากฏในวรรณกรรมนั้นเป็นความจริงเพราะคุณลักษณะของวรรณกรรมเอกข้อหนึ่งก็คือการนำเสนอความจริง ยิ่งเมื่อชาวตะวันตกต้องการแผ่ขยายอาณานิคม วรรณกรรมเอกได้กลายเป็นเครื่องมือสำคัญที่ชาวตะวันตกนำไปใช้แผ่ขยายความคิดความเชื่อของตนเองซึ่งอาจจะทำให้ชนพื้นเมืองตกเป็นอาณานิคมทางความคิดของชาวยุโรปและหลงเชื่อว่าชาวยุโรปนั้นเหนือกว่าตนเองจริง

ในบทละครเรื่อง *The Tempest* เป็นตัวอย่างที่ชัดเจนของการสร้างความแตกต่างให้กับชาวยุโรปกับผู้คนในโลกใหม่ บทละครเรื่องนี้ได้รับความสนใจเพราะในขณะนั้นยุโรปกำลังตื่นตัวกับการค้นพบดินแดนใหม่และบทละครเรื่องนี้ก็เขียนขึ้นโดยใช้ฉากอยู่ในโลกใหม่นอกยุโรป เซกสเปียร์สร้างคาลิบันและแอเรียลซึ่งเป็นตัวแทนของคนพื้นเมืองให้เป็นตัวละครที่ไม่ใช่มนุษย์ โดยคาลิบันนั้นเป็นตัวแทนของปีศาจร้ายส่วนแอเรียลนั้นเป็นตัวแทนของภูตที่งดงาม แม้จะมีสถานะที่แตกต่างกันแต่ทั้งปีศาจและภูตต่างก็เป็นตัวแทนของมนุษย์ในขณะที่เป็นตัวละครที่เป็นชาวยุโรปอื่น ๆ ล้วนแล้วแต่เป็นตัวแทนของมนุษย์ ประเด็นเรื่องความเป็นมนุษย์นี้สอดคล้องกับแนวคิดมนุษยนิยมอันเป็นประเด็นที่เซกสเปียร์ได้ให้ความสำคัญอย่างมากในบทละครเรื่องนี้ แนวคิดมนุษยนิยมมุ่ง

เชิดชูพลังทางปัญญาของมนุษย์และเชื่อว่าความรู้คือสิ่งที่ขัดเกลาให้มนุษย์เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ซึ่งตรงข้ามกับความล้าหลังป่าเถื่อนของคาลิบันที่เป็นสัญลักษณ์ของผู้ที่ยังไม่ได้ผ่านการขัดเกลาด้วยระบบการศึกษา การใช้ความรู้ของตนเองมาเป็นเครื่องชี้วัดตัดสินคุณค่าของผู้อื่นแสดงให้เห็นว่าชาวยุโรปนั้นยกตัวเองเป็นศูนย์กลาง จากการวิเคราะห์บทละครทำให้พบว่าชาวยุโรปใช้ความรู้มายกย่องตัวเองสูงส่งกว่าคนอื่นเพื่ออ้างความชอบธรรมให้ตนเองสามารถเข้าไปครอบงำผู้อื่นได้ จุดเด่นประการสำคัญอีกประการหนึ่งของบทละครเรื่อง *The Tempest* คือ ผู้เขียนได้นำเสนอให้เห็นความขัดแย้งระหว่างชาวยุโรปกับชนพื้นเมือง ภาพของคาลิบันที่พยายามแข็งขืนและต่อต้านอำนาจของพรอสเพโรสามารถสะท้อนสภาวะกดดันของผู้ที่ตกเป็นอาณานิคมได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้วิธีที่คาลิบันนำภาษาที่พรอสเพโรสอนมาใช้สาปแช่งพรอสเพโรกลับนั้นได้กลายมาเป็นแม่แบบสำคัญของผู้คนในยุคหลังอาณานิคมที่ต้องการท้าทายอำนาจของเจ้าอาณานิคมด้วยการนำอาวุธของเจ้าอาณานิคมย้อนกลับไปทำร้ายเจ้าอาณานิคมเอง

นวนิยายเรื่อง *Robinson Crusoe* เป็นนวนิยายแนวผจญภัยที่มีตัวละครเอกเข้าไปใช้ชีวิตอยู่ในดินแดนที่ห่างไกลและด้วยความเจริญ ตัวละครเอกในเรื่องนี้พิสูจน์ให้เห็นถึงสติปัญญาและความแข็งแกร่งของชาวยุโรปที่สามารถใช้ชีวิตอยู่อย่างโดดเดี่ยวท่ามกลางสภาวะแวดล้อมที่โหดร้ายสอดคล้องกันกับแนวคิดเชิดชูความเป็นปัจเจกตามแนวมนุษยนิยม นอกจากตัวละครครูโซที่เป็นตัวแทนของชาวยุโรปแล้ว ผู้เขียนยังยกตัวละครไพโรเดย์ซึ่งเป็นมนุษย์กินคนให้ขึ้นมาเป็นคู่ตรงข้ามเพื่อเปรียบเทียบให้เห็นถึงอารยธรรมที่รุดหน้าของชาวยุโรปกับความล้าหลังของมนุษย์ในโลกใหม่ นอกจากนี้นวนิยายยังนำเสนอระบบทาสในยุคล่าอาณานิคมด้วยการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างครูโซกับไพโรเดย์ให้เป็นความสัมพันธ์แบบนายกับทาสโดยที่ไพโรเดย์นั้นเต็มใจยอมรับสถานะดังกล่าวแต่โดยดี ระบบคู่ตรงข้ามของนายกับทาสในเรื่องนี้เป็นการตอกย้ำแนวคิดที่ว่าชนชาติอื่นนั้นเป็นผู้อ่อนแอ ไม่สามารถดำรงชีวิตได้ด้วยตนเอง จำเป็นต้องพึ่งพิงผู้ที่แข็งแกร่งกว่า ความคิดดังกล่าวเอื้อประโยชน์ให้ชาวยุโรปสามารถเข้าไปควบคุมและแสวงหาผลประโยชน์จากชนพื้นเมืองได้อย่างชอบธรรม นอกจากนี้ผู้เขียนยังสร้างภาพลักษณ์ในด้านดีให้แก่ตัวละครชาวยุโรปด้วยการให้ครูโซสอนภาษาให้แก่ไพโรเดย์เช่นเดียวกับที่พรอสเพโรเป็นผู้สอนภาษาให้แก่คาลิบัน ยิ่งไปกว่านั้นครูโซยังปลูกฝังความเชื่อทางศาสนาให้แก่ไพโรเดย์ โดยผู้เขียนนำเสนอว่าศาสนาคริสต์นั้นจะสามารถชำระล้างบาปของเหล่าชนพื้นเมืองและสามารถทำให้ชนพื้นเมืองเล็กเป็นมนุษย์กินคนได้ จะเห็นได้ว่านวนิยายไม่เพียงแต่จะเชิดชูภาพลักษณ์ของชาวยุโรปในฐานะที่เป็นผู้จุดแสงสว่างทางปัญญาแต่นวนิยายเรื่องนี้ยังสร้างให้ชาวยุโรปเป็นผู้ชี้ทางสว่างทางจิตวิญญาณให้แก่ชน

พื้นเมือง การช่วยปลดปล่อยมนุษย์จากความมืดมนถือเป็นส่วนหนึ่งของแนวคิดเรื่องปัญญาที่ผู้เขียนมุ่งนำเสนอเพื่อทำให้เห็นว่าชาวยุโรปมีความสูงส่งกว่าชนชาติอื่น

บทละครร้องโอเปร่าเรื่อง *Madama Butterfly* มีความโดดเด่นจากวรรณกรรมเอกสองเรื่องข้างต้นตรงที่สามารถชี้ให้เห็นว่าแนวคิดแบบอาณานิคมนั้นสามารถนำไปเทียบเคียงได้กับการครอบงำทางเพศ ในบทละครเรื่องนี้มุ่งนำเสนอให้ชาวตะวันตกนั้นมึนลักษณะของความเป็นหญิงด้วยการสร้างตัวละครเอกฝ่ายหญิงให้เป็นชาวญี่ปุ่น ในขณะที่ตัวละครเอกฝ่ายชายนั้นเป็นชาวอเมริกัน ผู้เขียนสร้างให้บัตเตอร์ฟลายเป็นตัวละครที่มีความอ่อนแอ ไร้อำนาจซึ่งตรงกับมายาคติในเรื่องเพศสถานะที่ว่าผู้หญิงเป็นเพศอ่อนแอกว่าผู้ชาย ในบทละครเรื่องนี้ชี้ให้เห็นว่าชาวตะวันตกนั้นคือความเป็นอื่นของชาวตะวันตกในทำนองเดียวกับที่ผู้หญิงถูกมองว่าเป็นคนอื่นในสังคมที่ชายเป็นใหญ่ ที่สำคัญภาพลักษณ์ของตัวละครหญิงชาวเอเชียที่ประกอบอาชีพเป็นเกอิชาในเรื่องนี้ยังได้สะท้อนมายาคติเกี่ยวกับผู้หญิงตะวันตกที่มักจะถูกมองเป็นวัตถุทางเพศจนทำให้ผู้หญิงตะวันตกกลายเป็นที่หมายปองของผู้ชายชาวตะวันตก แม้โครงเรื่องหลักจะเน้นประเด็นไปที่ความรักของชายและหญิงแต่ลักษณะความสัมพันธ์ของของนายทหารอเมริกันกับเมียเช้านี้ก็สามารถนำไปเปรียบได้กับภาพของลัทธิอาณานิคมที่ชาติมหาอำนาจมักเข้าไปกดขี่และเอารัดเอาเปรียบชนชาติอื่น จุดจบที่ลงเอยด้วยการตายของบัตเตอร์ฟลายเป็นเครื่องหมายแสดงให้ว่าอย่างไรเสียชาวตะวันตกก็ต้องพ่ายแพ้ต่อชาวตะวันตกและไม่มีวันที่ชาวตะวันตกจะลุกขึ้นมามีอำนาจเทียบเท่าชนชาติตะวันตกได้

เมื่อตระหนักได้ว่ามาตรฐานเรื่องวรรณกรรมเอกเป็นเพียงวาทกรรมชุดหนึ่งจะทำให้เราค้นพบกลไกทางอำนาจที่แฝงอยู่ในเนื้อหาของวรรณกรรมกระแสหลักเหล่านี้ ดังเช่นที่วรรณกรรมเอกทั้งสามได้แสดงให้เห็นว่ากฎเกณฑ์ว่าด้วยวรรณกรรมเอกนั้นเป็นเพียงมาตรฐานที่นักวิชาการตะวันตกสร้างขึ้นเพื่อยกย่องวรรณกรรมของตนเองให้เห็นอกว่าวรรณกรรมของชนชาติอื่น เมื่อเห็นจุดประสงค์ที่แอบแฝงมากับวรรณกรรมเอกแล้วในที่สุดก็จะทำให้พบว่าความเชื่อที่ว่าเนื้อหาของวรรณกรรมเอกเป็นสัจธรรมนั้นสุดท้ายแล้วก็เป็นเพียงแค่มายาคติรูปแบบหนึ่ง นอกจากการอ่านวรรณกรรมเอกในเชิงอำนาจจะสามารถวิพากษ์ความคิดของนักเขียนยุโรปได้ในทางหนึ่งแล้ว วรรณกรรมเอกเหล่านี้ยังจุดประกายให้นักเขียนอีกจำนวนหนึ่งพยายามลุกขึ้นมาตอบโต้อคติทางเชื้อชาติด้วยการเขียนวรรณกรรมขึ้นโต้กลับงานวรรณกรรมเอกสามชิ้นนี้และเพื่อให้วิทยานิพนธ์เล่มนี้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ในบทถัดไปผู้วิจัยจึงจะศึกษาวรรณกรรมโต้กลับ

วรรณกรรมเอกเพื่อวิเคราะห์ทฤษฎีต่อต้านการครอบงำซึ่งถือเป็นปฏิกิริยาต่อเนื่องอันจะทำให้เข้าใจกระบวนการทำงานของอำนาจในงานวรรณกรรมได้อย่างถ่องแท้ยิ่งขึ้น

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 3

บทละครโต้กลับกับการตอบโต้อคติทางเชื้อชาติ

จากการศึกษาวรรณกรรมเอกของยุโรปในฐานะที่เป็นผลผลิตทางวัฒนธรรมของชาติตะวันตกทำให้พบเจตนาารมณ์ทางอำนาจที่แฝงเร้นอยู่ในงานวรรณกรรมของชาวยุโรป ทั้งในแง่ของการนำวรรณกรรมเอกมาเป็นเครื่องมือในการแผ่ขยายอาณานิคมโดยตรงและในการยกวรรณกรรมเอกให้เป็นศูนย์กลางของความเป็นเลิศทางวรรณคดีเพื่อเป็นการครอบงำทางวัฒนธรรมในทางอ้อม เมื่อนักเขียนที่เป็นชนชาติอื่นตระหนักถึงอิทธิพลที่ชาติยุโรปพยายามจะครอบงำจึงเกิดกระบวนการต่อต้านงานวรรณกรรมเอกขึ้น กลวิธีหนึ่งของการต่อต้านก็คือการเขียนวรรณกรรมในรูปแบบของวรรณกรรมโต้กลับเพื่อปลดแอกตนเองจากการตกเป็นอาณานิคมของชาวยุโรปทั้งทางด้านการเมืองและความคิด

3.1 การนำวรรณกรรมเอกของยุโรปมาเล่าใหม่เพื่อทำลายอำนาจของตะวันตก

ในบทละครเรื่อง *Pantomime* ของเดเร็ก วอลคีออตที่เขียนขึ้นเพื่อโต้กลับนวนิยายเรื่อง *Robinson Crusoe* นั้น ตัวละครแจ๊คสันลูกจ้างชนพื้นเมืองผิวดำฆ่านกแก้วที่เลี้ยงไว้ในรีสอร์ต เพราะไม่พอใจที่นกดังกล่าวท่องคำว่า “Heinegger” ซึ่งมีความหมายสื่อถึงการเหยียดสีผิว แจ๊คสันนำร่างของนกแก้วไว้ชีวิตโยนทิ้งลงทะเลต่อหน้าแฮร์รี่เจ้านายชาวอังกฤษ แฮร์รี่รู้ว่าที่จริงแล้วนกแก้วเป็นเหยื่อของแจ๊คสันที่ต้องการระบายความคับแค้นที่มีต่อคนขาวแต่ไม่สามารถตอบโต้ได้ด้วยความรู้แรงในชีวิตจริง เพื่อแสดงให้เห็นแจ๊คสันรู้ว่าเขาอ่านความคิดของแจ๊คสันออกอย่างหมดเปลือก เขาจึงกล่าวดูถูกการกระทำของแจ๊คสันว่าเป็นเพียงการทำเลียนแบบสิ่งที่มีในละครของตะวันตกมาก่อน แฮร์รี่ชื่อวรรณกรรมตะวันตกขึ้นมาเป็นตัวอย่างเพื่อบอกแจ๊คสันว่าคนตะวันตกเท่านั้นที่เป็นต้นแบบ ส่วนคนพื้นเมืองเช่นแจ๊คสันนั้นเป็นพวกด้อยความสามารถไม่เคยคิดอะไรได้ด้วยตนเองเปรียบเสมือนเงาที่ทำได้แค่เฝ้าทำตามผู้อื่น

Harry ...You people create nothing. You imitate everything. It's all been done before, you see, Jackson. The parrot. Think that something? It's from *The Seagull*. It's from *Miss Julie*. You can't ever be original, boy. That's the trouble with

shadows, right? They can't think for themselves.¹

ในที่นี้วรรณกรรมกลายเป็นสัญลักษณ์แสดงความอัจฉริยะของคนตะวันตกในฐานะที่เป็นแบบอย่างให้แก่ชนชาติอื่น สิ่งที่แฮร์ริกล่าวนี้สะท้อนถึงปัญหาของชาติที่ตกเป็นอาณานิคมที่วรรณคดียุคหลังอาณานิคมมักจะนำเสนอ นั่นคือ วิกฤตการสูญเสียและสับสนกับอัตลักษณ์ของคนอันเป็นผลมาจากการตกเป็นเมืองขึ้น ชาวยุโรปมองว่าชนพื้นเมืองนั้นเป็นพวกด้อยสมรรถภาพ ไม่สามารถเป็นตัวของตัวเอง สิ่งที่ทำได้อีกคือการเลียนแบบเจ้าอาณานิคมจนอาจกล่าวได้ว่านอกจากชนพื้นเมืองจะสูญเสียเอกราชแล้วพวกเขายังสูญเสียเอกลักษณ์ของตัวเองไปด้วยในเวลาเดียวกัน ภายใต้สภาวะกดดันเช่นนี้เองชนพื้นเมืองจึงได้พยายามท้าทายอำนาจของเจ้าอาณานิคมที่กดขี่อยู่ด้วยการพยายามสร้างวรรณกรรมของตัวเองขึ้นเพื่อแสดงตัวตนที่แท้จริง แต่เนื่องด้วยลัทธิอาณานิคมได้กลืนวัฒนธรรมพื้นเมืองไปแล้วการจะหวนกลับไปหาวัฒนธรรมท้องถิ่นแบบดั้งเดิมเพื่อสะท้อนตัวตนที่แท้จริงออกมานั้นเป็นเรื่องยากและคงไม่มีวันที่วัฒนธรรมก่อนการเข้ามาของลัทธิอาณานิคมจะฟื้นกลับคืนมาได้อย่างสมบูรณ์โดยที่ไม่มีความคิดแบบตะวันตกเจือปนอยู่เลย²

เมื่อการตอบโต้อย่างรุนแรงในแบบถอนรากถอนโคนเป็นไปได้ยาก ในงานวรรณกรรมยุคหลังอาณานิคมจึงได้หันมาใช้วิธีถอหรือแนวคิดแบบตะวันตกอย่างค่อยเป็นค่อยไป ด้วยการใช้อยุทธวิธีของการหักล้าง(abrogation)และการเลือกรับปรับมาใช้ (appropriation) นั่นคือการหักล้างความคิดที่ว่าภาษาของเจ้าอาณานิคมนั้นเป็นภาษาที่เป็นศูนย์กลางด้วยการนำภาษาของเจ้าอาณานิคมมาเปลี่ยนแปลงและหล่อหลอมให้มีรูปแบบใหม่ที่แตกต่างและหลากหลายเพื่อดึงอำนาจกลับคืนมาให้กับผู้ที่ถูกกดขี่³ การนำภาษาของเจ้าอาณานิคมมาปรับเปลี่ยนนี้ถือเป็นการสั่นคลอนระบบความคิดแบบศูนย์กลางและชายขอบอันเป็นรากฐานความคิดที่สำคัญของลัทธิอาณานิคม เพราะชาวยุโรปพยายามอย่างยิ่งที่จะยกให้ภาษาและวรรณกรรมของตัวเองเป็นแม่บทและเป็นศูนย์กลางของความถูกต้อง การปรับเปลี่ยนภาษาของชาวยุโรปถือเป็นการสลายแบบแผน

¹ Derek Walcott, "Pantomime" in *The McGraw-Hill: Book of Drama*, eds. James Howe and William A Stephany (U.S.A: McGraw-Hill, 1995), p.747.

² Helen Tiffin, "Post-Colonial Literatures and Counter-Discourse.", *Kunapipi* 3 (1987): 17.

³ Bill Ashcroft, Gereth Griffiths, and Helen Tiffin, *The Empire Writes Back: Theory and Practice in Post-colonial Literatures* (London and New York: Routledge, 1999) , pp.38-9.

ของชาวยุโรปลง การหักล้างและการเลือกรับปรับมาใช้กินความตั้งแต่การเลือกนำภาษาของเจ้าอาณานิคมมาปรับเปลี่ยนไวยากรณ์ หรือนำภาษาพื้นเมืองมาใช้ร่วมกับภาษาของเจ้าอาณานิคม เพื่อทำลายภาษาของเจ้าอาณานิคมที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นแบบแผนของความถูกต้อง นอกจากนี้การปรับเปลี่ยนยังรวมถึงการนำประเพณีวรรณกรรมมาแปรเปลี่ยนตลอดจนงานวรรณกรรมของยุโรปที่มีอยู่แล้วนั้นมาเล่าใหม่ในมุมมองของผู้ถูกกดขี่เพื่อให้วรรณกรรมมีเนื้อหาสอดคล้องกับเรื่องราวในท้องถิ่นมากขึ้น การปรับเปลี่ยนดังกล่าวถือเป็นการพลิกฟื้นวัฒนธรรมดั้งเดิมที่เคยถูกปิดกั้นให้ได้กลับมีความสำคัญขึ้นมาและในขณะเดียวกันก็เป็นการล้มล้างทำลายอำนาจครอบงำที่แฝงอยู่ในภาษาด้วย

การเขียนวรรณกรรมขึ้นด้วยการใช้ภาษาของเจ้าอาณานิคมนับเป็นวิธีการตอบโต้ที่ทรงพลังเพราะภาษาที่นำมาใช้นี้จะแสดงให้เห็นถึงประสบการณ์ที่ผู้ตกเป็นอาณานิคมต้องแบกรับไว้ เพราะภาษาของบางชนชาติได้ถูกทำลายทำให้ไม่มีภาษาที่จะใช้ การที่นักเขียนในชาติที่เคยตกเป็นอาณานิคมเขียนวรรณกรรมขึ้นโดยใช้ภาษาอังกฤษหรือภาษาของเจ้าอาณานิคมจึงไม่ใช่เพราะคิดว่าภาษาของตนนั้นด้อยกว่าแต่หากเพราะต้องการให้ภาษานั้นช่วยแสดงนัยอันเป็นประโยชน์ที่จะทำให้ผู้อ่านรับรู้ถึงภาวะของการตกเป็นผู้ถูกกดขี่⁴ หากจะเปรียบไปแล้วกลวิธีนี้ก็เหมือนกับ “กระบวนทัศน์แบบคาลิบัน”(Caliban Paradigm)⁵ ในบทละครเรื่อง *The Tempest* ที่คาลิบันกล่าวว่าการที่พรอสเพอโรบังคับให้เขาเรียนภาษานั้นทำให้เขาเรียนรู้วิธีที่จะสาปแช่ง “You taught me language, and my profit on’t / Is I know how to curse”⁶ การเขียนวรรณกรรมโดยใช้ภาษาของเจ้าอาณานิคมไม่ต่างจากการทำทนายของคาลิบันที่ต้องการนำอาวุธของเจ้าอาณานิคมย้อนรอยกลับไปต่อกรกับเจ้าอาณานิคมเอง

ตัวอย่างวรรณกรรมที่ใช้ทั้งกลยุทธ์ของการหักล้างและการเลือกรับปรับมาใช้อย่างเด่นชัดที่สุดก็คือ “วรรณกรรมโต้กลับวรรณกรรมเอก” งานวรรณกรรมประเภทนี้เป็นงานที่ต้องการ

⁴ นำมาจากแนวความคิดเรื่อง “bear the burden of another experience” ของชินัว อาเซเบ อ่านเพิ่มเติมได้จาก Chinua Achebe, cited in Bill Ashcroft, Gareth Griffith, and Helen Tiffin, *Post-Colonial Studies: The Key Concepts*, pp.19-20.

⁵ Leela Gandhi, *Postcolonial Theory: A Critical Introduction* (Edinburgh: Edinburgh University Press, 1998), p. 148.

⁶ Stephen Orgel, (ed.), *William Shakespeare: The Tempest* (New York: Oxford University Press, 1987), p. 121.

หักล้างความเชื่อที่ว่าวรรณกรรมเอกของยุโรปนั้นเป็นงานที่มีคุณค่าเพราะมีเนื้อหาที่สะท้อนความเป็นจริง วรรณกรรมได้กลับวรรณกรรมเอกมุ่งวิพากษ์ให้เห็นว่าเนื้อหาที่คนส่วนใหญ่เชื่อว่าเป็นความจริงนั้นแท้จริงแล้วกลับแฝงไว้ด้วยอคติทางเชื้อชาติอันเกิดมาจากวิถีคิดแบบอาณานิคมของชาติยุโรป จุดเด่นของวรรณกรรมได้กลับวรรณกรรมเอกอยู่ที่การนำวรรณกรรมเอกของตะวันตกมาเล่าใหม่ โดยยังคงใจความสำคัญของเรื่องเอาไว้แต่ปรับเปลี่ยนรายละเอียดบางส่วนให้แตกต่างไปจากเดิมเพื่อมุ่งทำลายโครงสร้างทางอำนาจในเรื่องชนชั้น เชื้อชาติและเรื่องเพศซึ่งแฝงอยู่ในวรรณกรรมเอกต้นฉบับ⁷ ที่สำคัญยิ่งไปกว่านั้นคือวรรณกรรมได้กลับไม่ได้เขียนขึ้นเพื่อตอบโต้เนื้อหาของงานวรรณกรรมเอกต้นฉบับแต่เพียงอย่างเดียวแต่วรรณกรรมได้กลับจะตอบโต้ไปในระดับกว้างกว่า นั่นคือ ตอบโต้ไปถึงวิถีคิดแบบอาณานิคมที่เชื่อว่างานวรรณกรรมเอกต้นฉบับเป็นหนึ่งในกลไกของระบบด้วยนั่นเอง⁸

เฮเลน ทิฟฟินผู้นิยามคำว่าวรรณกรรมได้กลับวรรณกรรมเอกได้ยกตัวอย่างกระบวนการคิดแบบอาณานิคมที่ซ่อนอยู่ในงานวรรณกรรมเอกอย่างเรื่อง *The Tempest* และ *Robinson Crusoe* ว่า วรรณกรรมทั้งสองเรื่องมีส่วนกำหนดรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างคนยุโรปกับคนอื่นที่ไม่ใช่ยุโรปให้มีลักษณะตายตัวและยังนำเสนอความแตกต่างทางเชื้อชาติราวกับว่าความต่างนี้เป็นสิ่งที่เป็นจริงอยู่แล้วโดยธรรมชาติ เมื่อแวดวงการศึกษาและการวิจารณ์ยกย่องให้วรรณกรรมเอกเป็นศูนย์กลางของความเป็นเลิศยิ่งเท่ากับเป็นการตอกย้ำให้เนื้อหาของงานวรรณกรรมเอกนั้นน่าเชื่อถือยิ่งขึ้น ระบบการศึกษายิ่งทำให้อคติทางเชื้อชาตินั้นแพร่หลายจนกลายเป็นความเคยชินทำให้ผู้คนยอมรับว่าอคตินั้นเป็นจริงไปโดยแทบจะไม่ต้องพิสูจน์ ทิฟฟินเห็นว่าการรับรองให้วรรณกรรมเอกมีคุณค่าอันเป็นสากลนั้นจึงเท่ากับเป็นการทำลายล้างและกีดกันทางเชื้อชาติไปในเวลาเดียวกันด้วย⁹ วรรณกรรมได้กลับวรรณกรรมเอกในแบบของทิฟฟินก็คือการนำวรรณกรรมเอกของยุโรปมาปรับเปลี่ยนโครงเรื่อง บริบท ตัวละคร หรือรูปแบบการประพันธ์อย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อแก้ไขความเชื่อที่อยู่ในวรรณกรรมเอกเดิมและในขณะเดียวกันก็เพื่อลดช่องว่างความต่างทางเชื้อชาติระหว่างชาวยุโรปกับชนชาติอื่นให้ลดน้อยลง ถือเป็นการเปิดโอกาสให้ชนพื้นเมืองได้สร้างสรรคงานที่มีความเป็นตัวของตัวเองมากขึ้น แต่อย่างไรก็ดี ทิฟฟินเห็นว่าการ

⁷ Helen Gilbert and Joanne Tompkins, *Post-colonial Drama: Theory, Practice, Politics* (London and New York: Routledge, 1996), pp.16-7.

⁸ Helen Tiffin, "Post-Colonial Literatures and Counter-Discourse," *Kunapiji* 3 (1987): 23.

⁹ *ibid.*, p. 23.

ตอบได้ในรูปแบบนี้ก็เป็นไปเพื่อรื้อระบบโครงสร้างความสัมพันธ์ทางอำนาจภายในงานวรรณกรรมเอกออกมานำเสนอให้เห็นเท่านั้น มิใช่เป็นการสร้างวรรณกรรมรูปแบบใหม่ขึ้นมาแทนที่วรรณกรรมเอกแต่อย่างใด¹⁰ ในที่นี้จะขอวิเคราะห์ทฤษฎีหักล้างและเลือกรับปรับมาใช้ในงานวรรณกรรมได้กลับอย่างเรื่อง *Une Tempête* ของเอมเม่ เซแซร์ บทละครเรื่อง *Pantomime* ของ เดเร็ก วอลคีตและบทละครเรื่อง *M. Butterfly* ของเดวิด เฮนรี ฮวงนำมาใช้เพื่อตอบโต้โครงสร้างอำนาจที่ปรากฏอยู่ในเรื่อง *The Tempest* ของเชกสเปียร์ นวนิยายเรื่อง *Robinson Crusoe* และบทละครเรื่องโอเปราเรื่อง *Madama Butterfly* ซึ่งเป็นวรรณกรรมเอกต้นฉบับตามลำดับ

3.1.1 การปรับโครงเรื่องเพื่อขยายความขัดแย้งระหว่างชนสองชาติให้ชัดเจนยิ่งขึ้น

ซาอิดเชื่อว่าทฤษฎีในการเขียนวรรณกรรมเพื่อต่อต้านตะวันตกที่ประสบความสำเร็จที่สุดคือการนำวรรณกรรมที่มีคนสนใจในวงกว้างหรือวรรณกรรมกระแสหลักมาดัดกลับหรือมองใหม่จากมุมมองของผู้ถูกกดขี่ ซาอิดเรียกทฤษฎีดังกล่าวว่า “The voyage in” ซึ่งหมายถึงการเดินทางเข้าไปในวาทกรรมตะวันตกเพื่อเข้าไปปรับเปลี่ยนและตอบโต้อุดมการณ์แบบอาณานิคมในงานเหล่านั้น¹¹ ทฤษฎีการประพันธ์ของบทละครดัดกลับนั้นไม่แตกต่างไปจากกระบวนการของซาอิดเพราะผู้เขียนบทละครดัดกลับได้นำเค้าโครงเหตุการณ์จากวรรณกรรมเรื่องที่เป็นที่รู้จักกันดีอยู่แล้วมาดัดแปลงเขียนขึ้นใหม่ในมุมมองของตนแต่ทฤษฎีในการถ่ายทอดวรรณกรรมต้นฉบับนั้นแตกต่างกัน ในบทละครเรื่อง *Une Tempête* นั้นยังคงรักษาลำดับการเล่าเรื่องตามโครงเรื่องของต้นฉบับไว้ ในขณะที่บทละครเรื่อง *M. Butterfly* และ *Pantomime* นั้นได้สร้างเรื่องราวขึ้นใหม่แล้วนำวรรณกรรมเอกต้นฉบับไปสอดแทรกไว้ในรูปแบบของละครซ้อนละคร

3.1.1.1 การดำเนินเรื่องภายใต้โครงเรื่องเดิม

บทละครดัดกลับวรรณกรรมเอกเรื่อง *Une Tempête* เป็นเรื่องที่ยังคงโครงเรื่องจากวรรณกรรมต้นฉบับไว้เพียงแต่ปรับเปลี่ยนน้ำหนักการให้ความสำคัญด้วยการนำโครงเรื่องรองขึ้นมาเป็นโครงเรื่องหลักแทน เดิมทีโครงเรื่องหลักของบทละครอยู่ที่พรอสเพอโรพยายามแก้แค้น

¹⁰ Helen Gilbert and Joanne Tompkins, *Post-colonial drama: Theory, practice, politics*, p.16.

¹¹ Edward Said, *Culture and Imperialism* (New York: Vintage Books, 1994), p.216.

เพื่อทวงบัลลังก์ให้ตัวเองได้กลับคืนสู่ราชสำนักอิตาลี ส่วนเรื่องราวความขัดแย้งระหว่างพรอสเพโรกับคาลิบันนั้นถือเป็นเพียงโครงเรื่องรอง ในบทละครได้กลับผู้เขียนให้ความสำคัญกับความขัดแย้งระหว่างพรอสเพโรกับคาลิบันเพราะเนื้อเรื่องต้องการนำเสนอประเด็นของการปลดปล่อยประเทศจากอาณานิคมเป็นสำคัญ ด้วยเหตุนี้ความขัดแย้งระหว่างพรอสเพโรกับผู้คนจากราชสำนักอิตาลีเยินหรือแม้กระทั่งความรักของมิแรนดากับเฟอร์ดินานด์จึงยังถือเป็นโครงเรื่องรอง บทละคร *Une Tempête* ดำเนินเรื่องตามลำดับของต้นฉบับด้วยการเปิดเรื่องด้วยเหตุการณ์เรือล่มก่อนที่ผู้คนบนเรือทั้งหมดจะมาติดอยู่บนเกาะที่พรอสเพโรอาศัยอยู่ ผู้ประพันธ์เพิ่มฉากเข้าไปจำนวนสองฉาก ฉากแรกคือฉากที่ 1 ขององก์ 2 ที่คาลิบันโต้เถียงกับแอเรียลถึงวิธีที่ควรนำมาใช้เรียกเรืออิสรภาพ แอเรียลเสนอให้เรียกเรือเอกราชอย่างสันติในขณะที่คาลิบันต้องการเรียกเรือด้วยวิธีรุนแรง

Ariel You really disappoint me. I've often had this wonderful dream that one day Prospero, you and I, we would all three set out, like brothers, to build a great world, each one contributing his own special thing: patience, vitality, love, will-power too, and rigor, not to mention the dreams without which mankind would smother to death.

Caliban You don't understand anything about Prospero. He's not the collaborative type. He's a guy who only feels something when he's wiped someone out. A crusher, a pulveriser, that's what he is! And you talk about brotherhood!¹²

¹² Aimé Césaire, *A Tempest*, trans. Richard Miller (New York: Ubu Repertory Theater Publications), p. 26.

การเพิ่มบทสนทนาดังกล่าวเข้ามาแสดงให้เห็นว่าผู้เขียนต้องการมุ่งเน้นประเด็น เรื่องการเรียกร่องเอกราชเป็นสำคัญ ผู้เขียนปรับลักษณะตัวละครของแอเรียลให้เป็นทาสที่มีเชื้อสายผสมระหว่างคนผิวขาวกับนิโกร (mulatto) ส่วนคาลิบันนั้นคือทาสผิวดำโดยกำเนิด ความแตกต่างทางสีผิวส่งผลต่อวิธีการเรียกร่องเอกราชของตัวละครด้วย กล่าวคือ แอเรียลมีผิวสีน้ำตาล อันเกิดจากการมีเลือดผสมของชาวยุโรปผิวขาวกับคนผิวดำ การผสมผสานทางสายเลือดทำให้แอเรียลนิยมการเรียกร่องแบบสมานฉันท์ด้วยการเปลี่ยนศัตรูมาเป็นมิตร แอเรียลใฝ่ฝันว่าวันหนึ่งชาวยุโรปและชนพื้นเมืองคงจะสมานฉันท์กันแบบพี่น้องร่วมชาติโดยไม่แบ่งแยกสายเลือดเหมือนอย่าง ที่ตัวเขามีเลือดผสมระหว่างชาวยุโรปและแอฟริกันอยู่ภายในร่างเดียว แต่สำหรับคาลิบันแล้วความขัดแย้งจะยุติลงเมื่อสามารถขจัดชนชาติใดชนชาติหนึ่งออกไปได้อย่างถาวร หรืออีกนัยหนึ่งก็คือสันติภาพจะเกิดขึ้นได้เมื่อทำสงคราม

สาเหตุที่ทำให้คนดำอย่างคาลิบันต้องลุกขึ้นมาเรียกร่องความยุติธรรมนั้นก็เพราะสภาพสังคมในคาริบเบียนกำหนดให้คนนิโกรเป็นกลุ่มชนชั้นล่างสุด พวกเขาถูกกำหนดให้เป็นตัวแทนของสิ่งเลวร้ายจนกระทั่งแม้แต่คนนิโกรเองก็ยังมีรู้สึกอับอายในความเป็นนิโกรของตนเอง นอกจากนี้เชื้อชาติยังกลายเป็นตัวกำหนดชนชั้นและสถานะของคนดำซึ่งก็ทำให้คนนิโกรถูกจำกัดสิทธิในการประกอบประกอบอาชีพด้วยการให้เชื้อชาติเป็นตัวกำหนดงานที่ทำตามคำกล่าวที่ว่า “จงให้คนทำในสิ่งที่พวกเขาเกิดมาเป็นแล้วทุกอย่างจึงจะเป็นไปได้ด้วยดี” “Let each one do what he is made for, and all will be well”¹³ ความคิดดังกล่าวทำให้ชาวยุโรปสามารถทำงานเป็นผู้บังคับบัญชาหรือเป็นทหาร ในขณะที่คนดำถูกกำหนดให้ต้องทำงานขายแรงงานและเป็นทาสราคาถูก เมื่อเชื้อชาติกำหนดให้คนดำไม่มีสิทธิประกอบอาชีพอื่นที่จะช่วยยกสถานะของตนเองให้ดีขึ้นได้ คนดำซึ่งเป็นพลเมืองชั้นสองในคาริบเบียนอย่างคาลิบันจึงต้องการลุกขึ้นมาเรียกร่องความยุติธรรม ส่วนลูกครึ่งนิโกรกับคนขาวอย่างแอเรียลนั้นไม่เคยถูกกดขี่ แอเรียลจึงไม่เห็นความจำเป็นที่จะต้องเรียกร่องอิสรภาพแต่อย่างใด

การเชื่อในความรุนแรงทำให้คาลิบันยอมรับกับแอเรียลว่าเขายอมตายเสียดีกว่าจะต้องทนอยู่อย่างต่ำต้อยและไม่ได้รับความเป็นธรรมอย่างที่เป็นอย่างอยู่ “Better death than humiliation and injustice”¹⁴ การต่อสู้ทำทายเป็นอำนาจอนานิคมอย่างไม่กลัวทำให้คาลิบันถือ

¹³ Ania Loomba, *Colonialism/postcolonialism* (London and New York: Routledge, 2000), pp.125-6.

¹⁴ Aimé Césaire, *A Tempest*, trans. Richard Miller, p. 26.

เป็นตัวละครที่เป็นคู่ตรงข้ามกับพรอสเพโร ความขัดแย้งระหว่างตัวละครทั้งสองกลายเป็นปมขัดแย้งหลักของเรื่อง นอกจากนี้ผู้เขียนยังได้เพิ่มให้ภาวะขัดแย้งตึงเครียดมากขึ้นด้วยการเพิ่มให้คาลิบันได้เถียงกับพรอสเพโรเรื่องลัทธิอาณานิคมในฉากสุดท้าย การถกเถียงดังกล่าวส่งผลให้พรอสเพโรซึ่งมีโอกาสจะเดินทางกลับไปยุโรปต้องตัดสินใจอีกครั้งว่าเขาควรจะละทิ้งอาณานิคมแห่งนี้กลับไปยุโรปหรือว่าควรจะอยู่ที่เกาะนี้ต่อไปเพื่อรักษาอาณานิคมของตนไว้ ในครั้งแรกพรอสเพโรตัดสินใจจะเดินทางกลับไปยุโรปไปพร้อมกับคณะของราชสำนัก คาลิบันบอกว่าสิ่งที่เขาจะทำเป็นอย่างแรกเมื่อพรอสเพโรออกจากเกาะแห่งนี้ไปแล้วก็คือ เขาจะกำจัดทุกสิ่งทุกอย่างที่พรอสเพโรเข้ามาสร้างโดยอาศัยสิ่งที่เรียกว่า “มนต์สีขาว” ซึ่งน่าจะหมายถึงแนวคิดเรื่องการพัฒนาของชาวยุโรปนั่นเอง

- Prospero What were you hoping for?
- Caliban To get back my island and regain my freedom.
- Prospero And what would you do all alone here on this island, haunted by the devil, tempest tossed?
- Caliban First of all, I'd get rid of you! I'd spew you out, all your works and pomps! Your “white” magic!
- Prospero That is fairly negative program...
- Caliban You don't understand it...I say I'm going to spew you out, and that's very positive...¹⁵

คำว่า “มนต์สีขาว” เป็นการเล่นคำกับคำว่า “มนต์ดำ” ซึ่งหมายถึงศาสตร์มืดที่เป็นอำนาจชั่วร้าย เซแซร์เรียกการพัฒนาว่าเป็น “มนต์สีขาว” เพื่อสื่อถึงแนวคิดเรื่องการพัฒนาซึ่งเมื่อดูผิวเผินแล้วน่าจะหมายถึงเรื่องดี แต่สำหรับคาลิบันแล้วมนต์สีขาวนี้เป็นภัยคุกคามที่ชั่วร้ายไม่แตกต่างไปจากมนต์ดำแต่อย่างใด ทั้งนี้เพราะคาลิบันเชื่อว่าชาวยุโรปนำเรื่องการพัฒนามาเป็นข้ออ้างในการตักตวงผลประโยชน์จากดินแดนของผู้อื่น ด้วยเหตุนี้สิ่งแรกที่คาลิบันจะทำก็คือขจัดทุกสิ่งทุกอย่างที่เข้ามาพร้อมกับลัทธิอาณานิคมออกไปให้หมดสิ้น พรอสเพโรเห็นว่าแผนการทำลายล้างทุกอย่างที่คนขาวเคยสร้างไว้ นับเป็นการกระทำที่ไม่สร้างสรรค์ แต่คาลิบันกลับเชื่อว่าการกำจัดทุกสิ่งทุกอย่างที่เป็นของคนขาวนั้นเป็นการกระทำที่ถูกต้องที่สุด วิธีกำจัดทุกอย่างของ

¹⁵ *ibid.*, pp.69-70.

คนขาวในแบบคาลิบันก็คือ การเอาเจียนเอาสิ่งเหล่านั้นออกมา ภาพของการเอาเจียนนั้นช่วยสื่อให้เห็นว่าวัฒนธรรมของชาวยุโรปได้ถูกกลืนเข้าไปในวิถีชีวิตของคนผิวดำ การจะขจัดวัฒนธรรมของเจ้าอาณานิคมออกไปได้จำเป็นจะต้องกำจัดสิ่งที่ฝังลึกอยู่ในอกออกไปให้ได้เสียก่อน ประเด็นที่ผู้เขียนสอดแทรกผ่านฉากนี้ก็คือวิธีการต่อต้านอาณานิคมในแบบที่ผู้เขียนยึดถือ นั่นก็คือแนวคิดของกลุ่มแนวร่วมปลดปล่อยคนดำที่ชักจูงยุทธการกลับไปรื้อฟื้นความเป็นนิโกรก่อนหน้าที่ลัทธิอาณานิคมจะเข้ามา (négritude) และพยายามให้คุณค่าในแง่บวกกับลักษณะความเป็นคนผิวดำและรากเหง้าความเป็นแอฟริกันที่คนตะวันตกเคยมองว่าเป็นข้อด้อยหรือล้าหลัง เพื่อให้ผู้อ่านเห็นใจและยอมรับความเป็นนิโกรมากขึ้น¹⁶ การใช้คำว่า “negative” และ “positive” ก็คือการถกเถียงเรื่องของคุณค่าเชิงบวกและเชิงลบของอารยธรรมซึ่งในที่นี่ผู้เขียนกำลังต้องการสื่อว่าวัฒนธรรมในแบบคนผิวดำนั้นแท้จริงแล้วเป็นสิ่งที่มีความหมายในเชิงบวกใช้ว่าจะอ่อนด้อยหรือมีคุณค่าในเชิงลบดังเช่นที่ชาวยุโรปกล่าวไว้ โครงเรื่องที่ดำเนินคล้ายเดิมแต่เพิ่มฉากบางฉากเข้าไปทำให้เห็นความแตกต่างระหว่างวรรณกรรมได้กลับและวรรณกรรมเอก แม้จะเพิ่มฉากเข้ามาเพียงไม่กี่ฉาก แต่ฉากดังกล่าวก็เพียงพอที่จะแสดงให้เห็นจุดมุ่งหมายของผู้ประพันธ์ที่ต้องการจะตอบโต้บทประพันธ์เรื่อง *The Tempest* ได้อย่างชัดเจน

3.1.1.2 การดำเนินเรื่องแบบละครซ้อนละคร

กลวิธีการเขียนบทละครโดยใช้โครงเรื่องแบบละครซ้อนละครเป็นกลวิธีหนึ่งที่ผู้เขียนนำมาเป็นวิธีอ้างถึงและโต้กลับวรรณกรรมเอกต้นฉบับในเวลาเดียวกัน ผู้เขียนจะสร้างเรื่องใหม่โดยนำเอาเรื่องราวของวรรณกรรมเอกมาใช้เป็นละครที่ซ่อนอยู่ในเรื่องเพื่อเล่นกับความจริงและความลวงซึ่งเป็นประเด็นที่บทละครได้กลับต้องการจะนำเสนอ กลวิธีนี้มุ่งทำลายความเชื่อที่ว่าวรรณกรรมเอกนำเสนอแต่สิ่งที่เป็นสัจธรรมด้วยการนำเรื่องราวในวรรณกรรมเอกมาซ่อนอยู่ในรูปของจินตนาการหรือไม่ก็เป็นเพียงการแสดงละครฉากหนึ่งของตัวละครเท่านั้น ตอนต้นเรื่องผู้เขียนใช้วิธีนำเสนอเรื่องราวของวรรณกรรมเอกในรูปของความลวงอย่างชัดเจน แต่เมื่อดำเนินเรื่องต่อไปแล้วเส้นแบ่งระหว่างความจริงและความลวงก็จะค่อยๆ ปรากฏว่าเลือนจนแยกไม่ออกว่าสิ่งใดคือความจริงและความลวงกันแน่ ความซับซ้อนดังกล่าวนำมาซึ่งแก่นเรื่องของบทละครได้กลับที่ต้องการเผยให้เห็นว่าโลกปัจจุบันเต็มไปด้วยสิ่งที่เรียกว่ามายาคติที่บดบังความจริงไว้ด้วยการสร้างภาพลักษณ์ขึ้นมาทดแทน บทละครได้กลับสร้างโครงเรื่องขึ้นมาใหม่เพื่อแสดงให้เห็นว่า

¹⁶ ราชบัณฑิตยสถาน, *พจนานุกรมศัพท์วรรณกรรม อังกฤษ-ไทย* (กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน, 2545), หน้า 282.

แท้จริงแล้วสิ่งที่วรรณกรรมเอกนำเสนอเป็นเพียงมายาคติ ภาพลักษณ์ต่างๆที่วรรณกรรมเอกสร้างขึ้นนั้นล้วนแล้วแต่เป็นภาพที่ลวงให้เราหลงเชื่อว่าเป็นความจริง

บทละครได้กลับเรื่อง *M. Butterfly* ใช้โครงเรื่องแบบละครซ้อนละคร บทละครเปิดเรื่องโดยให้กัลลิมาร์ดซึ่งเป็นตัวละครเอกสนทนากับผู้ชมโดยตรง กลวิธีดังกล่าวเป็นการทำลายความลวงของฝาผนังด้านที่ 4 (fourth wall) ของละครเวทีลง การทำลายผนังด้านที่สี่ทำให้ภาพมายาของละครถูกทำลายลงเพื่อให้ผู้อ่านหรือผู้ชมเข้าไปสู่โลกของละครซึ่งมีความซับซ้อนอยู่หลากหลายชั้นเสมือนกับฉากเปิดเรื่องของ *Madama Butterfly* ที่เริ่มต้นด้วยการเปิดประตูกระจกที่สามารถเปิดและปิดเพื่อกันห้องให้เป็นหลายชั้น การที่กัลลิมาร์ดออกมาสนทนากับคนดูจึงเป็นเสมือนการเลื่อนเปิดบานประตูเพื่อพาผู้ชมเข้าสู่เรื่องในชั้นที่สองที่กัลลิมาร์ดเล่าถึงโอเปราเรื่อง *Madama Butterfly* ซึ่งเป็นห้วงคำนึงในความคิดของกัลลิมาร์ด บทละครต้องการสื่อให้เห็นว่าความจริงและความลวงนั้นทับซ้อนกันอยู่จึงให้นักแสดงคนเดียวกันสวมบทเป็นตัวละครสองบทบาท ในชั้นหนึ่งกัลลิมาร์ดก็คือเจ้าหน้าที่ของสถานกงสุลฝรั่งเศสแต่เมื่อเข้าสู่โลกในจินตนาการแล้วกัลลิมาร์ดก็จะสวมบทเป็นพิงเคอร์ตันซึ่งเป็นตัวละครเอกฝ่ายชายในเรื่อง *Madama Butterfly* ทุกครั้งที่กัลลิมาร์ดเล่าเรื่อง *Madama Butterfly* บทกำกับเวทีจะระบุให้เขานำหมวกนาวิกโยธินออกมาสวมเพื่อแสดงบทบาทเป็นพิงเคอร์ตัน ในขณะที่มาร์คเพื่อนชาวฝรั่งเศสของกัลลิมาร์ดก็จะมาสวมบทตัวละครชาร์ปเลสในเรื่อง *Madama Butterfly* บทบาทของพิงเคอร์ตันคือผู้ชายเจ้าชู้ที่เห็นผู้หญิงเป็นของเล่นในขณะที่ชาร์ปเลสเป็นผู้ชายที่อ่อนโยนและรักความถูกต้องทั้งๆที่ในความเป็นจริงแล้วกลับตรงกันข้าม ในโลกของความจริงกัลลิมาร์ดเป็นชายขี้แพ้ เหนียวอายและอ่อนหัดต่อเพศตรงข้ามในขณะที่มาร์คจะมีนิสัยเจ้าชู้ เจ้าสำราญ บุคลิกในจินตนาการที่ตรงกันข้ามกับความเป็นจริงมีส่วนในการแสดงให้เห็นว่าโลกแห่งความจริงและโลกในจินตนาการนั้นแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง

Gallimard ..In the preceding scene, I played Pinkerton, the womanizing cad, and my friend Marc from school...(Marc bows grandly for our benefit) played Sharpless, the sensitive soul of reason.

In life, however, our positions were usually—no, always—reversed.¹⁷

ในช่วงต้นผู้เขียนจะดำเนินเรื่องสลับกันไปมาระหว่างโลกของความจริงกับโลกในละครเรื่อง *Madama Butterfly* เพื่อแสดงให้เห็นว่าชีวิตจริงของกัลลิมาร์ดนั้นเข้มข้นขึ้นในขณะที่เรื่องราวในวรรณกรรมเอกนั้นเป็นเรื่องที่ชวนฝันจนทำให้เขาปรารถนาอยากจะทำให้เรื่องราวในวรรณกรรมเอกนั้นกลายเป็นความจริง กัลลิมาร์ดเชื่อว่าวรรณกรรมเอกเรื่องนี้มีส่วนปลุกฝังให้ผู้ชายทุกคนเชื่อว่าแม้พวกเขาจะไม่ได้เกิดมาดีพร้อมสมบูรณ์แบบแต่อย่างน้อยพวกเขาก็มีสิทธิที่จะได้ครอบครองผู้หญิงอย่างบัตเตอร์ฟลาย “..We, who are not handsome, nor brave, nor powerful, yet somehow believe, like Pinkerton, that we deserve Butterfly.”¹⁸ ดังนั้นหลังจากที่กัลลิมาร์ดเดินทางมาทำงานที่จีนและได้พบรักกับช่งลี่หลิงก็ทำให้กัลลิมาร์ดอดคิดไม่ได้ว่าเรื่องราวในวรรณกรรมเอกนั้นเป็นความจริง เมื่อดำเนินเรื่องมาถึงช่วงนี้จะพบว่าเรื่องราวในละครกับชีวิตจริงแทบจะแยกกันไม่ออกเพราะเรื่องราวในจินตนาการเกี่ยวกับละครเรื่อง *Madama Butterfly* เข้ามาซ้อนอยู่ในชีวิตจริงของกัลลิมาร์ดจนเกือบจะเป็นเรื่องเดียวกัน การที่กัลลิมาร์ดเชื่อว่าเขาเป็นพิงเคอร์ตันจริงๆนี่เองที่ทำให้เขาไม่ทันเฉลียวใจว่าช่งลี่หลิงจะหักหลังเขา จนกระทั่งเมื่อความจริงเปิดเผยว่าช่งลี่หลิงเป็นสายลับที่รัฐบาลจีนส่งมาก็ทำให้เขารู้ว่าที่จริงแล้วเรื่องราวทั้งหมดเป็นแผนที่ช่งลี่หลิงวางไว้เพื่อลวงให้เขาเชื่อว่าเธอเป็นบัตเตอร์ฟลายผู้ใสซื่อบริสุทธิ์ ช่งลี่หลิงสร้างทำเป็นบัตเตอร์ฟลายเพื่อลวงให้กัลลิมาร์ดตายใจและไม่คิดระแวงเธอแม้แต่น้อย การที่ช่งยอมเป็นภรรยาของกัลลิมาร์ดก็เป็นส่วนหนึ่งของการเล่นละครตบตา ในที่สุดแล้วชีวิตจริงของกัลลิมาร์ดก็ไม่ต่างไปจากละครฉากหนึ่งในเรื่อง *Madama Butterfly* นั่นเอง

เดวิด เฮนรี ฮวงเสนอประเด็นเกี่ยวกับความจริงและความลวงเพราะเขาได้รับแรงบันดาลใจมาจากคดีที่เป็นหัวข้อข่าวในหนังสือพิมพ์เดอะนิวยอร์กไทมส์ฉบับวันที่ 11 พฤษภาคม ปี ค.ศ.1986 คดีดังกล่าวเป็นเรื่องราวของนายเบอร์นาร์ด บูริสโกต์ (Bernard Bouriscot) อดีตเจ้าหน้าที่สถานทูตฝรั่งเศสผู้ซึ่งแต่งงานกับชิเพย์พิว (Shi Peipu) ภรรยาอดีตนักแสดงอุปรากรจีน โดยที่ไม่รู้มาก่อนว่าที่แท้แล้วภรรยาของเขาเป็นผู้ชาย บูริสโกต์ค้นพบความจริงเมื่อรัฐบาลฝรั่งเศสจับกุมเขาในข้อหาจารกรรมข้อมูลของฝรั่งเศสส่งให้แก่จีน การสืบสวนคดีทำให้ชิเพย์พิว ยอมรับ

¹⁷ David Henry Hwang, “M. Butterfly” in *The McGraw-Hill: Book of Drama*, eds. James Howe and William A. Stephany (U.S.A.: McGraw-Hill, 1995), p.1037.

¹⁸ *ibid.*, p.1038.

สารภาพว่าที่จริงแล้วเธอเป็นผู้ชาย นูริสโกต์อธิบายถึงสาเหตุที่ทำให้เขาไม่เคยรู้ความจริงมาก่อนว่าเป็นเพราะเขาไม่เคยเห็นภรรยาเปลือยกายและเขาเชื่อด้วยว่านั่นเป็นธรรมเนียมปฏิบัติของสตรีจีนที่จะต้องรักษานวลสงวนตัว “I thought she was very modest. I thought it was a Chinese custom.”¹⁹ คำสารภาพของนูริสโกต์บ่งบอกถึงภาพลักษณ์ของผู้หญิงตะวันออกที่เขาเชื่อว่าภรรยาชาวจีนของเขาจะต้องเป็นเช่นนั้นด้วย ฮวงคิดว่านูริสโกต์นั้นไม่ได้ตกหลุมรักกับตัวตนของชิเพย์พิวแต่เป็นไปได้ว่าเขาเพียงแค่มกตกหลุมรักภาพลักษณ์อันชวนฝันของผู้หญิงตะวันออกเท่านั้น²⁰ ภาพลักษณ์ที่อ่อนหวานของผู้หญิงตะวันออกนั้นเป็นที่รู้จักกันดีจากตัวละครบัตเตอร์ฟลายจากวรรณกรรมเรื่อง *Madama Butterfly* ฮวงเชื่อว่าบางทีนูริสโกต์อาจคิดว่าชิเพย์พิวคือมาตามบัตเตอร์ฟลายของเขานั่นเอง เหตุการณ์ดังกล่าวนี้แสดงให้เห็นว่าเรื่องราวในวรรณกรรมเอกมีอิทธิพลต่อชีวิตจริงของคนโดยเฉพาะกับคนตะวันตกผู้ซึ่งเป็นฝ่ายสร้างเรื่องราวในวรรณกรรมขึ้น ฮวงนำเรื่องราวของชิเพย์พิวมาเสียดสีระบบการสร้างภาพลักษณ์ในงานวรรณกรรมเอกของยุโรปด้วยการนำเรื่องจริงนั้นมาดัดแปลงร่วมกับเรื่องในวรรณกรรมเอกเรื่อง *Madama Butterfly* โดยการสร้างตัวละครกัลดิมาต์ซึ่งถอดแบบมาจากนูริสโกต์ให้เป็นผู้ที่ไม่สามารถแยกแยะระหว่างชีวิตจริงกับจินตนาการจึงทำให้เขาหลงคิดว่าตนเองคือฟิงเกอร์ตัน ความซับซ้อนระหว่างความจริงกับมายาคติในงานวรรณกรรมเป็นที่มาของโครงเรื่องแบบละครซ้อนละครที่ผู้เขียนนำมาใช้ตั้งคำถามเกี่ยวกับความจริงและความลวงของเนื้อหาของวรรณกรรมเอก

ในบทละครได้กลับเรื่อง *Pantomime* ใช้โครงเรื่องแบบละครซ้อนละครเช่นเดียวกับบทละครเรื่อง *M. Butterfly* แฮร์รี่ซึ่งเป็นเจ้าของที่พักตากอากาศต้องการจัดแสดงละครเรื่อง *Robinson Crusoe* ขึ้นเพื่อใช้ต้อนรับแขกผู้มาพัก การแสดงเรื่อง *Robinson Crusoe* ก็คือละครที่ซ่อนอยู่ในเรื่อง *Pantomime* อีกชั้นหนึ่ง เดิมทีแฮร์รี่ต้องการเล่นเป็นครูโซและให้แจ๊คสันซึ่งเป็นชนผิวดำแสดงเป็นไฟรเดย์ แจ๊คสันไม่ต้องการร่วมแสดงด้วยเพราะเขารู้สึกว่าเนื้อหาของเรื่องมีส่วนในการเหยียดหยามคนผิวดำ เพราะหากเขาร่วมแสดงเป็นไฟรเดย์ก็เท่ากับเขายอมรับว่าชนพื้นเมืองเป็นพวกมนุษย์กินคนอย่างที่วรรณกรรมของชาวยุโรปกล่าวไว้จริง ขณะที่แจ๊คสันยกอาหารเข้ามาให้แฮร์รี่ แฮร์รี่เรียกแจ๊คสันว่าไฟรเดย์และแทนตัวเองว่าครูโซจนทำให้แจ๊คสันไม่พอใจ

¹⁹ *ibid.*, p. 1034.

²⁰ David Henry Hwang, “Evolving a Multicultural Tradition,” in *Asian American Literature (Review and Criticism of works by Asian Descent)*, ed. Lawrence J. Trudeau, (United Kingdom: Gale Research International, 1999), p. 155.

แจ๊คสันเห็นว่าแฮรี่ต้องการเปิดประเด็นเรื่องการแสดงขึ้นอีกทั้งๆที่เขาเคยปฏิเสธไปแล้วหลายครั้ง คำปฏิเสธของแจ๊คสันคือการยืนยันว่าคนผิวดำไม่ได้ล่าหาล้างและปาเถื่อนอย่างที่คนยุโรปเข้าใจ ผู้เขียนเลือกเล่นคำระหว่างคำว่า “cannibal” ซึ่งหมายถึงมนุษย์กินคนกับคำว่า “carnival” ซึ่งมีเสียงใกล้เคียงกันและหมายถึงงานเฉลิมฉลองประจำท้องถิ่นคาริบเบียนที่ริเริ่มมาจากการเลี้ยงฉลองกันเองของพวกเขาที่ต้องการมีงานรื่นเริงเลียนแบบงานเต้นรำหน้ากากของเจ้านายทาส เพียงแต่งานคาร์นิวัลของพวกเขาผิวดำนี้จะเน้นไปที่การร้องและรำจำบบแอฟริกัน นอกจากนี้แล้วคำว่า carnival นี้มีรากศัพท์มาจากภาษาอิตาลีว่า carnevale ที่หมายถึงช่วงเวลาถือบวชของศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกซึ่งในระยะเวลาดังกล่าวจะเป็นช่วงเวลาที่ห้ามบริโภคเนื้อสัตว์ การแทรกคำว่า carnival ลงไปคั่นในประโยคสลับกับคำว่า cannibal นั้นนอกจากจะเป็นการใช้เทศกาลคาร์นิวัลมาเป็นสัญลักษณ์ของคนผิวดำแล้วยังใช้คำว่า carnival ตามนัยทางศาสนาคริสต์ของชาวยุโรปมาสื่อความหมายว่าตนไม่ใช่มนุษย์กินคนอีกด้วย

Jackson I bring in breakfast.
 Harry You do that, Friday.
 Jackson Friday? It's ain't go keep.
 Harry (Gesturing) Friday, you , bring Crusoe, me breakfast now. Crusoe hungry.
 Jackson Mr. Trewe, you came back with the same rake again? I tell you, I ain't no actor, and I ain't walking in front a set of tourists naked playing cannibal. Carnival, but not cannibal.²¹

ในเวลาต่อมาแฮรี่เสนอความคิดว่าเขาจะเล่นเป็นไพเรตย์และให้แจ๊คสันรับบทเป็นครุโซ ในขั้นแรกแจ๊คสันไม่เต็มใจนัก จนกระทั่งเมื่อทั้งคู่ทดลองแสดงสดโดยไม่ใช้บท แจ๊คสันเริ่มเป็นครุโซและสั่งให้แฮรี่ทำตามเขาทุกอย่าง แฮรี่เริ่มรู้สึกขัดใจขึ้นมาอย่างห้ามไม่ได้ เพราะลึกๆแล้วเขาไม่คิดว่าคนผิวดำจะสวมบทเป็นครุโซได้ การถกเถียงของทั้งคู่แสดงให้เห็นว่าแฮรี่นั้นยึดติดอยู่กับรูปลักษณ์ภายนอก ในขณะที่แจ๊คสันพยายามทำให้แฮรี่เลิกยึดติดอยู่กับการแสดงแบบเดิมแต่ถึงอย่างไรก็ไม่สามารถเปลี่ยนความเชื่อของแฮรี่ได้ แฮรี่ยังเชื่อว่าในเมื่อเขาผิวดำก็ควรจะได้รับ

²¹ Derek Walcott, “Pantomime” in *The McGraw-Hill: Book of Drama*, eds. James Howe and William A. Stephany, p. 732.

บทครูโซ เขาจึงประชดว่าเขาควรจะเป็นชายหาดเพื่อความสมจริงเพราะว่าอย่างน้อยทรายที่นั่นก็มีสีขาว

Jackson ...So I...if I am supposed to play Robinson Crusoe my way, then I will choose the way in which I will get shipwrecked. Now, as Robinson Crusoe is rowing, he looks up and sees this huge white sea bird, which is making loud sea-bird noises, because a storm is coming. And Robinson Crusoe looks up toward the sky and sees that there is this storm. Then, there is a large wave, and Robinson Crusoe finds himself on the beach.

Harry Am I supposed to play the beach? Because that white...²²

การติดอยู่กับความคิดที่ว่าคนผิวขาวเท่านั้นที่จะแสดงเป็นครูโซได้ก็ไม่ต่างไปจากการตัดสินคนจากสีผิวซึ่งเป็นเรื่องของเปลือกนอก ท้าทายอดีตของแฮรี่หลังจากต้องไปปรับบทเป็นไพรเดย์เกิดขึ้นเพราะแฮรี่รู้สึกสูญเสียอำนาจในการควบคุม จากที่เคยเป็นเจ้านายที่คอยออกคำสั่ง แจ็คสันเขาก็กลับต้องมาเป็นฝ่ายทำตามแจ็คสันเสียเอง การผูกโยงเรื่องให้เป็นละครซ้อนละครในเรื่องนี้มีความคล้ายคลึงกับเรื่อง *M. Butterfly* ตรงที่ตอนต้นเรื่องจะแสดงให้เห็นว่าโลกความเป็นจริงกับเรื่องราวในวรรณกรรมเอกนั้นแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง บทละครเรื่อง *Pantomime* ใช้การแสดงละครมาแบ่งแยกระหว่างชีวิตจริงกับการแสดงซึ่งมีความหมายถึงการเสแสร้งเล่นละครหรือการหลอกลวง ในตอนต้นเรื่องเราจึงจะเห็นความแตกต่างระหว่างชีวิตจริงของแจ็คสันที่เป็นลูกจ้างของแฮรี่กับการแสดงที่แจ็คสันได้เปลี่ยนบทบาทกลายเป็นเจ้านาย แต่เมื่อดำเนินเรื่องไประยะหนึ่งผู้เขียนได้แสดงให้เห็นว่าที่จริงแล้วในชีวิตจริงของคนเราก็ไม่ต่างจากการเล่นละครแต่อย่างใด การดำรงชีวิตของผู้คนในโลกปัจจุบันก็คือการดำเนินรอยตามภาพลักษณ์ที่มายาคติกำหนดไว้ให้ ทุกคนล้วนมีบทบาทที่กำกับตัวตนของเราอยู่ยกตัวอย่างเช่น บทบาทของเจ้านายผิว

²² *ibid.*, p.738.

ชาว หรือบทบาทของทาสผิวสี ดังนั้นหากจะกล่าวว่ามีชีวิตจริงของแฮร์รี่กับแจ๊คสันก็คือการเล่นละครอยู่แล้วในชั้นหนึ่งก็คงไม่ผิดนัก

3.1.2 การปรับเปลี่ยนบริบทให้สอดคล้องกับโลกยุคหลังอาณานิคม

กลวิธีหนึ่งของวรรณกรรมได้กลับวรรณกรรมเอกก็คือ การปรับเปลี่ยนของงานวรรณกรรมให้ต่างไปจากต้นฉบับทั้งในด้านเวลาและสถานที่ ส่วนหนึ่งนั้นเป็นเพราะผู้เขียนต้องการปรับเนื้อเรื่องของวรรณกรรมเอกให้เข้ากับยุคสมัยและสังคมของผู้เขียนเองและอีกจุดมุ่งหมายหนึ่งก็เพื่อสะท้อนผลพวงของความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในโลกยุคหลังอาณานิคมให้ชัดเจนยิ่งขึ้น

3.1.2.1 การปรับเปลี่ยนมิติเวลาเพื่อแสดงให้เห็นการครอบงำในโลกยุคหลังอาณานิคม

แม้งานวรรณกรรมเอกที่เป็นต้นฉบับทั้งสามจะเขียนขึ้นต่างศตวรรษแต่ห้วงเวลาดังกล่าวนั้นก็คาบเกี่ยวอยู่ในช่วงที่ประเทศมหาอำนาจในยุโรปกำลังแผ่ขยายอิทธิพลไปยังทวีปอื่นๆ บรรยายากาศของการล่าอาณานิคมจึงปรากฏให้เห็นอยู่ในวรรณกรรมเอกทั้งสามเรื่องอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เมื่อนักเขียนในยุคคริสต์ศตวรรษที่ 20 ต้องการเขียนวรรณกรรมเพื่อได้กลับวรรณกรรมเอกของยุโรปเหล่านั้นจึงจำเป็นต้องปรับมิติเวลาเพื่อสะท้อนให้เห็นผลกระทบของลัทธิอาณานิคมที่ยังคงสั่งสมอยู่มาจนถึงปัจจุบันและในขณะเดียวกันก็เพื่อสื่อให้เห็นถึงกระแสต่อต้านลัทธิอาณานิคมที่เกิดขึ้นด้วย

ก. ยุคของการเรียกร้องเอกราช

จากเดิมที่บทละครเรื่อง *The Tempest* นำเสนอภาพของชาวยุโรปที่เข้าไปทำการสำรวจเพื่อยึดครองและดักตวงผลประโยชน์จากดินแดนของผู้อื่น ในบทละครเรื่อง *Une Tempête* ปรับเปลี่ยนช่วงเวลาในการดำเนินเรื่องมาให้เข้ากับยุคสมัยของการเรียกร้องเอกราชอันเป็นช่วงเวลาร่วมสมัยกับผู้เขียน จากที่คาลิบันเคยเป็นภาพสะท้อนของผู้ตกเป็นอาณานิคมในคริสต์ศตวรรษที่ 17 ในบทละครเรื่อง *Une Tempête* คาลิบันได้กลายมาเป็นตัวแทนของผู้ตกเป็นอาณานิคมในคริสต์ศตวรรษที่ 20 ที่ต้องการกอบกู้เอกราชให้แก่ชาติของตนเอง ในบทละครเรื่องนี้ คาลิบันมีโอกาสดุกขึ้นมาวิพากษ์วิจารณ์ลัทธิอาณานิคมอย่างตรงไปตรงมา และด้วยบริบททาง

เวลาที่เปลี่ยนไปทำให้พรอสเพอโรเปลี่ยนบทบาทจากที่เคยเป็นตัวแทนของเจ้าอาณานิคมที่ยิ่งใหญ่กลายเป็นตัวแทนของชาวยุโรปในยุคทุนนิยมที่นำการพัฒนาเข้ามาสู่สังคมประเทศโลกที่สาม ในสายตาของคาลิบันแล้วพรอสเพอโรก็ไม่ต่างไปจากชาวยุโรปยุคเก่าที่ตกเป็นทาสของลัทธิอาณานิคมอันแสนคร่ำครึ คาลิบันกล่าวว่าช่วงเวลาที่เขาต้องตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของชาวยุโรปถือเป็นช่วงเวลาของโลกยุคเก่า เขาเชื่อว่าทั้งผู้ปกครองและผู้ที่ถูกอยู่ใต้การปกครองล้วนเชื่อมระอากับระบอบอาณานิคมกันแล้วทั้งสิ้น แต่ถึงกระนั้นคาลิบันก็เชื่อว่าแม้พรอสเพอโรมีโอกาสเลือกที่จะกลับไปอยู่ยุโรปแต่พรอสเพอโรก็จะไม่ทำเพราะพรอสเพอโรจะอ้างถึงภารกิจในการเข้ามาพัฒนาประเทศที่ด้อยกว่าซึ่งคาลิบันเห็นว่าภารกิจดังกล่าวมีแต่จะสร้างความเลวร้ายให้แก่ชนพื้นเมือง ในสายตาของคาลิบันแล้วพรอสเพอโรก็ไม่ต่างอะไรไปจากชาวยุโรปที่มาตั้งรกรากอาณานิคมในยุคเริ่มแรกที่สมควรจะเสื่อมอำนาจไปตามกาลเวลา

Caliban ...And I know that one day my bare fist, just that, will be enough to crush your world. The old world is falling apart!

Isn't it true? Just look. It even bores you to death.

And by the way...you have a chance to get it over with: you can fuck off.

You can go back to Europe. But in a pig's eye you will!

I'm sure you won't leave. You make me laugh with your "mission"!
Your "vocation"!

Your vocation is to give me shit.

And that's why you'll stay...just like those guys who founded the colonies and who now can't live anywhere else.

You're just an old colonial addict, that's what you are!²³

การปรับเปลี่ยนมิติเวลาให้มาอยู่ในยุคของการเรียกร้องเอกราชมีส่วนช่วยขยายความขัดแย้งระหว่างตัวละครที่เป็นผู้ปกครองกับตัวละครผู้ที่อยู่ภายใต้การปกครองให้ชัดเจนยิ่งขึ้น กล่าวคือ จากต้นฉบับเดิมที่คาลิบน์ต้องการจะเรียกร้องอิสรภาพจากพรอสเพอโรให้แก่ตนเองจึงเปลี่ยนแปลงมาสู่การต่อสู้เพื่อเรียกร้องเอกราชและล้มล้างระบอบอาณานิคมให้หมดสิ้น การล้มล้างระบอบอาณานิคมนี้สอดคล้องกับอุดมการณ์แบบชาตินิยมของผู้เขียนที่ต้องการขับไล่ชาวยุโรปเพื่อพลิกฟื้นสังคมแบบดั้งเดิมของคนดำในยุคก่อนที่ชาวยุโรปจะเข้ามาครอบครองให้กลับคืนมา นอกจากการปรับเปลี่ยนบริบททางเวลาจะส่งผลต่อบทบาทของคาลิบน์แล้ว การปรับบริบททางเวลามาสู่ยุคการเรียกร้องเอกราชนั้นส่งผลให้บทบาทของตัวละครอย่างพรอสเพอโรซึ่งเคยเป็นวีรบุรุษผู้มาพิชิตดินแดนกลายเป็นผู้ร้ายตัวฉกาจที่คอยเข้ามาเอาไรต์เอาเปรียบชนพื้นเมือง ภาพลักษณ์ผู้ร้ายของชาวยุโรปนี้เกิดขึ้นมาตั้งแต่ยุคหลังสงครามโลกครั้งที่สองเป็นต้นมา ภาพลักษณ์ดังกล่าวนี้เป็นสาเหตุให้ประเทศด้อยพัฒนาหรือประเทศที่เคยตกเป็นอาณานิคมพยายามตัดขาดความสัมพันธ์กับประเทศทุนนิยมตะวันตก แล้วหันไปสร้างสังคมแบบสังคมนิยมขึ้นแทน²⁴

ข. ยุคหลังได้รับเอกราช

ยุคสมัยที่เปลี่ยนไปส่งผลให้ตัวละครมีบทบาทที่แตกต่างไปจากต้นฉบับเดิม โดยเฉพาะบทบาทของตัวละครที่เป็นชนพื้นเมืองนั้นจะมีจิตสำนึกทางการเมืองที่เด่นชัดขึ้น ดังเช่นในบทละครเรื่อง *Pantomime* ที่ได้ปรับเปลี่ยนบทบาทของแจ๊คสันที่เป็นทาสชนพื้นเมืองให้แตกต่างไปจากไฟรเดย์ที่เป็นต้นแบบเดิม เดิมนั้นไฟรเดย์ไม่เคยตระหนักว่าตนเป็นผู้ถูกกดขี่ เขารับใช้ครูโซด้วยความจงรักภักดีราวกับว่าเป็นภาระหน้าที่ที่ชนพื้นเมืองจะต้องปฏิบัติต่อชาวยุโรปในฐานะที่เป็นนาย เมื่อยุคสมัยเปลี่ยนเข้าสู่ยุคหลังได้รับอิสรภาพ คนพื้นเมืองอย่างแจ๊คสันไม่ใช่ทาสผู้ซื่อสัตย์แต่เป็นลูกจ้างที่ทำงานเพื่อหวังผลตอบแทน วอลค็อตเปรียบเทียบความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับชนพื้นเมืองตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบันว่า ในอดีตนั้นคนพื้นเมืองต้องดำเนินชีวิตอยู่ภายใต้

²³ Aimé Césaire, *A Tempest*, trans. Richard Miller, p. 72.

²⁴ ดร.ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร, *วาทกรรมการพัฒนา: อำนาจ ความรู้ ความจริง เอกลักษณะ และความเป็นอื่น* (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิภาษา, 2542), หน้า 174.

การควบคุมของชาวยุโรปไม่ต่างจากเงาที่คอยเฝ้าติดตามเด็กคนหนึ่ง แต่หลังจากได้รับอิสรภาพแล้วความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าอาณานิคมกับคนผิวดำอดีตผู้ตกอยู่ใต้การปกครองของเจ้าอาณานิคมได้เปลี่ยนเป็นว่าเงานั้นกำลังเริ่มจะมีอำนาจเหนือเจ้าของเงาเสียเอง

Jackson He cannot get rid of it, no matter what, and that is the power and black magic of the shadow, boss, bwana, effendi, bacra, sahib...until it is the shadow that start dominating the child, it is the servant that start dominating master...(Laugh manically like The Shadow) and that is the victory of the shadow, boss.(Normally) And that is why all them Pakistani and West Indians in England, all them immigrant Fridays driving all you so crazy. And they go keep driving you crazy till you go mad. In that sun that never set, they's your shadow, you can't shake them off²⁵

การที่อังกฤษมีอาณานิคมอยู่ทั่วทุกมุมโลกทำให้มีการเปรียบว่าชาติยุโรปนั้นก็เหมือนกับดินแดนที่พระอาทิตย์ไม่เคยตกเพราะเมื่อใดก็ตามที่พระอาทิตย์กำลังจะสิ้นแสงลงในประเทศของตนย่อมหมายถึงเวลาที่พระอาทิตย์ของวันใหม่กำลังจะเริ่มต้นขึ้นที่อาณานิคมของตนในอีกซีกโลกหนึ่งเสมอ แสงสว่างของดวงอาทิตย์เปรียบได้กับลัทธิอาณานิคมที่แผ่ขยายไปทั่ว เมื่อชาวยุโรปปรากฏตัวขึ้นท่ามกลางแสงสว่างดังกล่าวย่อมทำให้เกิดเงาขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ สัญลักษณ์ของ “เงา” ใช้บ่งบอกถึงภาวะของการตกเป็นผู้ถูกครอบงำได้เป็นอย่างดี เพราะเงาเป็นเพียงร่างที่ไร้ตัวตนที่ทำได้เพียงแค่นำเนินรอยตามชาวยุโรปผู้เป็นเจ้าของเงาไปทุกย่างก้าวและในขณะเดียวกันเงาก็ยังสามารถใช้เป็นตัวแทนของความด่ามีดอันเป็นสัญลักษณ์แทนสีผิวของคนผิวดำได้ในทางหนึ่งด้วย ในที่นี้แฉ็คสันกล่าวถึงความพยายามของเงาที่จะเอาชนะเจ้าของเงาด้วยการเฝ้าติดตามเจ้าของไปทุกที่ แม้กระทั่งหลังได้รับเอกราชแล้วคนผิวดำก็ยังคงตามติดชาวยุโรปไปใน

²⁵Derek Walcott, “Pantomime” in *The McGraw-Hill: Book of Drama*, eds. James Howe and William A. Stephany, p.736.

รูปของผู้อพยพซึ่งสร้างความรำคาญใจให้แก่ชาวยุโรปไม่น้อย แต่แม้ชาวยุโรปซึ่งเปรียบได้กับ
เจ้าของเงาเริ่มรู้สึกถึงภัยคุกคามแต่ถึงอย่างไรก็ไม่สามารถสลัดเงานั้นทิ้งออกไปได้

วอลค์คือต้นนำสัญลักษณ์ของเงาที่หมายถึงความครอบงำมาปรับความหมายใหม่
เพื่อให้สัญลักษณ์ของเงาแทนอำนาจของผู้ที่เคยถูกครอบงำเดิม แนวคิดเรื่องเงาที่เฝ้าติดตาม
เจ้าของเงาไปทุกแห่งนี้เป็นประเด็นที่ได้รับการหยิบยกขึ้นมากล่าวถึงอยู่บ่อยครั้งในงานวรรณกรรม
ยุคหลังอาณานิคม เงาสามารถนำไปเชื่อมโยงเข้ากับแนวคิดเรื่องการเลียนแบบ (mimicry) เพราะ
เงาที่คอยเยื้องย่างตามเจ้าของเงาไปทุกอย่างก้าวก็เปรียบได้กับคนผิวดำที่รับเอาวัฒนธรรมของเจ้า
อาณานิคมมายึดปฏิบัติตามอย่าง ในช่วงแรกของการสร้างอาณานิคม เจ้าอาณานิคมตั้งใจ
ปลูกฝังให้ผู้ตกเป็นอาณานิคมเลียนแบบเจ้าอาณานิคม ดังนั้นเจ้าอาณานิคมจึงได้วางระบบ
การศึกษาเพื่อสอนให้คนผิวดำในอาณานิคมรู้จักวัฒนธรรมของเจ้าอาณานิคม ดังเช่นที่ ลอร์ด
โรมัส บาบิงตัน แมคคอคเลย์นำภาษาอังกฤษเข้าไปสอนในอินเดียเพื่อที่จะปลูกฝังค่านิยมแบบ
อังกฤษให้แก่คนอินเดียกลุ่มหนึ่งซึ่งจะถือเป็นตัวแทนของเจ้าอาณานิคมที่จะช่วยเผยแพร่วัฒนธรรม
อังกฤษให้แก่คนอินเดียกลุ่มอื่นต่อไป²⁶ แต่ต่อมากการเลียนแบบนี้ก็สร้างความรำคาญใจให้กับเจ้า
อาณานิคมเองเพราะการที่คนผิวดำสามารถถอดแบบได้เกือบจะสมบูรณ์นี้ได้ทำให้เจ้าอาณานิคม
มองเห็นตนเองไปปรากฏอยู่ในร่างของคนผิวดำเหล่านี้ การที่คนผิวดำสามารถลอกเลียนพฤติกรรม
ของเจ้าอาณานิคมได้ทำให้ระบบคู่ตรงข้ามที่ชาวยุโรปเคยพยายามจัดวางให้ชนชาติอื่นอยู่ฝั่งตรง
ข้ามกับตนนั้นได้ถูกทำลายลง หากคนผิวดำสามารถลอกเลียนเจ้าอาณานิคมได้ก็หมายความว่าคู่
ตรงข้ามที่เคยสร้างไว้ไม่ได้เป็นคู่ตรงข้ามอีกต่อไป ที่สำคัญการลอกเลียนนี้ทำให้เจ้าอาณานิคม
รู้สึกเหมือนกำลังมองเห็นตนเองที่มีส่วนน้อยของคนผิวดำรวมอยู่ ส่วนน้อยของคนผิวดำนี้ก็คือ
ลักษณะน้อยของเจ้าอาณานิคมที่เจ้าอาณานิคมเคยพยายามปิดบังไว้ด้วยการปิดลักษณะดังกล่าว
นี้ไปให้คนผิวดำ เงามีความเป็นภาพแทนของสิ่งที่เจ้าอาณานิคมพยายามจะบดบังไว้ การที่เจ้าอาณา
นิคมมองเห็นเงาของตนเองก็เหมือนกับการมองเห็นสิ่งที่ตัวเองพยายามปกปิดไว้ขึ้นมาหลอกหลอน
แต่แม้ว่าเจ้าอาณานิคมพยายามจะหนีเงานั้นก็ไม่สามารถหนีพ้น ทำยที่สุดแล้วการเลียนแบบก็จะ
กลายเป็นวิธีเรียกร้องที่ผู้ตกอยู่ใต้อาณานิคมนำไปใช้ต่อกรกับเจ้าอาณานิคมผู้เป็นต้นแบบเอง
เพื่อที่จะชี้ให้เห็นว่าระบบคู่ตรงข้ามที่สร้างขึ้นนั้นเป็นเพียงภาพลวงที่ชาวยุโรปอุปโลกน์ขึ้น ภัยของ
เงาที่กำลังคุกคามเจ้าของคือปฏิกิริยาตอบโต้ของคนผิวดำในยุคหลังได้รับเอกราชที่ต้องการแสดง
พลังให้เห็นว่าพวกเขาไม่ต้องการอยู่ภายใต้การควบคุมของชาวยุโรปอีกต่อไปแล้ว

²⁶Bill Ashcroft, Gareth Griffith, and Helen Tiffin, *Post-Colonial Studies: The Key*

ค. สงครามเวียดนาม

หากการปรับบริบททางเวลาในบทละครได้กลับวรรณกรรมเอกเรื่อง *Une Tempête* และ *Pantomime* มีส่วนแสดงให้เห็นถึงความแข็งแกร่งของผู้คนที่ตกเป็นอาณานิคมที่ต้องการผนึกกำลังเพื่อต่อสู้กับลัทธิอาณานิคมแล้ว ในบทละครเรื่อง *M. Butterfly* จะยิ่งนำเสนอไปไกลกว่าอีกชั้นหนึ่ง นั่นคือ การใช้บริบทสังคมในยุคสงครามเวียดนามเพื่อแสดงให้เห็นถึงความพ่ายแพ้ของชาติตะวันตก เพราะคงไม่มีเหตุการณ์ใดที่จะแสดงให้เห็นถึงความสูญเสียของชาติตะวันตกได้ดีเท่ากับสงครามเวียดนามอีกแล้ว ในช่วงเวลานั้นประเทศต่างๆ เข้ามาแย่งชิงความเป็นใหญ่ในเอเชียซึ่งก็รวมถึงการเข้ามาครอบครองดินแดนในแถบอินโดจีนของฝรั่งเศสและอังกฤษในก่อนหน้านั้นด้วย เวียดนามนับเป็นเมืองขึ้นที่สำคัญของฝรั่งเศสเพราะฝรั่งเศสต้องการยึดเมืองท่าของเวียดนามไว้เพื่อส่งเสริมการค้ากับจีนให้มั่นคง ฝรั่งเศสเข้าไปดักตวงผลประโยชน์จากเวียดนามทุกทางไม่ว่าจะเป็นการใช้แรงงานอย่างทารุณ การเก็บภาษีอย่างชุกครืด ช้าชาวเวียดนามยังถูกเกณฑ์ไปทำสงครามในยุโรปแทนกองทหารฝรั่งเศสช่วงสงครามโลกครั้งที่ 1 อีกด้วย รูปแบบการปกครองที่กดขี่ของฝรั่งเศสกดดันให้มีลัทธิชาตินิยมเกิดขึ้นในเวียดนามจนกระทั่งกระแสต่อต้านนั้นได้พัฒนามาเป็นพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามในเวลาต่อมา²⁷ นอกจากนี้มหาอำนาจจากยุโรปแล้ว สหรัฐอเมริกายังเป็นอีกประเทศหนึ่งที่ต้องการเข้ามาแสวงหาความเป็นใหญ่ในดินแดนนี้ ตั้งแต่หลังสงครามเย็นเป็นต้นมาสหรัฐถือเป็นผู้นำของค่ายเสรีที่ต้องการสกัดกั้นการขยายตัวของลัทธิคอมมิวนิสต์²⁸ ด้วยเหตุนี้สหรัฐจึงเข้าร่วมในสงครามเวียดนามโดยอ้างว่าต้องการเข้ามาปกป้องเวียดนามจากการรุกรานของคอมมิวนิสต์ การเข้ามาจัดการความวุ่นวายในเวียดนามของสหรัฐอเมริกาสร้างความไม่พอใจให้แก่ฝรั่งเศสซึ่งเคยเป็นเจ้าของอาณานิคมของเวียดนามมาก่อน ดังเช่นที่ตุล่งซึ่งเป็นกงสุลฝรั่งเศสประจำประเทศจีนแสดงความไม่พอใจที่สหรัฐอเมริการ้องขอให้ฝรั่งเศสช่วยสังเกตท่าทีของจีนเนื่องจากขณะนั้นสหรัฐยังไม่มีสถานทูตในจีน ตูล่งวิพากษ์วิจารณ์สหรัฐอเมริกากว่ากำลังเอาเปรียบฝรั่งเศสเพราะสหรัฐไม่เคยช่วยฝรั่งเศสรบเพื่อแย่งชิงเวียดนามแต่กลับมาใช้ฝรั่งเศสเป็นเครื่องมือช่วยแสวงหาอำนาจในเวียดนามให้แก่ตนเอง กัลลิมาร์ดกลับมีความเห็นที่ต่างกันเพราะเขาไม่เห็นประโยชน์อันใดที่ฝรั่งเศสจะต้องอาศัยให้สหรัฐอเมริการ่วมรบ

²⁷ ดร.ภูวดล ทรงประเสริฐ, *อินโดจีนในคริสต์ศตวรรษที่ 20* (กรุงเทพฯ: สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2535), หน้า 2-14.

²⁸ เขียน ธีระวิทย์, *นโยบายต่างประเทศจีน* (กรุงเทพฯ: สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541), หน้า 479.

เพื่อแย่งชิงเวียดนามมา เขากลับเห็นว่าการที่ฝรั่งเศสสมัครใจเอาชนะเวียดนามด้วยตนเองนั้น เป็นการกระทำที่ถูกต้องแล้ว ตามความเห็นของกัลลิมาร์ดคนตะวันออกนั้นจะยอมสยบให้แก่ชาติใดก็ตามที่แสดงให้เห็นว่าแข็งแกร่งและทรงอำนาจที่สุด วิธีคิดของกัลลิมาร์ดเป็นมายาคติที่ชาวตะวันตกมีต่อคนตะวันออกว่าคนตะวันออกนั้นเป็นพวกอ่อนแอและยอมคนดังนั้นก็จึงต้องพึ่งพาผู้ที่เข้มแข็งกว่าเสมอ

Toulon What a bunch of Jerks. Vietnam was our colony. Not only didn't the Americans help us fight to keep them, but now, seven years later, they've come back to grab the territory for themselves. It's very irritating.

Gallimard With all due respect, sir, why should the Americans have won our war for us back in '54 if we didn't have the will to win it ourselves?

Toulon You're kidding, aren't you?

(Pause)

Gallimard The Orientals simply want to be associated with whoever shows the most strength and power.²⁹

บทละครเรื่อง *M. Butterfly* ต้องการชี้ให้เห็นว่าชาวตะวันตกประเมินศักยภาพของชาวเอเชียต่ำกว่าความเป็นจริงจนกระทั่งเป็นเหตุให้สหรัฐอเมริกาพ่ายแพ้ในสงครามเวียดนาม หลังจากที่ตุลองได้ฟังความเห็นของกัลลิมาร์ดก็ตัดสินใจรายงานสหรัฐว่าถ้าหากสหรัฐแสดงแสนยานุภาพให้เวียดนามเห็นได้ ชาวเวียดนามก็ยินดีที่จะปรองดองกับสหรัฐ แต่ผลกลับกลายเป็นว่ายิ่งสหรัฐทุ่มกำลังไปสู้รบกับเวียดนามมากขึ้นเท่าใดยิ่งดูเหมือนว่าสหรัฐจะยิ่งสูญเสียมากขึ้นเท่านั้น เพราะเวียดนามไม่มีทีท่าว่าจะยอมโอนอ่อนตามที่กัลลิมาร์ดคาดการณ์ไว้เลย บทละครได้กล่าวประเมินค่าใช้จ่ายในการทำสงครามโดยเปรียบเทียบว่าสหรัฐต้องใช้จ่ายถึงสี่แสนดอลลาร์ในการฆ่าชาวเวียดนามหนึ่งคน

²⁹ David Henry Hwang, "M. Butterfly" in *The McGraw-Hill: Book of Drama*, eds.

Gallimard And somehow the American war went wrong too. Four hundred thousand dollars were being spent for every Viet Cong killed; so General Westmoreland's remark that the Oriental does not value life the way Americans do was oodly accurate. Why weren't the Vietnamese people give in? Why were they content instead to die and die and die again?³⁰

การต่อสู้ของพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามได้แสดงให้เห็นศักยภาพของขบวนการปฏิวัติที่กล้าท้าทายพลังของกองทัพจักรวรรดินิยมอย่างเปิดเผยยิ่งกว่าครั้งใด สงครามครั้งนี้ส่งผลกระทบทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง การทหารให้แก่สหรัฐฯ การระดมทุนไปใช้สนับสนุนสงครามส่งผลให้ประชาชนอเมริกันต้องเผชิญกับความยากลำบากอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ที่สำคัญคือ สงครามครั้งนี้ส่งผลกระทบทางด้านจิตวิทยาแก่สหรัฐฯอย่างสูง ในสายตาของประชาชนทั่วโลกแล้ว สงครามครั้งนี้สหรัฐฯก็คือกองกำลังต่างชาติที่เข้าไปต่อสู้กับฝ่ายปฏิวัติที่ต้องการต่อสู้เพื่อมาตุภูมิของตนเองซึ่งนั่นหมายความว่าสหรัฐฯกำลังเข้าไปแทรกแซงกิจการภายในของชนชาติอื่น เวียดนามตระหนักถึงผลกระทบข้อนี้จึงต่อสู้โดยไม่ยอมแพ้เพราะเวียดนามเชื่อว่ายิ่งสงครามดำเนินไปยืดเยื้อมากเท่าไรก็จะยิ่งสร้างความไม่พอใจให้แก่ประชาชนอเมริกันอันจะนำไปสู่ความขัดแย้งภายในสังคมที่ต้องการให้รัฐบาลจำกัดบทบาทของตนเองในสงครามลง สหรัฐเริ่มตระหนักถึงความผิดพลาดของตนที่ถลำลึกเข้าไปในสงครามเวียดนามจนในที่สุดต้องหาทางออกด้วยการถอนทัพออกมา³¹ ผู้เขียนนำบทเรียนของสหรัฐฯมาปรับใช้ในบทละครเพื่อแสดงให้เห็นว่ามายาคติเกี่ยวกับคนตะวันออกที่ว่าชาวตะวันออกจะต้องยอมสยบให้แก่ผู้ที่แข็งแกร่งกว่านั้นสุดท้ายแล้วก็กลายเป็นหลุมพรางที่ลวงให้คนตะวันตกต้องตกเป็นเหยื่อเสียเอง

³⁰ *ibid.*, p. 1057.

³¹ อ่านเรื่องการถลำตัวของสหรัฐฯในสงครามเวียดนามได้ที่ ดร.ภูวดล ทงประเสริฐ, *อินโดจีนในคริสต์ศตวรรษที่ 20* (กรุงเทพฯ: สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2535), หน้า 94-6.

3.1.2.2 การปรับเปลี่ยนมิติสถานที่เพื่อสร้างความหมายเชิงพื้นที่

จุดเด่นประการหนึ่งซึ่งวรรณกรรมเอกที่นำมาวิเคราะห์มีร่วมกันก็คือ การสร้างให้เหตุการณ์ทั้งหมดเกิดขึ้นในโลกใหม่นอกยุโรปแล้วจัดวางความสัมพันธ์ระหว่างตัวละครชาวตะวันตกกับชนชาติอื่นให้อยู่บนพื้นฐานของความต่างอย่างสุดขั้ว ในวรรณกรรมได้กลับส่วนใหญ่อยังคงบริบททางสถานที่ไว้แต่ปรับลักษณะของท้องถิ่นให้สอดคล้องบริบททางเวลาที่เปลี่ยนไป มีเพียงแต่บทละครเรื่อง *M. Butterfly* เท่านั้นที่เปลี่ยนภูมิหลังทางสถานที่จากประเทศญี่ปุ่นให้เป็นประเทศจีนแต่ถึงกระนั้นก็ยังคงสะท้อนเรื่องราวของชาติตะวันตกที่พยายามจะมาครองครองเอเชียในแบบที่เรื่อง *Madama Butterfly* เคยนำเสนอ บริบททางสถานที่ปรากฏอยู่ในบทละครในรูปของฉากที่เหตุการณ์ต่างๆดำเนินขึ้น ฉากของบทละครได้กลับนับเป็นส่วนประกอบสำคัญเพราะฉากมีส่วนในการแสดงให้เห็นวิถีชีวิตและขนบธรรมเนียมประเพณีของท้องถิ่นที่เป็นวิธีหนึ่งที่จะช่วยรื้อฟื้นวัฒนธรรมท้องถิ่นออกมาให้เห็น ในขณะที่เดียวกันฉากยังมีส่วนช่วยขยายให้เห็นความขัดแย้งภายในจิตใจของตัวละครเพราะสถานที่บางแห่งได้ถูกกำหนดไว้ให้เป็นพื้นที่สำหรับคนชาติใดชาติหนึ่งโดยเฉพาะ เมื่อชนอีกเชื้อชาติเข้าไปอยู่ในสถานที่นั้นๆก็จะถูกกำหนดบทบาทให้เป็นเพียงแค่ “คนอื่น” ในที่นี้จึงจะเห็นได้ว่าสถานที่มีส่วนในการสร้างความสัมพันธ์เชิงอำนาจ เพราะสถานที่สามารถกำหนดบทบาทให้ผู้คนที่อาศัยอยู่รวมทั้งยังทำให้เกิดการสร้างกรอบ ขอบเขตหรือพรมแดนขึ้นแบ่งผู้คนเหล่านั้นให้แบ่งแยกออกจากกัน ในบทละครได้กลับวรรณกรรมเอกทั้งสามเรื่องใช้ฉากเพื่อแสดงให้เห็นเส้นแบ่งอาณาเขตระหว่างเจ้าอาณานิคมกับคนพื้นเมืองด้วยการสร้างฉากที่เป็นพื้นที่เฉพาะของชนพื้นเมืองและพื้นที่เฉพาะของเจ้าอาณานิคมให้แยกออกจากกันอย่างชัดเจน³²

ก . พื้นที่เฉพาะของชนพื้นเมือง

ชาติมหาอำนาจตะวันตกแผ่ขยายอิทธิพลไปในดินแดนของชนชาติอื่นเพื่อหวังครอบครองดินแดนนั้นๆให้เป็นอาณานิคมของตน ในบทละครได้กลับวรรณกรรมเอกได้แสดงให้เห็นถึงความขัดแย้งระหว่างชาติตะวันตกที่พยายามมากลืนดินแดนกับเจ้าของดินแดนที่พยายามรักษาอาณาเขตของตนไว้ในฐานะที่เป็นผู้ที่อยู่อาศัยมาก่อน ความขัดแย้งนั้นปรากฏทั้งในรูปของการ

³² อ่านแนวคิดเรื่องการวิเคราะห์พื้นที่เชิงอำนาจได้จาก ดร.ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร, *วาทกรรมการพัฒนา: อำนาจ ความรู้ ความจริง เอกลักษณะและความเป็นอื่น* (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิภาษา, 2542), หน้า 129-56.

ต่อสู้เพื่อขับไล่ชาวต่างชาติออกจากดินแดนของตน การสร้างอาณาเขตส่วนตัวของตนไว้สำหรับชนพื้นเมืองรวมไปถึงการต่อต้านการถูกจำกัดอาณาบริเวณหลังจากการตกเป็นเมืองขึ้น

- จีนในยุคปฏิวัติวัฒนธรรม

ประเทศจีนเป็นประเทศมหาอำนาจที่ยิ่งใหญ่ของเอเชีย การมีอารยธรรมที่ยาวนาน ประกอบกับมีพื้นที่อันกว้างใหญ่และจำนวนประชากรที่มากมหาศาลก็เพียงพอที่จะทำให้ประเทศต่างๆหวาดระแวงภัยคุกคามจากจีน ยิ่งเมื่อเหมาเจ๋อตงจัดตั้งรัฐบาลคอมมิวนิสต์ขึ้น ประเทศจีนยิ่งกลายเป็นประเทศปฏิปักษ์นำกลัวในสายตาประเทศโลกละในขณะนั้น บทละครเรื่อง *M. Butterfly* เลือกใช้บริบททางประวัติศาสตร์ของจีนในช่วงปฏิวัติวัฒนธรรมมาแสดงให้เห็นสถานการณ์ที่ชาติตะวันตกออกปฏิรูปประเทศเพื่อต่อต้านอำนาจครอบงำทั้งจากภายในและภายนอก อำนาจครอบงำภายในนั้นเกิดจากชนชั้นกรรมาชีพใหม่ซึ่งเป็นสมาชิกชั้นนำของพรรคคอมมิวนิสต์ที่ใช้ระบอบศักดินามาสร้างความร่ำรวยให้แก่ตนเอง ส่วนอำนาจครอบงำจากภายนอกนั้นก็หมายถึงมหาอำนาจตะวันตกที่เข้ามาแสวงหาผลประโยชน์ผ่านนโยบายทางการทูต เหมาเจ๋อตงตระหนักถึงความล้มเหลวของนโยบายสังคมนิยมของรัฐบาลของตนจึงเลือกใช้การปฏิวัติวัฒนธรรมมาแก้ปัญหาเพื่อสร้างลัทธิเสมอภาคบริสุทธิ์ให้เกิดขึ้นในจีน³³ บรรยากาศของประเทศจีนในขณะนั้นจึงเต็มไปด้วยความตึงเครียดดั่งที่กัลลิมาрдได้กล่าวถึงความขัดแย้งระหว่างชาวจีนกับชาวต่างชาติว่า ส่งผลทำให้การพบปะระหว่างคนจีนกับคนต่างชาติกลายเป็นเรื่องต้องห้าม

Gallimard And then, China began to change. Mao became very old, and his cult became very strong. And, like many old men, he entered his second child-hood. So he handed over the reins of state to those with minds like his own. And children ruled the Middle Kingdom with complete caprice. The doctrine of the Cultural Revolution implied continuous anarchy. Contact between Chinese and foreigners became impossible. Our flat was confiscated.

³³ ทวีป วรดิลก, *ประวัติศาสตร์จีน* (กรุงเทพมหานคร: สุขภาพใจ, 2542), หน้า 1179-95.

[Song's] fame and my money now counted
against us.³⁴

กัลลิมาร์ดกล่าวถึงการปฏิวัติวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นในปลายยุคที่เหมาเจ๋อตุงปกครองประเทศ ในขณะที่นั้นประธานเหมาต้องการแก้ไขปัญหาความไม่เท่าเทียมกันที่เกิดจากชนชั้นนำรุ่นใหม่ของพรรค กำลังสำคัญที่ประธานเหมานำมาใช้เล่นงานฝ่ายตรงข้ามในพรรคได้แก่ กลุ่มเด็กวัยรุ่นจากสถานศึกษาต่างๆที่รวมกลุ่มกันในนาม “เรดการ์ด” กลุ่มวัยรุ่นพวกนี้มุ่งทำลายล้างกลุ่มอภิสิทธิ์ชนในสังคมที่เป็นอันตรายต่อระบอบสังคมนิยมของประเทศ มีการรณรงค์ให้คัดค้านอุดมการณ์กระฎุมพีหรือของเก่า 4 ประการ อันได้แก่ นิสสัยเก่า ความคิดเก่า ประเพณีเก่าและวัฒนธรรมเก่าเพื่อสร้างให้เกิดศิลปสังคมนิยมที่บริสุทธิ์ปราศจากค่านิยมต่างๆของศักดินาหรือความคิดแบบตะวันตกมาเคลือบแฝง เรดการ์ดลงมือปฏิวัติวัฒนธรรมด้วยความรุนแรง มีการบุกค้น เข้าทุบตี และประหารประหารบรรดาผู้มีอำนาจในพรรครัฐบาล ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้มีหน้ามีตาในสังคมไม่ว่าแม้แต่การบุกทำลายสถานทูตซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของการล้มล้างความสัมพันธ์กับนานาชาติ จากคำกล่าวของกัลลิมาร์ดจะเห็นได้ว่าประธานเหมาให้กลุ่มเรดการ์ดดำเนินการปฏิวัติวัฒนธรรมไปในนามของตนเอง การเข้าร่วมเป็นเรดการ์ดนอกจากจะแสดงให้เห็นถึงความจงรักภักดีต่อผู้นำแล้วยังเปิดโอกาสให้วัยรุ่นได้ปลื้มหนีออกมาจากระเบียบวินัยอันเข้มงวดและชีวิตประจำวันที่ซ้ำซากจำเจมาสู่สถานการณที่ตื่นเต้นเร้าใจ จากความคึกคะนองจึงกลายมาเป็นความบ้าระห่ำจนกระทั่งปัญญาชนนับหมื่นนับแสนต้องตกเป็นเหยื่อของเรดการ์ดทำให้สถานการณ์อย่างเข้ากลียุคอีกครั้งหนึ่ง³⁵ กัลลิมาร์ดกล่าวถึงประธานเหมาว่าเหมือนกับคนในวัยชราทั่วไปที่จะหวนกลับไปเป็นเด็กอีกครั้ง การปฏิวัติวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นในช่วงบั้นปลายชีวิตของเหมาเจ๋อตุงที่อาศัยของกำลังวัยรุ่นไม่ต่างไปจากการกระทำของเด็กที่มักกระทำตามอำเภอใจ กัลลิมาร์ดซึ่งเป็นนักการทูตของฝรั่งเศสตกเป็นเป้าหมายโจมตีของเรดการ์ด ด้วยเหตุนี้เขาจึงต้องย้ายออกจากจีนกลับไปประจำที่ฝรั่งเศส ประเทศจีนในขณะนั้นเต็มไปด้วยบรรยากาศของความเกลียดชังที่มีต่อคนต่างชาติทำให้ประเทศจีนกลายเป็นพื้นที่ปิดกั้น จีนไม่ใช่พื้นที่ที่ชาวตะวันตกจะเหยียบย่างเข้าไปได้อย่างง่ายดายอีกต่อไป กัลลิมาร์ดถูกส่งตัวกลับหลังการปฏิวัติวัฒนธรรมในจีนซึ่งเป็นช่วงเดียวกับที่สหรัฐอเมริกากำลังถูกโจมตีอย่างหนักในสงครามเวียดนามด้วยเช่นกัน ทั้งสอง

³⁴ Hwang, David Henry “M. Butterfly” in *The McGraw-Hill: Book of Drama*, eds. James Howe and William A. Stephany, p.1057.

³⁵ ทวีป วรดิลก, *ประวัติศาสตร์จีน* (กรุงเทพมหานคร: สุขภาพใจ, 2542), หน้า 1179-95.

สถานการณ์ในสองพื้นที่ได้แสดงให้เห็นถึงชัยชนะของชาวเอเชียที่ทำให้ชาติตะวันตกต้องอ่อนกำลังล่าถอยกลับไปเอง

แม้การใช้บริบทของประเทศจีนในยุคปฏิวัติวัฒนธรรมจะสะท้อนให้เห็นภาพของชาวจีนที่ถูกขืนมาต่อสู้กับชาวตะวันตกอย่างไม่ย่อท้อ แต่ถึงกระนั้นผู้เขียนก็ได้แสดงให้เห็นถึงผลกระทบอันรุนแรงที่ส่งผลต่อชาวจีนด้วยกันเองด้วย ดังเช่นที่ตัวละครซ่งลี่หลิงซึ่งเป็นนักแสดงอุปรากรจีนถูกจับไปสอบสวนในฐานะที่เป็นนักแสดงซึ่งอยู่ในข่ายอาชญากรรมที่ต้องถูกกวาดล้าง ซึ่งถูกส่งให้เข้าไปทำงานในคอมมูนที่เมืองหูหนานเมื่อค.ศ. 1967 เพื่อเป็นการลงโทษ ฉากคอมมูนเป็นอีกฉากหนึ่งที่เป็นพื้นที่เฉพาะสำหรับชาวจีนในยุคปฏิวัติวัฒนธรรมและเป็นฉากที่แสดงให้เห็นว่าชาวจีนต้องตกเป็นเหยื่อของความรุนแรงของการปฏิวัติวัฒนธรรมในชาติของตนเอง ในสมัยปฏิวัติวัฒนธรรมเรดการ์ดจะตั้งข้อหาแก่คนในประเทศที่ถือว่าเป็นศัตรูของการปฏิวัติแล้วจับคนเหล่านั้นมาสอบสวนจนกว่าผู้ถูกกล่าวหาจะยอมรับสารภาพ³⁶ ซ่งลี่หลิงซึ่งมีอาชีพเป็นนักแสดงถูกนำตัวมาสอบสวนดังเช่นที่ปัญญาชนชาวจีนส่วนมากในขณะนั้นต้องประสบ กลุ่มนักแสดงเป็นกลุ่มหนึ่งที่เป็นตัวแทนของวัฒนธรรมแบบเก่า ในสายตาของเรดการ์ดแล้วนักแสดงเป็นอาชีพที่เอารัดเอาเปรียบและเพิกเฉยต่อความยากลำบากของชนชั้นกรรมาชีพ สหายซินซึ่งถือเป็นสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์ได้กล่าวหาซ่งลี่หลิงในข้อหาที่ใช้ชีวิตความเป็นอยู่ดีกว่าชนชั้นแรงงาน สหายซินบังคับให้ซ่งสรภาพความผิดทั้งหมดซึ่งรวมถึงการมีสัมพันธ์ฉันชู้สาวกับกัลลิมาร์ตจนเป็นที่มาของฐานะร่ำรวยดังกล่าว ซึ่งยอมรับว่ามีความสัมพันธ์กับชาวต่างชาติซึ่งถือเป็นศัตรูของชาวจีนจริง ความสัมพันธ์ของซ่งลี่หลิงกับกัลลิมาร์ตนั้นเปรียบได้กับความสัมพันธ์ของบัตเตอร์ฟลายกับฟิงเคอร์ตันในบทละครเรื่อง *Madama Butterfly* แต่เมื่อความสัมพันธ์ข้ามเชื้อชาติมาเกิดขึ้นในแผ่นดินจีนในยุคปฏิวัติวัฒนธรรมก็ทำให้ความสัมพันธ์นั้นกลายเป็นความผิดขั้นร้ายแรงดังที่ซ่งยอมรับว่าตนนั้นกระทำความผิดขั้นต่ำทรามที่สุด

*Comrade Chin walks across the stage with a banner
reading: "The Actor Renounces His Decadent Profession!"*

*She reaches the kneeling Song. Percussion stops with a
thud. Dancers strike poses.*

³⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 192.

- Chin Actor-oppressor, for years you have lived above the common people and looked down on their labor. While the farmer ate millet-
- Song I ate pastries from France and sweetmeats from silver trays.
- Chin And how did you come to live in such an exalted position?
- Song I was a plaything for the imperialists!
- Chin What did you do?
- Song I shamed China by allowing myself to be corrupted by a foreigner...
- Chin What does this mean? The People demand a full confession!
- Song I engaged in the lowest perversions with China's enemies!³⁷

ช่งลี่หลิงถูกอัยต๋อทรัพย์สินทั้งหมดที่ได้มาระหว่างอยู่กินกับกัลดิมาร์ดแล้วถูกส่งตัวเข้าไปทำงานใช้แรงงานในคอมมูนเป็นระยะเวลาสี่ปี หนึ่งในทรัพย์สินที่ถูกอัยต๋อนั้นก็คือห้องพักที่ทั้งคู่ใช้ชีวิตอยู่ร่วมกัน ห้องดังกล่าวกลายเป็นสถานที่ที่เป็นตัวแทนการใช้ชีวิตอยู่อย่างตะวันตกซึ่งหมายถึงการทรยศชาติ การถูกขับไล่ให้ออกจากห้องพักแล้วนำไปกักกันอยู่ในคอมมูนจึงเปรียบเสมือนการบังคับให้ชาวจีนคนนั้นทำงานรับใช้ประเทศชาติของตน เพราะคอมมูนก็คือพื้นที่ทำไร่ในระบอบรวมที่ผลผลิตทุกอย่างจะตกเป็นของรัฐโดยสมบูรณ์ ประชาชนทุกคนจะต้องทำงานให้แก่รัฐและจะได้รับผลตอบแทนที่รัฐจัดสรรให้อย่างเท่าเทียม คอมมูนเป็นพื้นที่ที่ปิดตายสำหรับชาวต่างชาติ การส่งช่งลี่หลิงให้เข้าไปทำงานอยู่ในคอมมูนก็เพื่อที่จะให้ตัวละครดำเนินในหน้าที่ของการเป็นพลเมืองจีนที่จะต้องซื่อสัตย์และจงรักภักดีต่อรากเหง้าของตน

แม้ความผิดของช่งลี่หลิงจะเกิดจากการประพฤตินละเมิดบรรทัดฐานของสังคม แต่นั่นก็เป็นการกระทำตามหน้าที่สายลับ ช่งลี่หลิงทำตามคำสั่งของคังเซ็งหรือสหายคังที่กล่าวถึง

³⁷ Hwang, David Henry "M. Butterfly" in *The McGraw-Hill: Book of Drama*, eds.

ในเรื่องซึ่งเป็นคนสนิทของเหมาเจ๋อตงผู้กำกับดูแลงานด้านความมั่นคงของพรรค³⁸ ซึ่งลีหลังไป มีความสัมพันธ์กับกัลลิมาร์ตเพื่อหวังสืบข้อมูลจากกัลลิมาร์ตที่ทำงานเป็นรองกงสุลฝรั่งเศสประจำประเทศจีน แต่เมื่อเวลาผ่านเข้าสู่ยุคปฏิวัติวัฒนธรรม เรดการ์ดต้องทำหน้าที่ตรวจสอบการทำงานของคนในพรรคจนกระทั่งทำให้เกิดการสู้รบกันเองขึ้น ดังนั้นแม้ช่งลี่หลังจะเป็นผู้ที่ทำงานให้แก่พรรคแต่ก็ไม่สามารถหนีพ้นการถูกสอบสวนและลงโทษในข้อหาที่เป็นอาชญากรขายชาติ การปฏิวัติวัฒนธรรมที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ประชาชนในชาติแน่นแฟ้นเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวแท้จริงแล้ว กลับทำให้ประเทศต้องแตกแยกเป็นเสี่ยงๆ ชาวจีนนับตั้งแต่ผู้นำระดับสูงลงจนถึงระดับล่างล้วนแล้วแต่ได้รับความเดือดร้อน จนทำให้ช่วงระยะเวลาของการปฏิวัติวัฒนธรรมเป็นช่วงเวลาที่เป็นสิบปีที่มีแต่ความสูญเสียชีวิต³⁹ ดังนั้นแม้ช่วงเวลานั้นจะแสดงให้เห็นถึงชัยชนะที่ชาวจีนขับไล่ชาวต่างชาติไปได้ แต่ก็แสดงให้เห็นบทเรียนอันเจ็บปวดที่ชาวจีนได้รับจากการดำเนินนโยบายชาตินิยมแบบสุดโต่งเช่นกัน

- ชุมชนแออัด

ในวรรณกรรมเอกเรื่อง *The Tempest* คาลิบันต้องอาศัยอยู่ในถ้ำแต่ในบทละครได้กลับเรื่อง *Une Tempête* ได้ปรับมิติสถานที่ให้สอดคล้องกับบริบททางเวลาด้วยการเปลี่ยนให้คาลิบันมาอาศัยอยู่ในชุมชนแออัดแทน ชุมชนแออัดที่สกปรกนี้กลายเป็นอาณานิคมสำหรับคนผิวดำโดยเฉพาะ ที่สำคัญคือชุมชนแออัดเป็นพื้นที่ที่คนผิวดำไม่ได้ต้องการอาศัยอยู่แต่เป็นเพราะคนผิวดำถูกขับไล่ออกมาจากพื้นที่ของตนจึงต้องมาอาศัยอยู่รวมกันในสถานที่ที่เจ้าอาณานิคมเป็นผู้กำหนดให้ พื้นที่ที่คับแคบและแออัดยัดเยียดบ่งบอกถึงความไร้ตำแหน่งแห่งที่อันเป็นผลจากการถูกเจ้าอาณานิคมรุกราน นอกจากนี้การเข้ามาจัดระเบียบพื้นที่ของชาวตะวันตกก็เป็นการแสดงถึงการใช้อำนาจเข้ามาจัดการและควบคุมชนพื้นเมืองด้วย ผู้เขียนจงใจให้พรอสเพอโรกล่าวถึงชุมชนของชนพื้นเมืองว่าเป็นพื้นที่ที่สกปรกและไร้ระเบียบ เพื่อให้สภาพของชุมชนที่ไร้ระเบียบนั้นขัดแย้งกับความเป็นเมืองที่ชาวยุโรปพยายามเข้ามาสร้างขึ้น บ้านของพรอสเพอโรนั้นเปรียบได้กับเมืองที่ชาวยุโรปเข้ามาพัฒนาและจัดระเบียบพื้นที่แล้ว ส่วนชุมชนแออัดที่เป็นที่อยู่ของชนพื้นเมืองนั้นเป็นพื้นที่แสดงถึงความเสื่อมโทรม น่ากลัว ที่พักอาศัยแสดงให้เห็นถึงวิถีคิดแบบคู่ตรงข้ามระหว่างชาวยุโรปที่พัฒนาแล้วกับชนพื้นเมืองที่ยังไม่พัฒนา

³⁸ ทวีป วรดิถก, *ประวัติศาสตร์จีน* (กรุงเทพมหานคร: สุขภาพใจ, 2542), หน้า 1184-5.

³⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 1181.

- Caliban Do I lie? Isn't it true that you threw me out of your house
and made me live in a filthy cave, a hovel, a
slum, a ghetto?
- Prospero It's easy to say "ghetto"! It wouldn't be such a
ghetto if you took the trouble to keep it clean!
And there's something you forgot, which is that
what force me to get rid of you was your lust.
Good God, you tried to rape my daughter!⁴⁰

จากตัวอย่างข้างต้นผู้เขียนให้คาลิบันประท้วงที่ชาวยุโรปขับไล่ชนพื้นเมืองออกจากที่อยู่อาศัยเดิม การประท้วงของคาลิบันก็คือการต่อต้านการเข้ามายึดครองและจัดระบบพื้นที่ของชาวยุโรป ที่สำคัญคือชุมชนแออัดในบทละครเรื่องนี้ไม่ได้เป็นเพียงแค่ว่าพักอาศัยตามปกติแต่ยังเป็นพื้นที่พิเศษไม่ต่างไปจากคูกดังจะเห็นได้จากที่พรอสเพอโรให้เหตุผลว่าที่ต้องให้คาลิบันมาอยู่ในชุมชนแออัดก็เพื่อลงโทษที่คาลิบันเคยพยายามข่มขืนมิแรนดาลูกสาวของเขา ที่อยู่อาศัยของคาลิบันจึงเป็นพื้นที่ควบคุมพิเศษเพื่อใช้กักกัน สอดส่องและควบคุมพฤติกรรมของคาลิบันนั่นเอง พรอสเพอโรเชื่อว่าการคุมขังคาลิบันจะช่วยให้คาลิบันหลงจำและรู้จักควบคุมตัณหาของตน หากคาลิบันคือสัญลักษณ์ของความหื่นกระหายทางเพศ การลงโทษคาลิบันด้วยการคุมขังเพื่อหวังจะควบคุมความต้องการทางเพศของคาลิบันจึงไม่ต่างจากการลงโทษด้วยการ "ตอน" ความเป็นชายของคาลิบัน นั่นเอง การลงโทษและการบีบบังคับนี้เป็นการลดรอนอำนาจในแบบหนึ่งเพราะเมื่อคาลิบันถูกตัดความเป็นชายออกไปแล้ว พรอสเพอโรจึงกลายเป็นผู้ชายที่เข้มแข็งที่สุดบนเกาะแห่งนั้น ชุมชนแออัดในเรื่องนี้จึงนับเป็นเครื่องมือที่เจ้าอาณานิคมนำมาใช้กดและลดสถานะของชนพื้นเมืองให้ต่ำกว่าชาวยุโรปในเชิงสัญลักษณ์ได้อีกทางหนึ่ง

ข. พื้นที่เฉพาะของชาวยุโรป

หลังจากชาวยุโรปเข้ามาตั้งอาณานิคมในดินแดนของชาติอื่นแล้วชาวยุโรปก็จะเข้ามาจัดระบบการใช้พื้นที่ในดินแดนเหล่านั้น ในบทละครได้กลับเลือกใช้ฉากที่ชี้ให้เห็นว่าชาวยุโรปแผ่ขยายอำนาจด้วยการกำหนดอาณาเขตส่วนตนขึ้นในดินแดนของผู้อื่นและยังกำหนดให้พื้นที่บางแห่งเป็นพื้นที่เฉพาะสำหรับเจ้าอาณานิคมที่ชนพื้นเมืองไม่มีสิทธิ์ที่เหยียบย่างเข้าไปหรือเมื่อเข้าไป

⁴⁰ Aimé Césaire, *A Tempest*, trans. Richard Miller, p.16.

แล้วก็จะต้องรู้สึกถึงความแปลกแยก ผู้เขียนนำพื้นที่ยี่ดั่งกล่าวมาเป็นสัญลักษณ์ของลัทธิอาณานิคมที่มุ่งกีดกันและจำกัดบทบาทของชนพื้นเมืองให้ลดน้อยลง

- บ้านพักตากอากาศ

บทละครเรื่อง *Pantomime* ดำเนินเรื่องขึ้นในบ้านพักตากอากาศที่เปิดให้บริการนักท่องเที่ยวบนเกาะโทบาโก (Tobago) ประเทศตรินิแดดซึ่งเป็นบริเวณเดียวกับเกาะที่โรบินสัน ครูโซมาติดอยู่ ผู้เขียนเลือกที่จะคงบริบททางสถานที่ไว้แต่ปรับสภาพภูมิประเทศของเกาะให้สอดคล้องกับบริบทเวลาที่เปลี่ยนไป ด้วยเหตุนี้เกาะโทบาโกจึงไม่ใช่เกาะร้างแต่แปรสภาพเป็นที่พักตากอากาศที่สร้างไว้รอให้นักท่องเที่ยวมาลองใช้ชีวิตเลียนแบบโรบินสัน ครูโซ ผู้เขียนต้องการสื่อให้เห็นว่าธุรกิจท่องเที่ยวกลายเป็นเครื่องมือของลัทธิอาณานิคมใหม่ที่ซับซ้อนไปกว่ายุคอาณานิคมในอดีตเห็นได้จากเดิมที่เน้นการแสวงหาผลประโยชน์ในยุคอาณานิคมจะปรากฏในรูปของการเข้ามาผลาญทำลายทรัพยากรธรรมชาติในโลกใหม่โดยตรง แต่ปัจจุบันชาวต่างชาติไม่ได้เข้ามาตัดวงทรัพยากรไปใช้อย่างฟุ่มเฟือยแต่กลับเปลี่ยนมาอนุรักษ์สภาพแวดล้อมต่างๆไว้ให้เป็นพื้นที่ของอาณานิคมค้าทาสเก่า จุดประสงค์ของการอนุรักษ์ในที่นี้จึงมีนัยพลิกผันเพราะพื้นที่ในเกาะแห่งนี้ไม่ใช่ธรรมชาติแต่เป็นสภาพแวดล้อมที่ชาวยุโรปเป็นผู้สร้างขึ้น นักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาพักอยู่ที่บ้านพักตากอากาศแห่งนี้จึงได้ความรู้สึกเสมือนเป็นเจ้าของทาสที่ได้เดินทางมาใช้ชีวิตอยู่ท่ามกลางวงจรชีวิตของทาสผิวดำ ในบทละครเรื่องนี้กำหนดให้แฮร์รี่เป็นชาวอังกฤษที่เข้ามาเปิดบ้านพักตากอากาศในดินแดนอื่นเพื่อชี้ว่าแม้ว่าเกาะแห่งนี้จะเป็นดินแดนที่อยู่นอกยุโรปแต่กลับไม่ใช่พื้นที่ของคนพื้นเมืองอย่างแท้จริงเพราะเกาะแห่งนี้เป็นเพียงโลกจำลองที่ทำให้ประวัติศาสตร์ในยุคอาณานิคมยังสามารถมองเห็นและจับต้องได้จริง บ้านพักตากอากาศในเรื่องจึงเป็นพื้นที่จำลองของลัทธิอาณานิคมโดยมีบ้านพักของแฮร์รี่เป็นบ้านของอดีตเจ้านายทาสที่ทำให้ผู้มาพักได้สัมผัสชีวิตของอดีตเจ้าอาณานิคม นอกจากนี้ยังมีอาคารซึ่งเคยเป็นห้องน้ำของพวกทาสมาเป็นตัวแทนของวิถีชีวิตในยุคอาณานิคมที่สะท้อนธุรกิจท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชาวยุโรปได้เป็นอย่างดี เนื่องจากวิถีคิดแบบอาณานิคมที่เห็นในบ้านพักแห่งนี้ก็คือ การจำลองวิถีชีวิตในยุคก่อนเลิกทาสดังนั้นห้องน้ำของทาสจึงกลายเป็นแหล่งเยี่ยมชมให้นักท่องเที่ยวเข้าไปถ่ายรูปอย่างไม่นึกถึงเกียรติยศ ที่สุดแล้วการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมก็คือการแปรวิถีชีวิตของคนผิวดำให้หยุดนิ่งเพื่อช่วยยืนยันความก้าวหน้าให้กับตัวตนของชาวยุโรปนั่นเอง

Jackson ...and you could, if you wanted, a little later maybe,
walk round the guest house in the dark, put
your foot in the squelch of those who
missed the pit by the outhouse, that charming
old-fashioned outhouse so many tourists take
Polaroids of, without feeling degraded,⁴¹

การแสดงให้เห็นอารยธรรมที่สูงส่งของชาวยุโรปด้วยการใช้ประเด็นของเรื่อง
ซบถ่ายของทาสในอดีตมาเป็นตัวเปรียบเทียบนั้นนับเป็นการบั่นทอนภาพลักษณ์อันสูงส่งของชาว
ยุโรปได้ในทางหนึ่ง ผู้เขียนนำสิ่งที่แตกต่างกันอย่างสุดขั้วชนิดที่ไม่น่าจะนำมาเปรียบด้วยกันได้มา
เป็นคู่เทียบเพื่อเสียดสีวิถีคิดแบบคู่ตรงข้ามของชาวยุโรปที่มักจะกดชาวต่างชาติให้ต่ำต้อยกว่าเพื่อ
อธิบายความสูงส่งของตนเอง พื้นที่สำหรับใช้ซบถ่ายนั้นยังถูกนำมาเปรียบกันอีกครั้งเมื่อแฮรี
และแจ๊คสันถกเถียงกันเรื่องการใช้ห้องน้ำภายในบ้านพักตากอากาศ ห้องน้ำเป็นฉากที่อยู่นอกเวที
แม้จะไม่ปรากฏให้เห็นแต่ห้องน้ำก็นับว่าเป็นสถานที่สำคัญที่แสดงให้เห็นถึงการกีดกันทางเชื้อชาติ
ในอดีตชนพื้นเมืองกับชาวยุโรปนั้นจะไม่ใช้ห้องน้ำร่วมกันอย่างเด็ดขาด คนผิวดำเช่นแจ๊คสันจะมี
โอกาสเข้าห้องน้ำร่วมกับคนขาวได้ก็ต่อเมื่อมีหน้าที่ไปคอยดูแลทำความสะอาดห้องน้ำเท่านั้น
แม้แต่ในรัฐอลาบามาของสหรัฐอเมริกา คนผิวดำก็ต้องใช้ห้องน้ำที่มีป้ายเขียนว่า “Colored” ที่
บ่งบอกว่าเป็นห้องน้ำสำหรับคนผิวดำเท่านั้น ห้องน้ำเป็นสถานที่ที่แสดงให้เห็นถึงการกีดกันทาง
เชื้อชาติได้อย่างชัดเจน แม้ประเทศตรินิแดดจะได้รับเอกราชแล้วแต่กฎเกณฑ์ของการใช้ห้องน้ำยัง
ปรากฏอยู่ในรัฐธรรมนูญแห่งนี้ไม่เปลี่ยนแปลง ในองก์ที่ 2 นั้นแจ๊คสันขอเวลาแฮรีไปปัสสาวะในห้องน้ำ
ของคนงานที่อยู่ห่างออกไปจากบ้านพักของแฮรี แฮรีเสนอให้แจ๊คสันเข้าไปใช้ห้องน้ำส่วนตัวของ
เขาแทนเพื่อประหยัดเวลา แจ๊คสันปฏิเสธข้อเสนองของแฮรีโดยอ้างว่าเขายังไม่พร้อมที่จะรับความ
เปลี่ยนแปลงดังกล่าวแม้ว่าในขณะที่กฎเกณฑ์เรื่องการแบ่งห้องน้ำจะถูกยกเลิกไปแล้วก็ตาม
แจ๊คสันเห็นว่าหลังการได้รับเอกราชทุกสิ่งทุกอย่างเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วจนทำให้ประชาชนปรับตัว
ไม่ทันเพราะประชาชนตกอยู่ภายใต้การปกครองของชาวยุโรปมานานหลายศตวรรษ แม้แต่สุนัข
ในการซบถ่ายก็ยังถูกกำหนดจากลัทธิอาณานิคม แจ๊คสันเปรียบผลกระทบของสังคมอันเกิดมา
จากการที่ประชาชนได้รับอิสรภาพอย่างกะทันหันว่าทำให้ประชาชนนั้นซบถ่ายกันไปทั่วไม่เว้น

⁴¹ Derek Walcott, “Pantomime” in *The McGraw-Hill: Book of Drama*, eds. James
Howe and William A. Stephany, p. 746.

แม้แต่ในห้องน้ำของคนขาว แจ็คสันมั่นใจว่าแฮร์ริ่งไม่อยากให้เหตุการณ์วุ่นวายเช่นนั้นเกิดขึ้นในบ้านพักตากอากาศของเขา ดังนั้นเขาจึงเสนอให้รักษากฎเกณฑ์เรื่องห้องน้ำไว้ดังเดิม

Jackson ...You mustn't rush things, people have to slide into independence. They give these islands independence so fast that people still ain't recover from the shock, so they pissing and wiping their hands indiscriminately. You don't want that happen in this guesthouse, Mr. Harry. Let me take a little five minutes, as usual, and if you have to go you go to your place, and I'll go mine, and let's keep things that way until I can feel I can use your towels without a profound sense of gratitude⁴²

การแบ่งแยกการใช้ห้องน้ำทำให้บ้านพักตากอากาศแห่งนี้นับเป็นพื้นที่พิเศษที่ไม่อิงอยู่กับบริบททางเวลาจริงแต่เป็นสถานที่ที่เวลาย้อนกลับไปอยู่ในโลกยุคอาณานิคม การสร้างแหล่งท่องเที่ยวขึ้นในประเทศที่เคยตกเป็นอาณานิคมจึงไม่ต่างไปจากการสร้างประวัติศาสตร์ขึ้นมาใหม่ให้เป็นประวัติศาสตร์ที่โลกยุคอาณานิคมยังไม่จบสิ้น จุดขายของธุรกิจการโรงแรมที่มาตั้งในประเทศที่เคยตกเป็นอาณานิคมทั้งหลายอยู่ที่การทำให้ลูกค้าได้เข้ามาใช้ชีวิตอย่างเจ้าอาณานิคม ดังนั้นแม้ว่าสังคมภายนอกจะยกเลิกกฎการใช้ห้องน้ำไปแล้วแต่ในบริเวณบ้านพักตากอากาศของชาวยุโรปจะคงรักษากฎเกณฑ์ดังกล่าวไว้เพื่อคงบรรยากาศไว้ให้เหมือนกับยุคอาณานิคมมากที่สุด คนผิวดำที่เป็นลูกจ้างในบ้านพักตากอากาศดังเช่นแจ็คสันจึงยังต้องทำหน้าที่คอยบริการชาวยุโรปผิวขาวเพื่อให้แขกที่เข้าพักรู้สึกว่าตัวเองเป็นนายที่มีทาสผิวดำเป็นคนรับใช้ประจำตัว

- คุณ

นอกจากดำเนินเรื่องโดยใช้ฉากในประเทศจีนเป็นหลักแล้ว ในบทละครเรื่อง *M. Butterfly* ยังมีฉากที่เกิดขึ้นในฝรั่งเศสอีกด้วย แม้ตามลำดับเวลาแล้วฉากในประเทศฝรั่งเศสจะ

⁴² *ibid.*, p. 746.

เกิดขึ้นหลังเหตุการณ์ปฏิวัติวัฒนธรรมในจีนที่เป็นเหตุให้กัลลิมาร์ตถูกส่งตัวกลับมายังฝรั่งเศส แต่เนื่องจากบทละครเรื่องนี้เป็นการเล่าเรื่องแบบย้อนอดีตผ่านคำบอกเล่าของกัลลิมาร์ต เหตุการณ์ในประเทศจีนทั้งหมดจึงเป็นการเล่าย้อนของกัลลิมาร์ตหลังจากที่เขากำลังจำคุกอยู่ในฝรั่งเศสด้วยข้อหาจารกรรมข้อมูลของราชการส่งให้แก่จีน ฉากเปิดเรื่องของบทละครเรื่องนี้เกิดขึ้นที่คุกในฝรั่งเศสขณะที่กัลลิมาร์ตอายุ 65 ปี แต่ฉากที่ดำเนินต่อมาจะย้อนกลับไปถึงเหตุการณ์ในวัยหนุ่มของกัลลิมาร์ต ความน่าสนใจของการเปิดเรื่องนี้อยู่ที่การอ้างถึงบทละครร้องโอเปร่าเรื่อง *Madama Butterfly* ด้วยการเริ่มเรื่องด้วยเสียงร้องโอเปร่าจากเรื่อง *Madama Butterfly* ที่ดังมาจากเครื่องเล่นเทปภายในคุกแคบๆ ท่าทางของกัลลิมาร์ตที่ร้องหาบัตรเตอร์ฟลายเหมือนกับอาภักภิกขิยาของฟิงเคอร์ตันเป็นการแสดงให้เห็นว่าผู้เขียนตั้งใจจะเขียนบทละครเรื่องนี้ขึ้นเพื่อได้วรรณกรรมเอกเรื่องดังกล่าว บทสนทนาที่ใช้บรรยายสภาพคุกอย่างละเอียดก็เป็นกรดำเนินรอยตามบทละครต้นฉบับที่เริ่มต้นเรื่องด้วยเหตุการณ์ที่นายหน้ากำลังพาฟิงเคอร์ตันชมบ้านที่นางาซากิ ผู้เขียนนำการเปิดเรื่องจากต้นฉบับเดิมมาปรับใช้อย่างมีความหมาย จากที่ฉากเปิดเรื่องในเรื่อง *Madama Butterfly* เป็นการนำผู้อ่านเข้าสู่โลกของตะวันออกที่งดงามแปลกตาด้วยการแสดงให้เห็นว่าศิลปะการตกแต่งบ้านของชาวญี่ปุ่นนั้นสวยงามแตกต่างไปจากบ้านของชาวตะวันตกอย่างไร แต่ในเรื่อง *M. Butterfly* กลับเปิดเรื่องขึ้นที่ฝรั่งเศสเพื่อแนะนำให้ผู้อ่านรู้จักกับโลกตะวันตก ฉากเปิดเรื่องที่แตกต่างไปนี้เป็นการบ่งบอกว่าเรื่องราวที่จะเล่าต่อไปนี้เป็นเรื่องของคนตะวันตกมิใช่เรื่องราวของคนตะวันออกอย่างที่วรรณกรรมต้นฉบับเคยพยายามนำเสนอ ผู้เขียนเปิดเรื่องด้วยการให้กัลลิมาร์ตกล่าวชื่นชมชาวฝรั่งเศสว่ามีความสามารถในการออกแบบคุกให้น่าอยู่ เพราะคุกแห่งนั้นมีกลไกควบคุมห้องทำให้ไฟฟ้าสามารถเปิดและปิดเองได้อย่างมหัศจรรย์ราวกับว่ามีมนต์วิเศษช่วยสะกดคุกแห่งนั้นไว้ กัลลิมาร์ตถึงกับกล่าวชมว่าที่เล็กๆ แห่งนั้นเป็นสถานที่ที่มีเสน่ห์ดึงดูดใจเขา การบรรยายนั้นแสดงถึงนัยพลิกผันอย่างเห็นได้ชัดเพราะตัวละครบรรยายสภาพคุกด้วยน้ำเสียงที่มีความสุขซึ่งขัดกับสภาวะของการถูกจองจำอย่างสิ้นเชิง ผู้เขียนเลือกเปิดเรื่องด้วยน้ำเสียงในเชิงเสียดสี ถ้าลักษณะของการเสียดสีคือการทำให้เรื่องสำคัญให้กลายเป็นเรื่องขบขันเพื่อเสียดสีล้อเลียนความเขลาหรือความไม่ถูกต้องของมนุษย์แล้ว⁴³ คำพูดเสียดสีที่ใช้ในการเปิดเรื่องนี้ก็น่าจะเป็นคำพูดที่ตัวละครใช้เสียดสีถึงความโง่เขลาของตนเองเพราะสาเหตุที่ทำให้ตัวละครต้องพบกับจุดจบในคุกนั้นก็เกิดมาจากความไม่รู้ของตัวละครนั่นเอง

⁴³ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมศัพท์วรรณกรรม อังกฤษ-ไทย, หน้า 381.

Gallimard The limits of my cell are as such: four-and-a half meters by five. There's one window against the far wall; a door, very strong, to protect me from autograph hounds. I'm responsible for the tape recorder, the hot plate, and this charming coffee table.

When I want to eat, I'm marched off to the dining room-hot, streaming slop appears on my plate. When I want to sleep, the light bulb turns itself off-the work of fairies. It's an enchanted space I occupy. The French-we know how to run a prison.⁴⁴

คุณในเรื่องนี้ถือเป็นสัญลักษณ์ที่สำคัญของเรื่อง คุณเป็นสัญลักษณ์สื่อถึงมายาคติ ซึ่งเป็นสิ่งที่คุมขังมนุษย์ไว้ให้ยึดติดอยู่กับความคิดแบบใดแบบหนึ่งจนกระทั่งหลงเชื่อว่าความคิดนั้นเป็นความจริงในที่สุด มายาคติที่คุมขังกัลลิมาร์ดอยู่นั้นก็คือเรื่องราวในวรรณกรรมเอกเรื่อง *Madama Butterfly* กัลลิมาร์ดเชื่อว่าผู้หญิงตะวันตกทุกคนย่อมจะต้องอ่อนน้อมอ่อนหวานไม่ต่างจากบัตเตอร์ฟลาย ความลุ่มหลงในวรรณกรรมเอกเรื่องดังกล่าวส่งผลให้กัลลิมาร์ดหลงคิดไปด้วว่าสาวจีนที่เขาหลงรักนั้นคงรักและเทิดทูนเขาไม่ต่างจากที่บัตเตอร์ฟลายรักและเทิดทูนสามีชาวตะวันตกของเธอแต่อย่างใด การยึดติดอยู่กับความเชื่อดังกล่าวนี้อเองที่ทำให้กัลลิมาร์ดไม่ทันเฉลียวใจว่าซ่งลิหลิงเป็นสายลับที่รัฐบาลจีนส่งมาให้สืบความลับจากเขา ความโง่เขลาของตัวละครเกิดขึ้นจากการหลงเชื่อเรื่องราวในวรรณกรรมเอกจนอาจกล่าวได้ว่าคุณที่จองจำกัลลิมาร์ดไว้ก็คือเรื่องเล่าของชาวตะวันตกนั่นเอง การที่กัลลิมาร์ดกล่าวว่าชาวฝรั่งเศสนั้นเป็นผู้ที่เชี่ยวชาญในเรื่องคุณก็เปรียบได้กับความสามารถในการเขียนวรรณกรรมของคนตะวันตกที่สามารถแต่งเรื่องราวเพื่อฝันมาสะกดใจให้ผู้อ่านเคลิบเคลิ้มจนกระทั่งลืมไปว่าเรื่องราวทั้งหมดเป็นเพียงบันเทิงคดีชิ้นหนึ่งเช่นเดียวกับที่กัลลิมาร์ดลืมตระหนักไปว่าสถานที่ที่เขาอาศัยอยู่ในขณะนั้นแท้จริงแล้วคือคุก การใช้สัญลักษณ์ของคุณเป็นกลวิธีหนึ่งที่ผู้เขียนนำมาหักล้างความคิดที่ว่าสิ่งทีวรรณกรรมเอกนำเสนอเป็นเรื่องราวจริงด้วยการแสดงให้เห็นว่าเรื่องราวในวรรณกรรมเอกนั้นแท้จริงแล้วก็ยังเป็นเพียง

⁴⁴ David Henry Hwang, "M. Butterfly" in *The McGraw-Hill: Book of Drama*, eds.

แค่เรื่องที่ชอบเพื่อฝัน การหลงเชื่อในวรรณกรรมเอกดังกล่าวอาจทำให้ถูกคุมขังอยู่ในจินตนาการจนทำให้ไม่อาจมองเห็นความจริง การยกให้คุกในฝรั่งเศสเป็นพื้นที่เฉพาะสำหรับตัวละครตะวันตกนั้นก็เพราะงานวรรณกรรมเอกส่วนใหญ่แล้วเป็นผลงานของนักเขียนชาวยุโรป กัลลิมาด์ก็เป็นชื่อของสำนักพิมพ์ที่มีชื่อเสียงของฝรั่งเศส การนำชื่อสำนักพิมพ์มาตั้งเป็นนามสกุลให้ตัวละครก็เป็นสื่อให้เห็นว่าชาวยุโรปนั้นเป็นผู้สร้างวรรณกรรมรายสำคัญของโลก⁴⁵ ที่สำคัญวรรณกรรมเหล่านั้นมีส่วนครอบงำความคิดความเชื่อของชาวยุโรปไม่น้อย การเปิดเรื่องขึ้นในคุกของฝรั่งเศสจึงเป็นการเกริ่นนำถึงมายาคติในวรรณกรรมที่กำลังล้อมกรอบความคิดชาวตะวันตกอยู่นั่นเอง

- ไนต์คลับ

ในบทละครเรื่อง *M. Butterfly* ใช้ฉากถนนหน้าไนต์คลับในเมืองปักกิ่งแสดงให้เห็นภาพสังคมจีนก่อนยุคปฏิวัติวัฒนธรรม ในขณะที่ปักกิ่งนับเป็นเมืองที่มีความเจริญ ไนต์คลับเป็นสถานที่ที่พยายามราตรีของชายชาวตะวันตกที่มาอาศัยอยู่ในจีน ไนต์คลับถือเป็นสถานที่ที่วุ่นวายสูงเพราะเปิดให้บริการแก่ชาวต่างชาติซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นพวกที่มีฐานะโดยเฉพาะ จากคำบอกเล่าของซ่งลี่หลังทำให้รู้ว่าในสมัยก่อนตามไนต์คลับจะมีป้ายติดไว้หน้าร้านว่าห้ามคนจีนและสุนัขเข้าไปภายในเด็ดขาด การแบ่งแยกดังกล่าวเป็นทั้งการกีดกันและการเหยียดหยามทางเชื้อชาติ การออกกฎหมายห้ามไม่ให้คนให้เข้าไปในที่ต่างๆไม่ต่างไปจากการปฏิบัติต่อคนผู้นั้นเยี่ยงสัตว์ที่จะต้องถูกต้อนและกำหนดให้อยู่แต่ในที่ที่ควรอยู่ ยิ่งเมื่อนำเอาคนจีนไปจัดรวมประเภทกับสุนัขด้วยแล้วยิ่งแสดงให้เห็นว่าชาวต่างชาตินั้นเห็นคนจีนไม่ต่างไปจากสัตว์ประเภทหนึ่งแต่อย่างใด

Song How I wish there were even a tiny café to sit in.
 With cappuccinos, and men in tuxedos and
 bad expatriate jazz.

Gallimard If my history serves me correctly, you weren't
 even allowed into the clubs in Shanghai before
 the Revolution.

⁴⁵ Dorinne Kondo, *About Face: Performing Race in Fashion and Theatre* (Routledge: New York and London, 1997), p. 38.

Song Your history serves you poorly, Monsieur Gallimard.
 True, there were signs reading “No dogs and
 Chinamen.” But a woman, especially a
 delicate Oriental woman - we always go where
 we please...We have always held
 a certain fascination for you Caucasian men,
 have we not?⁴⁶

ช่งลี่หลิงชี้ชวนให้กัลลิมาрдดูในตลับซึ่งเป็นสถานที่หรูหราที่สะท้อนถึงความมี
 รสนิยมและเป็นตัวแทนวัฒนธรรมแบบตะวันตก แม้ว่าในตลับจะห้ามชาวจีนเข้าไปแต่ก็มี
 ข้อยกเว้นไว้สำหรับสตรีจีน ผู้เขียนแสดงให้เห็นว่าผู้หญิงจีนสามารถก้าวข้ามเส้นแบ่งระหว่าง
 ตะวันออกและตะวันตกได้ จากบทสนทนาจะพบว่าช่งลี่หลิงให้ความสำคัญกับเพศหญิงด้วยการใช้
 คำว่า we เป็นประธานของประโยคที่อยู่ต่อเนื่องกัน การตอกย้ำดังกล่าวช่วยตอกย้ำอำนาจของ
 ผู้หญิงซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของชาติตะวันออกได้ในทางหนึ่ง โครงสร้างของประโยคที่ให้ผู้หญิงเป็น
 ประธานกระทำกริยาสื่อให้เห็นว่าบทละครเรื่องนี้ได้ปฏิเสธภาพลักษณ์ของสตรีตะวันออกที่เคยตก
 เป็นเหยื่อและผู้ถูกกระทำ ในที่นี้ฮวงชี้ให้เห็นอำนาจของสตรีตะวันออกที่สามารถใช้เสน่ห์ทำให้
 ผู้ชายตะวันตกหลงใหลดังที่ช่งลี่หลิงกล่าวว่าสตรีจีนนั้นสามารถตรึงความสนใจจากชาวตะวันตก
 ได้เสมอ และหากวิเคราะห์ในเชิงการใช้พื้นที่จะพบว่า การที่ช่งลี่หลิงกล่าวว่าสตรีจีนสามารถ
 เดินทางไปที่ใดก็ได้ตามที่เธอปรารถนานั้นเป็นการอ้างถึงบทละครเรื่อง *Madama Butterfly* ที่ฟิง
 เคอร์ตันเคยกล่าวถึงวิถีชีวิตของชายชาวอเมริกันว่าเป็นชีวิตในอุดมคติเพราะพวกเขาสามารถ
 เดินทางไปทั่วโลกได้ตามที่ใจปรารถนา ในที่นี้ผู้เขียนได้ปรับเปลี่ยนให้ผู้หญิงตะวันออกเป็นผู้เดินทาง
 ทางเข้าไปในตลับซึ่งถูกยกให้เป็นพื้นที่ของผู้ชายตะวันตก วิธีที่ให้ผู้หญิงเป็นฝ่ายรุกกล้าเข้าไป
 ไปในพื้นที่ของผู้ชายถือเป็นการโต้กลับวรรณกรรมเอกของยุโรปที่มักจะทำให้ผู้ชายตะวันตกเข้าไป
 ล่ามวจดินแดนที่ยังไม่ได้ถูกบุกเบิกแล้วนำดินแดนนั้นไปเปรียบเทียบกับสาวพรหมจรรย์ ในบท
 ละครโต้กลับเรื่อง *M. Butterfly* นี้หยิบแนวคิดดังกล่าวมาปรับเปลี่ยนให้ผู้หญิงเป็นฝ่ายเดินทางเข้าไป
 บุกกรุกพื้นที่ของเพศชายแทน การให้ผู้หญิงเข้ามาในพื้นที่ของผู้ชายเป็นการสลายเส้นแบ่งในเรื่อง
 เพศสถานะส่งผลให้คู่ตรงข้ามระหว่างเพศหญิงและเพศชาย และคู่ตรงข้ามระหว่างตะวันออกกับ
 ตะวันตกถูกสั่นคลอนลงด้วย

⁴⁶ David Henry Hwang, “M. Butterfly” in *The McGraw-Hill: Book of Drama*, eds.

ผู้หญิงตะวันออกเป็นที่หลงใหลของชายผิวขาวชาวตะวันตกมานาน ไม่ว่าจะในยุคสมัยใดผู้หญิงตะวันออกก็คือผู้หญิงที่ชื่อ บริสุทธิ มีเสน่ห์ อ่อนหวาน ช่างปรนนิบัติ ชวนให้หลงใหลในสายตาของชายชาวตะวันตกเสมอ ในอดีตคลับเป็นสถานที่ที่ชายตะวันตกใช้มาแสวงหาความสุขกับผู้หญิงจีนเพื่อสนองมายาคติของผู้ชายที่ต้องการครอบครองผู้หญิงตะวันออก การกีดกันไม่ให้ผู้ชายชาวจีนเข้ามาในไนต์คลับนั้นก็เพื่อเปิดโอกาสให้ชายตะวันตกได้แสดงความเป็นชายของตนโดยที่ไม่มีผู้ชายตะวันออกเป็นคู่แข่งทางเพศ กล่าวโดยสรุปแล้วไนต์คลับก็คือพื้นที่ที่ชาวตะวันตกสร้างไว้เพื่อทดแทนความฝันที่จะได้ครอบครองผู้หญิงตะวันออกของผู้ชายตะวันตกนั่นเอง นอกจากนี้ไนต์คลับจะเป็นตัวแทนของความเพ้อฝันที่ชายชาวตะวันตกมีเกี่ยวกับผู้หญิงตะวันออกแล้ว ในบทละครยังใช้โรงจิวเป็นสัญลักษณ์ของความเพ้อฝันดังกล่าวด้วย โรงจิวเป็นสัญลักษณ์ของโลกแห่งจินตนาการ การที่กัลลิมาด์ตามมาชมการแสดงของซ่งลี่ถึงที่โรงจิวย่อมแสดงให้เห็นว่าเขาเริ่มมีใจให้กับซ่งลี่หลัง ความลุ่มหลงดังกล่าวบ่งบอกว่าเขากำลังตกอยู่ในมนต์เสน่ห์ของผู้หญิงตะวันออก การเหยียบย่างเข้ามาในโรงจิวจึงไม่ต่างจากการเต็มใจปล่อยให้ตัวเองหลุดเข้าไปในโลกของมายาซึ่งไม่ใช่เพียงแต่เป็นภาพมายาของละครเท่านั้นแต่ยังเป็นมายาคติเกี่ยวกับผู้หญิงตะวันออกอีกด้วย

3.1.3 การปรับเปลี่ยนตัวละคร

วรรณกรรมเอกต้นฉบับสร้างตัวละครทั้งชาวยุโรปและชนชาติอื่นให้มีลักษณะนิสัยที่เบ็ดเสร็จตายตัว ผู้เขียนบทละครได้กลับต้องการหักล้างอคติทางเชื้อชาติที่เกิดขึ้นจากการสร้างตัวละครให้เป็นคู่ตรงข้ามจึงได้พยายามปรับเปลี่ยนบุคลิกลักษณะของตัวละครให้แตกต่างไปจากเดิมเพื่อปฏิเสธการสร้างภาพลักษณ์แบบเหมารวมที่ชาวยุโรปสร้างขึ้นและในขณะเดียวกันก็เพื่อวิพากษ์ระบบวิธีคิดแบบคู่ตรงข้ามที่ชาวยุโรปนำมาใช้สร้างตัวละครด้วย

3.1.3.1 การสร้างตัวละครใหม่เพื่อปฏิเสธภาพลักษณ์แบบเดิม

วรรณกรรมเอกมีส่วนในการสร้างภาพลักษณ์ที่ก่อให้เกิดอคติทางเชื้อชาติ ยกตัวอย่างเช่น การกล่าวถึงตัวละครผิวดำว่ามีลักษณะที่ต่ำต้อยจนทำให้เกิดมายาคติที่ว่าชนผิวดำเชื้อสายแอฟริกันและคาริบเบียนนั้นมีความเลวร้าย ในขณะที่ชาวยุโรปผู้มีผิวขาวนั้นมีภาพลักษณ์ที่ดีงามและสูงส่งสมควรเป็นแบบอย่างให้ชนผิวดำลอกเลียนแบบ บทละครได้กลับมุ่งตอบโต้วิธีคิดที่เอาคนยุโรปเป็นศูนย์กลางด้วยการพยายามสร้างตัวละครทั้งสองเชื้อชาติให้หลุด

นอกจากกรอบภาพลักษณ์ที่วรรณกรรมเอกกำหนดเอาไว้ ด้วยเหตุนี้ตัวละครชนพื้นเมืองในบทละครได้กลับจึงไม่ได้มีปมด้อยที่แสดงให้เห็นถึงความบกพร่อง ส่วนชาวยุโรปนั้นก็ไม่ได้มีความสมบูรณ์แบบตามที่วรรณกรรมเอกเคยกล่าวเอาไว้ ในทางตรงข้ามชาวยุโรปในบทละครได้กลับยังมีลักษณะนิสัยบางประการที่ใกล้เคียงกับภาพลักษณ์อันเลวร้ายของชนพื้นเมือง

ก. การสลายภาพลักษณ์ที่น่าดูถูกเหยียดหยามของของชนพื้นเมือง

ฟรานซ์ ฟานง(Frantz Fanon) นักต่อต้านอาณานิคมฝรั่งเศสคนสำคัญผู้มีอิทธิพลอย่างมากในการเรียกร้องสิทธิมนุษยชนของคนผิวดำในแอฟริกาและอเมริกาได้กล่าวถึงความรู้สึกแปลกแยกและทุกข์ทรมานของคนดำไว้ในหนังสือ *Black Skin, White Masks* ฟานงเชื่อว่าคติทางเชื้อชาติและสีผิวมีส่วนทำให้คนผิวดำรังเกียจตนเองโดยเฉพาะคนดำที่เคยอยู่ในช่วงที่ประเทศตกเป็นอาณานิคมนั้นจะเกิดภาวะแปลกแยกในตัวตน คนดำเหล่านั้นมักจะถูกครอบงำโดยภาพลักษณ์และวาทกรรมทางวิชาการจนทำให้พวกเขาพยายามเลียนแบบค่านิยมของคนขาว ทั้งๆที่ตนเองก็ไม่สามารถละทิ้งความเป็นคนดำไปได้ ด้วยเหตุนี้คนดำจึงเป็นได้เพียงแค่นักผิวดำที่สวมหน้ากากขาว⁴⁷ ในบทละครได้กลับได้นำเสนอให้เห็นถึงภาวะการตกเป็นอาณานิคมในทางตัวตนของชนพื้นเมืองด้วยการแสดงให้เห็นว่าตัวละครที่เป็นชนพื้นเมืองพยายามอย่างยิ่งที่จะรับเอาค่านิยมของชาวยุโรปมาปฏิบัติเพื่อขจัดภาพลักษณ์ที่เลวร้ายของชนพื้นเมืองให้หมดไป

- ชนพื้นเมืองที่รู้จักขัดเกลาดตนเอง

ในบทละครได้กลับเรื่อง *Pantomime* ได้รับลักษณะนิสัยของเจ้านายผิวดำกับคนรับใช้ผิวดำให้ต่างไปจากภาพลักษณ์ที่คุ้นเคย นั่นคือ แฮร์รี่ซึ่งเป็นชาวอังกฤษนั้นเป็นคนจับจดเอาแต่ใจ ชอบทำอะไรผิดกฎระเบียบคล้ายเด็ก ส่วนแจ๊คสันซึ่งเป็นชนพื้นเมืองนั้นกลับมีนิสัยที่จริงจัง เกรงขรึม มีความรับผิดชอบต่อน้ำที่ไม่ต่างจากผู้ใหญ่คนหนึ่ง ผู้เขียนวางให้แฮร์รี่หมกมุ่นถึงแต่เรื่องการจัดแสดงโชว์เพื่อสร้างความบันเทิงให้แก่แขกผู้มาพักแต่แจ๊คสันคิดถึงแต่การซ่อมดาบฟ้าให้แฮร์รี่จุล่ง แจ๊คสันพยายามจัดวางทุกอย่างให้เข้าที่เป็นระเบียบเรียบร้อยแต่แฮร์รี่กลับนึกหาวิธีที่จะรู้ทุกอย่างให้ต่างไปจากที่เป็นอยู่ซึ่งก็รวมถึงการสลับบทบาทให้คนขาวมาลองเป็นไพร่ด้วย แฮร์รี่ถอดเสื้อผ้าเพื่อทดลองสวมบทเล่นเป็นคนป่าอย่างไพร่ด้วย แจ๊คสันต่อว่าที่เขา

⁴⁷ Bill Ashcroft, Gareth Griffith, and Helen Tiffin, *Post-Colonial Studies: The Key*

เปลือยกายอย่างไม่อายแต่แฮร์รี่ยืนยันว่าเป็นวิธีที่จะทำให้เขาเข้าถึงบทบาทคนป่าอย่างไฟรเดย์ ผู้เขียนใช้การสวมเสื้อผ้ามาเชื่อมโยงกับบรรณกรรมเอกของชาวยุโรปที่ใช้การเปลือยกายมาเป็นสัญลักษณ์แสดงความไร้อารยธรรมของคนพื้นเมือง สิ่งที่ผิดแผกไปก็คือในเรื่องนี้แฮร์รี่เป็นฝ่ายเปลือยกายโดยไม่อายทั้งๆที่แจ๊คสันซึ่งเป็นคนพื้นเมืองเองยังไม่ต้องการถอดเสื้อเพื่อแสดงเป็นไฟรเดย์ต่อหน้าผู้ชม

Jackson Don't bother getting into your part, get into the pants. Please.

Harry Why? You've got me worried now, Jackson.

Jackson *(Exploding)* Put on your blasted pants, man!

You like a blasted child, you know!

(Silence, Harry puts on his pants)

Harry Shirt, too? (Jackson suck his teeth) There.

(Harry puts on his shirt) You people are such

prudes, you know that? What's it in you,

Jackson, that gets so Victorian about a man in

his hotel deciding to have a breakfast in his

own underwear, on a totally deserted Sunday

morning?

Jackson Manner, sir. Manners.⁴⁸

ฉากดังกล่าวนี้ถือเป็นการแฝงนัย เมื่อแจ๊คสันซึ่งเป็นชนพื้นเมืองที่ได้ชื่อว่ามีวัฒนธรรมที่ต่ำต้อยต้องมาออกคำสั่งเคี่ยวเข็ญให้แฮร์รี่ซึ่งเป็นเจ้านายสวมเสื้อผ้า จนแฮร์รี่ถึงกับตำหนิแจ๊คสันว่าวางตัวเป็นผู้คนในยุควิกตอเรียนที่เคร่งครัดในศีลธรรมมากจนเกินเหตุ การกลับบทบาทให้แจ๊คสันเป็นฝ่ายสอนมารยาทให้กับแฮร์รี่นี้เป็นความตั้งใจของผู้เขียนที่ต้องการสลับบทบาทของชาวยุโรปกับคนพื้นเมืองที่เป็นที่คุ้นเคยกันเป็นอย่างดีกว่าชาวยุโรปเท่ากันที่ เป็นผู้สอนสั่งชนพื้นเมือง ดังเช่นที่บรรณกรรมเอกเรื่อง *Robinson Crusoe* เคยนำเสนอให้ครูโซเป็นผู้อบรมและกล่อมเกลาชนพื้นเมืองอย่างไฟรเดย์ แต่ในบทละครได้กลับได้สลับให้ชนพื้นเมืองอย่างแจ๊คสัน

⁴⁸ Derek Walcott, "Pantomime" in *The McGraw-Hill: Book of Drama*, eds. James Howe and William A. Stephany, p. 734.

เป็นฝ่ายอบรมให้ชาวยุโรปรู้จักมารยาทเสียเอง บทบาทของชนพื้นเมืองที่เปลี่ยนไปนี้แสดงให้เห็นว่าชนพื้นเมืองรู้จักเรียนรู้ที่จะปรับตัวซึ่งขัดแย้งกับภาพลักษณ์ของชนพื้นเมืองที่งานวรรณกรรมเอกเคยพยายามยึดเยียดให้ชนพื้นเมืองเป็นพวกล่าหลัง ไม่ชอบการเปลี่ยนแปลงดังนั้นชนพื้นเมืองจึงต้องอาศัยชาวยุโรปเข้ามาช่วยขัดเกลาเพราะชนพื้นเมืองไม่สามารถพัฒนาตนเองได้ แต่ในบทละครโต้กลับเรื่อง *Pantomime* ไม่มีฉากใดที่ชี้ให้เห็นว่าชาวยุโรปเป็นผู้มาขัดเกลาชนพื้นเมืองในทางตรงกันข้ามชนพื้นเมืองกลับเป็นฝ่ายขัดเกลาชาวยุโรปเสียเอง ผู้เขียนได้แสดงให้เห็นว่าชนพื้นเมืองสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างไม่ขาดตกบกพร่อง ตัวอย่างนี้เป็นประเด็นที่ชี้ให้เห็นเรื่องการลอกเลียน พฤติกรรมของแจ๊คสันที่แตกต่างไปจากภาพลักษณ์อันเป็นแบบฉบับของตัวละครคนผิวดำโดยทั่วไปนั้นเป็นผลมาจากการเลียนแบบพฤติกรรมของเจ้าอาณานิคมจนเกิดเป็นความเคยชินจนกระทั่งสามารถถอดแบบพฤติกรรมของเจ้าอาณานิคมได้เป็นอย่างดี ในบทละครเรื่องนี้แจ๊คสันถอดแบบการวางตัวแบบผู้ดีอังกฤษได้ดีกว่าแฮร์รี่ซึ่งเป็นชาวอังกฤษโดยกำเนิดเสียอีก การปรับเปลี่ยนดังกล่าวนี้ทำให้ภาพลักษณ์อันเป็นแบบฉบับของชนพื้นเมืองไม่ได้อยู่ในตำแหน่งตรงกันข้ามกับชาวยุโรปอีกต่อไป การสลายภาพลักษณ์นี้ถือเป็นการแสดงให้เห็นว่าระบบความคิดแบบคู่ตรงข้ามของชาวยุโรปนั้นไม่ใช่ความจริง

บทละครโต้กลับใช้การสวมและถอดเสื้อผ้าเป็นสัญลักษณ์แสดงให้เห็นว่าภาพลักษณ์ของคนป่าและชาวยุโรปนั้นแท้จริงแล้วก็เพียงแค่เปลือกนอก ความต่างของชาวยุโรปกับคนป่าที่วัดจากการสวมหรือถอดเสื้อผ้าไม่ใช่ความต่างที่เนื้อแท้หรือตัวตนที่แท้จริง แฮร์รี่คิดว่าหากเขาถอดเสื้อผ้าออกแล้วจะทำให้เขาเข้าใจความรู้สึกของการเป็นชนพื้นเมืองที่ล่าหลังได้ ทั้งๆที่ในความเป็นจริงแล้วการเปลือยกายก็ไม่ได้ทำให้แฮร์รี่กลายเป็นชนพื้นเมืองไปได้ ในทำนองเดียวกันการสวมเสื้อก็ไม่ได้ทำให้แจ๊คสันกลายเป็นชาวยุโรปขึ้นมา ผู้เขียนใช้สัญลักษณ์ของเสื้อผ้ามาเสียดสีให้เห็นว่า “วัฒนธรรม” ที่ชาวยุโรปยกย่องนั้นเป็นเพียงสิ่งสมมติไม่ต่างไปจาก “หน้ากาก” หรือ “เสื้อผ้า” ที่เป็นเพียงเปลือกที่ใช้สวมทับเพื่อปกปิดตัวตนที่เป็นเนื้อแท้ของมนุษย์ สอดคล้องกันกับแก่นเรื่องของบทละครโต้กลับที่ต้องการสื่อว่าภาพลักษณ์ต่างๆที่ปรากฏอยู่ในงานวรรณกรรมแท้จริงแล้วก็เพียงมายาคติเท่านั้น

- **ชนพื้นเมืองที่มีความสามารถเหนือชาวยุโรป**

แฮร์รี่ตั้งใจนำนวนิยายเรื่อง *Robinson Crusoe* มาเล่นเป็นละครแพนโทไมม์⁴⁹ ลักษณะเฉพาะของละครแพนโทไมม์คือ การใช้ผู้หญิงแสดงเป็นพระเอก ส่วนตัวร้ายจะใช้ผู้ชายแต่งเป็นหญิงเพื่อทำให้เกิดความสนุกสนาน ในบทละครเรื่อง *Pantomime* นี้ นำการสลับบทบาทมาปรับใช้โดยแฮร์รี่ต้องการสลับบทบาทให้แจ๊คสันมาแสดงเป็นครูโซ ส่วนตัวเขาจะแสดงเป็นไฟเรเดย์เพื่อสร้างความขบขันให้แก่ผู้ชมที่ต้องเห็นคนขาวตกเป็นทาสของคนดำ เริ่มแรกแจ๊คสันไม่ต้องการร่วมแสดงด้วยแต่เมื่อแจ๊คสันเปลี่ยนใจ เขาก็แสดงเป็นครูโซได้อย่างดี แจ๊คสันเลียนแบบท่าทางที่ครูโซมาติดเกาะได้อย่างละเอียด เขาเก็บทุกกิริยาอาการของครูโซตั้งแต่ย่างเท้าก้าวลงบนเกาะจนไม่เปิดโอกาสให้แฮร์รี่ได้แสดงเลย แฮร์รี่จะมีส่วนร่วมบ้างก็แค่ได้แสดงเป็นนกหรือเป็นแพะให้ครูโซล่า แฮร์รี่ทนมัโหว่จึงต้องการยกเลิกการแสดง แจ๊คสันรู้ว่าแฮร์รี่อึดอัดที่เห็นว่าเขาแสดงได้ดี เพราะลึกๆแล้วแฮร์รี่ทนมัโหว่ได้เห็นคนผิวดำมีความสามารถเหนือกว่าตน

Jackson May I say what I think, Mr. Trewe? I think it's matter of prejudice. I think that you cannot believe: one: that I can act and two: that any black man should play Robinson Crusoe.⁵⁰

อาการไม่พอใจของแฮร์รี่ทำให้แจ๊คสันรู้ว่าแฮร์รี่มีอคติต่อเขา แจ๊คสันรู้ว่าแฮร์รี่คงนึกดูถูกอยู่ในใจว่าเขาคงไม่มีทักษะทางด้านการแสดงและไม่เชื่อว่าเขาจะเล่นเป็นโรบินสัน ครูโซได้จึงได้ให้เขาเล่นบทนี้ ดังนั้นเมื่อแจ๊คสันสามารถแสดงได้ดีก็ทำให้แฮร์รี่ไม่พอใจ แฮร์รี่เป็นเหมือนชาวยุโรปที่เป็นอดีตเจ้าอาณานิคม ชาวยุโรปพวกนั้นมีความกังวลในเรื่องของการเลียนแบบ แม้พวกเขาจะอยากให้ชนพื้นเมืองเลียนแบบพฤติกรรมของตนแต่ก็มีความหวั่นเกรงว่าหากชนพื้นเมืองสามารถเลียนแบบได้ชาวยุโรปได้ทุกกระเบียดแล้วจะไม่สามารถรักษาความต่างแบบคู่ตรงข้ามเอาไว้ได้ ใน

⁴⁹เดิมทีนั้นละครแพนโทไมม์คือละครที่ไม่มีบทพูดแต่ใช้การแสดงโดยอาศัยท่าทางเป็นหลัก จนบางครั้งจึงมีการเรียกละครแพนโทไมม์ว่าละครใบ้ แต่ปัจจุบันละครแพนโทไมม์นำการร้องเพลงและการเต้นรำเข้ามาผสมผสานกับการใช้ท่าทางจนกลายเป็นละครพูดสลับเพลง ดูรายละเอียดเพิ่มเติมได้จาก ราชบัณฑิตยสถาน, *พจนานุกรมศัพท์วรรณกรรม อังกฤษ-ไทย* (กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน, 2545), หน้า 312.

⁵⁰ Derek Walcott, "Pantomime" in *The McGraw-Hill: Book of Drama*, eds. James Howe and William A. Stephany, p. 739.

บทละครเรื่อง *The Pantomime* แฮร์รี่เป็นคนเปิดประเด็นเรื่องการแสดงขึ้นมาก่อน แต่เมื่อพบว่า แจ็คสันสามารถแสดงได้อย่างยอดเยี่ยมเขาก็เริ่มไม่พอใจเพราะการที่แจ็คสันสวมบทเป็นครุโซทำให้ แฮร์รี่นึกถึงเหตุการณ์ในอดีตที่ภรรยาของเขาเคยสวมบทเป็นครุโซได้ดีเยี่ยม แจ็คสันจับได้ว่าแฮร์รี่มีปมในใจเรื่องภรรยา ดังนั้นแจ็คสันจึงแสร้งทำเป็นภรรยาของแฮร์รี่เพื่อกระตุ้นให้แฮร์รี่ระบายความรู้สึกที่แท้จริงของตนเองออกมา ในที่สุดแฮร์รี่ก็สารภาพออกมาว่าเขาต้องการแสดงแพนโทไมม์ครั้งนี้เพื่อเป็นการแก้ตัวแต่การต้องมาเห็นแจ็คสันแสดงได้ดีกว่าก็มาตอกย้ำให้เขาต้องสูญเสียความเชื่อมั่นในตนเองอีกครั้ง แฮร์รี่เล่าถึงเหตุการณ์ในอดีตที่ภรรยาของเขาแสดงเป็นครุโซได้ดีจนจนกลบรัศมีของเขาจนทำให้แฮร์รี่รู้สึกถึงสถานะที่เป็นรองทุกครั้งที่เขาต้องไปแสดงเป็นไพร่เคย์ การสลับขั้วให้ผู้หญิงรับบทเจ้านายและให้ผู้ชายรับบททาสหรือการให้คนดำรับบทครุโซแล้วให้คนขาวรับบทไพร่เคย์ก็คือความตั้งใจของผู้เขียนที่ต้องการจะวิพากษ์ระบบความคิดแบบคู่ตรงข้ามของชาวยุโรป

Harry (*..Harry is now sitting on the floor*) That's the real reason I wanted to do the panto. To do it better than you ever did. You played Crusoe in the panto, Ellen. I was Friday. Black bloody greasepaint that made you howl. You wiped the stage with me...Ellen...well. Why not? I was no bloody good.⁵¹

การที่อาชีพนักแสดงเพื่อมาเปิดรีสอร์ตและการยกเลิกการแสดงที่รีสอร์ตในครั้งนี้ แสดงให้เห็นว่าแฮร์รี่ไม่ยอมรับสภาพของตนเองที่ด้อยกว่าผู้หญิงและคนผิวดำ เพราะในโลกความเป็นจริงนั้นทั้งผู้หญิงและคนดำต่างก็ถูกกดขี่ไว้ด้วยค่านิยมที่มีชายผิวขาวเป็นใหญ่ทำให้ผู้คนเชื่อว่าผู้ชายชาวยุโรปเท่านั้นที่ดีที่สุด แม้แต่ความรู้ในวิชามานุษยวิทยาในศตวรรษที่ 19 ยังกล่าวเปรียบเทียบให้ผู้หญิงผิวขาวมีลักษณะทางชาติพันธุ์ที่ใกล้เคียงกับชาวแอฟริกันมากกว่าชายชาวตะวันตก⁵² จะเห็นได้ว่าเชื้อชาติของคนดำกลายเป็นเครื่องบ่งบอกสถานะที่ต่ำต้อย ถึงขนาดที่การกดขี่ทางเพศยังนำเอาลักษณะทางเชื้อชาติของคนดำมาเป็นตัวเปรียบเทียบให้เห็นความด้อยของผู้หญิง การเห็นผู้หญิงและคนดำมาสวมบทครุโซได้ดีกว่าทำให้ชายชาวยุโรปอย่างแฮร์รี่เริ่มเกิด

⁵¹ *ibid.*, p. 749.

⁵² Loomba, Ania, *Colonialism/Postcolonialism* (London and New York: Routledge, 2000), pp. 63-4.

ความสงสัยและเริ่มรู้สึกไม่มั่นใจในตนเอง ความรู้สึกไม่มั่นใจนี้เกิดขึ้นจากการที่เห็นคนที่ตนเคยกดขี่สามารถลุกขึ้นมามีอำนาจเหนือตนซึ่งเป็นตัวบ่งชี้ว่าความเชื่อที่เคยปลูกฝังไว้ว่าผู้หญิงและคนด้าเป็นพวกไร้ความสามารถนั้นเป็นเพียงมายาคติหาใช่ความจริงไม่ บทละครได้กลับเรื่อง *Pantomime* มุ่งปฏิเสธรูปภาพลักษณะแบบเก่าจึงได้สร้างให้แฉ็คสันให้เป็นตัวละครที่มีความสามารถเหนือกว่าคนขาวอย่างแฮรี่โดยนำเอลเลนซึ่งเป็นตัวละครที่ไม่ปรากฏในเรื่องเข้ามาตัวละครคู่ขนานที่ทำให้ผู้อ่านตระหนักถึงภาวะของคนผิวดำและสตรีที่ต่างก็ตกเป็นผู้ถูกกดขี่ในสังคม

เอลเลนเป็นตัวแทนของสตรีเพศคนเดียวในเรื่อง ผู้เขียนสอดแทรกเรื่องราวของเอลเลนเข้ามาเพื่อจะให้เอลเลนเป็นตัวละครที่มาลดทอนความเป็นบุรุษเพศของแฮรี่ ในสมัยคริสต์ศตวรรษที่ 18-19 เรื่อง *Robinson Crusoe* นั้นเป็นเรื่องที่นิยมนำมาแสดงเป็นละครแฟนโทไมม์ โดยการแสดงในยุคหน้านิยมให้ผู้หญิงแสดงเป็นไพร่เดย์และให้ผู้ชายแสดงเป็นครุโซ⁵³ ธรรมเนียมปฏิบัติดังกล่าวเป็นเครื่องยืนยันให้เห็นว่าประเด็นเรื่องการกีดกันทางเชื้อชาตินั้นสามารถนำมาเปรียบได้กับประเด็นการกีดกันทางเพศ วอลคอตได้ปรับเปลี่ยนธรรมเนียมปฏิบัติดังกล่าวด้วยการให้เอลเลนซึ่งเป็นผู้หญิงเป็นผู้สวมบทครุโซแล้วให้แฮรี่กลับไปเป็นผู้สวมบทไพร่เดย์การที่แฮรี่ต้องไปสวมบทเป็นไพร่เดย์ทำให้แฮรี่นั้นต้องไปสวมบทบาทเป็นชนพื้นเมืองซึ่งมักจะถูกนำไปเปรียบกับสตรีเพศ การสลับบทบาทนี้ถือเป็นการทำลายความเป็นชายของชาวยุโรปในเชิงสัญลักษณ์ ในที่นี้เอลเลนกลายเป็นนักแสดงที่โดดเด่นและมีความสามารถเหนือผู้ชายอย่างแท้จริงอย่างแฮรี่ การสลับบทบาทการแสดงในบทละครเรื่องนี้จึงนับเป็นการท้าทายระบบคู่ตรงข้ามที่เรื่อง *Robinson Crusoe* เคยสร้างไว้และยังช่วยสะท้อนให้เห็นความกลัวที่ฝังอยู่ในใจลึกๆของคนตะวันตกที่ไม่ต้องการเห็นกลุ่มคนที่ตนเองกดขี่ขึ้นมาอำนาจเหนือตนอีกด้วย

- ผู้หญิงที่มีความแกร่ง

ในบทละครได้กลับเรื่อง *Pantomime* นำเสนอภาพผู้หญิงที่มีความสามารถเหนือชายด้วยการให้แฮรี่เล่าถึงภรรยาที่มีความสามารถเหนือเขา แต่ประเด็นเรื่องสถานะภาพของผู้หญิงก็ยังไม่ชัดเจนเท่ากับในบทละครได้กลับเรื่อง *M. Butterfly* เพราะในบทละครเรื่อง *Pantomime* นั้นไม่มีตัวละครผู้หญิงปรากฏให้เห็นจริงๆ ประเด็นเกี่ยวกับผู้หญิงนั้นเป็นเพียงการให้ตัวละครในเรื่องพูดพาดพิงถึงเท่านั้น แต่ในบทละครได้กลับเรื่อง *M. Butterfly* เป็นบทละครที่มุ่งเน้นประเด็นเรื่อง

⁵³ Helen Gilbert and Joanne Tompkins, *Post-colonial drama: Theory, Practice,*

ความแตกต่างระหว่างเพศอย่างชัดเจนสังเกตได้จากการสร้างให้ตัวละครที่เป็นชาวตะวันออกในเรื่องนี้ให้มีแต่ผู้หญิง และยังกำหนดให้ลักษณะตัวละครหญิงเหล่านั้นขัดกับภาพลักษณ์แบบฉบับของผู้หญิงเอเชียที่เคยปรากฏอยู่ในวรรณกรรมต้นฉบับอย่างสิ้นเชิง ในบทละครได้กลับเรื่องนี้สร้างให้ผู้หญิงเอเชียมีความแข็งแกร่ง กล้าหาญ ไม่ได้อ่อนแอหรือเป็นวัตถุทางเพศดังเช่นในต้นฉบับเดิม เห็นได้จากตัวละครสหายซิงก็เป็นผู้หญิงที่มีบทบาททางการเมืองเพราะเธอทำงานให้กับพรรคคอมมิวนิสต์จีน ส่วนตัวละครซ่งลีหลิงซึ่งเปรียบได้กับบัตเตอร์ฟลายในวรรณกรรมเอกนั้น แม้ภายนอกจะแต่งตัวเป็นผู้หญิงที่อ่อนหวานแต่ที่จริงแล้วกลับเป็นผู้ชายที่ปลอมตัวมาเป็นผู้หญิง ผู้เขียนนำสัญลักษณ์ของบุหรี่ยามาเป็นตัวแทนของความเป็นชาย ในบทละครเรื่อง *Madama Butterfly* นั้นบัตเตอร์ฟลายจะเป็นผู้จุดบุหรี่เพื่อปรนนิบัติชายตะวันตก ดังเช่นในฉากที่ซาร์ปเลสมาที่บ้าน บัตเตอร์ฟลายพยายามเอาออกเอาใจซาร์ปเลสด้วยการจุดบุหรี่ให้เขาด้วยตัวเอง⁵⁴ แต่ในเรื่อง *M. Butterfly* ผู้เขียนจงใจให้กัลลิมาร์ดไม่สูบบุหรี่แต่ซ่งลีหลิงกลับเป็นผู้สูบบุหรี่เสียเองเพื่อเป็นการสื่อเป็นนัยว่าผู้หญิงตะวันออกในเรื่องนี้มีลักษณะของความเป็นชายยิ่งกว่าชายชาวตะวันตกเองเสียอีก

Song ...*(she pops a cigarette in her mouth)* Be a gentleman, will you? And light my cigarette.

(Gallimard fumbles for a match)

Gallimard I don't... smoke.

Song *(lighting her own)* Your loss. Had you lit my cigarette, I might have blown a puff of smoke right between your eyes.⁵⁵

ซ่งหยิบบุหรี่ยออกมาและขอให้กัลลิมาร์ดช่วยจุดบุหรี่ให้ตามหน้าที่ของสุภาพบุรุษ แต่กัลลิมาร์ดไม่สูบบุหรี่เขาจึงไม่มีไม้ขีดติดตัวไว้ ซ่งลีหลิงจึงต้องจุดบุหรี่ด้วยตัวเอง เธอบอกกัลลิมาร์ดว่าการไม่สูบบุหรี่นั้นนับเป็นการสูญเสีย เพราะการจุดบุหรี่เป็นสัญลักษณ์แสดงถึงความนอบน้อมและการให้เกียรติที่ผู้ที่จุดให้มีต่ออีกฝ่าย เมื่อเป็นดังนั้นผู้สูบบุหรี่ยอมเป็นฝ่ายที่มีฐานะ

⁵⁴ ดูตัวอย่างการวิเคราะห์การใช้บุหรี่ในบทละครเรื่อง *Madama Butterfly* ได้ในบทที่ 2 หน้า 63-4.

⁵⁵ David Henry Hwang, "M. Butterfly" in *The McGraw-Hill: Book of Drama*, eds. James Howe and William A. Stephany, p.1042.

เหนือกว่า การที่กัลลิมาร์ดไม่สูบบุหรี่ย่อมหมายความว่าถึงสภาวะของการตกเป็นรอง ยิ่งเมื่อพิจารณาประกอบกับวรรณกรรมต้นฉบับที่ยกให้การจุดบุหรี่เป็นหน้าที่ของเกอิชาที่คอยบริการให้ผู้ชายด้วยแล้ว การกลับบทบาทให้กัลลิมาร์ดต้องเป็นฝ่ายจุดบุหรี่ให้ชังลีหลังในเรื่องนี้จึงเป็นการแฝงความหมายทางเพศว่ากัลลิมาร์ดนั่นเองที่กำลังรับบทบาทเป็นเพศที่อ่อนด้อยกว่าอยู่ในขณะนี้

ฉากที่ใช้บุหรี่เป็นสัญลักษณ์ของความเป็นชายอีกฉากก็คือ ฉากจบของเรื่อง *M. Butterfly* เมื่อชังลีหลังเปิดเผยตนเองว่าเป็นผู้ชายแล้ว ชังลีหลังปรากฏตัวในชุดสูทแบบตะวันตก สิ่งที่ชังลีหลังทำหลังจากที่กัลลิมาร์ดฆ่าตัวตายก็คือจุดบุหรี่สูบแล้วยืนมองดูกัลลิมาร์ดหมดลมหายใจไปต่อหน้า ชุดสูทและบุหรี่เป็นสัญลักษณ์แทนความเป็นบุรุษเพศของชังลีหลัง การที่ชังลีหลังเป็นเพศชายสื่อถึงประเด็นของเรื่องที่ต้องการสร้างให้ชาติตะวันตกเปรียบเสมือนกับผู้ชายที่แข็งแกร่ง ในขณะที่ชาติตะวันตกนั้นกลับกลายเป็นผู้หญิงที่มีความอ่อนแอไปแทน เพื่อตอบโต้ที่ชาวยุโรปเคยพยายามยึดเย็ดให้ความเป็นตะวันตกนั้นเป็นเพศหญิงที่มีความอ่อนด้อยกว่าผู้ชายซึ่งหมายถึงชาวยุโรปเอง นอกจากบุหรี่จะนำมาใช้เป็นสัญลักษณ์ของเพศชายแล้ว ควันของบุหรี่ยังกลายเป็นสัญลักษณ์สำคัญของเรื่องดังที่จะเห็นได้จากตอนจบที่ผู้เขียนต้องการให้ภาพควันจากบุหรี่ยุโรปของชังลีหลังลอยอยู่ในอากาศจนกระทั่งไฟดับมืดลง “*Smoke rises as lights fade slowly to black*”⁵⁶ ควันที่ลอยอยู่นั้นเป็นสัญลักษณ์ของมายาคติ เหมือนที่ชังลีหลังกล่าวว่าหากกัลลิมาร์ดจุดบุหรี่ให้กับเธอ เธอก็จะเป่าควันเข้าไปในดวงตาของกัลลิมาร์ด ควันนั้นคือสิ่งที่พรางตาทำให้มนุษย์มองเห็นสิ่งต่างๆ ได้เพราะเลือนและไม่ตรงกับความเป็นจริง ควันของบุหรี่ยังมีความหมายถึงความลวงหรือความฝัน การจบเรื่องที่ทำให้เหลือแค่เพียงควันแสดงให้เห็นว่าทุกสิ่งทุกอย่างในโลกแท้จริงแล้วก็ยังเป็นเพียงภาพลวง เหมือนเช่นบุหรี่ยุโรปที่เมื่อไหม้ไปแล้วก็จะหลงเหลือเพียงแค่ควันล่องลอยไปในอากาศไม่มีสิ่งใดหลงเหลือให้จับต้องได้เช่นเดียวกับเรื่องราวในวรรณกรรมเอกหรือภาพลักษณ์ต่างๆ ที่ผู้คนในโลกยึดถือ ไม่ว่าจะเป็นความเป็นหญิง ความเป็นชาย ความเป็นตะวันตกหรือความเป็นตะวันออก แท้จริงแล้วก็ยังเป็นเพียงสิ่งสมมติที่สร้างขึ้นมาบังคับมนุษย์ไม่ให้เห็นความจริงที่ซ่อนอยู่

ข. การทำลายภาพลักษณ์ที่สูงส่งของคนตะวันตก

ไม่เพียงแต่บทละครได้กลับจะสร้างลักษณะตัวละครที่เป็นชนพื้นเมืองให้ต่างไปจากภาพลักษณ์ที่เป็นแบบฉบับ ในบทละครได้กลับยังปรับเปลี่ยนบุคลิกลักษณะของชาวยุโรปผิว

⁵⁶ *ibid.*, p. 1065.

ชาวที่เคยสูงส่งให้มีข้อด้อยบางประการ ข้อด้อยเหล่านั้นส่วนมากก็มาจากภาพลักษณ์ที่ชาวตะวันตกเคยพยายามยึดเยียดให้แก่ชนชาติอื่นนั่นเอง กลวิธีการนำภาพลักษณ์ของชาวตะวันออกไปใช้กับตัวละครที่เป็นชาวยุโรปเป็นการวิพากษ์วิจารณ์วิถีคิดของชาวยุโรปที่ก่อให้เกิดอคติทางเชื้อชาติในทางหนึ่ง

- ทำให้ชาวยุโรปตกอยู่ในสถานะเดียวกับคนป่า

แฮร์รี่พยายามชักจูงให้แจ๊คสันสลับบทบาทกันแสดงละครเรื่อง *Robinson Crusoe* เพื่อความสนุก แจ๊คสันไม่เห็นด้วยกับการสลับบทบาทเพื่อสร้างความขบขัน เพราะสำหรับคนผิวดำอย่างแจ๊คสันที่ต้องเผชิญการเหยียดผิวมาตลอดชีวิต ประเด็นเรื่องของเชื้อชาติและสีผิวย่อมไม่ใช่ประเด็นที่จะสามารถนำมาล้อเลียนสร้างเสียงหัวเราะกันได้ ในทางตรงกันข้ามประเด็นเรื่องสีผิวและเชื้อชาตินั้นถือเป็นประเด็นที่ละเอียดอ่อนและน่าจะสร้างความเจ็บปวดให้มากกว่า แจ๊คสัน ลองยกตัวอย่างการสร้างอคติทางเชื้อชาติด้วยการยกพิธีรับศีลทางคริสต์ศาสนา มาเปรียบเทียบกับประเพณีการกินเนื้อมนุษย์ของชนพื้นเมืองเพื่อชี้ให้เห็นว่าการกระทำแบบเดียวกันแต่ผู้กระทำต่างกันก็ให้คุณค่าของกระทำนั้นต่างกันไปด้วย บทละครใช้การแสดงละครมาเป็นเงื่อนไขบังคับให้ตัวละครชาวยุโรปต้องไปอยู่ในสถานะคนป่า แจ๊คสันลองเปรียบเทียบอย่างแฮร์รี่คุกเข้าแล้วกินเนื้อของคนๆหนึ่ง แฮร์รี่ถือว่าการกระทำดังกล่าวก็คือการกระทำของมนุษย์กินคน แจ๊คสันชี้ให้เห็นว่าวิถีคิดเช่นนี้เป็นการใช้อคติในแบบหนึ่ง เพราะพิธีศีลมหาสนิทของชาวคริสต์ใช้การรับประทานแผ่นศีลที่ทำจากขนมปังและการดื่มเหล้าองุ่นไปเปรียบกับการดื่มกินพระวรกายและโลหิตของพระเยซู⁵⁷ ซึ่งไม่ต่างจากกินเนื้อมนุษย์ในแบบหนึ่งแต่คนยุโรปกลับไม่ถือว่าพิธีกรรมนั้นเป็นเรื่องของความป่าเถื่อนในทางตรงกันข้ามกลับเห็นว่าเป็นพิธีศักดิ์สิทธิ์ที่พึงกระทำ

Jackson Hilarious, Mr. Trewe? Supposing I wasn't a waiter, and instead of breakfast I was serving you communion, this Sunday morning on this tropical island, and I turn to you, Friday, to teach you my faith and I tell you, kneel down and eat this man. Well kneel, nuh! What you

⁵⁷ จอร์จ เฟอร์กูสัน, *เครื่องหมายและสัญลักษณ์ในคริสต์ศิลป์*, แปลโดย กุลวดี มกราภิรมย์ (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2542) , หน้า 127.

think you would say, eh? (pause) You,
this white savage?

Harry No, that's cannibalism.

Jackson Is no more cannibalism than to eat a god.⁵⁸

แจ๊คสันไม่เห็นด้วยกับการแสดงละครสลับบทบาทเพราะเขาเชื่อว่าการสลับบทบาทนั้นไม่ได้ช่วยเปลี่ยนมุมมองของชาวยุโรปที่มีต่อคนผิวดำให้ดีขึ้น ผู้เขียนสื่อให้เห็นว่าการสลับเปลี่ยนบทบาทกันนั้นยังไม่ใช่วิธีที่จะกำจัดความเหลื่อมล้ำได้ วิธีที่จะสามารถลบอคติทางเชื้อชาติได้ก็คือการล้มล้างรากฐานความคิดที่ชาวยุโรปนำมาใช้เหยียดย่ำวัฒนธรรมของชนชาติอื่น แจ๊คสันลองสร้างสถานการณ์ให้แฮรี่ได้รู้จักการถูกเหยียดหยามทางวัฒนธรรมในแบบเดียวกับที่ครูโซทำนั่นคือ สอนให้แฮรี่รู้ว่าความเชื่อดั้งเดิมที่แฮรี่ยึดถืออยู่นั้นเป็นสิ่งผิด แจ๊คสันพยายามเกลี้ยกล่อมให้ชนพื้นเมืองอย่างแฮรี่หันมานับถือศาสนาของตนแทน ซึ่งนั่นหมายความว่าแฮรี่จะต้องเปลี่ยนจากการนับถือศาสนาคริสต์มานับถือเทพเจ้าของชาวแอฟริกัน แฮรี่ไม่คิดว่าเขาจะสามารถละทิ้งอารยธรรมของตนที่ตั้งสมมาเกือบสองพันปีได้

Harry This cannibal, who is a Christian, would have to start unlearning his Christianity. He would have to be taught...I mean...he'd have to be taught by this—African... that everything was wrong, that what he was doing...I mean, for nearly two thousand years... was wrong. That his civilization, his culture, his whatever, was ...horrible. was all... wrong. Barbarous I mean, you know. And Crusoe would then have to teach him things like, you know, about ...Africa, his gods, patamba, and so on... and it would get very, very complicated, and I suppose ultimately it would be very

⁵⁸ Derek Walcott, "Pantomime" in *The McGraw-Hill: Book of Drama*, eds. James Howe and William A. Stephany, p.736.

boring, and what we'd have on our hands would
be... would be a play and not a little
pantomime...

Jackson I'm too ambitious?⁵⁹

แฮร์รีกำลังเผชิญสถานการณ์ในแบบเดียวกับที่ชนพื้นเมืองทั้งหลายต้องประสบหลังจากที่เจ้าอาณานิคมได้เข้ามาควบคุมและบังคับให้ชนพื้นเมืองเรียนรู้ถึงเลวร้ายของวัฒนธรรมของตนเองแล้วชักจูงให้หันไปดำเนินรอยตามวัฒนธรรมของเจ้าอาณานิคมแทน แฮร์รีไม่สามารถฝืนใจแสดงเป็นโพรเซ็ปโตไปได้เพราะเขายังคงติดอยู่กับความคิดที่ว่าอารยธรรมของแจ๊คสันนั้นเป็นอารยธรรมที่ดีกว่า การจะให้เขาละทิ้งอารยธรรมอันสูงส่งแล้วหันไปปฏิบัติตามชนพื้นเมืองอย่างแจ๊คสันนั้นเป็นเรื่องที่เป็นไปไม่ได้ แจ๊คสันต้องการให้แฮร์รีได้มาเรียนรู้สภาวะของการตกเป็นผู้ถูกกดขี่ ส่งผลให้แฮร์รีต้องการยกเลิกการแสดงดังกล่าวเพราะแฮร์รีไม่สามารถยอมรับสภาพการตกเป็นผู้ถูกกดขี่ได้

- ชาวยุโรปผู้อ่อนแอและไร้ความสามารถ

ในบทละครเรื่อง *Une Tempête* ได้นำเสนอตัวละครพรอสเพอโรในอีกมุมหนึ่งที่ต่างไปจากต้นฉบับเดิม เมื่อเวลาผ่านไปพรอสเพอโรกลายเป็นชายสูงวัยที่อ่อนแอลงไปตามกาลเวลา ภาพของพรอสเพอโรในวัยชราที่ดูอิดโรยเป็นสัญลักษณ์สื่อถึงเจ้าอาณานิคมที่ค่อยๆ เสื่อมอำนาจลงในขณะที่คาลิบันนั้นได้เป็นอิสระและเดินทางออกไปจากเกาะทิ้งให้พรอสเพอโรต้องอาศัยอยู่ในเกาะอย่างโดดเดี่ยว

*Time passes, symbolized by the curtain's being lowered
halfway and reraised. In semi-darkness Prospero appears,
aged and weary. His gestures are jerky and automatic,
his speech weak, toneless.*⁶⁰

⁵⁹ibid., p.740.

⁶⁰ Aimé Césaire , *A Tempest* , trans. Richard Miller (New York: Ubu Repertory Theater Publications), p. 75.

ในตอนท้ายเรื่องนั้นพรอสเพอโรไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้แม้กระทั่งจะจุดไฟเพื่อฝังไฟก็ยังไม่สามารถทำได้ด้วยตัวเอง ผู้เขียนปรับตัวละครพรอสเพอโรจนแทบไม่เหลือเค้าของจอมเผด็จการผู้นำเกรงขามคนเดิม วิธีการบั่นทอนภาพลักษณ์อันสูงส่งของชาวยุโรปนั้นยังปรากฏในเรื่อง *M. Butterfly* ที่ได้สร้างให้กัลลิมาร์ดมีบุคลิกลักษณะที่แตกต่างไปจากภาพลักษณ์ของชายชาวตะวันตกโดยทั่วไป ในสายตาชาวตะวันตกด้วยกันกัลลิมาร์ดเปรียบเสมือนคนไข้แพ้ เขาเป็นคนไข้ฉลาดจนเพื่อนลงความเห็นว่าเขาเป็นคนที่สุดท้ายที่ทุกคนอยากชวนให้ไปร่วมงานเลี้ยงด้วย “...In fact, as a young boy, in an informal poll among my grammar school classmates, I was voted “least likely to be invited to a party.”⁶¹ กัลลิมาร์ดแตกต่างจากผู้ชายเจ้าเสน่ห์อย่างฟิงเกอร์ตันชนิดตรงกันข้าม สิ่งหนึ่งที่บดบังละครเรื่องนี้นำมาชี้ให้เห็นถึงความไร้สมรรถภาพของกัลลิมาร์ดก็คือ เขาไม่สามารถมีลูกเองได้

Gallimard I’m a modern man, Butterfly. And yet, I don’t
want to go. It’s the same old voodoo. I feel like
God himself is laughing at me if I can’t produce
a child.⁶²

กัลลิมาร์ดสูญเสียความมั่นใจในตัวเองอย่างมากที่เขาไม่สามารถมีลูกเองได้ ยิ่งเมื่อภรรยาของเขาต้องการให้เขาไปพบแพทย์เพื่อทำการรักษาก็ยิ่งทำให้กัลลิมาร์ดรู้สึกอับอายขายหน้า เขารู้สึกเหมือนว่าเขาไม่สามารถเป็นผู้ชายได้สมบูรณ์ กัลลิมาร์ดนำเรื่องนี้มาปรึกษากับชงลี่หลิง ชงลี่หลิงแสวงหาเป็นไม่เห็นด้วยกับสิ่งที่ภรรยาของกัลลิมาร์ดเสนอ ชงปลอบและให้กำลังใจกัลลิมาร์ดว่าเธอคือผู้ที่รู้ดีที่สุดว่าใครที่เป็นลูกผู้ชาย คำพูดของชงลี่หลิงช่วยเพิ่มความเชื่อมั่นให้แก่กัลลิมาร์ดโดยที่เขาไม่รู้ว่่าที่จริงแล้วคำพูดของชงลี่หลิงนั้นเป็นการแฝงนัยถึงตัวเธอเอง การที่กัลลิมาร์ดรู้สึกอับอายกับเรื่องการมีลูกเป็นเพราะสังคมได้วางกรอบความคิดไว้ให้ผู้ชายเป็นใหญ่ กัลลิมาร์ดจึงได้รับการกดดันจากกฎเกณฑ์ของสังคมเพราะเขาไม่สามารถทำหน้าที่เป็นผู้ชายได้สมบูรณ์ ทุกครั้งที่กัลลิมาร์ดขาดความเชื่อมั่นเขาจะมาหาชงลี่หลิง ความอ่อนแอของชงลี่หลิงช่วยเติมเต็มความเป็นชายที่แข็งแกร่งให้กับกัลลิมาร์ด แม้แต่กงสุลตูลงยังตระหนักได้ถึงความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับบุคลิกของกัลลิมาร์ดหลังจากที่เขาเริ่มมีความสัมพันธ์ชู้สาวกับชงลี่หลิง

⁶¹ David Henry Hwang, “M. Butterfly” in *The McGraw-Hill: Book of Drama*, eds. James Howe and William A. Stephany, p.1036.

⁶² *ibid.*, p.1051.

แล้ว ตูลงอธิบายถึงสาเหตุที่ทำให้กัลลิมาร์ดได้เลื่อนตำแหน่งว่าเป็นเพราะกัลลิมาร์ดมีบุคลิกที่มีความมั่นใจขึ้นมา ที่สำคัญคือตูลงทราบเรื่องที่กัลลิมาร์ดแอบมีความสัมพันธ์ลับกับซ่งลี่หิงเป็นอย่างดี การมีภรรยาน้อยเป็นสตรีจีนเป็นความฝันของผู้ชายตะวันตกที่อยากจะได้ครอบครองผู้หญิงเอเชีย ซ่งลี่หิงกลายเป็นเครื่องยืนยันความเป็นลูกผู้ชายให้แก่กัลลิมาร์ด ถ้าหากไม่มีซ่งลี่หิงแล้วกัลลิมาร์ดก็จะเป็นเพียงชายขี้ขลาดที่ไม่ได้รับการยอมรับ

Toulon Humility won't be a part of the job. You're going to coordinate the revamped intelligence division. Want to know a secret? A year ago, you would've been out. But the past few months, I don't know how it happened, you've become this new aggressive confident...thing. And they also tell me you get along with the Chinese. So I think you're a lucky man, Gallimard. Congratulations.⁶³

หลังจากที่กัลลิมาร์ดเริ่มมีความสัมพันธ์กับซ่งลี่หิงแล้วกัลลิมาร์ดเพิ่งตระหนักถึงความเป็นชายของตน เขารับรู้ถึงข้อได้เปรียบของการเกิดเป็นผู้ชายด้วยการกล่าวอ้างถึงอดัมที่พระเจ้าได้สร้างอีฟมาให้ ความรู้สึกของกัลลิมาร์ดในขณะนั้นเชื่อว่าผู้หญิงไม่ได้มีค่าในตัวเอง แต่พวกเขาเป็นเพียงสิ่งมีชีวิตที่ถูกสร้างมาปรนเปรอผู้ชายเหมือนที่พระเจ้าสร้างอีฟขึ้นมาไว้ให้ออดัม “Of course! God who creates Eve to serve Adam, who blesses Solomon with his harem but ties Jezebel to a burning bed—that God is a man. And he understands! At age thirty-nine, I was suddenly initiated into the way of the world”⁶⁴ บทละครได้กลับตอบโต้ความคิดแบบชายเป็นใหญ่ของชาวยุโรปด้วยการกลับผันให้กัลลิมาร์ดต้องมาเรียนรู้ในตอนท้ายเรื่องว่าที่จริงแล้วซ่งลี่หิงไม่ได้เป็นผู้หญิง การมีความสัมพันธ์กับผู้ชายด้วยกันทำให้กัลลิมาร์ดไม่อาจถือเป็นเพศชายได้โดยสมบูรณ์ ลักษณะความเปียงเบนทางเพศของกัลลิมาร์ดนี้เองที่ผู้เขียนนำมาใช้แสดงให้เห็นถึงความบกพร่องของตัวละครชาวยุโรปเพื่อทำลายภาพลักษณ์อันสูงส่งที่เคยเป็นที่รับรู้ของชาวยุโรปลง

⁶³ibid., p. 1047.

⁶⁴ibid., p. 1047.

3.1.3.2 ใช้ภาพลักษณ์แบบเดิมเป็นเครื่องมือในการต่อรองอำนาจให้ชนพื้นเมือง

วรรณกรรมเอกของชาวยุโรปมักจะยึดยึดภาพลักษณ์ที่เป็นแบบฉบับตายตัวให้แก่ตัวละครชนชาติอื่น นอกจากผู้เขียนบทละครได้กลับจะนำภาพลักษณ์แบบเหมารวมนั้นมาหักล้างด้วยการปรับเปลี่ยนลักษณะนิสัยของตัวละครให้ตรงกันข้ามเพื่อแสดงให้เห็นว่าภาพลักษณ์ดังกล่าวไม่เป็นความจริงแล้ว บทละครได้กลับยังได้เปิดโอกาสให้ตัวละครชนพื้นเมืองยินยอมรับภาพลักษณ์นั้นมาใช้แสวงหาผลประโยชน์ให้ตนเอง ตัวละครชนพื้นเมืองในวรรณกรรมได้กลับจึงไม่ใช่ตัวละครที่ตกอยู่ในฐานะของผู้ถูกกดขี่แต่เป็นตัวละครที่รู้จักจะแสวงรับคุณลักษณะบางอย่างที่ตะวันตกคาดหวังแล้วนำมาทบทวนนั้นมาใช้เรียกรังอำนาจให้แก่ตน

ก. ใช้ความป่าเถื่อนข่มขู่ให้ชาวยุโรปเกรงกลัว

วรรณกรรมของชาวยุโรปมักจะเขียนถึงชนชาติอื่นที่ไม่ใช่ชาวยุโรปว่าเป็นพวกกล้าหลัง ป่าเถื่อน ไร้อารยธรรม ในบทละครได้กลับเรื่อง *Pantomime* จึงได้นำคุณลักษณะของชนผิวดำตามความเข้าใจของชาวยุโรปนั้นมาปรับใช้ แจ็คสันจงใจเล่าเรื่องราวในอดีตของตนเองที่เคยก่อเหตุทำร้ายคนที่พยายามล้อเลียนเรื่องสีผิวของเขา แจ็คสันไม่พอใจจึงได้นำที่เจาะน้ำแข็งแทงมือของชายคนนั้นเพื่อเป็นการแก้แค้น วิธีตอบโต้อันรุนแรงของแจ็คสันสอดคล้องกับภาพลักษณ์ของคนป่าที่นิยมแก้ปัญหาโดยใช้กำลัง แจ็คสันตระหนักดีว่าเรื่องที่เขาเล่านั้นคงทำให้แฮร์มิงเงาไม่ต่างไปจากคนป่าที่มีนิสัยหยาบคาย กักขฬะ ดังนั้นเขาจึงได้เล่าเรื่องนี้ให้แฮร์มิงเงาฟังเพื่อหวังจะใช้เรื่องนี้ข่มขู่ให้แฮร์มิงเงา

Jackson ...I used to get into some serious trouble. a man keep bugging my arse once. A bad john call Boysie. Indian fellow, want to play nigger. Every day in that panyard he would come making joke with nigger boy this, and so on, and I used to just laugh and tell him stop, but he keep laughing and keep laughing and he going on and I begging him to stop and two

of us laughing, until...(He turns, goes to the tray and pick up a fork) one day, just out of the blue, I pick up a ice pick and walk over to where he and two fellers was playing card, and I nail that ice pick through his hand to the table, and I laugh, and I walk away.⁶⁵

จุดประสงค์ที่แจ๊คสันเล่าเรื่องนี้ให้แฮร์รี่ฟังก็เพราะแจ๊คสันต้องการตัดบทเรื่องที่แฮร์รี่บงกชให้เขาร่วมแสดงละครด้วย แจ๊คสันพยายามบ่งบอกแฮร์รี่เป็นนัยๆว่าการกระทำของแฮร์รี่ก็ไม่ได้ต่างไปจากผู้ชายที่ล้อเลียนเขา เพราะการสลบบทบาทให้เขาไปสวมบทครูโซก็ไม่ได้ต่างไปจากการนำเรื่องสี่ผิวมาล้อเลียน ตลอดเวลาตั้งแต่ต้นเรื่องแจ๊คสันพยายามรักษากริยามารยาทเพื่อไม่ให้แฮร์รี่ดูหมิ่นความกล้าหลังของคนดำด้วยการวางตัวให้เป็นสุภาพชน แต่เมื่อแจ๊คสันเห็นว่าแฮร์รี่ยังไม่แสดงความพยายามที่จะแสดงละครให้ได้ เขาก็เล่าเรื่องขึ้นเพื่อข่มขู่ให้แฮร์รี่รู้ว่าเขาไม่ชอบให้ใครมาดขี่แจ๊คสันเชื่อว่าเรื่องเล่าของตนเองจะมีอำนาจพอที่จะทำให้แฮร์รี่เลิกกังวลใจเขาต่อไปได้ ตลอดทั้งเรื่องผู้อ่านไม่อาจทราบได้ว่าเรื่องที่แจ๊คสันใช้ที่เจาะน้ำแข็งแทงคนนั้นเป็นความจริงหรือไม่ ความสำคัญของเรื่องเล่าเรื่องนี้จึงไม่ได้อยู่ที่ว่าเรื่องเล่านี้เป็นความจริงหรือไม่แต่อยู่ที่แจ๊คสันจะทำให้แฮร์รี่เชื่อว่าเรื่องดังกล่าวเป็นความจริงได้อย่างไร “ความสมจริง”ของเรื่องที่เล่าไม่ได้ตัดสินกันที่ “ความจริง”ของเรื่องแต่หากตัดสินกันที่ความคาดหวังและรหัสทางวัฒนธรรมของผู้ฟัง⁶⁶ แจ๊คสันมุ่งที่จะเสนอภาพลักษณ์ของตัวเองในฐานะที่เป็นชนพื้นเมืองที่ป่าเถื่อนและนิยมใช้ความรุนแรง ความหมายของเรื่องที่แจ๊คสันเล่าอิงอยู่กับแนวคิดแบบบูรพทิศคติซึ่งเป็นรหัสทางวัฒนธรรมที่ชาวยุโรปเป็นผู้สร้างขึ้น แจ๊คสันเชื่อว่าหากเขาเล่าเรื่องได้สอดคล้องกับภาพลักษณ์เลวร้ายของคนดำในแบบที่แฮร์รี่รู้จักเป็นอย่างดีแล้ว เรื่องราวของเขาก็จะฟังดูสมจริงและเขาก็จะสามารถทำให้แฮร์รี่รู้สึกหวาดเกรงในตัวเขาขึ้นมาได้ในที่สุด

ไม่เพียงแต่แจ๊คสันจะใช้เรื่องเล่าของตนเองข่มขู่แฮร์รี่ เมื่อพิจารณาจากเรื่องเล่าของแจ๊คสันแล้วจะพบว่าเขาได้สร้างความชอบธรรมให้กับการกระทำของตนเองด้วยการเล่าให้

⁶⁵ Derek Walcott, “Pantomime” in *The McGraw-Hill: Book of Drama*, eds. James Howe and William A. Stephany, p. 734.

⁶⁶ ชูศักดิ์ ภัทรกุลวณิช, *เชิงอรรถวัฒนธรรม*, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มติชน, 2539), หน้า 46.

ตนเองตกอยู่ในฐานะผู้ถูกระทำก่อน เพราะเขาถูกคนอื่นดูถูกเหยียดหยามดังนั้นเขาจึงต้องลงมือแก้แค้นเพื่อเรียกร้องความยุติธรรมคืน การเล่าของแจ๊คสันจึงเป็นการชูแฮรี่ว่าเขาเองมีสิทธิ์ที่จะกระทำแบบเดียวกันนั้นกับแฮรี่ได้เช่นกันถ้าหากว่าแฮรี่ยังไม่เลิกกดดันเขาเรื่องแสดงละคร นอกจากการเล่าเรื่องราวในอดีตแล้ว ศพของนกแก้วยังเป็นเครื่องยืนยันถึงนิสัยโหดร้ายของแจ๊คสันที่สอดคล้องกับเรื่องเล่าของเขาอีกด้วย ทั้งๆที่ในการดำเนินเรื่องไม่มีฉากการฆ่านกแก้วให้เห็น แต่อิทธิพลของเรื่องเล่าของแจ๊คสันก็ทำให้แฮรี่และผู้อ่านเชื่อได้ว่าแจ๊คสันน่าจะเป็นผู้ลงมือฆ่านกแก้วตัวนั้นด้วยตนเองจริงโดยมีเหตุจูงใจที่ว่ามันแก้วตัวนั้นก็มักจะท่องคำว่า “ไอ้มีด” ให้เขาได้ยินอยู่เสมอดังนั้นแจ๊คสันจึงต้องสั่งสอนนกแก้วตัวนั้นเพื่อเป็นการแก้แค้นบ้าง นกแก้วเป็นสัญลักษณ์ของผู้ที่ตกอยู่ใต้อาณานิคมที่เติบโตมาพร้อมกับวัฒนธรรมและภาษาของเจ้าอาณานิคม การเลียนเสียงของนกแก้วทำให้นกแก้วกลายเป็นสัญลักษณ์ของผู้ตกอยู่ใต้อาณานิคมที่ได้แต่เฝ้าเลียนแบบพฤติกรรมของเจ้าอาณานิคม นกแก้วเป็นสัญลักษณ์ของคนที่ถูกครอบงำจนแทบไม่เหลืออัตลักษณ์ของตนเอง การที่แจ๊คสันฆ่านกแก้วนั้นนอกจากจะเป็นการแก้แค้นนกแก้วที่ชอบเรียกเขาว่า “ไอ้มีด” แล้ว การฆ่านกแก้วยังเป็นสัญลักษณ์ของการปลดแอกเพื่อแสดงให้เห็นว่าเขาไม่ต้องการอยู่ภายใต้การครอบงำของแฮรี่อีกต่อไปแล้ว

หลังจากที่แฮรี่เห็นศพของนกแก้ว เขาได้ยกรายชื่อวรรณกรรมของชาวยุโรปขึ้นมาโต้ตอบเพื่อแสดงให้เห็นแจ๊คสันรู้ว่า เขานั้นตระหนักดีว่าศพของนกแก้วก็ไม่ต่างไปจากการสร้างเรื่องในแบบหนึ่ง ทั้งเรื่องที่แจ๊คสันเล่าและศพของนกแก้วก็คือความพยายามของชนพื้นเมืองอย่างแจ๊คสันที่ต้องการสร้างเรื่องเล่าของตนเองขึ้นมาลวงผู้อื่นโดยหวังว่าเรื่องที่ตนเล่านั้นจะทำให้ผู้อื่นเคารพในศักดิ์ศรีของตนมากขึ้น และในขณะเดียวกันก็เพื่อตอบสนองความต้องการในส่วนลึกของชนพื้นเมืองที่ต้องการจะมีอำนาจในฐานะที่เป็นผู้เล่าเรื่องเพราะตลอดเวลาชาวยุโรปเป็นผู้ผูกขาดการสร้างเรื่องเล่ามาโดยตลอด การที่แฮรี่กล่าวว่าการกระทำของชนพื้นเมืองก็คือการลอกเลียนชาวยุโรปนั้นก็เพราะชาวยุโรปเป็นผู้ที่รู้จักนำวรรณกรรมมาสร้างตัวตนให้แก่ตนเองก่อน การยกรายชื่อวรรณกรรมขึ้นมากล่าวแสดงให้เห็นว่าแฮรี่รู้ดีว่าศพของนกแก้วและเรื่องราวในอดีตของแจ๊คสันนั้นอาจจะไม่ใช่ความจริงแต่เป็นเพียงวิธีแสดงออกที่แจ๊คสันต้องการโต้ตอบชาวยุโรปเท่านั้น

ข. ใช้เส้นทางการเพศล่อลวงชาวตะวันตก

บทละครได้กลับเรื่อง *M. Butterfly* กล่าวถึงมายาคติเกี่ยวกับผู้หญิงตะวันออกว่าผู้หญิงเอเชียที่มีความเย้ายวนทางเพศ ชอบตกเป็นเหยื่อ เป็นผู้ที่อ่อนแอต้องเฝ้ารอความ

ช่วยเหลือจากผู้ชายที่เข้มแข็ง ด้วยเหตุนี้ชายตะวันตกจึงเห็นเป็นความชอบธรรมที่ตนจะเข้ามาครอบครองสตรีตะวันออกในฐานะที่ตนเป็นผู้ที่เข้มแข็งกว่า ชายตะวันตกเชื่อว่าชะตาชีวิตของสาวเอเชียนั้นได้ถูกกำหนดไว้แล้วว่าจะต้องตกเป็นทาสชีวิตของผู้อื่นดังนั้นการที่ชายตะวันตกจะเข้ามาเป็นเจ้าของชีวิตสตรีเหล่านี้ย่อมเป็นเรื่องที่ถูกต้องและสมควรแล้ว

Gallimard Anyway, it's Impossible. I'm a foreigner.

Marc Ah, yes. She cannot love you, it is taboo, but something deep inside her heart...she cannot help herself...she must surrender to you. It is her destiny.

Gallimard How do you imagine all this?

Marc The same way you do. It's old story. It's in our blood. They fear us, Rene. Their women fear us. And their men—their men hate us. And, you know something? They are all correct.⁶⁷

บทสนทนาข้างต้นระหว่างกัลลิมาร์ดกับมาร์คเกิดขึ้นในความฝันของกัลลิมาร์ด บทสนทนาแสดงให้เห็นทัศนคติที่ชายตะวันตกมีต่อผู้หญิงตะวันออกโดยเฉพาะผู้หญิงเอเซีย แม้จะเป็นเพียงความฝันแต่ก็สะท้อนให้เห็นว่าแฟนตาซีเกี่ยวกับผู้หญิงตะวันออกนั้นฝังอยู่ในจิตใต้สำนึกของผู้ชายตะวันตก ในโลกของความเป็นจริง กัลลิมาร์ดยังไม่มั่นใจว่าความรักระหว่างเขากับชงลี่หลังนั้นจะเป็นไปได้หรือไม่เนื่องจากมีอุปสรรคเรื่องของความแตกต่างทางเชื้อชาติ แต่ในความฝันมาร์คช่วยย้ำความมั่นใจให้แก่กัลลิมาร์ดว่าสาวเอเชียนั้นยอมจะต้องยอมจำนนต่อชายชาวตะวันตกเพราะว่าชะตาชีวิตของพวกเขาถูกกำหนดไว้เช่นนั้น ที่จริงแล้วคำพูดของมาร์คก็คือจิตใต้สำนึกของกัลลิมาร์ดเองที่พยายามจะตอกย้ำให้ตนเองเชื่อว่ามายาคติเกี่ยวกับผู้หญิงตะวันออกที่เขาเคยรู้มาทั้งหมดนั้นเป็นเรื่องจริง ชงลี่หลังรู้ว่าผู้ชายตะวันตกลุ่มหลงในมายาคติเกี่ยวกับผู้หญิงตะวันออกดังนั้นจึงได้ปลอมตัวเป็นผู้หญิงในแบบที่ผู้ชายตะวันตกปรารถนาเพื่อหวังให้กัลลิมาร์ดตกหลุมรัก เส้นหยักของผู้หญิงเอเชียนับเป็นความแปลกที่แตกต่างทำให้เกิดเป็นความลึกลับมหัศจรรย์ที่เชิญชวนให้กัลลิมาร์ดยิ่งเข้ามาใกล้ชิดกับชงลี่หลังมากขึ้น ความ

⁶⁷ David Henry Hwang, "M. Butterfly" in *The McGraw-Hill: Book of Drama*, eds.

แตกต่างที่ซ่งลี่หลิงนำมาล่อหลอกให้กัลลิมาร์ดลุ่มหลงก็คือ ความอ่อนแอ ไร้เดียงสาแบบที่กัลลิมาร์ดไม่เคยพบในตัวผู้หญิงตะวันตกมาก่อน

ซ่งลี่หลิงรู้ว่าหากประพุดิตตนเป็นสาวชื่อ ไร้เดียงสาแล้วจะทำให้กัลลิมาร์ดรู้สึกภาคภูมิใจในความเป็นชายชาติผู้แข็งแกร่งของตนและนั่นจะเป็นวิธีที่ทำให้กัลลิมาร์ดหลงรักในตัวเธอมากยิ่งขึ้น ซ่งลี่หลิงยอมสวามิภักดิ์ที่ผ่านมานั้นเธอพยายามทำตัวให้เป็นผู้หญิงหัวก้าวหน้าแบบผู้หญิงตะวันตกแต่แท้จริงแล้วเธอรู้สึกกลัวทุกครั้งที่ต้องเผชิญหน้ากัลลิมาร์ด คำพูดของซ่งลี่หลิงสอดคล้องกับที่กัลลิมาร์ดเคยคิดไว้ว่าคนจีนพยายามทำตัวแข็งแกร่งราวเพื่อปกปิดความอ่อนแอของตนเองไว้ คำสารภาพของซ่งลี่หลิงในคำคืบนั้นนอกจากจะช่วยพิสูจน์ให้เห็นว่าความคิดของกัลลิมาร์ดเป็นความจริงแล้วยังถือเป็นการสารภาพว่าเธอพร้อมจะยอมจำนนต่อเขาทั้งกายและใจ อากาเรจินอายุและรู้สึกผิดของซ่งลี่หลิงช่วยกระตุ้นให้กัลลิมาร์ดรู้สึกอยากเข้าครอบครองเป็นเจ้าของชีวิตของซ่งลี่หลิงยิ่งขึ้นโดยหารู้ไม่ว่าที่จริงแล้วทั้งหมดเป็นแผนที่ซ่งลี่หลิงต้องการล่อหลอกให้กัลลิมาร์ดหลงเสน่ห์ในตัวเธอเพื่อที่เธอจะได้ล้วงข้อมูลทางการทูตมาจากเขาได้

Song	I feel...I am not myself.
Gallimard	No. You're nervous.
Song	Please. Hard as I try to be modern, to speak like a man, to hold a western woman's strong face up to my own...in the end, I fail. A small frightened heart beats too quickly and gives me away. Monsieur Gallimard, I'm a Chinese girl. I've never...never invited a man up to my flat before. The forwardness of my actions makes my skin burn.
Gallimard	What are you afraid of? Certainly not me, I hope.
Song	I'm a modest girl. ⁶⁸

⁶⁸ibid., p. 1045.

เหตุผลที่ช่งยอมนปลอมตัวเป็นผู้หญิงนั้นเพราะการเป็นผู้หญิงทำให้กัลลิมาร์ดไม่ทันตระหนักถึงอันตรายที่เข้ามาใกล้ตัวเพราะกัลลิมาร์ดเชื่อมาโดยตลอดว่าสตรีจีนคือผู้ที่เกิดมาเพื่อเป็นเหยื่อ ตลอดเวลาที่ทั้งคู่มีความสัมพันธ์กันกัลลิมาร์ดจึงไม่เคยตระหนักเลยว่าที่จริงแล้วนั้นเขาต่างหากที่เป็นเหยื่อของช่งลี่หิง การแสวงหอยอมรับบทบาทที่ตะวันตกสร้างไว้ให้ทำให้คนจีนสามารถหลอกหลวงและแสวงหาผลประโยชน์จากชาวตะวันตกได้อย่างง่ายดาย ช่งลี่หิงหลอกกัลลิมาร์ดว่าธรรมเนียมของผู้หญิงจีนนั้นจะต้องรักษานวลสงวนตัวดังนั้นเธอจึงไม่อาจเปลือยกายต่อหน้าบุรุษแม้ว่าชายคนนั้นจะเป็นคนรักของเธอก็ตาม กัลลิมาร์ดเข้าใจว่าธรรมเนียมปฏิบัติดังกล่าวเป็นเรื่องจริงเพราะสอดคล้องกันกับมายาคติที่เขาเคยรับรู้มาว่าผู้หญิงเอเชียเป็นพวกอ่อนน้อมถ่อมตน เมื่อกัลลิมาร์ดไม่เคยเห็นช่งลี่หิงเปลือยมาก่อนเขาจึงไม่เคยรู้ว่าที่จริงแล้วช่งลี่หิงเป็นผู้ชายถึงแม้ว่าครั้งหนึ่งกัลลิมาร์ดเคยบังคับให้ช่งลี่หิงเปลือยกายต่อหน้าเขาแต่ช่งลี่หิงก็เลือกแก้ไขสถานการณ์เฉพาะหน้าด้วยการโกหกกัลลิมาร์ดว่าเธอกำลังตั้งครรภ์ลูกของเธอ กัลลิมาร์ดมีปมฝังใจเรื่องที่เขาไม่สามารถมีลูกเองได้ ข้ออ้างเรื่องลูกช่วยชดเชยปมด้อยและเติมเต็มความเป็นชายชาติศรีของกัลลิมาร์ดให้สมบูรณ์ เมื่อคำโกหกของช่งลี่หิงช่วยตอบสนองของความคาดหวังในใจของกัลลิมาร์ดได้กัลลิมาร์ดจึงพร้อมใจที่จะเชื่อว่าคำพูดของช่งลี่หิงเป็นความจริง การเสแสร้งแสดงบทบาทที่ชาวยุโรปยึดเยียดไว้ให้บังคับบอกว่าคนจีนนั้นเรียนรู้ที่จะนำอาวุธของชาวตะวันตกมาปรับใช้เพื่อรับมือกับชาวยุโรป กลวิธีเลือกรับปรับมาใช้จึงเป็นกลวิธีที่ทรงประสิทธิภาพที่สุดที่ชาวเอเชียเลือกมาใช้ในการตอบโต้กับชาวยุโรป

3.1.3.3 ระบบคู่ตรงข้ามกับการสร้างตัวละคร

ภาพลักษณ์ตัวละครที่บทละครได้กลับนำมาปรับใช้ก็คือคู่ตรงข้ามระหว่างผิวขาว-ผิวดำ นาย-ทาส และชาย-หญิง ตามแบบที่ปรากฏในงานวรรณกรรมเอก บทละครได้กลับทั้งสามหยิบยกคู่ตรงข้ามเหล่านั้นมาปรับใช้เพื่อหักล้างระบบวิธีคิดแบบคู่ตรงข้ามด้วยวิธีที่ต่างกัน บางเรื่องนั้นยังคงรักษาแบบแผนการสร้างตัวละครชาวยุโรปกับชนชาติอื่นแบบคู่ตรงข้ามไว้เพียงแต่กลับชี้ให้เห็นชาวยุโรปอยู่ในฐานะ “คนอื่น” ของชนพื้นเมืองแทน ในขณะที่บทละครได้กลับบางเรื่องพยายามต่อต้านแนวคิดแบบคู่ตรงข้ามด้วยการสร้างความสัมพันธ์ของตัวละครขึ้นเพื่อมุ่งทำลายระบบคู่ตรงข้าม

ก. ผิวขาว – ผิวดำ

บทละครเรื่อง *Une Tempête* นำคู่ตรงข้ามระหว่างผิวขาวและผิวดำของบทละครเรื่อง *The Tempest* ของเชกสเปียร์มาเป็นประเด็นสำคัญในการโต้กลับ เห็นได้ตั้งแต่ในหน้าแรกของบทละครที่ระบุไว้ว่าเป็นบทละครที่ดัดแปลงขึ้นเพื่อเป็นละครสำหรับคนผิวดำโดยเฉพาะ (adaptation for a black theatre) เซแซร์ตั้งใจเขียนบทละครโต้กลับเรื่องนี้เพื่อเชิดชูความเป็นนิโกรซึ่งเป็นแนวทางเรียกร้องทางการเมืองของเขา ความเป็นนิโกรที่เซแซร์หมายถึงนี่ก็คือรากเหง้าของความเป็นแอฟริกันที่ถูกทำลายไปเพราะผลพวงจากการอพยพขนย้ายชาวแอฟริกันไปเป็นทาสในทวีปต่างๆ ไม่ว่าจะเป็อเมริกาหรือแม้กระทั่งในคาริบเบียนเอง เซแซร์นั้นเป็นคนผิวดำที่เกิดและเติบโตในประเทศมาร์ตีนีซึ่งเคยตกเป็นอาณานิคมของฝรั่งเศส การเกิดและเติบโตนอกทวีปแอฟริกาทำให้เซแซร์อยู่ห่างไกลจากรากเหง้าของความเป็นแอฟริกันซึ่งตรงข้ามกับเลโอปอล ซองกอร์ (Léopold Senghor) นักเขียนชาวเซเนกัลที่เชิดชูแนวคิดความเป็นนิโกรเช่นเดียวกับเซแซร์เพียงแต่เขามีโอกาสได้สัมผัสกับความเป็นแอฟริกันมากกว่า⁶⁹ เซแซร์ตระหนักว่าการสำเหนียกและรื้อฟื้นความเป็นแอฟริกันนั้นถือเป็นเรื่องยากสำหรับชาวนิโกรในคาริบเบียนด้วยเหตุนี้แนวคิดเรื่องความเป็นนิโกรของเขาจึงมีข้อแตกต่างไปจากซองกอร์ที่มุ่งเน้นไปที่การให้คุณค่ากับแก่นแท้ของความเป็นคนดำที่แตกต่างไปจากคนขาว เซแซร์เห็นว่าจุดร่วมของจิตวิญญาณความเป็นนิโกรอย่างหนึ่งก็คือ ความรู้สึกทุกขุทรมานที่ชาวนิโกรทุกคนมีส่วนร่วมไม่ว่าชาวนิโกรผู้นั้นจะอาศัยอยู่ที่ใดในโลกก็ตาม ตามความเห็นของเซแซร์แล้วชาวนิโกรทุกคนสามารถหลอมรวมกันได้เพราะทุกคนต่างก็เผชิญประสบการณ์ของการถูกกดขี่ข่มเหงมาด้วยกันทั้งสิ้น⁷⁰ ด้วยเหตุนี้การดัดแปลงวรรณกรรมเรื่อง *The Tempest* มาเป็นบทละครสำหรับคนผิวดำของเขานั้นจึงไม่ได้จำกัดอยู่เพียงแค่คนผิวดำในคาริบเบียนเท่านั้นแต่ยังหมายถึงคนผิวดำในแอฟริกาและอเมริกา การปรับเปลี่ยนชื่อเรื่องจาก *The Tempest* มาเป็น *Une Tempête* ซึ่งมีความหมายว่า *A Tempest* ในภาษาอังกฤษนั้นเป็นผลมาจากแนวคิดเรื่องความเป็นนิโกรของเขาด้วย การเปลี่ยนคำกำกับนามมาใช้ “A” แทน “The” นั้นเป็นการเลิกการชี้เฉพาะเจาะจงให้บทละครเรื่องนี้เป็นตัวแทนของคนผิวดำกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งและในขณะเดียวกันก็เป็นการหมายรวมให้คนผิวดำในสามทวีปนั้นเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน นอกจากนี้ชื่อเรื่องแล้วเซแซร์ยังพยายามนำเรื่องราวของชนนิโกรในแต่ละพื้นที่มาเชื่อมโยงกันไว้ในบทละคร เช่น

⁶⁹ John Mcleod, *Beginning Postcolonialism* (New York: Manchester University Press, 2000), p. 79.

⁷⁰ *ibid.*, p. 80.

การสอดแทรกเทพเจ้าอิชู (Eshu) เข้ามาเป็นตัวแทนของชาวแอฟริกัน และการกล่าวอ้างถึงมัลคอล์ม เอกซ์ (Malcolm X) ผู้เป็นนักต่อสู้เรียกร้องเพื่อคนผิวดำในสหรัฐอเมริกา เป็นต้น

เซแซร์ปรับเปลี่ยนจุดจบให้พรอสเพอโรยังคงอาศัยอยู่ในเกาะแห่งนั้นต่อแทนที่จะกลับไปยุโรปตามวรรณกรรมเอกเรื่อง *The Tempest* การที่พรอสเพอโรยังคงอยู่ในเกาะเป็นการแสดงให้เห็นว่าการต่อสู้กับลัทธิอาณานิคมยังไม่มีวันจบสิ้น บทละครไม่ได้ให้บทสรุปไว้ว่าการต่อสู้ดังกล่าวนี้จะมีใครเป็นผู้ชนะ ผู้เขียนเลือกจบแบบปลายเปิดแทนที่จะกล่าวสรุปถึงบทลงเอย เพราะจุดประสงค์ที่แท้จริงของผู้เขียนอยู่ที่การกระตุ้นสำนึกของคนผิวดำให้ลุกขึ้นมาเรียกร้องเอกราชด้วยวิธีรุนแรง ไม่ว่าจะผลของการเรียกร้องจะออกมาเป็นเช่นไรก็ไม่สำคัญเท่ากับการได้ลงมือทำสงครามทางอุดมการณ์กันจนถึงที่สุดแล้ว ในตอนจบผู้เขียนให้พรอสเพอโรกล่าวกับคาลิบันว่าเขาจะยื่นหยัดเพื่อต่อสู้กับคาลิบันแบบเผชิญหน้า ในที่นี้พรอสเพอโรยังใช้สัญลักษณ์ของความดำมืดมาเป็นตัวแทนของคนผิวดำที่แตกต่างจากชาวยุโรปอยู่เช่นเดิม

Prospero And now Caliban, it's you and me!
 What I have to tell you will be brief:
 Ten times, a hundred times, I've tried to save you,
 above all from yourself.
 But you have always answered me with wrath
 and venom,
 like the opossum that pulls itself up by its own tail
 the better to bite the hand that tears it from the
 darkness.
 Well, my boy, I shall set aside my indulgent
 nature
 and henceforth I will answer your violence with
 violence!⁷¹

ความสัมพันธ์ของพรอสเพอโรกับคาลิบันในตอนจบนี้เปรียบเสมือนกับความสัมพันธ์ของคนผิวขาวกับคนผิวดำที่จะต้องเป็นศัตรูคู่ตรงข้ามที่ไม่มีวันจะลงเอยกันได้ด้วยดี

⁷¹ Aimé Césaire, *A Tempest*, trans. Richard Miller, p.74.

การที่พรอสเพอโรยื่นหัตถ์อยู่กับคาลิบันต่อไปด้วยวิธีรุนแรงแบบเดียวกับที่คาลิบันเรียกร้อง แสดงให้เห็นวิธีคิดแบบคู่ตรงข้ามที่ผู้เขียนได้นำมาปรับใช้ ทำที่สุดบทละครได้กลับเรื่อง *Une Tempête* ก็ยังนำเสนอตัวละครแบบแยกเขาแยกเราอยู่ดี เพียงแต่ “เรา” ในที่นี้เปลี่ยนไปเป็นชนผิวดำแทนที่จะเป็นชาวยุโรปผิวขาว ส่วน “เขา” หรือ “คนอื่น” จึงหมายถึงพรอสเพอโรซึ่งเป็นคนผิวขาวอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ผู้เขียนซึ่งเป็นคนผิวดำและยึดถืออุดมการณ์ชาตินิยมแบบหัวรุนแรงได้นำตนเองเข้าไปเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับตัวละครคาลิบัน เมื่อผู้เขียนรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับตัวละครที่เป็นชนผิวดำแล้วการสลับหัวของกลุ่มตรงข้าม (reverse hierarchy)⁷² จึงเกิดขึ้น ดังจะเห็นได้จากผู้เขียนให้ความสำคัญกับตัวละครผิวดำอย่างคาลิบันมากเป็นพิเศษ พรอสเพอโรและตัวละครซึ่งเป็นชาวยุโรปอื่นๆถูกมองแบบเหมารวมว่าเป็นตัวละครที่มีความกระหายในอำนาจและมีนิสัยชอบดูถูกเหยียดหยามคนผิวดำ ภาพลักษณ์แบบร้ายของคนขาวและการพยายามให้คุณค่ากับลักษณะความเป็นคนผิวดำด้วยการจงใจยืนยันลักษณะนิสัยก้าวร้าวและรุนแรงอันเป็นลักษณะเฉพาะของคนผิวดำโดยไม่ได้ชี้ให้เห็นถึงผลเสียของวิธีการดังกล่าวถือเป็นการมองข้ามข้อบกพร่องของชนพื้นเมืองไปเพียงเพราะเห็นว่าเป็นผู้ถูกกดขี่เท่านั้น การกล่าวถึงลักษณะเฉพาะของคนผิวดำไม่ต่างไปจากการกำหนดอัตลักษณ์ของคนผิวดำให้ตายตัวซึ่งเท่ากับเป็นการตอกย้ำการแบ่งขั้วอัตลักษณ์เช่นเดียวกับในงานวรรณกรรมเอก เพียงแต่ผู้เขียนเลือกที่จะกลับขั้วให้คนขาวกลายเป็นสัญลักษณ์ของผู้เลวร้ายไปแทน ทำที่สุดแล้วบทละครได้กลับในเรื่องนี้จึงขาดลักษณะวิพากษ์และเป็นการตอกย้ำแนวคิดแบบคู่ตรงข้ามของเจ้าอาณานิคมอยู่นั่นเอง

จุดจบที่ต่างไปจากเดิมนี่สะท้อนความคิดชาตินิยมแบบเข้มข้นของผู้เขียน ซาอิด เคยกล่าววิจารณ์ไว้ว่าคาลิบันในบทละครของเชแซร์รี่เป็นเสมือนผู้พิทักษ์สิทธิ์ให้แก่คนพื้นเมืองและเป็นพวกชาตินิยมหัวรุนแรงตามแบบกลุ่มแนวร่วมคนดำ “This Caliban is behind the nativist and radical nationalisms that produced concepts of negritude...”⁷³ นอกจากเชแซร์รี่จะสนับสนุนให้เรียกร้องเอกราชด้วยวิธีรุนแรงแล้ว เทคนิคการเขียนวรรณกรรมได้กลับด้วยการนำระบบคู่ตรงข้ามมากลับขั้วอำนาจนั้นก็นับเป็นวิธีทำทลายชาติยุโรปที่รุนแรงและตรงไปตรงมาไม่แพ้กัน เพราะเชแซร์รี่ตระหนักดีว่าวิธีคิดแบบคู่ตรงข้ามนั้นถือเป็นความรุนแรงที่ชาติยุโรปตั้งใจนำมาใช้กับชนชาติอื่นด้วยการเขียนวรรณกรรมขึ้นแสดงความดูถูกเหยียดหยามชนชาติอื่นจนกระทั่งทำให้

⁷² ดร.ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร, *วาทกรรมการพัฒนา: อำนาจ ความรู้ ความจริง เอกลักษณะ และความเป็นอื่น*, หน้า 257.

⁷³ Edward Said, *Culture and Imperialism*, p. 214.

ชนชาติอื่นเกิดความสงสัยและไม่พอใจในตัวตนของตนเอง⁷⁴ เมื่อตระหนักได้ว่าระบบคู่ตรงข้ามคือเครื่องมือที่ชาวยุโรปนำมาใช้สร้างอิทธิพลให้แก่ตนเอง การจะทวงอำนาจคืนให้แก่ตนเองจึงจำเป็นจะต้องอาศัยอาวุธในแบบเดียวกัน ด้วยเหตุนี้ไซเชอร์จึงเลือกที่จะคงความสัมพันธ์ของตัวละครให้เป็นคู่ตรงข้ามไปอย่างถาวร การนำระบบคู่ตรงข้ามมาตอบโต้แสดงถึงการต่อสู้แบบเผชิญหน้าและยกย่อนที่สุดในงานวรรณกรรม

ข. นาย - ทาส

บทละครได้กลับเรื่อง *Pantomime* พยายามสร้างลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างชาวยุโรปกับชนชาติอื่นในรูปแบบอื่นที่นอกเหนือไปจากการความสัมพันธ์แบบนายกับทาส แม้ว่าแจ๊คสันจะอยู่ในฐานะที่เป็นลูกจ้างของแฮร์รี่แต่ในความคิดของแจ๊คสันแล้วเขาไม่เคยคิดว่าแฮร์รี่จะเป็นคนที่เข้มแข็งพอจะออกคำสั่งแก่ใครได้ แจ๊คสันพยายามพิสูจน์ให้แฮร์รี่เห็นว่าทั้งเขาและแฮร์รี่ต่างพยายามแสวงงเล่นละครต่อกันและกันอยู่ในชีวิตจริง แจ๊คสันเสนอให้ลองละบทบาทของนายและทาสลงแล้วเผชิญหน้ากันในฐานะที่ต่างฝ่ายต่างก็เป็นมนุษย์ธรรมดาคนหนึ่งแทน แจ๊คสันแกล้งเรียกแฮร์รี่โดยไม่ใช้คำว่ามิสเตอร์นำหน้าแบบที่เคยเรียกเพื่อให้เกิดการโต้เถียงในฐานที่เป็นเจ้านาย แจ๊คสันสังเกตเห็นว่าแฮร์รี่แสดงปฏิกิริยาตกใจที่เห็นแจ๊คสันไม่เคารพเขาเหมือนอย่างเคย แม้ว่าแจ๊คสันจะลองเรียกแบบเดิมซ้ำอีกครั้ง ปฏิกิริยาที่แสดงออกทางร่างกายของแฮร์รี่ก็ยังคงเหมือนเดิมโดยอัตโนมัติ อาการตกใจดังกล่าวเป็นสิ่งแสดงให้เห็นว่าชาวยุโรปปรับไม่ได้เมื่อเห็นชนพื้นเมืองแสดงท่าทีที่แข็งแกร่งกับตน เพราะชาวยุโรปเชื่อมั่นว่าตนจะต้องได้รับความเคารพยำเกรงจากคนผิวดำที่มีสถานะด้อยกว่าเสมอ แจ๊คสันอธิบายว่าเขาไม่คิดว่าแฮร์รี่จะมีคุณสมบัติพอที่จะออกคำสั่งใครได้ในทำนองเดียวกับที่เขาเองก็ไม่ได้มีนิสัยที่จะยอมโอนอ่อนทำตามคำสั่งของใครได้เช่นกัน ตลอดระยะเวลาที่แจ๊คสันคอยปฏิบัติตามคำสั่งของแฮร์รี่นั้นเป็นเพียงการดำเนินรอยตามบทบาททาสรับใช้ที่ชาวยุโรปสร้างไว้ให้ สิ่งที่แจ๊คสันกับแฮร์รี่ปฏิบัติต่อกันจึงไม่ต่างไปจากการแสดงละครหลอกลวงซึ่งกันและกัน แจ๊คสันเรียกร้องให้ยุติบทบาทเสแสร้งดังกล่าวเพื่อให้ทั้งสองฝ่ายได้มีโอกาสแสดงตัวตนที่แท้จริงออกมา

⁷⁴ดร.ไชยรัตน์ เจริญสินโอฟาร์, *วาทกรรมการพัฒนา: อำนาจ ความรู้ ความจริง เอกลักษณะ และความเป็นอื่น*, หน้า 260-1.

Jackson All right. Stay as you want. But if you say yes, it go have to be man to man, and none of this boss-and-Jackson business, you see, Trewe ... I mean, I just call you plain Trewe, for example, and I notice that give you a slight shock. Just a little twitch of the lip, but a shock all the same, eh Trewe? You see? You twitch again. It would be just me and you, all right? You see, two of we both acting a role here we ain't really really believe in, you know. I ent think you strong enough to give people orders, and I know I ain't the kind who like taking them. So both of we doesn't have to improvise so much as exaggerate. We faking, faking all the time. But, man to man, I mean...(pause) that could be something else. Right, Mr.Trewe?⁷⁵

วิถีคิดของแจ๊คสันถือเป็นการหักล้างระบบวิถีคิดแบบคู่ตรงข้ามอันเป็นรากฐานความคิดที่สำคัญของชาวยุโรป ระบบดังกล่าวก่อให้เกิดการจัดแบ่งลักษณะทางเชื้อชาติของคนในแบบเหมารวมด้วยเหตุนี้ตัวตนของชาวยุโรปกับชนพื้นเมืองจึงมีลักษณะด้านเดียว นั่นคือ ชาวยุโรปเป็นเจ้านายที่มีความเก่งกล้าสามารถในขณะที่ชนชาติอื่นนั้นเป็นพวกกล้าหลังจึงจำเป็นต้องอยู่ภายใต้การควบคุมของเจ้านายอย่างชาวยุโรป ในบทละครเรื่องนี้ได้สะท้อนให้เห็นว่าระบบวิถีคิดแบบคู่ตรงข้ามไม่ได้ส่งผลกระทบต่อชนพื้นเมืองเท่านั้นแต่ยังส่งผลกระทบต่อการวางตัวของชาวยุโรปเอง ด้วยเหตุนี้ผู้เขียนจึงให้แจ๊คสันมุ่งวิพากษ์และปลดปล่อยตนเองออกจากระบบวิถีคิดแบบคู่ตรงข้ามอันเป็นวาทกรรมหลักของเจ้าอาณานิคมอย่างระมัดระวัง โดยผู้เขียนเลือกใช้วิธีสลายข้อขัดแย้งมากกว่าที่จะให้แจ๊คสันแยกตนเองออกมาจากชาวยุโรปในแบบที่บทละครได้กลับเรื่อง *Une Tempête* นำเสนอ หรือจะกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ผู้เขียนพยายามเสนอทางเลือกให้ชนชาติต่างๆ สามารถอาศัยอยู่ร่วมกันได้โดยเคารพตัวตนของกันและกันมากกว่าที่จะขับไล่ชาวยุโรปให้ออกไป

⁷⁵Derek Walcott, "Pantomime" in *The McGraw-Hill: Book of Drama*, eds. James Howe and William A. Stephany, p. 743.

จากประเทศ ในเรื่องนี้ผู้เขียนเลือกที่จะตั้งนามสกุลของตัวละครชาวยุโรปว่า Trewé ซึ่งพ้องเสียงกับคำว่า true เพื่อให้คำว่า Trewé ในเรื่องนี้เป็นตัวแทนของคนยุโรปซึ่งมีนิสัยยะพลิกผันกับการที่ชาวยุโรปมักสร้างมายาคติขึ้นหลอกลวงชนชาติอื่นให้เชื่อว่าตนเองนั้นสูงส่ง ในตัวอย่างนี้แจ๊คสันตั้งใจเรียกแฮร์รี่โดยการเรียกนามสกุลเข้าไปมาอยู่หลายครั้งโดยเฉพาะในช่วงท้ายของบทสนทนาแจ๊คสันตั้งใจใช้คำว่า faking ซึ่งแปลว่าหลอกลวงและมีความหมายแย้งกับคำว่า true ขึ้นมากล่าวพร้อมๆกันเพื่อกระตุ้นให้แฮร์รี่ทบทวนประเด็นเรื่องคู่ตรงข้ามของความเป็นนายและความเป็นทาสที่กำลังถกเถียงกันอยู่

การซ้อมละครของแจ๊คสันกับแฮร์รี่ช่วยเปิดโอกาสให้ตัวละครทั้งสองได้ทำความรู้จักกันมากขึ้น จากเดิมที่ทั้งคู่มีสถานะเป็นเพียงนายจ้างกับลูกจ้างที่รู้จักกันเพียงผิวเผิน การได้ร่วมแสดงละครด้วยกันทำให้ทั้งคู่กล้าแสดงทัศนคติของตนเองและเปิดเผยเรื่องราวในชีวิตออกมาให้อีกฝ่ายรับรู้ ในตอนจบทั้งคู่จึงสามารถทำลายช่องว่างทางด้านเชื้อชาติและยอมรับความหลากหลายบนพื้นฐานของความเท่าเทียมกันมากขึ้น จากความสัมพันธ์แบบนายและทาสรับใช้ในลักษณะเดียวแบบครูไซและไฟรเดย์จึงกลายมาเป็นความสัมพันธ์อันเพื่อนมนุษย์ที่เท่าเทียมกัน สังเกตได้จากในตอนจบของเรื่องแจ๊คสันร้องเพลงที่มีเนื้อหากล่าวถึงตัวเขากับแฮร์รี่ แจ๊คสันเรียกแทนตัวเองว่ามีสเตอร์ฟิลลิปเพื่อยกระดับตัวเองให้ขึ้นมาให้เทียบเท่ากับชาวอังกฤษ จากเนื้อเพลงทำให้รู้ว่าแจ๊คสันตระหนักถึงความต่างระหว่างเขากับแฮร์รี่แต่อย่างไรก็ดีเขาพร้อมที่จะร่วมแสดงละครกับแฮร์รี่ต่อไป เพราะแม้ว่าเขากับแฮร์รี่จะมาจากที่ต่างกัน และได้รับการฝึกฝนการแสดงมาคนละแบบแต่ทั้งคู่ก็เป็นมนุษย์ที่มีจิตวิญญาณเช่นเดียวกัน ดังนั้นเขาจึงเชื่อว่าถ้าหากมองข้ามความต่างเหล่านั้นไปแล้วพวกเขาก็น่าจะอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติ

Jackson Well, a limey name Trewé come to Tobago.

He was in show business but he had no show,

so in desperation he turn to me

and said: "Mr. Phillip" is the two o'we,

one classical actor and one Creole,

let we act together with we heart and soul.

It go be man to man, and we go do it fine,

and we go give it the title of pantomime.⁷⁶

จากตอนจบของเรื่องทำให้เห็นว่าผู้เขียนปฏิเสธตอนจบของวรรณกรรมต้นฉบับเดิมที่ครูโซกับไฟรเดย์ก็ยังคงมีความสัมพันธ์แบบนายและทาสไปอย่างไม่มีวันจบสิ้น แล้วเสนอทางออกด้วยการแสดงให้เห็นว่าเป็นนายและความเป็นทาสนั้นเป็นเพียงภาพลักษณ์ที่มนุษย์สร้างขึ้นมาไว้แบ่งแยกชาวยุโรปและชนชาติอื่นออกจากกันทั้งๆที่ทุกชนชาติต่างก็เกิดมาเป็นมนุษย์เช่นเดียวกัน ถ้าหากตระหนักได้ว่าภาพลักษณ์ต่างๆเป็นเพียงบทบาทสมมติก็จะทำให้มนุษย์ทุกคนสามารถกำจัดอคติที่มีอยู่ในใจไปได้ ความสัมพันธ์ของตัวละครที่เปลี่ยนไปในตอนจบของเรื่องแสดงทัศนคติของผู้เขียนที่ต้องการทำลายระบบวิธีคิดแบบคู่ตรงข้ามและนำเสนอให้ใช้มิติภาพสร้างสันติภาพนั่นเอง

ค. ชาย – หญิง

ในขณะที่บทละครได้กลับเรื่อง *Pantomime* มุ่งทำลายคู่ตรงข้ามระหว่างนายกับทาส บทละครเรื่อง *M. Butterfly* ใช้วิธีสลายคู่ตรงข้ามด้วยการมุ่งทำลายความแตกต่างระหว่างเพศหญิงและเพศชายอันเป็นตัวแทนของระบบวิธีคิดแบบคู่ตรงข้ามที่สำคัญของยุโรป ในบทละครเรื่องโอเปราเรื่อง *Madama Butterfly* จบลงด้วยโศกนาฏกรรมของบัตเตอร์ฟลายหลังจากที่ตนถูกคนรักหลอกหลวง บัตเตอร์ฟลายตัดสินใจใช้มีดของบิดาทำฮาราครีเพื่อปลิดชีวิตของตัวเองแต่ในบทละครได้กลับเรื่อง *M. Butterfly* ผู้เขียนปรับให้ตัวละครกัลลิมาด์เป็นผู้ฆ่าตัวตายหลังจากที่พบว่าตนถูกขังสี่หึงหักหลัง การปรับเปลี่ยนครั้งนี้เน้นเป็นการปรับให้เรื่องมีจุดจบให้ต่างไปชนิดตรงกันข้าม กล่าวคือ จากที่ชาวตะวันตกเคยเป็นผู้ปลิดชีพตัวเองเพื่อสังเวทความรักให้แก่ชาวตะวันตกในเรื่องนี้ได้เปลี่ยนกลับให้ชาวตะวันตกเป็นผู้พ่ายแพ้ต่อชาวตะวันออกแทน โดยในตอนจบกัลลิมาด์เพิ่งตระหนักได้ว่าที่จริงแล้วเขาประสบชะตากรรมเดียวกับบัตเตอร์ฟลายไม่ใช่เพียงเคอร์ตันนั้นหมายความว่าเขากำลังตกอยู่ในสถานะของผู้หญิงผู้ตกเป็นเหยื่อของผู้ชาย

Gallimard	Death with honor is better than life...life with dishonor. (He sets himself center stage, in a seppuku position) The love of a Butterfly can withstand many things—unfaithfulness, loss,
-----------	--

⁷⁶ *ibid.*, p. 750.

even abandonment. But how can it face the one sin that implies all others? The devastation knowledge that, underneath it all, the object of her love was nothing more, nothing less than a man. (He sets the tip of the knife against his body) It is 19...And I have found her at last. In a prison on the outskirts of Paris. My name is Rene Gallimard—also known as Madama Butterfly.⁷⁷

ในตอนจบก็ลลิมาร์ดลุกขึ้นมาสวมเสื้อคลุมคล้ายกิโมโนและแต่งหน้าเป็นผู้หญิง จากนั้นก็ใช้มีดฆ่าตัวตายในลักษณะเดียวกับบัตเตอร์ฟลายเพื่อแสดงให้เห็นว่าแท้ที่จริงแล้วเขาก็คือบัตเตอร์ฟลายที่ถูกชายต่างชาติหลอกลวง ผู้เขียนตั้งใจรับจุดจบของวรรณกรรมเอกให้กลับเป็นตรงกันข้ามเพื่อชี้ให้เห็นว่านอกจากชาวตะวันตกในบทละครเรื่องนี้จะไม่ยอมสยบให้แก่ชาวตะวันตกแล้ว ชาวตะวันออกรยังลุกขึ้นมาแก้แค้นชาวตะวันตกให้ได้รับบทเรียนแบบเดียวกับที่เคยทำไว้กับชาวตะวันอก การปรับจุดจบแบบสลับขั้วเช่นนี้ไม่ได้เป็นเพียงการทำทายงานวรรณกรรมเอกแบบเผชิญหน้าแต่ยังแสดงให้เห็นว่าแบบแผนความคิดแบบอาณานิคมนำมาซึ่งความสูญเสีย ตราบใดที่ยังไม่สามารถล้มล้างความคิดแบบอาณานิคมลงได้ชาวตะวันตกและชาวตะวันอกก็จะมีวันอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติ หากนำประเด็นเรื่อง “ความเป็นอื่น” ของผู้หญิงมาใช้เปรียบเทียบไปกับการสร้างให้ชาติตะวันอกคือ “ความเป็นอื่น” ของชาติตะวันตกแล้วจะพบว่าทำที่สุดแล้วชาวตะวันตกในเรื่องนี้ไม่ใช่ตัวแทนของ “ความเป็นชาย” เพียงผู้เดียวแต่อย่างใดชาวตะวันอกในเรื่องนี้ก็มีเพศสถานะเป็นชายด้วย เมื่อเป็นเช่นนี้ชาติตะวันอกก็ไม่ใช่ “ความเป็นอื่น” ของตะวันตกอีกต่อไป

ฮวงพยายามนำเสนอว่าความแตกต่างในเรื่องเพศนั้นเป็นเพียงมายาคติในแบบหนึ่งเท่านั้นเห็นได้จากตลอดระยะเวลาในการดำเนินเรื่องผู้เขียนได้พยายามสลายพรมแดนทางเพศด้วยการทำให้ความสัมพันธ์ของตัวละครทั้งสองไม่ใช่ความสัมพันธ์ระหว่างหญิงกับชายแต่เป็น

⁷⁷ David Henry Hwang, “M. Butterfly” in *The McGraw-Hill: Book of Drama*, eds.

ความสัมพันธ์แบบรักร่วมเพศ นอกจากนี้ยังมีการสร้างตัวละครนักศึกษาสาวให้มีชื่อ เรเนซึ่ง
 พ้องกับชื่อจริงของกัลลิมาร์ดเพื่อสร้างความกำกวมในเรื่องเพศระหว่างตัวละครทั้งสอง

Renee I'll wait for you outside.What's your name?

Gallimard Gallimard. Rene.

Renee Weird. I'm Renee too. (She exits)

Gallimard (To us) And so, I embarked on my first extra-
 extramarital affair. Renee was picture perfect.
 With a body like those girls in the magazines.
 If I put a tissue paper over my eyes, I wouldn't
 have been able to tell the difference. And it
 was exciting to be with someone who wasn't
 afraid to be seen completely naked. But is it
 possible for a woman to be too uninhibited, too
 willing, so as to seem almost too...
 masculine?⁷⁸

ฮวงสร้างตัวละครเรเนขึ้นมาเพื่อเป็นคู่เทียบกับกัลลิมาร์ดและชงลี่หึงอย่างจงใจ
 เห็นได้จากการที่ตัวละครตัวนี้เป็นตัวละครใหม่ที่สร้างขึ้นทั้งๆที่ไม่ได้มีบทบาทสอดคล้องกับตัวละคร
 ตัวใดในวรรณกรรมเอกต้นฉบับแต่อย่างใด เรเนเป็นตัวละครที่มีลักษณะพิเศษนั่นคือ ถึงแม้ว่า
 ร่างกายภายนอกจะเป็นผู้หญิงแต่เธอกลับมีลักษณะนิสัยที่เหมือนผู้ชาย ตรงกันข้ามกับชงลี่หึงซึ่ง
 มีร่างกายเป็นชายโดยสมบูรณ์แต่กลับแสดงออกปฏิกิริยาที่อ่อนนุ่มราวกับเป็นผู้หญิงโดยกำเนิด
 ในขณะที่ชงลี่หึงแสดงออกว่าตนนั้นไร้เดียงสาในเรื่องเพศ เรเนกลับพูดคุยเรื่องเพศอย่างเปิดเผย
 ฉากที่เรเนพูดถึงเรื่องเพศอย่างตรงไปตรงมาที่สุดก็คือฉากที่เธอมีความสัมพันธ์กับกัลลิมาร์ด เร
 เนวิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับอวัยวะเพศชายออกมาได้อย่างไม่เคอะเขิน กัลลิมาร์ด เองเสียอีกที่กลับ
 เป็นฝ่ายลำบากใจที่ต้องรับฟัง ด้วยลักษณะนิสัยดังกล่าวนี้เองที่ทำให้กัลลิมาร์ด ถึงกับกล่าวว่า
 เรเนนั้นมีความเป็นเพศชายมากเกินไปหรืออาจจะกล่าวได้ว่าเรเนนั้นเกือบจะมีความเป็นผู้ชาย
 มากกว่าตัวกัลลิมาร์ดเองเสียอีก การคบหากับเรเนซึ่งมีความเป็นเพศชายสูงกว่าทำให้กัลลิมาร์ด
 หมดความมั่นใจในตัวเองซึ่งนั่นเป็นเหตุผลที่ทำให้เขาไม่ชอบผู้หญิงตะวันตกแต่กลับมาลุ่มหลง

⁷⁸ ibid., p.1052.

ผู้หญิงตะวันตกออกอย่างขงหลีหลังแทน ทั้งที่ในความเป็นจริงแล้วเรเนนั้นเป็นผู้หญิงแต่ขงหลีหลังเองเสียอีกที่ไม่ใช่ผู้หญิงโดยแท้

ความสับสนในลักษณะทางเพศของตัวละครแสดงให้เห็นถึงความซับซ้อนในเรื่องเพศที่ไม่อาจอธิบายได้เพียงแค่ว่าผู้ตรงข้ามระหว่างเพศหญิงกับเพศชาย เรเนยกตัวอย่างการสวมเสื้อผ้ามาเสียดสีระบบการสร้างภาพตัวแทนของตะวันตกที่ใช้สัญลักษณ์ของความเป็นเพศชายมาแทนความเข้มแข็งของตนเอง เสื้อผ้าคือสิ่งที่ใช้สวมเพื่อบดบังร่างกายที่แท้จริงของคนเช่นเดียวกับมายาคติต่างๆที่ชาวยุโรปสร้างไว้เพื่อบดบังความอ่อนด้อยของชาวยุโรปเอง

Renee ...I think the reason we fight wars is because we wear clothes. Because no one knows—between the men, I mean—who has the bigger...weenie. So, if I'm a guy with a small one, I'm going to build a really big building or take over a really big piece of land or write a really long book so the other men don't know, right? But, see, it never really works, that's the problem. I mean, you conquer the country, or whatever, but you're still wearing clothes, so there's no way to prove absolutely whose is bigger or smaller. And that's what we call a civilized society. The whole world run by a bunch of men with pricks the size of pins.⁷⁹

ตามความเห็นของเรเนแล้วเธอเชื่อว่าเสื้อผ้าหรือมายาคตินั้นเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดความขัดแย้งขึ้นในสังคม เรเนเสียดสีความคิดแบบชายเป็นใหญ่ของยุโรปด้วยการนำประเด็นเรื่องขนาดของอวัยวะเพศมาเป็นตัวอย่าง ความเชื่อที่ว่าขนาดอวัยวะเพศชายจะเป็นตัวบ่งบอกถึงความเป็นชายที่เป็นตัวแทนของความแข็งแกร่งนั้นเป็นเหตุทำให้ผู้ชายสวมเสื้อผ้าเพื่อปกปิดอวัยวะ

⁷⁹ ibid., p.1053.

เพศของตน เสื้อผ้ากลายเป็นตัวแทนของอำนาจเช่นเดียวกับการสร้างอาคาร การล่าอาณานิคมและการเขียนวรรณกรรม แต่อย่างไรก็ดีเรเนซีให้เห็นว่าสิ่งที่สร้างขึ้นทั้งหมดนั้นเป็นเพียงเปลือกนอกที่ชาตินิยมยุโรปใช้มาบังคับตัวตนที่แท้จริงของตนเอง เช่นเดียวกับการแบ่งแยกคู่ตรงข้ามระหว่างเพศหญิงกับเพศชายก็เป็นเพียงวิธีคิดที่ชาวยุโรปสร้างขึ้นเพื่อแสวงหาอำนาจให้กับตนเอง นอกจากการใช้เสื้อผ้ามาสร้างความสับสนให้กับการแบ่งแยกหญิงและชายแล้ว ชื่อของบทละครก็ยังคงเป็นการทำลายระบบคู่ตรงข้ามทางเพศ เพราะตัวย่อของตัวอักษร “M.” ในที่นี้สามารถใช้เป็นตัวย่อทั้งของคำว่า “Madame” ซึ่งเป็นคำนำหน้านาสตรีหรืออาจจะใช้เป็นตัวย่อของคำว่า “Monsieur” ที่เป็นคำนำหน้าชื่อบุรุษก็ได้⁸⁰ การเล่นคำเพื่อสร้างความกำกวมนี้เป็นความพยายามของผู้เขียนที่ต้องการสลายข้อตรงข้ามระหว่างเพศหญิงและเพศชายที่ชาวยุโรปมักนำมาใช้สร้างความเหลื่อมล้ำให้แก่ตนเอง

3.1.4 การปรับรูปแบบการประพันธ์

วรรณกรรมได้กลับที่นำมาวิเคราะห์มีจุดร่วมสำคัญประการหนึ่งนั่นคือ วรรณกรรมทั้งสามเรื่องเขียนขึ้นโดยใช้รูปแบบของบทละคร เอเม เซแซร์ผู้เขียนบทละครได้กลับเรื่อง *Une Tempête* ให้เหตุผลถึงการเลือกเขียนวรรณกรรมในรูปของบทละครว่าเป็นเพราะละครเป็นศิลปะร่วมที่สมบูรณ์ที่สามารถผนวกเอาศิลปะหลากหลายแขนงเข้ามาประยุกต์ใช้ร่วมกันจนอาจกล่าวได้ว่าละครเป็นศิลปะแห่งการผสมผสานและเป็นศิลปะแห่งความเสมอภาคทางเชื้อชาติ

” For me, song and dance are not opposed, and I don't choose between them. I don't believe there is one kind of art especially apt for conveying political conflict. For me, theatre is a complete, total art. Theatre can integrate poetry, dance, song, folklore, storytelling; it's an art of synthesis and integration.⁸¹

⁸⁰ Robert Skloot, “Breaking the Butterfly: The Politics of David Henry Hwang” in *Asian American Literature (Review and Criticism of Works by Asian Descent)*, ed. Lawrence J. Trudeau, p. 159.

⁸¹ Ellen Gainor, *Imperialism and Theatre: Essays on World Theatre Drama and Performance* (Routledge: London and New York, 1995), p. 196.

เซแซร์กล่าวถึงจุดเด่นของบทละครที่สามารถนำบทกวี ดนตรี นิทานพื้นบ้าน การพ่อนำและการเล่าเรื่องเข้ามารวมไว้ด้วยกันเป็นหนึ่งเดียว เขาเชื่อว่าการผสมผสานนี้สามารถนำมาใช้เสนอประเด็นขัดแย้งทางการเมืองได้ เซแซร์สอดแทรกตำนานพื้นบ้านและศิลปะการแสดงท้องถิ่นเข้ามาเพื่อผสมผสานเนื้อเรื่องของวรรณกรรมเอกต้นฉบับให้เข้ากับเนื้อหาของท้องถิ่น ในองก์ที่ 3 ฉากที่ 3 ของบทละครเรื่อง *Une Tempête* เป็นฉากแต่งงานระหว่างเฟอรดีนันด์และมิแรนดาซึ่งในต้นฉบับเดิมนั้นถือเป็นฉากที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นฉากละครหน้ากาก (masque) ที่มีชื่อเสียงที่สุด⁸² ละครหน้ากากเป็นรูปแบบละครที่นิยมแสดงกันมากในราชสำนักของยุโรป ลักษณะเฉพาะของละครหน้ากากคือ ละครจะประกอบไปด้วยบทละครในรูปแบบร้อยกรอง เพลง การเต้นรำและดนตรี ตัวละครจะสวมหน้ากากและเดินรำอย่างสวยงามแสดงให้เห็นถึงความหรูหราและความสอดประสานกลมกลืนกันระหว่างภาพและเสียง ในบทละครเรื่อง *The Tempest* ใช้ฉากหน้ากากเป็นฉากแต่งงานของหนุ่มสาวเพื่อจะสื่อถึงการรวมเข้าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและยังสะท้อนให้เห็นถึงอำนาจของพรอสเพโรที่สามารถเชื่อเชิญเหล่าเทพเข้ามาร่วมเป็นสักขีพยานในงานวิวาห์ ความงามของภาพที่ปรากฏเป็นตัวแทนของดินแดนในอุดมคติตามแบบของพรอสเพโรด้วยเหตุนี้ในฉากดังกล่าวของวรรณกรรมเอกต้นฉบับจึงไม่มีคาไลบันเข้ามาปรากฏตัวรวมอยู่ด้วยเพราะถือว่าคาไลบันเป็นตัวแทนของความต่ำทราม เซแซร์ต้องการที่จะทำลายความสูงส่งของฉากละครหน้ากากนี้จึงได้เพิ่มตัวละครเทพเจ้าอิชู (Eshu) เข้ามาในฉาก เทพเจ้าอิชูเป็นเทพเจ้าที่ชาวโยรูบา (Yoruba) ซึ่งเป็นชนพื้นเมืองที่อาศัยอยู่ในแถบตะวันตกของประเทศไนจีเรียและบริเวณใกล้เคียงยกให้เป็นเทพเจ้าผู้อยู่ระหว่างสองโลก⁸³ ชาวโยรูบาเชื่อว่าอิชูเป็นเทพเจ้าที่มีอำนาจชั่วร้ายใกล้เคียงปีศาจด้วยเหตุนี้อิชูจึงมีสถานะเป็นกึ่งเทพเจ้าและปีศาจ เซแซร์นำตำนานของอิชูซึ่งเป็นตำนานท้องถิ่นเข้ามาสอดแทรกอยู่ในฉากละครหน้ากากเพื่อผสมผสานตำนานของชนพื้นเมืองเข้ากับรูปแบบการนำเสนอของชาวยุโรป นอกจากนี้ยังเป็นการตอบโต้แนวคิดอุดมคติของพรอสเพโรด้วยการให้อิชูเป็นตัวละครแปลกปลอมซึ่งเป็นตัวแทนของความไร้ระเบียบที่เข้ามาทำลายโลกในอุดมคติของพรอสเพโร หลังจากที่เทพเจ้าอิชูเข้ามาปรากฏตัวในพิธีก็ทำให้เกิดความโกลาหลขึ้น พรอสเพโรพยายามขับไล่เทพเจ้าอิชูออกจากงานโดยให้เหตุผลว่าไม่ต้องการต้อนรับผู้ที่มีกิริยาหยาบช้าเข้ามาทำลายความสูงส่งของงานเฉลิมฉลอง แม้แต่เทพเซเรส เทพจูโนและเทพไอริสที่เข้ามาร่วมประทานพรให้แก่บ่าวสาวยังตื่นตระหนกกับการปรากฏตัวของอิชู การเข้ามาของเทพเจ้าอิชู

⁸² ราชบัณฑิตยสถาน, *พจนานุกรมศัพท์วรรณกรรม อังกฤษ-ไทย*, หน้า 253.

⁸³ Aimé Césaire, *A Tempest*, trans. Philip Crispin, p.64.

นับเป็นการทำลายขนบของละครหน้าฉากที่เน้นความงามและความสอดประสานลงตัว ความสับสนอลหม่านนี้สะท้อนถึงสภาพชุมชนแบบดั้งเดิมของคนผิวดำที่ตรงกันข้ามกับความมีระเบียบของชาวยุโรป

Prospero Away with you! Begone! We will have none of
our grimaces and buffoonery in this noble
assembly. (He makes a magic sign.)

Eshu I'm going, boss, I'm going...But not without a
little song in honor of the bride and the noble
company⁸⁴

ไม่เพียงแต่เซแซร์จะมุ่งทำลายรูปแบบการนำเสนอของละครหน้าฉากแล้วผู้เขียน
ยังมุ่งล้มล้างความงามทางภาษาของวรรณกรรมเอกด้วยการละทิ้งภาษาสละสลวยที่รุ่มรวยไป
ด้วยฉันทลักษณ์และภาพพจน์มาใช้ภาษาที่เรียบง่ายและสื่อความหมายตรงไปตรงมา ด้วยเหตุนี้
บทสนทนาของเหล่าเทพที่เคยมีนัยสื่อถึงเรื่องเพศด้วยการใช้การผลิดอกออกผลตามธรรมชาติเป็น
ความเปรียบจึงถูกแทนที่ด้วยบทเพลงของเทพเจ้าอิชูที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องเพศอย่างโจ่งแจ้ง

Eshu Eshu plays a trick in the Queen
And makes her so upset that she runs
naked into the street.

Eshu plays a trick on a bride,
And on the day on the wedding
She gets into the wrong bed!....

Eshu is a merry elf,
And he can whip you with his dick,
He can whip you,

⁸⁴ibid., p. 53.

He can whip you...⁸⁵

เทพเจ้าอิซุจใจร้องเพลงที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับต้นหาและราคาเพื่อสื่อความหมายถึงการร่วมมือใช้ชีวิตคู่ของบ่าวสาว เนื้อหาที่ออกในทางอนาจารนี้เป็นการโต้ตอบแนวคิดอุดมคติของพรอสเพอโร ผู้เขียนใช้เทพเจ้าอิซุเป็นสัญลักษณ์ของสัญชาตญาณทางเพศเพื่อแสดงเอกลักษณ์ของคนดำที่เน้นการใช้สัญชาตญาณและอารมณ์เป็นตัวกระตุ้นมากกว่าเหตุผล การเพิ่มตัวละครเทพเจ้าอิซุเข้ามาจึงเป็นการตอกย้ำคุณค่าของลักษณะความเป็นคนดำและเป็นการยืนยันความเป็นแอฟริกันด้วยการยกเรื่องเพศขึ้นมาพูดอย่างเปิดเผยซึ่งตรงกันข้ามกับบทละครของเชกสเปียร์ที่ชี้ให้เห็นว่าความต้องการทางเพศนั้นเป็นเรื่องที่ควรปิดซ่อนเอาไว้ ด้วยเหตุนี้ในบทละครของเชกสเปียร์จึงได้กันไม่ให้คาลิบันซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของความหื่นกระหายในกามารมณ์เข้ามาร่วมอยู่ในฉากนี้ นอกจากนี้ในฉากละครหน้าฉากนี้แล้วเชกสเปียร์ยังปรับประเภทของบทประพันธ์ด้วยการล้มเลิกการแบ่งแยกบทสนทนาระหว่างตัวละครชาวยุโรปกับตัวละครชนพื้นเมือง ในต้นฉบับเดิมนั้นเชกสเปียร์ให้ตัวละครที่มีเชื้อสายยุโรปไปใช้บทสนทนาในรูปแบบของร้อยกรอง ส่วนตัวละครคาลิบันที่เป็นชนพื้นเมืองนั้นจะใช้บทสนทนาในรูปแบบของร้อยแก้ว ความแตกต่างดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงความเหลื่อมล้ำด้วยการให้รูปแบบของร้อยกรองนั้นช่วยบ่งบอกถึงความสูงส่งทางเชื้อชาติของชาวยุโรป เชกสเปียร์ทำลายความต่างที่ว่านั้นด้วยการเขียนบทสนทนาของตัวละครขึ้นใหม่ในรูปแบบของร้อยแก้วทั้งหมด

บทละครได้กลับที่มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการประพันธ์อีกเรื่องหนึ่งก็คือ บทละครเรื่อง *Pantomime* บทละครได้กลับเรื่องนี้เปลี่ยนแปลงประเภทของวรรณกรรมจากต้นฉบับเดิมซึ่งเป็นนวนิยายมาเป็นบทละคร นวนิยายเรื่อง *Robinson Crusoe* นั้นเขียนขึ้นโดยใช้รูปแบบของการเขียนบันทึกประจำวัน ซึ่งเป็นรูปแบบวรรณกรรมที่นิยมใช้กันมากในงานของนักเดินทางเนื่องจากเป็นวิธีที่สะดวกในการเสนอเหตุการณ์ประจำวันที่ตนมีส่วนร่วมด้วย⁸⁶ ผู้เขียนนวนิยายเรื่อง *Robinson Crusoe* นำรูปแบบของบันทึกมาใช้เพื่อทำให้นวนิยายมีลักษณะคล้ายกับบันทึกการเดินทางของครูโซที่ต้องมาใช้ชีวิตอยู่ท่ามกลางเกาะร้าง รูปแบบของบันทึกมีส่วนทำให้นวนิยายเรื่องนี้มีลักษณะคล้ายกับเป็นบันทึกของบุคคลที่มีตัวตนจริงทั้งที่ในความเป็นจริงแล้วเรื่องราวทั้งหมดเป็นเพียงเรื่องสมมติที่แต่งขึ้นผ่านมุมมองของตัวละครโรบินสัน ครูโซเท่านั้น การนำเนื้อหาของนวนิยายที่ใช้รูปแบบของบันทึกมาปรับให้เป็นบทละครย่อมทำให้เสียงเล่าและมุมมองในการเล่าต่างไปจากเดิม

⁸⁵ *ibid.*, p. 53.

⁸⁶ ราชบัณฑิตยสถาน, *พจนานุกรมศัพท์วรรณกรรม อังกฤษ-ไทย*, หน้า 132.

บทละครเป็นรูปแบบการเขียนที่ไม่สามารถเล่าผ่านมุมมองของตัวละครใดตัวละครหนึ่งได้ตลอดทั้งเรื่อง ด้วยเหตุนี้การนำเรื่อง *Robinson Crusoe* มาดัดแปลงเป็นบทละครจึงเปิดโอกาสให้เรื่องต่างๆ ได้เล่าผ่านการกระทำของตัวละครที่เป็นชนชาติอื่นที่ไม่ใช่ชาวยุโรปด้วย ดังนั้นตัวละครแจ๊คสันที่เป็นตัวแทนของชนพื้นเมืองจึงมีบทบาทสำคัญเทียบเท่ากับแฮร์รี่ซึ่งเป็นชาวยุโรปเพราะตัวละครทั้งสองต่างมีโอกาสนำเสนอมุมมองของตนผ่านทางบทสนทนาและการกระทำอย่างเท่าเทียมกัน ตรงกันข้ามกับกลวิธีการเล่าของนวนิยายต้นฉบับที่เป็นการเล่าเรื่องของชนชาติอื่นโดยใช้ชาวตะวันตกเป็นศูนย์กลาง ดังนั้นผู้อ่านจึงรู้จักไฟรเดย์ผ่านมุมมองของครูโซซึ่งมักจะมีอคติทางเชื้อชาติทำให้ไฟรเดย์ถูกนำเสนอออกมาเป็นตัวละครที่มีลักษณะล้าหลัง ต่ำต้อย น่าดูถูกเหยียดหยามตามสายตาของชาวยุโรป รูปแบบของบทละครช่วยดึงน้ำหนักไม่ให้มุมมองการเล่าตกเป็นของตัวละครชนชาติใดโดยเฉพาะ นอกจากนี้ผู้เขียนยังมุ่งเน้นให้ตัวละครซึ่งมีความต่างทางเชื้อชาติมีบทบาทและมีมุมมองของตนเองจนนำมาซึ่งความขัดแย้งของเรื่องอันเกิดจากอคติทางเชื้อชาติที่ต่างฝ่ายต่างมีต่อกัน

3.2 การสอดแทรกลักษณะประจำชาติ

ผู้เขียนบทละครได้กลับมักจะสอดแทรกลักษณะประจำชาติเข้าไปในบทละครต้นฉบับเพื่อนำเสนอตัวตนของตนเอง ลักษณะประจำชาติที่ผู้เขียนมักจะสอดแทรกลงไปนั่นก็คือ ศิลปะการแสดงและภาษาประจำท้องถิ่น การสอดแทรกลักษณะประจำชาตินี้เป็นการตอบโต้ค่านิยมของชาวยุโรปที่มักยกตนขึ้นเป็นศูนย์กลางด้วยการรื้อฟื้นอารยธรรมของชนพื้นเมืองที่เคยถูกกีดกันว่าไม่มีคุณค่าให้กลับมีมาชีวิตอีกครั้ง

3.2.1 ใช้ศิลปะการแสดงประจำชาติแสดงอัตลักษณ์

การเขียนวรรณกรรมได้กลับในรูปแบบบทละครเปิดโอกาสให้ผู้เขียนวรรณกรรมได้กลับสามารถนำศิลปะการแสดงแขนงต่างๆ เข้าไปผสมผสานกับวรรณกรรมต้นฉบับเดิม ศิลปะการแสดงประจำชาติเหล่านั้นเป็นตัวแทนวัฒนธรรมของคนพื้นเมืองที่ช่วยแสดงอัตลักษณ์ของคนพื้นเมืองออกมา

3.2.1.1 การแสดงละครหน้ากาก

บทละครโต้กลับเรื่อง *Une Tempête* ได้จำลองบรรยากาศของละครจิตบำบัดด้วยการให้นักแสดงผู้หนึ่งรับบทเป็นประธานในพิธีกล่าวเชิญชวนให้นักแสดงคนอื่นๆ เข้ามาเลือกหน้ากากที่เป็นตัวแทนของตัวละครแต่ละตัว ประธานจะกล่าวแนะนำบทบาทของตัวละครแต่ละตัวอย่างคร่าวๆ เพื่อเป็นการชี้แนะให้ผู้ชมเข้าใจสารของละครได้ดียิ่งขึ้น วิธีการเลือกคนขึ้นมาสวมบทบาทเป็นผู้นำหรือประธานของกลุ่มเพื่อเล่าเรื่องราวต่างๆ คล้ายกับพิธีการเล่าเรื่องซึ่งเป็นประเพณีประจำท้องถิ่นของสังคมที่ยังไม่มีผู้รู้หนังสือมากนัก โดยปกติผู้เล่าเรื่องจะเป็นผู้ที่มีอภิสิทธิ์ในชุมชนที่ถือโอกาสใช้การเล่าเรื่องเป็นกิจกรรมสร้างความบันเทิงและยังเป็นการอบรมสั่งสอนผู้คนในชุมชนไปด้วยในเวลาเดียวกัน⁸⁷ บทนำเป็นส่วนที่ผู้เขียนบทละครโต้กลับเพิ่มเติมขึ้นจากบทละครต้นฉบับ รูปแบบของการเล่าเรื่องช่วยแสดงให้เห็นถึงเอกลักษณ์ของคนแอฟริกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งวิธีการใช้หน้ากากเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการแสดงนั้นน่าจะได้รับอิทธิพลมาจากละครหน้ากากของชาวแอฟริกันเพราะคนดำในแอฟริกันผูกพันกับหน้ากากมาตั้งแต่สมัยโบราณ นอกจากชาวแอฟริกันใช้หน้ากากเป็นสัญลักษณ์ประจำเผ่าแล้ว หน้ากากยังเป็นสัญลักษณ์ที่เชื่อมโยงผู้สวมหน้ากากเข้ากับบรรพบุรุษหรือภูตผีที่ชนเผ่านับถือ ผู้ที่สวมใส่หน้ากากจะถือว่าเป็นตัวแทนบรรพบุรุษหรือเทพเจ้านั้นๆ⁸⁸ การนำหน้ากากมาใช้ประกอบการแสดงจึงเป็นวิธีในการสอดแทรกลักษณะประจำชาติเข้าไปในบทละครถือเป็นการยืนยันอัตลักษณ์ความเป็นคนดำในทางหนึ่งของเซแซร์

(Ambience of a psychodrama. The actors enter singly, at random, and each chooses for himself a mask at leisure.)

MASTER OF CEREMONY Come gentlemen, help yourselves. To each his character, to each character his disguise. Prospero? Why not? He has reserves of character he's not even aware of himself. You want Caliban? Well,

⁸⁷ Helen Gilbert and Joanne Tompkins, *Post-colonial Drama: Theory, Practice, Politics*, p. 126.

⁸⁸ *ibid.*, p. 63.

that's revealing. Ariel? Fine with me. And what about Stephano, trinculo? Nobody? Ah, just in time! It takes all kinds to make a world.⁸⁹

หน้ากากในงานละครยุคหลังอาณานิคมนั้นมักจะสื่อความหมายไปถึงคติความเชื่อและระบบการปกครองของชนพื้นเมือง ในงานเขียนของนักเขียนแอฟริกันร่วมสมัยมักจะใช้หน้ากากเข้ามาเป็นส่วนประกอบเพื่อดึงตัวเองออกจากลัทธิอาณานิคมกลับสู่คุณค่าของท้องถิ่น⁹⁰ เซแซร์ไม่เพียงใช้หน้ากากเป็นสัญลักษณ์ของรากเหง้าความเป็นแอฟริกันแต่ยังใช้หน้ากากเป็นสัญลักษณ์ของอำนาจโดยการหยิบยกแนวคิดของฟรานซ์ ฟานงมาใช้ รูปแบบของละครบำบัดช่วยสื่อถึงประเด็นที่นักวิชาการตะวันตกมักเชื่อว่าคนดำเป็นพวกที่มีปัญหาทางจิต เซแซร์นำความคิดของฟานงมาขยายต่อว่าปัญหาทางจิตนั้นไม่ใช่ลักษณะที่มีอยู่ตามธรรมชาติของคนดำแต่เป็นผลมาจากการที่คนดำต้องตกอยู่ภายใต้ลัทธิอาณานิคมต่างหาก การใช้หน้ากากมากำหนดบทบาทช่วยถอดหรือความคิดเกี่ยวกับเชื้อชาติด้วยการแสดงให้เห็นว่าตัวตนที่แท้จริงของมนุษย์นั้นไม่มีเชื้อชาติ เชื้อชาติคือสิ่งที่มนุษย์สร้างหรือกำหนดขึ้นเพื่อสวมทับตัวตนที่แท้จริงของตนเอง การที่คนดำถูกมองอย่างเหยียดหยามทำให้คนดำรังเกียจตนเองและพยายามอย่างยิ่งที่จะหนีความเป็นคนดำของตนเองด้วยการพยายามเลียนแบบคนขาวจนฟานงเรียกคนดำเหล่านี้ว่าเป็นได้แค่เพียงคนดำที่สวมหน้ากากขาว ความคิดของฟานงนี้สอดคล้องกันกับสิ่งที่ประธานาธิบดีในพิธีในฐานะที่เป็นผู้เล่าเรื่องพยายามชี้ให้เห็นว่าบทบาทของตัวละครแต่ละตัวในเรื่อง *The Tempest* นั้นจะช่วยสะท้อนโลกในปัจจุบัน เพราะหน้ากากแต่ละอันเปรียบได้กับกลุ่มคนในสังคมดังที่ประธานาธิบดีได้กล่าวไว้ว่าตัวละครทุกตัวล้วนมีบทบาทในการสร้างโลกใบนี้ หน้ากากจึงเป็นเพียงสิ่งสมมติที่นำมาสวมทับเพื่อแบ่งแยกคนในโลกใบนี้ หากพิจารณาตามแนวทางของเบรชท์ (Brecht) การใช้รูปแบบการเล่าเรื่องของแอฟริกันเข้ามาใช้ในบทนำเพื่อช่วยเกริ่นประเด็นทางสังคมไว้นี้อาจเป็นกลวิธีสร้างความแปลกแยก (Alienation effect)⁹¹ ที่ผู้เขียนนำมาใช้เพื่อไม่ให้ผู้อ่านหรือผู้ชมเกิดอารมณ์ร่วมไปกับบทละครจนลืมนึกถึงประเด็นทางเชื้อชาติที่บทละครได้กลับต้องการนำเสนอ

⁸⁹Aimé Césaire, *A Tempest*, trans. Richard Miller, p.1.

⁹⁰Helen Gilbert and Joanne Tompkins, *Post-colonial drama: Theory, Practice, Politics*, p.63.

⁹¹ราชบัณฑิตยสถาน, *พจนานุกรมศัพท์วรรณกรรม อังกฤษ-ไทย* (กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน, 2545), หน้า 155-6.

3.2.1.2 อุปรากรจีน

ในบทละครโต้กลับเรื่อง *M. Butterfly* ได้สอดแทรกอุปรากรจีนเข้ามาในเรื่อง ด้วยการให้ช่งลี่หลิงซึ่งเป็นตัวละครชาวจีนมีอาชีพเป็นนักแสดงอุปรากรจีน ฮวงใช้ศิลปะการแสดงเป็นตัวแทนของวัฒนธรรมของจีนด้วยการสอดแทรกอุปรากรจีนเข้าผสมผสานกับการแสดงอุปรากรของตะวันตก ในฉากเปิดเรื่องระหว่างที่กัลลิมาร์ดนั่งอยู่ในคุก ผู้เขียนได้ให้ช่งลี่หลิงออกมารำรำตามทำนองเพลงจิวของจีน เมื่อท่วงทำนองเปลี่ยนเป็นเพลงจากโอเปร่าเรื่องมาตามบัตเตอร์ฟลายแล้ว ผู้เขียนกำหนดให้นักแสดงชาวตะวันตกกลุ่มหนึ่งออกมาเต้นบัลเลต์ในขณะที่ช่งลี่หลิงยังคงรำรำในท่วงท่าแบบเดิมไม่เปลี่ยนแปลง

Upstage Song, who appears as a beautiful woman in traditional Chinese garb, dances a traditional Chinese piece from the Peking Opera, surrounded by the percussive clatter of Chinese music.

Then, slowly, lights and sound cross-fade; the Chinese opera music dissolves into a Western opera, the “Love Duet” from Puccini’s *Madama Butterfly*. Song continues dancing, now to the Western accompaniment. Though her movements are the same, the difference in music now gives them a balletic quality.⁹²

ผู้เขียนใช้การแสดงอุปรากรจีนและบัลเลต์มาเปิดเรื่องเพื่อบ่งบอกว่าเรื่องราวในบทละครเรื่องนี้เป็นเรื่องเกี่ยวกับการปะทะสังสรรค์กันระหว่างโลกตะวันออกและโลกตะวันตก การผสมผสานศิลปะของตะวันออกและตะวันตกเข้าด้วยกันนี้เป็นรูปแบบหนึ่งของวรรณกรรมในยุคหลังอาณานิคม นอกจากนี้ผู้เขียนจะใช้ประโยชน์ของการแสดงอุปรากรจีนเพื่อสื่อความหมายทางภาพแล้ว การกำหนดให้ช่งลี่หลิงมีอาชีพเป็นนักแสดงยังสอดคล้องกับโครงเรื่องแบบละครซ้อนละครอีกด้วย ผู้เขียนมีจุดมุ่งหมายให้ช่งลี่หลิงใช้ประโยชน์ของการเป็นนักแสดงสร้างสมบทบาทหลอกหลวงกัลลิมาร์ด นอกจากนั้นแล้วอาชีพนักแสดงอุปรากรจีนยังช่วยสื่อความหมายในเรื่องเพศ

⁹²David Henry Hwang, “M. Butterfly” in *The McGraw-Hill: Book of Drama*, eds.

สถานะเพราะในการแสดงอุปรากรจีนนั้นตัวละครเพศหญิงจะรับบทโดยนักแสดงเพศชาย ความแตกต่างระหว่างตัวตนที่แท้จริงกับบทบาทในการแสดงสะท้อนให้เห็นถึงความซับซ้อนของมายาคติ ซึ่งลีหลังอธิบายถึงสาเหตุที่นักแสดงชายต้องรับบทเป็นผู้หญิงว่าเป็นเพราะผู้ชายเท่านั้นที่จะรู้ว่าผู้หญิงนั้นควรจะแสดงออกอย่างไร

Song Miss Chin? Why in the Peking Opera, are women's role played by men?

Chin I don't know. Maybe, a reactionary remnant of male—

Song No. (Beat) Because only a man knows how a woman is supposed to act.⁹³

คำอธิบายของช่งลีหลังนั้นเชื่อมโยงอยู่กับแนวคิดสตรีนิยมที่กล่าวว่าเพศหญิงนั้นถูกสร้างขึ้นโดยผู้ชาย วิธีการอธิบายให้เพศหญิงเป็น “คนอื่น” ของผู้ชายสามารถนำมาใช้อธิบายได้กับการที่ชาวตะวันตกเปรียบเทียบตนเองเป็นผู้ชายแล้วนิยามให้ชาติตะวันตกออกเป็นเพศหญิงที่หมายถึงความเป็นอื่นของตนเอง⁹⁴ การอธิบายผู้หญิงและโลกตะวันออกโดยอ้างอิงจากผู้ชายนั้นเป็นการให้ความสำคัญกับผู้ชายและโลกตะวันตกในฐานะที่เป็นศูนย์กลาง ในขณะที่ผู้หญิงและโลกตะวันออกนั้นเป็นเพียงแค่ว่าชายขอบและเป็นส่วนประกอบที่นำมาใช้อธิบายเพศชาย⁹⁵ เพศหญิงและโลกตะวันออกจึงเสมือนไม่มีตัวตนของตนเองเพราะผู้ชายและโลกตะวันตกได้กำหนดบทบาทไว้ให้แล้ว ในเมื่อผู้ชายเป็นผู้สร้างผู้หญิงขึ้นดังนั้นช่งลีหลังจึงเชื่อว่าผู้ชายน่าจะเป็นผู้ที่รู้ดีที่สุดว่าผู้หญิงนั้นเป็นอย่างไร ทำยที่สุดเมื่อกัลลิมาร์ดค้นพบว่าช่งลีหลังเป็นผู้ชายเขาจึงได้ตระหนักว่าเขาตกหลุมรักผู้หญิงที่สร้างขึ้นโดยผู้ชาย “I'm a man who loved a woman created by a man.”⁹⁶ ผู้ชายที่กัลลิมาร์ดกล่าวถึงในที่นี้อาจหมายถึงตัวช่งลีหลังเองหรือในอีกความหมายหนึ่งอาจกล่าวได้ว่ากัลลิมาร์ดตกหลุมรักภาพของสตรีตะวันออกที่ชาวตะวันตกเป็นผู้สร้างขึ้น

⁹³ibid., p. 1055.

⁹⁴Leela Gandhi, *Postcolonial Theory: A Critical Introduction*, pp.82-3.

⁹⁵อ่านแนวคิดเรื่องผู้หญิงและความเป็นอื่นได้จาก วารุณี ภูริสินสิทธิ์, *สตรีนิยมขบวนการและแนวคิดทางสังคมแห่งศตวรรษที่ 20* (กรุงเทพฯ: โครงการจัดพิมพ์คบไฟ, 2545) , หน้า 44-9.

⁹⁶David Henry Hwang, “M. Butterfly” in *The McGraw-Hill: Book of Drama*, eds. James Howe and William A. Stephany, p.1064.

3.2.1.3 เสียงกลองและการร้องคาลิปโซ

เสียงดนตรีและบทเพลงเป็นองค์ประกอบสำคัญที่สอดแทรกอยู่ในบทละครได้กลับโดยเฉพาะในบทละครเรื่อง *Une Tempête* และเรื่อง *Pantomime* ซึ่งมีการกล่าวถึงตัวละครที่เป็นคนผิวดำในแถบแอฟริกาและคาริบเบียน ผู้คนในแถบดังกล่าวนิยมใช้เสียงจังหวะกลองเป็นท่วงทำนองที่เป็นเอกลักษณ์ประจำชุมชนโดยถือว่าเสียงกลองนั้นเป็นเสียงที่ใช้ปลุกเร้าหรือร้องเรียกวิญญาณของภูตผีและเทพเจ้าที่ผู้คนในชุมชนนับถือ⁹⁷ เมื่อเสียงกลองและเสียงดนตรีถือเป็นสัญลักษณ์ประจำเชื้อชาติของคนดำแล้ว ในบทละครได้กลับที่มุ่งหวังจะปลุกจิตสำนึกของคนพื้นเมืองให้ลุกขึ้นมาเรียกร้องอำนาจให้แก่ตนเองจึงไม่อาจหลีกเลี่ยงที่จะสอดแทรกดนตรีเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของบทละครได้

Music – if you're going to deal with political theatre – is unavoidable. It becomes people's strength...people put their hearts (in) to the singing, and some of the songs are based on traditional dance songs, so they change the lyrics to suit whatever occasion. And it's really hard to stop people once they start singing, to carry on to the next speaker. So it's unavoidable that political theatre will always have that thread of music.⁹⁸

ดนตรีและการร้องรำเป็นเสมือนตัวแทนของอารยธรรมพื้นถิ่นในยุคก่อนหน้าที่ลัทธิอาณานิคมจะเข้ามาถึง แต่ละชุมชนต่างมีเครื่องดนตรีและทำนองอันเป็นสัญลักษณ์ของตนเองโดยจะปรับเปลี่ยนเนื้อร้องของเพลงไปตามเหตุการณ์ต่างๆโดยใช้ทำนองเดิม ในบทละครได้กลับเรื่อง *Une Tempête* และ *Pantomime* ต่างก็กล่าวถึงกลองบาตะ (Bata Drum) ซึ่งเป็นเครื่องดนตรีพื้นบ้านของชาวโยรูบา กลองบาตะเกี่ยวข้องกับตำนานของเทพเจ้าชังโก (Shango) ซึ่งเป็นเทพ

⁹⁷ Gcina mhlope, cited in Helen Gilbert and Joannes Tompkin, *Post-colonial Drama: Theory, Practice, Politics*, p. 64.

⁹⁸ *ibid.*, pp. 196-7.

แห่งสายฟ้าและเป็นเจ้าของกลองชนิดนี้⁹⁹ ในตอนต้นขององก์ 2 ผู้เขียนเปิดฉากขึ้นขณะที่คาลิบันกำลังร้องเพลงที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับเทพเจ้าแซงโก ตามตำนานนั้นเทพเจ้าแซงโกถือเป็นเทพเจ้าที่มีอำนาจ อำนาจของเทพเจ้าองค์นี้มักจะถูกนำไปเปรียบกับอารมณ์ทางเพศซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของผู้ชายแอฟริกันตามความเชื่อที่ว่าผู้ชายแอฟริกันนั้นเต็มเปี่ยมไปด้วยสัญชาตญาณเพศจนทำให้คนดำเพศชายถูกมองว่ามีนิสัยมุทะลุ ก้าวร้าวและบ้าบิ่น และด้วยเพราะความอูกอากเช่นนี้จึงส่งผลให้เทพเจ้าแซงโกเป็นที่เคารพนับถือของกองทัพที่ต้องการเรียกพลังและความกล้าหาญเพื่อไปต่อสู้ทางการเมือง¹⁰⁰ เนื้อหาในบทเพลงของคาลิบันที่อ้างถึงเทพเจ้าแซงโกนั้นคือการสื่อความหมายว่าเขาพร้อมจะต่อสู้กับพรอสเพโรซึ่งเป็นตัวแทนของอาณานิคมอย่างไม่หวั่นเกรง นอกจากนี้เนื้อหาในเพลงที่เกี่ยวข้องแซงโกแล้ว ในบทละครได้กลับเรื่อง *Une Tempête* ยังใช้เสียงกลองบาตะอันเป็นสัญลักษณ์ของเทพเจ้าแซงโกมาเป็นสัญลักษณ์ของการต่อสู้ของชนพื้นเมืองอีกด้วย โดยผู้เขียนใช้เสียงกลองเป็นความเปรียบถึงแนวคิดที่ไม่ลงรอยกันระหว่างแอฟริกากับคาลิบันดังเช่นที่แอฟริกากล่าวเปรียบว่าทั้งเขาและคาลิบันต่างก็มีเสียงกลองที่เป็นท่วงทำนองในใจของตนเอง แต่ละคนต่างก้าวเดินตามจังหวะของตน

Ariel ... Each of us marches to his own inner drummer. You follow yours. I follow the beat of mine. I wish you courage, brother.¹⁰¹

เสียงกลองและเสียงดนตรีนับเป็นหัวใจสำคัญของละครของชาวแอฟริกา นอกจากบทเพลงของคาลิบันแล้ว ในบทละครได้กลับเรื่องนี้ยังมีเพลงของแอฟริกาซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับธรรมชาติของเกาะ ในบทละครต้นฉบับของเชกสเปียร์นั้นมีบทเพลงของแอฟริกาอยู่ด้วยเช่นกันแต่ในบทละครได้กลับได้ระบุไว้ว่าเพลงที่แอฟริการ้องนั้นควรใช้รูปแบบของการร้องคาลิปโซ “The Translator suggests that the two Ariel songs be sung to a calypso-like melody

⁹⁹ Aimé Césaire, *A Tempest*, trans. Philip Crispin, p.63.

¹⁰⁰“Shango's power is compared to the libidinal drive which may prove dangerous to the possibilities of creative sexual relationships. This interpretation may reinforce racial stereotypes of African male sexual prowess. Perhaps the Shango cult may instead be viewed as a warning of the arrogant use of military power to political leadership.” ตำนานเทพเจ้าแซงโกจากเว็บไซต์ African-American Registry

¹⁰¹ Aimé Césaire, *A Tempest*, trans. Richard Miller, p.27.

and rhythm”¹⁰² คาลิปโซเป็นเพลงพื้นเมืองของชาวหมู่เกาะอินเดียตะวันตกที่เป็นที่แพร่หลายอย่างมากในตรินิแดด ลักษณะการร้องคาลิปโซจะร้องเป็นลำนำหรือกลอนสด ในบทละครเรื่อง *Pantomime* ใช้การร้องคาลิปโซมาเป็นเครื่องยืนยันอัตลักษณ์ของชนพื้นเมืองที่แตกต่างไปจากรูปแบบการแสดงละครแบบคลาสสิกของชาวยุโรป แฮร์รี่ต้องการจัดแสดงละครเรื่องโรบินสัน ครูโซในรูปแบบของละครคลาสสิกที่เน้นความสมจริงแบบสัจนิยมแต่แฉ็คสันนั้นกลับแสดงแบบด้นสดตามแบบของการแสดงคาลิปโซ

Jackson Well, a Limmey name Trewe came to Tobago.
 He was in show business but he had no show
 so in desperation he turn to me
 and said: “Mister Phillip” is the two o’we,
 one classical actor, and one Creole...¹⁰³

ลักษณะสำคัญประการหนึ่งของเพลงพื้นเมืองคาลิปโซคือ เนื้อร้องที่มีลักษณะเสียดสี แฉ็คสันกล่าววประชดประชันแฮร์รี่เรื่องที่เคยเป็นนักแสดงแต่ปัจจุบันเขาไม่มีละครให้แสดงอีกต่อไปแล้วดังนั้นแฮร์รี่จึงได้พยายามมาชักชวนให้เขาร่วมแสดงละครด้วยทั้งที่ต่างฝ่ายต่างมีทักษะทางการแสดงที่ต่างกัน แฮร์รี่ไม่เข้าใจวิธีแสดงสดโดยไม่ต้องวางแผนไว้ล่วงหน้า ดังนั้นเขาจึงตัดสินใจไปหยิบเครื่องเล่นเทปเพื่อมาบันทึกเพลงดังกล่าวเก็บไว้เพื่อนำไปใช้เป็นส่วนหนึ่งของการแสดงจริง ผู้เขียนนำรูปแบบการแสดงที่แตกต่างกันระหว่างชาวยุโรปกับชาวครีโอลมาสื่อให้เห็นถึงความต่างทางเชื้อชาติ การร้องคาลิปโซที่เน้นการร้องตามอารมณ์ที่เกิดขึ้นจริงในขณะนั้นต่างจากละครคลาสสิกของชาวยุโรปที่เน้นการผูกโครงเรื่องไว้เป็นแบบแผนอย่างดี รูปแบบการแสดงสดของชนพื้นเมืองนี้มีพัฒนาการมาจากการแสดงในงานคาร์นิวัลหรือเทศกาลเฉลิมฉลองของชาวตรินิแดด ชนพื้นเมืองจะจัดเทศกาลขึ้นหลายเทศกาลในรอบปีส่งผลให้ศิลปะการแสดงจำเป็นที่จะต้องไม่มีรูปแบบที่ตายตัวแต่เป็นการแสดงที่สามารถดัดแปลงให้เข้ากับเทศกาลต่างๆได้อย่างไม่จำกัด ลักษณะเฉพาะของการแสดงในงานเฉลิมฉลองเหล่านี้ก็คือ เน้นความบันเทิง ไม่มุ่งเน้นที่ความสมจริงแบบสัจนิยมดังนั้นผู้แสดงจึงสามารถแสดงสดและมีปฏิสัมพันธ์กับผู้ชมได้โดยตรงทำ

¹⁰² *ibid.*, p. 19.

¹⁰³ Derek Walcott, “Pantomime” in *The McGraw-Hill: Book of Drama*, eds. James Howe and William A. Stephany, p. 737.

ให้ผู้ชมรู้ตัวอยู่ทุกขณะว่าตนกำลังชมละครอยู่¹⁰⁴ รูปแบบการแสดงสดที่แตกต่างไปจากละครแบบคลาสสิกของยุโรปที่มักแยกผู้ชมออกจากการแสดงโดยสิ้นเชิงนี่เองที่เป็นเหตุผลให้แฮร์รี่ล้มเลิกการแสดงครั้งนี้

Harry But, If you're going to do a professional theatre, Jackson, don't take this personally, more discipline is required. All right?¹⁰⁵

แฮร์รี่ไม่เห็นด้วยที่แจ๊คสันแสดงสดเพราะทำให้เขาไม่สามารถปรับตัวตามการแสดงของแจ๊คสันได้ทัน แฮร์รี่เชื่อว่าการแสดงนั้นควรที่จะมีแบบแผนตายตัวมากกว่าที่จะแสดงลื่นไหลไปตามอารมณ์และความรู้สึกที่ชักนำไป วิธีถ่ายทอดอารมณ์และความรู้สึกของแฮร์รี่นั้นต่างจากแจ๊คสันโดยสิ้นเชิงโดยเฉพาะเมื่อเปรียบเทียบกับข้อเขียนเรื่องโรบินสัน ครูโซที่แฮร์รี่แต่งขึ้น แฮร์รี่พรรณนาอารมณ์และความรู้สึกอ่อนไหวในแนวโรแมนติกด้วยการเขียนลงกระดาษอย่างมีแบบแผน แฮร์รี่เลือกที่จะเขียนวิธีการออกเสียงกำกับลงไปข้อเขียนนั้นมากกว่าที่จะปล่อยให้อารมณ์จากการอ่านพลักดันให้เกิดเสียงที่ถ่ายทอดความรู้สึกนั้นออกมาในระหว่างที่อ่าน ด้วยเหตุนี้เขาจึงสะกดคำว่า "Flee" ที่ในภาษาอังกฤษด้วยคำว่า "Fuflee"¹⁰⁶ เพื่อให้ให้น้ำเสียงที่เปล่งออกมานั้นดูสั้นเครือคล้ายกับว่าครูโซกำลังล่งเลที่จะหลบหนี เสียง "F" ที่ปรากฏนำหน้าคำว่าหลบหนีนี้แสดงให้เห็นว่าแฮร์รี่วางแผนทุกอย่างไว้ล่วงหน้าสอดคล้องกับแนวคิดเรื่องการแสดงของเขาที่เชื่อว่าการแสดงที่ดีคือการทำตามแบบแผนที่วางไว้ล่วงหน้า ตรงกันข้ามกับแจ๊คสันที่เชื่อว่าการแสดงที่ดีคือปล่อยให้ตัวเองไปตามอารมณ์และความรู้สึก ทักษะทางการแสดงที่ต่างกันนี้สะท้อนถึงคู่ตรงข้ามระหว่างเหตุผลของชาวยุโรปกับอารมณ์ของชนพื้นเมือง นักเขียนบทละครยุคหลังอาณานิคมมักจะนำเอาลักษณะเฉพาะของละครคาร์นิวัลมาเป็นเครื่องมือในการต่อต้านความคิดของเจ้าอาณานิคมในการทำงานของตัวเองกับบทละครเรื่อง *Pantomime* เพราะการแสดงคาร์นิวัลก็คือการแหวกกฎเกณฑ์

¹⁰⁴ Helen Gilbert and Joanne Tompkins, *Post-colonial Drama: Theory, Practice, politics*, p. 78.

¹⁰⁵ Derek Walcott, "Pantomime" in *The McGraw-Hill: Book of Drama*, eds. James Howe and William A. Stephany, p. 744.

¹⁰⁶ *ibid.*, p. 744.

ทางการละครที่ชาวยุโรปได้วางไว้ การผสมผสานการแสดงคาร์นิวัลเข้ามาในบทรละครก็คือการต่อต้านการครอบงำของชาวยุโรปอย่างเป็นทางการในรูปแบบหนึ่ง¹⁰⁷

3.2.2 ภาษาประจำชาติ

แม้ว่าวรรณกรรมได้กลับที่นำมาวิเคราะห์นี้จะเขียนขึ้นโดยใช้ภาษาอังกฤษและภาษาฝรั่งเศสแต่ผู้เขียนวรรณกรรมได้กลับมักจะสอดแทรกภาษาพื้นเมืองลงไปในงานเขียนของตนด้วย การนำภาษาของตนเองเข้ามาใช้ร่วมกับภาษาของเจ้าอาณานิคมเป็นแนวทางหนึ่งที่ผู้เขียนได้การปกครองแบบอาณานิคมนำมาใช้แสดงความเป็นตัวตนของตนเอง รูปแบบการใช้ภาษาที่แตกต่างไปจากภาษาอังกฤษของเจ้าของภาษาถือเป็นกลยุทธ์ของการเลือกรับปรับมาใช้ในรูปแบบหนึ่ง ผู้เขียนบทรละครได้กลับเลือกที่จะปรับเปลี่ยนภาษาของเจ้าอาณานิคมเสียใหม่เพื่อสร้างภาษาใหม่ที่ตนเองได้เป็นเจ้านายของภาษา กลวิธีหนึ่งของการปรับเปลี่ยนนี้ก็คือ การนำคำศัพท์พื้นเมืองที่ยังไม่ผ่านการแปลเข้ามาใช้แทรกอยู่

Caliban	Uhuru!
Prospero	What did you say?
Caliban	I said, Uhuru!
Prospero	Back to your native language again. I've already told you, I don't like it. You could be polite, at least; a simple "hello" wouldn't kill you. ¹⁰⁸

ในบทรละครเรื่อง *Une Tempête* ผู้เขียนให้คาลิบันพูดคำว่า "Uhuru" ซึ่งเป็นคำในภาษาชาวฮิลี (Swahili) ที่หมายถึงอิสรภาพ ผู้เขียนสอดแทรกคำนี้ไว้โดยที่ไม่ได้ให้ความหมายที่แท้จริงและยังให้คาลิบันกล่าวคำนี้บ่อยครั้ง คาลิบันต้องการทำทนายพรอสเพโรเพราะรู้ว่าพรอสเพโรไม่พอใจที่เขาหันกลับไปพูดภาษาของตนเอง เมื่อคาลิบันต้องการเรียกร้องอิสรภาพให้แก่ตนเอง เขาก็จะเรียกร้องโดยใช้ภาษาที่แสดงถึงรากเหง้าความเป็นแอฟริกันของตนเอง เพราะการ

¹⁰⁷ Helen Gilbert and Joanne Tompkins, *Post-colonial Drama: Theory, Practice, Politics*, p.79.

¹⁰⁸ Aimé Césaire, *A Tempest*, trans. Richard Miller, p.13.

ได้รับอิสรภาพที่แท้จริงก็คือการได้ปลดปล่อยตัวเองให้เป็นอิสระจากภาษาของเจ้าอาณานิคม ดังนั้นทุกครั้งที่พูดถึงอิสรภาพ คาลิบันจะเลือกใช้คำว่า “Uhuru” ซึ่งเป็นคำในภาษาของตนเอง มากกว่าจะใช้ภาษาอังกฤษ การปลดปล่อยตนเองออกจากการครอบงำทางภาษาของเจ้าอาณานิคมยังปรากฏในบทละครโต้กลับเรื่อง *Pantomime* เมื่อแจ๊คสันฆ่านกแก้วตายด้วยสาเหตุเพราะนกแก้วตัวนั้นท่องคำว่า “Heinegger” ที่แปลว่า “ไอ้มีด” เป็นคำติดปาก

Harry The war's over, Jackson! And how can a bloody parrot be prejudiced?

Jackson The same damn way they corrupt a child. By their upbringing. That parrot survive from pre-colonial epoch, Mr. Trewé, and if it want to last in Trinidad and Tobago, then it go have to adjust.¹⁰⁹

แฮร์รีไม่เข้าใจว่าคำพูดของนกแก้วนั้นสร้างอคติทางเชื้อชาติอย่างไร สำหรับแจ๊คสันแล้วคำพูดที่อาจดูเหมือนเป็น “ภาษานกแก้วนกขุนทอง” ในสายตาของแฮร์รีนั้นที่จริงแล้วกลับแฝงไว้ด้วยการดูถูกเหยียดหยาม เพราะคำว่า “ไอ้มีด” เป็นตัวแทนคำเรียกที่แสดงความดูถูกเหยียดหยามรูปลักษณะของชนพื้นเมือง แจ๊คสันเปรียบเทียบวิธีการปลูกฝังภาษาอังกฤษว่าเป็นวิธีการเดียวกับที่ชาวยุโรปปรับอุปการะเด็กต่างชาติ การเลี้ยงดูเด็กคนหนึ่งให้โตขึ้นมาพร้อมกับความนิยมของชาวยุโรปทำให้เด็กคนนั้นคุ้นเคยกับวัฒนธรรมของชาวยุโรปจนไม่ทันตระหนักว่าความนิยมของชาวยุโรปนั้นเหยียดหยามตนเองอยู่ ทั้งนกแก้วและเด็กก็คือตัวแทนของความไร้เดียงสาที่ไม่ทันตระหนักรู้ว่าตนกำลังถูกยึดเหยียดความคิดอยู่ แม้นกแก้วจะไม่มีเจตนาใช้คำนี้เพื่อล้อเลียนแจ๊คสันแต่การปล่อยให้นกแก้วท่องคำนี้ต่อไปเท่ากับเป็นยอมรับว่าการดูถูกเหยียดหยามคนดำนั้นถือเป็นเรื่องธรรมดา เมื่อเห็นว่าไม่สามารถตัดนิสัยนกแก้วได้ แจ๊คสันก็ฆ่านกแก้วตัวนั้นเสีย การฆ่านกแก้วเป็นสัญลักษณ์ของการทำลายล้างภาษาของเจ้าอาณานิคมที่แจ๊คสันเห็นว่าเป็นต้นเหตุของการกดขี่ทางวัฒนธรรม

¹⁰⁹ Derek Walcott, “Pantomime” in *The McGraw-Hill: Book of Drama*, eds. James Howe and William A. Stephany, p. 733.

ในบทละครเรื่อง *Pantomime* ผู้เขียนเสียดสีชาวยุโรปที่เปิบบังคับให้คนผิวดำ เรียนรู้ภาษาและศาสนาของตนด้วยการให้แจ๊คสันสวมบทบาทเป็น “Thursday” หรือไฟรเดย์ในนวนิยายเรื่อง *Robinson Crusoe* แล้วสลับสถานะให้ครูโซกลายเป็นทาสของไฟรเดย์ เมื่อมีสถานะเป็นเจ้านายสิ่งแรกที่แจ๊คสันต้องการให้ไฟรเดย์ทำคือสอนให้ครูโซพูดภาษาของไฟรเดย์ ผู้เขียนสอดแทรกภาษาพื้นเมืองลงในบทสนทนาช่วงนี้พร้อมกับใส่ความหมายของคำพื้นเมืองนั้นมาด้วย

Jackson ...Robinson obey Thursday now. Speak Thursday language. Obey Thursday gods.

Harry Jesus Christ!

Jackson (inventing language) Amaka nobo sakamaka khaki pants kamaluma Jesus Christ! Jesus Christ kamalogo! (Pause. Then with a violent gesture) Kamalongo kaba!

(Meaning: Jesus is dead!)¹¹⁰

การแทรกภาษาพื้นเมืองเข้ามาในเรื่องนี้แตกต่างจากในบทละครเรื่อง *Une Tempête* ตรงที่ผู้เขียนระบุความหมายของคำลงมาในบทกำกับเวทีด้วย แจ๊คสันตั้งใจพูดคำพื้นเมืองที่มีความหมายในทำนองว่าพระเยซูตายไปแล้วเพื่อต่อต้านการเข้ามาปลูกฝังศาสนาคริสต์ของชาวยุโรปนั่นเอง การระบุความหมายไว้ในบทกำกับเวทีทำให้เมื่อนำบทละครไปแสดงแล้วผู้ชมอาจจะไม่เข้าใจความหมายของคำพื้นเมืองเหล่านี้แต่ถึงอย่างไรก็ดีแม้ผู้ชมจะไม่เข้าใจความหมายของคำศัพท์แต่การสอดแทรกภาษาครีโอลซึ่งเป็นภาษาพื้นเมืองเข้ามาก็ทำให้ผู้อ่านเข้าใจเจตนารมณ์ของแจ๊คสันที่ต้องการต่อต้านภาษาอังกฤษด้วยการสอนให้คนอังกฤษมาใช้ภาษาของตนแทน

นอกเหนือไปจากการใส่คำภาษาท้องถิ่นลงมาในบทละครแล้ว การใช้ภาษาอังกฤษที่ไม่ถูกต้องตามหลักไวยากรณ์และโครงสร้างของภาษาก็ยังเป็นวิธีต่อต้านภาษาของเจ้าอาณานิคมในรูปแบบหนึ่ง ตัวละครที่เป็นชนพื้นเมืองในบทละครได้กลับมักจะใช้คำศัพท์ที่สะกดผิดหรือออกเสียงผิด หรือ บางครั้งก็ใช้ภาษาอังกฤษที่ผิดหลักไวยากรณ์ ผู้เขียนจงใจหลีกเลี่ยงกฎเกณฑ์ทางภาษาเพื่อช่วยทำให้เกิดความสมจริงในแง่ที่ชนพื้นเมืองนั้นคงไม่คุ้นเคยกับ

¹¹⁰ *ibid.*, p. 736.

ภาษาที่ไม่ใช่ภาษาประจำชาติของตนตั้งนั้นจึงเป็นไปได้ที่ตัวละครที่เป็นชนพื้นเมืองย่อมจะใช้ภาษาที่ผิดพลาด นอกจากประโยชน์ในแง่ของความสมจริงแล้วบางครั้งตัวละครชนพื้นเมืองยังสนใจเปลี่ยนแปลงภาษาให้ผิดเพี้ยนเพื่อให้ภาษาที่ผิดเพี้ยนนั้นเป็นเครื่องมือต่อต้านความคิดของชาวยุโรป

Jackson You mean like a tragedgy. With one joke?

Harry Or a codemy, with none. You mispronounce words on purpose, don't you, Jackson? (Jackson smiles)¹¹¹

หลังจากที่แฮร์รี่ตัดสินใจยกเลิกการแสดงละครไปแล้ว เขาพยายามอธิบายเหตุผลที่ยกเลิกการแสดงว่าเป็นเพราะเขาและแจ๊คสันมีมุมมองในการแสดงที่แตกต่างกัน แฮร์รี่ไม่คิดว่าเรื่องราวในนวนิยายเรื่อง *Robinson Crusoe* เป็นแนวสุขนานุกรมอย่างที่แจ๊คสันแสดงออกมาเสียทั้งหมด ในระหว่างการซ้อมเขาจึงไม่เห็นด้วยที่แจ๊คสันแสดงละครโดยเน้นการออกท่าออกทางที่เกินจริงซึ่งเป็นรูปแบบพื้นฐานของการแสดงคาร์นิวัลและเป็นลักษณะของการแสดงละครตลก แฮร์รี่คิดว่าเนื้อเรื่องของนวนิยายเรื่อง *Robinson Crusoe* นั้นมีบางส่วนที่เศร้า แจ๊คสันจึงเรียกละครในแนวของแฮร์รี่ว่า “tragedy” ซึ่งเป็นการผสมระหว่างคำว่า “tragedy” กับ “comedy” แฮร์รี่รู้ว่าแจ๊คสันตั้งใจออกเสียงคำว่า “tragedy” ให้ผิดเพี้ยน การประสมคำภาษาอังกฤษขึ้นใหม่ในแบบของแจ๊คสันนี้บ่งบอกถึงการละทิ้งกฎเกณฑ์ที่ไม่ใช่แค่กฎเกณฑ์ของภาษาแต่ยังเป็นการปฏิเสธกฎเกณฑ์ทางการแสดงละครด้วย เพราะในวิชาการแสดงของยุโรปจะแบ่งแยกละครโศกนาฏกรรมและสุขนานุกรมออกจากกันอย่างเด็ดขาด แจ๊คสันไม่เห็นด้วยกับแบบแผนการแสดงดังกล่าวจึงได้ประสมคำขึ้นใหม่เพื่อใช้สื่อความหมายของเขาเอง

การที่ตัวละครคนผิวดำรู้จักพลิกแพลงการใช้ภาษาอังกฤษแสดงให้เห็นว่าคนผิวดำนั้นไม่ได้ถูกรอบงำโดยภาษาของเจ้าอาณานิคม ในทางตรงกันข้ามคนผิวดำนั้นเรียนรู้ที่จะอยู่เหนือภาษาด้วยการรู้จักนำภาษาอังกฤษมาประยุกต์ใช้อย่างชำนาญดังจะเห็นได้จากในฉากที่แจ๊คสันรู้จักปรับสำเนียงให้เหมือนกับชาวอังกฤษในยามที่ต้องการสื่อสารกับแฮร์รี่

¹¹¹ibid., p. 743.

Jackson Mr. Trewe? (English accent) Mr.Trewe,
 your scramble eggs is here! are here!
 (creole accent) You hear, Mr.Trewe? I
 here wid your eggs! (English accent)
 Are you in there? (To himself) And when
 his eggs get cold, is I to catch.¹¹²

ผู้เขียนเลือกที่จะเปิดตัวแฉ็คสันด้วยการให้แฉ็คสันพูดภาษาอังกฤษสองสำเนียง
 สลับกัน เมื่อเขาพูดกับแฮร์ริเขาจะพูดอังกฤษสำเนียงอังกฤษแต่เมื่อพูดกับตัวเองเขาจะใช้
 ภาษาอังกฤษสำเนียงครีโอล วิธีพูดสองสำเนียงนี้เป็นการเปิดเรื่องที่แสดงให้เห็นว่าแฉ็คสันนั้นมี
 สองบุคลิกที่แตกต่างกัน ในด้านหนึ่งเขาคือชนพื้นเมืองที่ปฏิบัติตามค่านิยมของชาวยุโรปทุก
 กระเบียดแต่อีกด้านหนึ่งเขาก็ยังคือชนพื้นเมืองที่ยังไม่สามารถละทิ้งรากเหง้าของตนได้ แฉ็คสัน
 จำเป็นจะต้องวางตัวอย่างคนอังกฤษที่มีวัฒนธรรมเมื่ออยู่ต่อหน้าแฮร์ริเพราะเขาไม่ต้องการให้แฮร์ริดู
 ถูกเหยียดหยามว่าเขาไร้วัฒนธรรม บุคลิกสองด้านของแฉ็คสันนี้สอดคล้องกับแก่นเรื่องมายาคติที่
 บทละครจะนำเสนอต่อไปว่าในชีวิตประจำวันของคนเรานั้นคล้ายกับการแสดงละครอยู่แล้ว วิธี
 ปรับสำเนียงนี้ชี้ให้เห็นความสามารถของชนพื้นเมืองในการนำภาษามาเป็นเครื่องมือในการต่อรอง
 อำนาจให้แก่ตนเอง การพูดสลับสองสำเนียงได้อย่างชำนาญนี้เป็นส่วนหนึ่งของการผสมผสาน
 วัฒนธรรมซึ่งเป็นเจตนาของผู้เขียนที่จะทำลายข้อขัดแย้งระหว่างชาวยุโรปผู้มีวัฒนธรรมกับคนผิว
 ดำผู้เคยได้ชื่อว่าไร้ซึ่งอารยธรรม ในที่นี้แฉ็คสันสามารถเลียนสำเนียงของชาวอังกฤษได้ทำให้คู่ตรง
 ข้ามระหว่างชาวอังกฤษกับชนพื้นเมืองไม่ได้เป็นคู่ตรงข้ามกันอีกต่อไป นอกจากการใช้ภาษาใน
 ฉากนี้แล้ว การเปิดตัวแฉ็คสันด้วยการเดินเท้าเปล่าในขณะที่ท่อนบนสวมนอสีขาวยกับการกางดำ
 อันเป็นเครื่องแบบประจำของคนดำที่เป็นคนรับใช้ของคนอังกฤษก็เป็นการทำให้เห็นถึงการผสม
 ข้ามวัฒนธรรมอย่างหนึ่ง

3.3 แนวคิดต่อต้านการครอบงำของยุโรปในบทละครได้กลับ

เนื้อหาและกลวิธีการประพันธ์บทละครได้กลับมีส่วนสะท้อนให้เห็นแนวคิดต่อต้าน
 การครอบงำของชาวยุโรป ประเด็นต่อต้านการครอบงำถือเป็นแก่นเรื่องหลักของวรรณกรรมได้

¹¹² ibid., p. 731.

กลับ การปรับเปลี่ยนแก่นเรื่องและแนวคิดของเรื่องให้ต่างไปจากเดิมเป็นแนวทางสำคัญที่ผู้เขียนบทละครได้กลับนำมาใช้หักล้างเนื้อหาของวรรณกรรมเอกต้นฉบับ

3.3.1 แสดงให้เห็นอำนาจของมายาคติที่ทำให้เกิดอคติทางเชื้อชาติ

แม้ว่าในปัจจุบันยุคอาณานิคมจะจบสิ้นไปแล้ว แต่ชาวยุโรปยังคงมีวิธีครอบงำชนชาติอื่นในรูปแบบใหม่ที่แยบยลยิ่งกว่าการใช้กำลังทางทหารเข้าขู่บังคับ วิธีการครอบงำในรูปแบบใหม่คือการสร้างมายาคติขึ้นมาครอบงำความคิดความเชื่อของผู้คนในสังคม ในบทละครเรื่อง *Une Tempête* ได้กล่าวถึงความสามารถในการสร้างมายาคติของชาวยุโรปว่าเปรียบเสมือนนักมายากลที่สามารถสร้างภาพขึ้นบิดเบือนความเป็นจริง ภาพลวงที่เซซาร์กำลังกล่าวถึงในที่นี้ก็คือการสร้างภาพลักษณ์อันเลวร้ายเกี่ยวกับคนผิวดำจนทำให้แม้แต่คนผิวดำเองยังรังเกียจสีผิวของตนเอง

Caliban Prospero, you're a great magician:
you're an old hand at deception.
And you lied to me so much,
about the world, about yourself,
that you ended up by imposing on me
an image of myself:
underdeveloped, in your words, incompetent,
that's how you made me see myself!
And I loathe that image...and it's false!¹¹³

คาลิบันกล่าวประณามพรอสเพโรซึ่งเป็นตัวแทนของชาวยุโรปว่าเป็นผู้ลวงโลกตั้งแต่อดีตมาชาวยุโรปได้ผลิตงานเขียนที่ระบุว่าคนผิวดำและชนชาติอื่นที่ไม่ใช่ยุโรปนั้นเป็นพวกด้อยพัฒนาในขณะที่ตนเองนั้นเป็นผู้ที่เจริญแล้ว ชาวยุโรปพยายามลวงให้ผู้คนเชื่อว่าลักษณะที่เลวร้ายของคนผิวดำนั้นเป็นความจริงด้วยการเขียนวรรณกรรมและทฤษฎีทางวิชาการขึ้นยืนยันความคิดของตนเอง คาลิบันชี้ให้เห็นเจตนาของชาวยุโรปที่ต้องการใช้ภาพลักษณ์นั้นทำให้ผู้คน

¹¹³ Aimé Césaire, *A Tempest*, trans. Richard Miller, p.71.

ยอมรับในความสูงส่งของตนเองเพื่อควบคุมชนชาติอื่นให้อยู่ใต้อาณัติของตน คาลิบันเรียก
มายาคติดังกล่าวว่าเป็น “อาวุธที่ไร้เสียง” ของชาวยุโรป

Caliban Those aren't mosquitoes. It's some kind of gas
that strings your nose and throat and makes
you itch. It's another of Prospero's devices. It's
part of his arsenal.

Stephano What do you mean by that?

Caliban I mean his anti-riot arsenal! He's got a lot of
gadgets like these...gadgets to make you
deaf, to blind you, to make you sneeze, to
make you cry...¹¹⁴

คาลิบันเปรียบเทียบว่ามายาคตินั้นเป็นเสมือนก๊าซที่คนไม่สามารถมองเห็นแต่
สามารถทำปฏิกิริยากับร่างกายคนเรา อาวุธที่ดูเหมือนจะจับต้องไม่ได้นี้ปรากฏอยู่ในรูปของ
ความคิดความเชื่อที่ถึงแม้จะไม่ใช่ความจริงแต่กลับมีอิทธิพลเหนือมนุษย์เรา ชาวยุโรปใช้มายา
คติเป็นกระบวนการพรางตาให้ผู้คนยอมรับในความเหนือกว่าของตนจนกระทั่งชนพื้นเมืองตกเป็น
ทาสอาณานิคมทางตัวตนของคนยุโรป ทั้งนี้เพราะชาวยุโรปสร้างอคติทางสีผิวทำให้คนดำเชื่อว่า
ร่างกายของตนนั้นเป็นสัญลักษณ์แห่งบาปจนทำให้ชนพื้นเมืองเลือกที่จะทำทุกอย่างเลียนแบบคน
ขาวเพื่อให้ได้เป็นคนขาว ฟรานซ์ ฟานงกล่าวถึงปมด้อยในจิตใจของคนดำไว้ในหนังสือ *Black
Skin, White Masks* ว่า “ฉันมิได้เป็นทาสของ”ความคิด”ที่คนอื่นมีเกี่ยวกับตัวฉัน แต่เป็นทาสของ
รูปลักษณะของตัวเอง” เพราะ “เมื่อฉันเริ่มยอมรับว่านิโกรเป็นสัญลักษณ์แห่งบาป ฉันก็พบว่าฉัน
รังเกียจนิโกรแต่แล้วฉันก็ตระหนักได้ว่าตัวฉันเองเป็นนิโกร”¹¹⁵ ความรู้สึกขยะแขยงรูปลักษณะของ
ตนเองเป็นปมด้อยที่สร้างความทรมานให้กับคนดำ เซแซร์มุงตีแฝให้เห็นว่าภาพลักษณะของคนดำ
นั้นไม่ใช่ความจริงแต่เป็นเพียงภาพลวงที่คนยุโรปพยายามยึดยึดให้เป็นเช่นนั้น เซแซร์กับฟานงมี
ความเห็นตรงกันว่าคนดำควรจะมีใจกับความเป็นคนดำของตนเพื่อเป็นการปลดปล่อย
ตนเองจากการเป็นอาณานิคมทางความคิดของคนยุโรป

¹¹⁴ *ibid.*, p.61.

¹¹⁵ Frantz Fanon, “The Fact of Blackness” in *The Post-colonial Studies Reader* (eds.)

บทละครได้กลับเรื่อง *M. Butterfly* แสดงให้เห็นว่าชาวตะวันตกเองก็ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของมายาคติที่ตนเองสร้างขึ้นด้วยเช่นกัน ในกรณีของกัลลิมาร์ดเขาไม่รู้ว่าผู้หญิงจีนที่เขาหลงรักนั้นแท้จริงแล้วเป็นผู้ชายเพราะเขาหลงติดอยู่กับมายาคติที่ว่าคนตะวันออกนั้นเหมือนเพศหญิงที่มีเสน่ห์ นุ่มนวล อ่อนแอ ไร้พิษสง ซึ่งลีหลิงยอมรับว่าส่วนหนึ่งที่ทำให้เธอสามารถหลอกลวงให้กัลลิมาร์ดเชื่อว่าเธอเป็นผู้หญิงได้สำเร็จนั้นเป็นเพราะตัวเธอเองไม่เคยถูกมองว่าเพศชายอยู่แล้ว

Judge But why would that make it possible for you to fool Monsieur Gallimard? Please-get to the point.

Song One, because when he finally met his fantasy woman, he wanted more than anything to believe that she was, in fact, a woman. And second, I could never be completely a man

(Pause)

Judge Your armchair political theory is tenuous Monsieur Song.

Song You think so? That's why you'll lose in all your dealings with the East.¹¹⁶

ลัทธิอาณานิคมเชื่อมโยงภาพลักษณ์ของผู้หญิงตะวันออกเข้ากับการล่าเมืองขึ้น ผู้หญิงตะวันออกที่ยอมอ่อนข้อให้แก่ผู้ชายผิวขาวเฉกเช่นที่บัตเตอร์ฟลายยอมถวายชีวิตให้แก่พิงเคอร์ตันนั้นก็ไม่ได้แตกต่างไปจากชะตากรรมของประเทศที่ตกเป็นอาณานิคมที่จะต้องซื้อสัตย์จงรักภักดีต่อเจ้าอาณานิคม ภาพลักษณ์ที่ชวนฝันของสตรีตะวันออกทำให้ผู้ชายตะวันตกปรารถนาที่จะได้ผู้หญิงตะวันออกเป็นภรรยา กัลลิมาร์ดเองก็ลุ่มหลงอยู่ในจินตนาการเรื่องผู้หญิงตะวันออกมากจนทำให้เชื่อว่าผู้หญิงตะวันออกทุกคนจะต้องมีลักษณะที่สอดคล้องกับภาพลักษณ์ที่เขาเคยรับรู้ ดังนั้นเมื่อชงลีหลิงสร้างปฏิบัติตัวตามภาพลักษณ์เหล่านั้นทุกกระเปียด กัลลิมาร์ด

¹¹⁶ David Henry Hwang, "M. Butterfly" in *The McGraw-Hill: Book of Drama*, eds.

ก็พร้อมจะหลงเชื่อเพราะลึกลับแล้วเขาปรารถนาให้เหตุการณ์ในเรื่อง *Madama Butterfly* นั้นเกิดขึ้นกับตนบ้าง คำให้การของชงลี่หลังในศาลคือการถอดรื้อกลวิธีการสร้างมายาคติของชาวตะวันตกออกมาตีแผ่อย่างตรงไปตรงมา การสร้างให้ตัวละครชงลี่หลังเป็นผู้ชายเลือดเย็นที่หลอกลวงกัลลิมาร์ดอย่างไร้ความปราณีแสดงให้เห็นว่ามายาคติเกี่ยวกับตะวันออกที่ว่าคนตะวันออกนั้นไร้พิษสงอาจไม่เป็นความจริงเสมอไป บทเรียนของกัลลิมาร์ดเป็นอุทธาหรณ์เตือนสติให้ผู้อ่านรู้เท่าทันอำนาจของมายาคติ ดังที่เดวิด เฮนรี ฮวงได้กล่าวถึงจุดประสงค์ของการแต่งบทละครได้กลับเรื่องนี้ว่าเป็นการวิงวอนร้องขอให้ทุกฝ่ายมองทะลุผ่านม่านแห่งอคติทางวัฒนธรรมและทางเพศหลากหลายชั้นที่เราได้สร้างขึ้นเพื่อที่เราจะได้ปฏิบัติตัวต่ออีกฝ่ายอย่างจริงใจบนพื้นฐานความจริงที่ว่าเราทุกคนนั้นต่างเท่าเทียมในฐานะที่เป็นมนุษย์เช่นเดียวกัน “a plea to all sides to cut through our respective layers of cultural and sexual misperception, to deal with one another truthfully for our mutual good, from the common and equal ground we share as human beings.”¹¹⁷

ในวรรณกรรมได้กลับสองเรื่องข้างต้นได้แสดงให้เห็นถึงความรุนแรงของมายาคติที่ชาวตะวันตกเป็นผู้สร้างขึ้น ในบทละครได้กลับเรื่อง *Pantomime* ได้แสดงความคิดที่แตกต่างออกไป เพราะมายาคติในเรื่องนี้ไม่ใช่เครื่องมือของชนชาติใดชนชาติหนึ่งโดยเฉพาะ ทั้งชาวยุโรปและชนพื้นเมืองต่างก็สร้างมายาคติของตนเองขึ้นลวงอีกฝ่ายเพื่อหวังจะสร้างภาพของตนเองให้เหนือกว่าฝ่ายตรงข้าม ทั้งนี้แฮร์ริสสารภาพกับแจ๊คสันในตอนท้ายเรื่องว่าเขาไม่ใช่คนที่ชอบวางอำนาจเป็นนายเหนือผู้อื่นอย่างภาพลักษณ์ของชาวยุโรปโดยทั่วไป แฮร์ริเชื่อด้วยว่าแจ๊คสันเองก็ไม่ใช่คนป่าเถื่อนแบบที่แจ๊คสันพยายามแสดงออกเพื่อข่มขู่เขา แฮร์ริคิดว่าทั้งเขาและแจ๊คสันต่างก็นำภาพลักษณ์อันเป็นแบบฉบับที่ลัทธิอาณานิคมได้สร้างไว้มาแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนเอง

Harry I never hit any goddamned maintenance sergeant on the head in the service. I've never hit anybody in my life. Violence make me sick. I don't believe in ownership. If I'd been more possessive, more authoritative, I don't think she'd have left me. I don't think you ever drove

¹¹⁷ มัทนี รัตตินัน, “สารจากผู้แปล” ใน *สูจิบัตรการแสดงละครเวทีเรื่องเอ็ม. บัตเตอร์ฟลาย* (กรุงเทพฯ: ภาควิชาศิลปะการแสดง คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ, 2546)

an ice pick through anybody's hand, either.

That was just the two of us acting.

Jackson Creole acting? (*he is still lying on the floor*)

Don't be too sure about the ice pick.

Harry I'm sure. You're fake. You're a kind man and you think you have to hide it. A lot of other people could have used that to their own advantage. That's the difference between master and servant.¹¹⁸

ผู้เขียนนำเสนอให้เห็นว่ามายาคติทางเชื้อชาติก่อให้เกิดอคติขึ้นในใจของอีกฝ่าย และเพราะมายาคติที่ขวางกั้นนี้เองที่ทำให้ทั้งคู่ไม่เคยกล้าเปิดเผยตัวตนให้อีกฝ่ายได้รู้จักตัวตนที่แท้จริงของกันและกันมาก่อนเลยจนกระทั่งการฝึกซ้อมละครทำให้ทั้งคู่เริ่มเปรียบเทียบบทบาทของตนเองในการแสดงกับบทบาทของตนเองในชีวิตจริงจนกระทั่งค้นพบว่า ชีวิตจริงของคนเราก็มีบทบาทที่กำกับตัวตนของเราอยู่ มนุษย์เราต้องดำเนินรอยตามบทบาทที่สังคมได้กำหนดไว้ทำให้มนุษย์ไม่มีโอกาสเปิดเผยตัวตนที่แท้จริง บทละครได้กลับเรื่องนี้เสนอให้มนุษย์มองทะลุภาพลักษณ์ของตนเองและของผู้อื่นเข้าไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่ทุกคนมีส่วนร่วมกันเหมือนดังที่แฮร์รี และแจ๊คสันได้ลองทำได้สำเร็จในตอนจบของเรื่องจนทำให้ทั้งคู่เปลี่ยนสถานะจากเจ้านายและคนรับใช้มาเป็นเพื่อนที่ดีต่อกัน

3.3.2 แสดงให้เห็นผลกระทบของลัทธิอาณานิคมที่ยังหลงเหลืออยู่

แม้ในบทละครเรื่อง *Pantomime* จะนำเสนอสภาพสังคมของประเทศตรินิแดดหลังจากที่ได้รับเอกราชแล้ว แต่บทละครก็ยังนำเสนอผลกระทบของลัทธิอาณานิคมที่ยังคงหลงเหลืออยู่โดยเฉพาะผลกระทบทางด้านจิตใจเพราะชนพื้นเมืองยังไม่สามารถถอนรากอาณานิคมทางจิตใจออกไปได้ แจ๊คสันเปรียบเทียบการกระทำของชาวยุโรปที่เข้ามาตั้งอาณานิคมแล้วจากไปโดยไม่คำนึงผลเสียที่ได้เคยก่อไว้ว่าคล้ายกับลักษณะนิสัยปีศาจแล้วไม่ชักโครกของชาวยุโรป แจ๊คสันเชื่อว่านิสัยการขับถ่ายเช่นนี้สามารถบ่งบอกลักษณะประจำเชื้อชาติได้ “I was

¹¹⁸ Derek Walcott, “Pantomime” in *The McGraw-Hill: Book of Drama*, eds. James Howe and William A. Stephany, p.747.

bathroom attendant at the Hilton, and I know men and races from their urinary habit”¹¹⁹ แจ็คสันชี้ให้เห็นว่าวิธีปัสสาวะแล้วไม่ทำความสะอาดนั้นบ่งบอกให้เห็นว่าชาวยุโรป โดยเฉพาะคนอังกฤษเป็นพวกมั่งง่ายและขาดความรับผิดชอบ แม้แต่แฮรี่เองก็ขาดความรับผิดชอบต่อเช่นกันโดยเฉพาะเมื่อเขาตัดสินใจยกเลิกการแสดงที่ทั้งคู่ตั้งใจฝึกซ้อมลงอย่างกะทันหัน

Jackson Well, you come to a place, you find that place as God make it; like Robinson Crusoe, you civilize the natives, they try to do something, you turn around and you say to them: “you are not good enough, let’s call the whole thing off, return things to normal, you go back to your position as slave or servant, I will keep mine as master, and we’ll forget the whole thing ever happened” Correct? You would like me to accept this.¹²⁰

แจ็คสันไม่พอใจที่แฮรี่ยกเลิกการแสดงเพราะแฮรี่เองเป็นผู้ต้องการจัดการแสดงขึ้น ทั้งๆที่เขาเคยคัดค้านและเมื่อเขาตกลงร่วมแสดงกับแฮรี่ แฮรี่เองกลับต้องการล้มเลิกการแสดง แจ็คสันรู้ว่าแฮรี่ไม่ชอบเห็นคนผิวดำพัฒนาตนเองมาได้เทียบเคียงชาวยุโรป เพราะนั่นจะทำให้ชาวยุโรปเกิดความสงสัยในตัวตนของตนเองเพราะถ้าหากว่าคนผิวดำสามารถลอกเลียนแบบชาวยุโรปจนเกือบจะเป็นชาวยุโรปได้แล้วนั่นหมายความว่าชาวยุโรปกับชนชาติอื่น ๆ นั้นก็ไม่ได้แตกต่างกันอย่างคู่ตรงข้ามจริง ความกังวลในการลอกเลียนแบบนี้แสดงให้เห็นถึงความขัดแย้งของเจ้าอาณานิคมเองเพราะถึงแม้ใจหนึ่งเจ้าอาณานิคมจะต้องการปลูกฝังค่านิยมของตนเองให้กับคนผิวดำแต่ชาวยุโรปผู้เป็นเจ้าอาณานิคมก็ไม่อยากให้คนผิวดำเหล่านั้นถอดแบบตนเองได้อย่างสมบูรณ์ เพราะเกรงว่าจะทำให้คนผิวดำไม่ยอมอยู่ใต้อาณัติของตนเองอีก ความกังวลในลักษณะนี้ตรงกับกรณีชาร์ลส์ กรานท์ (Charles Grant) ต้องการสอนศาสนาคริสต์ให้กับชาวอินเดียแต่ก็เกรงว่าอาจจะทำให้ชนพื้นเมืองเหล่านั้นลุกขึ้นมาเรียกร้องสิทธิของตนเอง ด้วยเหตุนี้กรานท์จึงใช้วิธีผสมหลักของศาสนาคริสต์เข้ากับความเชื่อเรื่องการแบ่งวรรณะของชาวอินเดีย ตัวอย่างนี้เป็นตัวอย่าง

¹¹⁹ibid., p. 745.

¹²⁰ibid., p. 740.

ที่แสดงให้เห็นถึงความขัดแย้งภายในจิตใจของผู้ที่เป็นเจ้าอาณานิคมที่กลัวว่าการเลียนแบบนั้น จะมาทำให้อำนาจของตนถูกสั่นคลอน¹²¹ แฮร์เองก็มีความกลัวที่ไม่ต่างกันด้วยเหตุนี้เขาจึงยกเลิก การแสดงเมื่อเห็นว่าแจ๊คสันกำลังแสดงได้ดีกว่าเขา แจ๊คสันกล่าวเปรียบเทียบยกเลิกการแสดง อย่างกะทันหันของแฮร์ว่าทำให้การกระทำของแฮร์นี้ไม่ต่างไปจากอดีตเจ้าอาณานิคมชาวยุโรปที่ เคยปกครองประเทศ เจ้าอาณานิคมทำลายระบบชุมชนแบบดั้งเดิมด้วยการบังคับให้ผู้คนใน ประเทศหันไปรับค่านิยมของเจ้าอาณานิคมมาเป็นแบบอย่าง แต่เมื่อคนผิวดำเริ่มคุ้นเคยกับ ค่านิยมใหม่นั้น ชาวยุโรปก็มอบเอกราชคืนให้แก่ชนพื้นเมืองเพราะกลัวว่าหากคนผิวดำลอกเลียน ชาวยุโรปได้แล้วก็จะเป็นการทำลายคู่ตรงข้ามที่ชาวยุโรปเคยพยายามสร้างไว้ ชาวยุโรปเช่นแฮร์ ยังพยายามทุกวิถีทางที่จะกีดคนผิวดำไว้ให้อยู่ใต้อำนาจของตน ด้วยเหตุนี้เมื่อแจ๊คสันพยายามดึง ประเด็นทางการเมืองเข้ามาแทรกอยู่ในการแสดงด้วยก็ทำให้แฮร์ไม่พอใจ โดยแฮร์อ้างว่าละครนั้น อาจะกลายเป็นการก่ออาชญากรรมอย่างหนึ่งและที่สำคัญคือละครอาจจะทำให้คนพื้นเมืองนั้น คิดมากเกินไป

Harry ...We're trying to do something light, just a little pantomime, a little satire, a little picong. but if you take this thing seriously, we might commit Art, which is a kind of crime in this society...I mean, there'd be a lot of things there that people...well, it would make them think too much, and well, we don't want that... we just want a little ... entertainment.¹²²

ในที่นี้การแสดงของแฮร์สามารถนำไปเปรียบได้กับวิธีสอนศาสนาให้กับคนอินเดีย ของชาร์ลส์ กรานท์ นั่นคือ แฮร์ไม่ต้องการให้การแสดงของเขาไปกระตุ้นให้คนพื้นเมืองเกิด จิตสำนึกทางการเมืองจนเกิดลุกขึ้นมาเรียกร้องความยุติธรรมให้ตนเอง การที่แฮร์ยกเลิกการแสดง นั้นแสดงให้เห็นว่าชาวยุโรปยังต้องการกีดคนผิวดำอยู่ในอาณัติของตนอยู่แม้ว่าประเทศจะได้รับ เอกราชแล้วก็ตาม การปิดกั้นไม่ให้คนผิวดำคิดมากเกินไปก็คือการปิดกั้นเสรีภาพทางความคิดซึ่ง

¹²¹ Bill Ashcroft, Gareth Griffith, and Helen Tiffin, *Post-Colonial Studies: The Key Concepts*, pp.13-4.

¹²² *ibid.*, p. 739.

เป็นเครื่องสะท้อนให้เห็นว่าชาวยุโรปยังต้องการจะครอบงำความคิดของชนพื้นเมืองอยู่ซึ่งหากเป็นเช่นนี้ก็ทำให้ชนพื้นเมืองนั้นไม่มีวันที่จะได้รับอิสรภาพที่แท้จริง

3.3.3 การปฏิเสธ “ชื่อ” ที่ตั้งให้โดยชาวยุโรป

เมื่อชาวยุโรปเดินทางเข้าไปในโลกใหม่ สิ่งที่ชาวยุโรปมักจะกระทำก็คือ ตั้งชื่อเมือง สถานที่ หรือท้องถนนขึ้นด้วยภาษาของตนเอง ธรรมเนียมการตั้งชื่อนี้สามารถนำไปเปรียบได้กับเรื่องราวของอดัมเมื่ออยู่ในสวนเอเดน ในฐานะที่เป็นมนุษย์คนแรกอดัมจึงมีสิทธิ์ในการตั้งชื่อให้แก่สิ่งต่างๆ ชาวยุโรปที่เดินทางไปค้นพบโลกใหม่ได้นำตำนานของอดัมมาปรับใช้ แม้แต่ในวรรณกรรมเอกต้นฉบับ ตัวละครชาวตะวันตกก็จะเป็นผู้ตั้งชื่อให้กับตัวละครพื้นเมืองด้วยตนเอง ดังเช่นในบทละครเรื่อง *Madama Butterfly* พิงเคอร์ตันยังปฏิเสธที่จะเรียกชื่อของโจโจ้ซังแล้วตั้งชื่อให้ใหม่ว่าบัตเตอร์ฟลาย ในบทละครได้กลับมาประเด็นเรื่องการตั้งชื่อนี้มาสะท้อนให้เห็นว่าการตั้งชื่อนั้นถือเป็นการใช้อำนาจในแบบหนึ่ง การตั้งชื่อสะท้อนให้เห็นว่าชาวยุโรปมองชนชาติอื่นเป็นวัตถุที่ไร้ซึ่งตัวตนดังนั้นชาวยุโรปจึงสามารถตั้งชื่อให้ชนพื้นเมืองเพื่อใช้เรียกขานได้ตามอำเภอใจ ในบทละครได้กลับเรื่อง *Une Tempête* ให้คาลิบันแสดงความไม่พอใจด้วยการไม่ยอมรับชื่อที่พรอสเพโรตั้งให้เพราะรู้ว่าชื่อของเขานั้นแผลงคำมาจากคำว่า cannibal ซึ่งแปลว่ามนุษย์กินคน

Caliban	Put it this way: I'm telling you that from now on I won't answer to the name Caliban.
Prospero	What put that notion into your head?
Caliban	Well, because Caliban isn't my name. It's as simple as that.
Prospero	It's mine, I suppose!
Caliban	It's the name given me by hatred, and every time it's spoken it's an insult. ¹²³

คาลิบันไม่ชอบชื่อที่พรอสเพโรเป็นผู้ตั้งให้เพราะรู้สึกชื่อนี้เป็นชื่อที่ตั้งขึ้นเพื่อถูกเหยียดหยามว่าคนพื้นเมืองเป็นมนุษย์กินคนที่ป่าเถื่อน ล้าหลังและไร้ซึ่งมนุษยธรรม คาลิบันต้องการให้พรอสเพโรเรียกเขาว่า “เอ็กซ์” ซึ่งเป็นชื่อที่อ้างอิงมาจากมัลคอล์ม เอ็กซ์ (Malcolm X)

¹²³ Aimé Césaire, *A Tempest*, trans. Richard Miller, pp.17-8.

ซึ่งเป็นนักต่อสู้เรียกร้องสิทธิให้คนผิวดำในอเมริกา¹²⁴ มัลคอล์ม เอ็กซ์เป็นนักต่อสู้ผู้นิยมความรุนแรง เขาปลุกระดมให้คนดำแยกตัวออกจากคนขาว การที่ผู้เขียนให้คาลิบันยกมัลคอล์ม เอ็กซ์ขึ้นมากล่าวอ้างก็เพื่อสนับสนุนความเชื่อเรื่องการเรียกร้องอิสรภาพด้วยความรุนแรงของผู้เขียนเอง

Caliban Call me X. That would be best. Like a man without a name. Or, to be more precise, a man whose name has been stolen. You talk about history...well, that's history, and everyone knows it! Every time you call me it reminds me of a basic fact, the fact that you've stolen everything from me, even my identity! Uhuru!¹²⁵

นอกจากชื่อ “เอ็กซ์” จะใช้อ้างถึงมัลคอล์ม เอ็กซ์แล้ว วิธีการเรียกร้องสิทธิให้คนดำอย่างสมานฉันท์ของแฉเรียลทำให้แฉเรียลนั้นเปรียบได้กับมาร์ติน ลูเธอร์ คิง (Martin Luther King) ที่นิยมการเรียกร้องในแบบสมานฉันท์ ชื่อเอ็กซ์ที่คาลิบันตั้งให้ตนเองนี้ยังเป็นชื่อที่เขาตั้งใจตั้งให้ดูเหมือนนามสมมติเพื่อสื่อว่าเขาเป็นผู้ไม่มีชื่อเพราะถูกพรอสเพอโรขโมยชื่อที่แท้จริงไป คาลิบันเชื่อว่าลัทธิอาณานิคมได้ขโมยทุกสิ่งทุกอย่างไปจากประเทศของเขาซึ่งก็รวมถึงชื่อที่เป็นตัวแทนของอัตลักษณ์ของเขาด้วย ผู้เขียนใช้ชื่อเป็นสัญลักษณ์แทนอัตลักษณ์ของคนผิวดำ การที่คาลิบันลุกขึ้นมาตั้งชื่อใหม่ให้แก่ตนเองนั่นก็คือการเรียกร้องหาอัตลักษณ์ของคนดำที่ถูกกลืนหายไปกับลัทธิอาณานิคม ในบทละครเรื่อง *Pantomime* นั้นแจ๊คสันเองก็ไม่ยอมใช้ชื่อไฟรเดย์แต่เลือกที่จะตั้งชื่อให้แก่ตัวละครว่า “Thursday” แทน

Jackson How do you know I mightn't choose to call him Thursday? Do I have to copy every... I mean, are we improvising?

Harry All right, so it's Thursday. He comes across

¹²⁴ Helen Gilbert and Joanne Tompkins, *Post-colonial Drama: Theory, Practice, Politics*, p.32.

¹²⁵ *ibid.*, p.18.

this naked white cannibal called Thursday...¹²⁶

แจ๊คสันร่วมแสดงละครเรื่องโรบินสัน ครูโซ่ร่วมกับแฮรี่แต่เขาไม่ต้องการแสดงทุกอย่างให้ตรงตามบทประพันธ์โดยเฉพาะเรื่องชื่อของตัวละคร แจ๊คสันไม่ยอมให้ชื่อไฟรเดย์ในการแสดงซึ่งเท่ากับเป็นการบ่งบอกว่าเขาไม่ต้องการอยู่ใต้อาณัติของชาวยุโรปอย่างที่ไฟรเดย์ปฏิบัติวิธีที่แจ๊คสันตั้งใจทำลายกฎเกณฑ์ต่างๆที่แฮรี่ตั้งกติกาไว้ด้วยการเรียกร้องให้ใช้วิธีแสดงสดออกมาโดยไม่ต้องคำนึงถึงเรื่องราวในบทประพันธ์ก็เป็นวิธีที่แสดงให้เห็นว่าแจ๊คสันต้องการต่อต้านการกดขี่ของชาวยุโรป

3.3.4 การวิพากษ์วิจารณ์เนื้อหาของวรรณกรรมเอก

ข้อได้เปรียบของบทละครได้กลับที่ใช้โครงเรื่องของละครชั้นละครก็คือ ผู้เขียนสามารถเปิดโอกาสให้ตัวละครวิพากษ์วิจารณ์เนื้อหาของวรรณกรรมเอกได้โดยตรง ในเรื่อง *Pantomime* แจ๊คสันมีโอกาสนำเรื่อง *Robinson Crusoe* ในมุมมองของเขา แจ๊คสันชี้ให้เห็นว่าเรื่องราวนวนิยายเรื่อง *Robinson Crusoe* เป็นตัวอย่างแรกที่สะท้อนให้ถึงระบบทาสของชาวยุโรป แจ๊คสันเล่าถึงเนื้อหาของนวนิยายเรื่อง *Robinson Crusoe* ที่ครูโซ่ออกคำสั่งให้ไฟรเดย์ปฏิบัติตาม เขาทุกอย่างว่าเป็นการสะท้อนระบบทาสของชาวยุโรปนั่นเอง แจ๊คสันเปรียบเทียบตัวเองกับไฟรเดย์เพราะแม้เวลาจะล่วงเลยมาคนพื้นเมืองเช่นเขาก็ยังถูกชาวยุโรปกดขี่ไม่ต่างจากทาสอยู่ดี แจ๊คสันพยายามจะชี้ให้เห็นว่าเรื่องราวของครูโซ่นั้นก่อให้เกิดอคติทางเชื้อชาติเพราะดีฟอสสร้างให้ไฟรเดย์อยู่ในสถานะทาสที่ต่ำต้อยและยังเป็นมนุษย์กินคนที่โหดร้าย ภาพลักษณ์ที่เลวร้ายเช่นนี้เองที่ก่อให้เกิดอคติทางเชื้อชาติขึ้น

Jackson I want to tell you 'bout Robinson Crusoe.
He tell Friday, when I do so, do so.
Whatever I do, you must do like me,
He make Friday a Good Friday Bohboleee,
That was the first example of slavery,
'Cause I am still Friday and you ain't me,

¹²⁶ Derek Walcott, "Pantomime" in *The McGraw-Hill: Book of Drama*, eds. James Howe and William A. Stephany, p.739.

Now Crusoe he was this Christian and all,
 Friday, his slave, was cannibal,
 But one day things bound to go in reverse,
 With Crusoe the slave and Friday the boss...¹²⁷

วิธีที่แจ๊คสันวิจารณ์นวนิยายเรื่อง *Robinson Crusoe* ว่ามีส่วนสร้างอคติทางเชื้อชาตินั้นคล้ายคลึงกับที่ซ่งลี่หลิงได้วิพากษ์วิจารณ์เรื่อง *Madama Butterfly* ไว้ในบทละครเรื่อง *M. Butterfly* ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเธอไม่ชอบเนื้อหาของวรรณกรรมเอกต้นฉบับ เหตุผลที่ซ่งลี่หลิงไม่ชอบเนื้อหาของบทละครเรื่อง *Madama Butterfly* ก็เพราะบทละครเรื่องนี้กำหนดให้ผู้หญิงตะวันออกต้องตกเป็นเบี้ยล่างของผู้ชายตะวันตก

Song It's one of your favorite fantasies, isn't it? The submissive Oriental woman and the cruel white man.

Gallimard Well, I didn't quite mean...

Song Consider it this way: what would you say if a blonde homecoming queen fell in love with a short Japanese businessman? He treats her cruelly, then goes home for three years, during which time she prays to his picture and turns down marriage from a young Kennedy. Then, when she learns he has remarried, she kills herself. Now, I believe you would consider this girl to be a deranged idiot, correct? But because It's an Oriental who kills herself for a westerner—a—you find it beautiful.¹²⁸

¹²⁷ *ibid.*, p. 741.

¹²⁸ David Henry Hwang, "M. Butterfly" in *The McGraw-Hill: Book of Drama*, eds.

ซึ่งลี้หลังไม่เห็นด้วยกับที่ชาวยุโรปชื่นชมเนื้อหาของบทละครโอเปร่าเรื่อง *Madama Butterfly* ว่าเป็นเรื่องที่สวยงาม เธอไม่คิดว่าเนื้อหาวรรณกรรมที่สะท้อนให้เห็นชะตากรรมของผู้หญิงตะวันออกถูกชายชาวตะวันตกย่ำยีจะสมควรได้รับการยกย่องว่าสวยงาม ซึ่งลี้หลังลองให้กัลลิมาร์ดคิดในทางตรงกันข้ามว่าถ้าเปลี่ยนบทเตอร์ฟลายให้เป็นสาวตะวันตกแล้วฟิงเคอร์ตันเป็นผู้ชายชาวญี่ปุ่นแล้ว คนตะวันตกจะยังชื่นชมว่าวรรณกรรมเรื่องดังกล่าวเป็นเรื่องที่สวยงามได้อีกต่อไม่หรือไม่ ซึ่งลี้หลังวิพากษ์วิจารณ์ว่าวรรณกรรมเรื่องนี้สะท้อนให้เห็นว่าค่านิยมของชาวยุโรปนั้นแฝงไว้ด้วยอคติเพราะคนยุโรปจะชื่นชมวรรณกรรมที่ถ่ายทอดให้เห็นว่าชนชาติอื่นนั้นอ่อนด้อยกว่าตน

3.3.5 “การข่มขืน” สัญลักษณ์ของการใช้อำนาจ

นักเขียนชาวยุโรปมักใช้การข่มขืนเป็นสัญลักษณ์ของความหื่นกระหายในกามารมณ์ของชนพื้นเมือง ดังเช่นที่วรรณกรรมเอกเรื่อง *The Tempest* สร้างให้คาลิบันเป็นผู้ข่มขืนมิแรนดาเพื่อเสนอภาพความเลวร้ายและหยาบกร้านของคนพื้นเมืองที่กระทำต่อสตรีชาวผิวขาวผู้ไม่มีทางสู้ นอกจากนี้ในวรรณกรรมเอกที่นำมาศึกษาแล้วการข่มขืนในทำนองเดียวกันนี้ยังปรากฏอยู่ในเรื่องอื่นๆของตะวันตกเช่น *A Passage to India* ที่มีตัวละครชายชาวอินเดียตกเป็นผู้ต้องสงสัยว่าข่มขืนหญิงสาวชาวอังกฤษ การที่ตัวละครหญิงสาวชาวอังกฤษในวรรณกรรมสองเรื่องถูกชายพื้นเมืองข่มขืนนั้นถูกมองว่าเป็นเพราะชนพื้นเมืองต้องการแก้แค้นเจ้าอาณานิคมที่เข้ามารุกรานดินแดนของตน ที่สำคัญชายพื้นเมืองเหล่านี้ต้องการแก้แค้นที่ผู้ชายยุโรปมักจะใช้ผู้หญิงพื้นเมืองเป็นวัตถุบำบัดความใคร่ การใช้กำลังข่มขืนกลายเป็นสัญลักษณ์ของการทำทลายอำนาจของเจ้าอาณานิคมโดยเฉพาะอย่างยิ่งในงานวรรณกรรมของชาวอังกฤษ ตัวละครหญิงที่ตกเป็นเหยื่อของการถูกข่มขืนนั้นจะเป็นสัญลักษณ์แทนของประเทศอังกฤษที่มีสตรีเป็นราชินีผู้ครองบัลลังก์และให้การข่มขืนแสดงถึงการต่อต้านที่ชนพื้นเมืองกระทำต่อเจ้าอาณานิคมอย่างอังกฤษ¹²⁹

การข่มขืนที่มีอยู่แล้วในงานวรรณกรรมของชาวอังกฤษไม่ได้เป็นการตอบโต้ของชนพื้นเมืองแต่เป็นเพียงการแสดงให้เห็นถึงความเลวร้ายของชนพื้นเมืองเท่านั้น บทละครได้กลับได้นำประเด็นเรื่อง “การข่มขืน” มาปรับใช้เพื่อตอบโต้วรรณกรรมเอก ผู้เขียนบทละครได้กลับไม่ได้ใช้การข่มขืนมาตอบโต้ในทางกายภาพ แต่ผู้เขียนเลือกที่จะนำแนวคิดเรื่อง “การข่มขืน” มาใช้เป็นสัญลักษณ์แทนความรุนแรงที่ชาวยุโรปกระทำต่อชนชาติอื่นด้วยการอธิบายว่าวิถีคิดของคน

¹²⁹ Ania Loomba, *Colonialism/Postcolonialism*, p. 78-80.

ตะวันตกที่มีต่อคนตะวันออกนั้นไม่ต่างไปจากการข่มขืนทางจิตใจ คนตะวันตกสร้างมายาคติเกี่ยวกับคนตะวันออกว่าเป็นผู้ที่อ่อนแอ ชอบตกเป็นเบี้ยล่างทำให้คนตะวันตกเข้าใจว่าลึกๆ แล้วคนตะวันออกนั้นชอบที่จะถูกข่มขืน ภาพลักษณ์ดังกล่าวทำให้คนตะวันตกกล้าใช้ความรุนแรงกดขี่คนตะวันออกอย่างเต็มที่เพราะคิดว่าคนตะวันออกนั้นพร้อมจะสนองตอบความต้องการของคนตะวันตกทุกอย่าง ภาพลักษณ์ของคนที่ไม่ม่ปากมีเสียงทำให้คนตะวันออกไม่ต่างไปจากเหยื่อที่ถูกข่มขืน ซึ่งสิ่งหลังกล่าวในศาลว่าการกระทำของคนตะวันตกก็คือการข่มขืนคนตะวันออกในทางจิตใจนั่นเอง ทั้งนี้เพราะคนตะวันตกมีทัศนคติว่าคนตะวันออกเป็นพวกไร้ความสามารถไม่สามารถคิดอะไรได้ด้วยตนเอง สิ่งเดียวที่ทำได้ก็คือการยอมโอนอ่อนผ่อนตามชาวตะวันตก เพราะฉะนั้นแม้ว่าคนตะวันออกจะกล่าวปฏิเสธแต่คำพูดของคนตะวันออกก็จะไม่มี ความหมาย เพราะคนตะวันตกเชื่ออยู่ลึกๆ ภายใต้งานใจของคนตะวันออกนั้นไม่กล้าปฏิเสธคนตะวันตก

Song As soon as a Western man comes into contact with the East - he's already confused

The West has sort of an international rape mentality towards the East. Do you know rape mentality?

Judge Give us your definition, please.

Song Basically, "Her mouth says no, but her eyes say yes." The West thinks of itself as masculine—big guns, big industry, big money so the East is feminine weak, delicate, poor... but good at art, and full of inscrutable wisdom the feminine mystique. Her mouth says no, but her eyes say yes. The West believes the East, deep down, wants to be dominated because a woman can't think of herself.¹³⁰

¹³⁰ David Henry Hwang, "M. Butterfly" in *The McGraw-Hill: Book of Drama*, eds.

ในบทละครยังได้แสดงตัวอย่างวิถีคิดของกัลลิมาร์ดที่ผู้เขียนเรียกว่าเป็นการชื่นใจรูปแบบหนึ่งในฉากที่กัลลิมาร์ดพบช่งลี่หลังครั้งแรกในงานเลี้ยงของสถานทูต ค็นนั้นช่งลี่หลังร้องเพลงจากโอเปราเรื่อง *Madama Butterfly* เป็นภาษาอิตาเลียน การเรียนรู้ภาษาของชาวตะวันตกเป็นวิถีทางหนึ่งที่ชาวตะวันออกรนำมาใช้พัฒนาตัวเองให้ทัดเทียมกับตะวันตก แต่ในสายตาของกัลลิมาร์ดแล้วเขากลับไม่ได้ชื่นชมกับความสามารถของช่งลี่หลังจริงๆ เห็นได้จากการที่เขานำเรื่องดังกล่าวมาเล่าให้ภรรยาของเขาฟัง ทั้งคู่เห็นว่าการพยายามพัฒนาตัวเองให้หลุดพ้นจากความล่าช้าของคนจีนแสดงให้เห็นว่าคนจีนยอมรับว่าตนเองนั้นอ่อนด้อยกว่าชาวตะวันตกอยู่จริง ยิ่งไปกว่านั้นเมื่อช่งลี่หลังแสดงออกมาว่าไม่ชอบเรื่องราวของบัตเตอร์ฟลายเพราะรู้ว่าเรื่องเล่าของตะวันตกนั้นเหยียดหยามตนเองอยู่ในที่ กัลลิมาร์ดกลับคิดว่าการกระทำของช่งลี่หลังนั้นเข้าทำนองงุ่นเบรี่ยว เพราะแม้จะแสดงออกมาว่าไม่ชอบวัฒนธรรมแบบตะวันตกแต่ช่งลี่หลังก็ยังรับแสดงละครเรื่องนี้อยู่ดี

Helga She hated it, but she performed it anyway? Is she perverse?

Gallimard They hate it because the white man gets the girl. Sour grapes if you ask me.¹³¹

กัลลิมาร์ดเห็นว่าทำยที่สุดแล้วคนจีนก็ไม่สามารถต้านทานกระแสตะวันตกได้ การที่ช่งลี่หลังรู้สึกไม่พอใจกับวัฒนธรรมตะวันตกแต่ก็ยังยอมอำแขนรับวัฒนธรรมตะวันตกไว้ยังทำให้กัลลิมาร์ดตระหนักในความอ่อนแอของคนตะวันออกมากยิ่งขึ้น กัลลิมาร์ดตีความปฏิกิริยาต่อต้านตะวันตกของช่งลี่หลังว่าเป็นเพียงการพยายามปกปิดความอ่อนแอของตนไว้ เขายังนำแนวคิดดังกล่าวมาวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของเขากับช่งลี่หลังด้วยว่าอันที่จริงแล้วช่งลี่หลังคงจะสนใจเขาเช่นกัน เพียงแต่ที่เธอต้องแสดงท่าที่แข็งกร้าวโดยใช้คำพูดที่เสียดสีทำลายก็เพื่อปกปิดความรู้สึกหวั่นเกรงที่มีต่อชายตะวันตก กัลลิมาร์ดให้เหตุผลว่านั่นเป็นความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างตัวตนของคนตะวันออกกับการศึกษาแบบตะวันตก "In my heart, I know she has...an interest in me. I suspect this is her way. She is outwardly bold and outspoken, yet her heart is shy and afraid. It is the Oriental in her at war with her Western education"¹³² ถึงแม้การศึกษาจะช่วยทำให้คนจีนฉลาดขึ้นแต่ในสายตาของชาวตะวันตกเช่นกัลลิมาร์ดก็ยังไม่เชื่อว่าการศึกษจะสามารถเปลี่ยนแปลงให้คนตะวันออกมีศักดิ์ศรีทัดเทียมชาวตะวันตกได้ ในสายตาคนตะวันตกแล้ว

¹³¹ *ibid.*, p. 1041.

¹³² *ibid.*, p. 1044.

การศึกษาจึงเป็นเพียงเกราะกำบังที่คนจีนนำมาใช้เพิ่มความแข็งแกร่งเพื่อปกป้องตัวจริงอ่อนแอ การที่ผู้เขียนเปรียบเทียบวิถีคิดของคนตะวันตกกับการข่มขืนทางจิตใจเป็นการบ่งบอกว่าคนตะวันตกนั้น กดขี่คนตะวันออกแม้กระทั่งในระดับความคิด ดังนั้นวิถีที่จะลบล้างอคติทางเชื้อชาติได้จะต้อง เริ่มต้นตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงทัศนคติและความคิดของผู้คนก่อนเป็นอันดับแรก

จากการศึกษาบทละครได้กลับวรรณกรรมเอกทั้งสามเรื่องทำให้พบว่าผู้เขียนบท ละครได้กลับพยายามเรียกร้องความชอบธรรมให้แก่ตนเองด้วยการนำวรรณกรรมเอกของยุโรปซึ่ง ถือว่าเป็นวรรณกรรมกระแสหลักมาเปลี่ยนแปลงโครงเรื่อง บริบท ตัวละครและรูปแบบการ นำเสนอเพื่อตอบโต้อคติทางเชื้อชาติที่ปรากฏอยู่ในเนื้อหาของวรรณกรรมเอกเหล่านั้น ผู้เขียนมี กลวิธีในการหักล้างอคติที่ต่างกัน ในด้านของโครงเรื่องนั้นเซแทร์เขียนบทละครได้กลับเรื่อง *Une Tempête* โดยใช้โครงเรื่องเดิมของเชกสเปียร์เพียงแต่ดัดโครงเรื่องรองว่าด้วยความขัดแย้งระหว่าง ชาวยุโรปกับชนพื้นเมืองขึ้นมาเป็นโครงเรื่องหลักเพื่อสื่อประเด็นเรื่องการเรียกร้องเอกราชให้แก่คน ผิดดำเป็นสำคัญ ในขณะที่บทละครได้กลับเรื่อง *Pantomime* และ *M. Butterfly* นั้นได้สร้าง เรื่องราวขึ้นมาใหม่แล้วนำวรรณกรรมเอกของยุโรปมาเป็นละครซ้อนละครในเรื่อง ผู้เขียนจงใจ นำเสนอเรื่องราวของวรรณกรรมเอกให้เข้ามาซ้อนอยู่ในรูปของจินตนาการหรือการแสดงละครเพื่อ ชี้ให้เห็นว่าแท้จริงแล้วเนื้อหาของวรรณกรรมเอกเป็นเพียงมายาคติไม่ใช่ความจริง

การปรับเปลี่ยนตัวละครนั้นเป็นกลยุทธ์สำคัญที่บทละครได้กลับนำมาใช้ต่อกรกับ วรรณกรรมเอก ผู้เขียนบทละครได้กลับสร้างบุคลิกลักษณะของตัวละครขึ้นใหม่ด้วยการเปลี่ยน “ปมด้อย” ของชนพื้นเมืองให้เป็น “ปมเด่น” เพื่อขจัดภาพลักษณ์ที่เลวร้ายของชนพื้นเมืองที่ชาว ยุโรปเคยพยายามยัดเยียดให้ ที่สำคัญคือ ตัวละครชนพื้นเมืองในบทละครได้กลับต่างรู้เท่าทันว่า ชาวยุโรปตั้งใจสร้างภาพลักษณ์ขึ้นเพื่อครอบงำชนพื้นเมือง ดังนั้นชนพื้นเมืองในบทละครได้กลับ จึงไม่ตกเป็นเหยื่อของการเหยียดหยามทางวัฒนธรรม ในทางตรงกันข้ามตัวละครชนพื้นเมืองยัง รู้จักนำภาพลักษณ์ที่ชาวยุโรปสร้างไว้ในวรรณกรรมเอกย้อนไปหลอกหลอให้ตัวละครต้องตกเป็น เหยื่อเสียเอง

กลยุทธ์ในการปรับเปลี่ยนตัวละครชี้ให้เห็นว่านักเขียนบทละครได้กลับไม่เห็นด้วย กับสร้างความสัมพันธ์ระหว่างตัวละครชาวยุโรปกับชนพื้นเมืองในลักษณะที่เป็นคู่ตรงข้าม เพราะ ผู้เขียนตระหนักว่าระบบคู่ตรงข้ามนั้นก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางเชื้อชาติ กล่าวคือ ไม่ว่าใน ความสัมพันธ์รูปแบบใด ชนพื้นเมืองก็จะเป็น “คนอื่น” ที่มีสถานะด้อยกว่าชาวยุโรปเสมอ กลวิธีใน

การตอบโต้ระบบคู่ตรงข้ามสะท้อนให้เห็นจุดยืนของนักเขียนแต่ละคนและยังบ่งบอกว่านักเขียนบทละครได้กลับมามีระดับการตอบโต้ที่รุนแรงต่างกัน เซแซร์เลือกที่จะสร้างให้ตัวละครที่เป็นคนผิวขาวและคนผิวดำแตกต่างกันอย่างสุดขั้ว เขายืนยันในอัตลักษณ์ของคนดำที่แตกต่างไปจากคนขาวและไม่ยอมรับว่าลักษณะความเป็นคนดำนั้นจะต้องต่ำต้อยกว่าคนขาวเสมอไป ในทางตรงกันข้ามเขากลับเชิดชูคุณค่าของความเป็นคนดำให้เหนือกว่าคนขาว วิธีการยืนยันอัตลักษณ์ของคนดำของเซแซร์ก็คือนำสิ่งที่แสดงรากเหง้าของความเป็นแอฟริกันเข้ามาไว้ในเรื่อง ยกตัวอย่างเช่น การใช้ภาษาแอฟริกัน การสร้างตัวละครเทพเจ้าอิซุซึ่งเป็นเทพเจ้าของชาวแอฟริกันสอดแทรกเข้ามา การยืนยันอัตลักษณ์ความเป็นคนดำที่ต่างไปจากคนขาวนี้แสดงให้เห็นว่าเซแซร์ยังคงระบบการสร้างตัวละครแบบคู่ตรงข้ามอยู่เช่นเดียวกับที่งานวรรณกรรมเอกของยุโรปนำเสนอ เพียงแต่เซแซร์กลับขั้วความเหลื่อมล้ำให้คนผิวดำอยู่เหนือคนขาวด้วยการยืนยันว่าคนผิวดำนั้นมีวัฒนธรรมที่เป็นของตนเองและวัฒนธรรมดังกล่าวนั้นก็มีความสำคัญและมีเกียรติและศักดิ์ศรีเช่นกัน การนำระบบคู่ตรงข้ามของชาวยุโรปมาเป็นเครื่องมือในการเรียกร้องอำนาจให้แก่ตนเองนั้นเป็นวิธีการต่อสู้แบบเผชิญหน้าและทำทนายชนิด "ตาต่อตา ฟันต่อฟัน" อาจกล่าวได้ว่าเซแซร์ใช้วิธีตอบโต้ที่รุนแรงกว่าผู้เขียนบทละครได้กลับวรรณกรรมเอกเรื่องอื่น เพราะบทละครเรื่องนี้สร้างอคติให้แก่คนขาวไม่น้อยไปกว่าที่วรรณกรรมเอกเรื่อง *The Tempest* เคยสร้างอคติไว้ให้แก่คนผิวดำ ที่เป็นเช่นนี้อาจสืบเนื่องมาจากอุดมการณ์แบบชาตินิยมของผู้เขียนที่ส่งผลให้ผู้เขียนเชิดชูการต่อสู้ที่รุนแรงไม่เว้นแม้แต่ในงานวรรณกรรมเพราะผู้เขียนเชื่อว่าความรุนแรงเท่านั้นที่จะยุติปัญหาทางเชื้อชาติได้

เซแซร์ชี้ให้เห็นปัญหาของคนนิโกรที่ถูกตัดขาดจากรากเหง้าความเป็นแอฟริกันของตนเองเพราะคนนิโกรถูกอพยพให้เป็นไปทาสในดินแดนอื่นๆไม่ว่าจะเป็นคาริบเบียนหรืออเมริกา การพลัดถิ่นทำให้คนดำถูกตัดขาดจากรากเหง้าของความเป็นแอฟริกัน การจะหาคุณค่าของความเป็นแอฟริกันจึงอาจจะไม่ใช่เรื่องง่าย ด้วยเหตุนี้เซแซร์จึงมีมุมมองว่าความเป็นนิโกรที่คนนิโกรทุกคนมีส่วนร่วมก็คือ ความรู้สึกทุกข์ทรมานจากการตกเป็นผู้ถูกกดขี่ เซแซร์ชี้ให้เห็นว่าความทุกข์ทรมานนั้นเป็นสิ่งที่เชื่อมโยงคนผิวดำทุกคนไว้ร่วมกัน ด้วยเหตุนี้บทละครได้กลับของเขาจึงเป็นละครสำหรับคนผิวดำที่ไม่ได้หมายความว่าเฉพาะเจาะจงถึงคนผิวดำในพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่ง หากแต่เป็นการพูดครอบคลุมไปถึงคนผิวดำที่กระจัดกระจายไปใช้ชีวิตอยู่ในทวีปต่างๆอันสืบเนื่องมาจากการอพยพขนย้ายทาสในช่วงอาณานิคม การที่เซแซร์เชื่อมโยงคนผิวดำให้มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและเลือกเขียนวรรณกรรมโดยให้ความสำคัญกับตัวละครของคนผิวดำที่ถูกกดขี่เหล่านี้เป็นการมองคนผิวดำในฐานะที่ศูนย์กลางซึ่งเป็นการทำลายแนวคิดของชาวยุโรปที่มักจะยกตนเองขึ้นเป็นศูนย์กลาง

บทละครได้กลับเรื่อง *M. Butterfly* หยิบยกคู่ตรงข้ามระหว่างชาย-หญิงจากวรรณกรรมเรื่อง *Madama Butterfly* ขึ้นมาตอบโต้ ผู้เขียนชี้ให้เห็นว่าชาวตะวันตกสร้างตัวละครที่เป็นคู่ตรงข้ามดังกล่าวขึ้นมาดัดขึ้นมากดขี่คนตะวันออกด้วยการเปรียบให้คนตะวันออกเหมือนสตรีที่อ่อนแอและไร้อำนาจ แม้แต่ผู้ชายตะวันออกก็ยังมีลักษณะที่เข้าข่ายของความเป็นสตรีดังกล่าว ผู้เขียนนำอคติทางเชื้อชาติที่แฝงไว้ด้วยอคติทางเพศนี้มาเป็นเครื่องมือในการตอบโต้ด้วยการสร้างให้ตัวละครชายชาวจีนล่อหลอกให้ชายตะวันตกเข้าใจว่าตนเองเป็นผู้หญิงจนนำมาซึ่งจุดจบอันน่าเศร้า การ “หักหลัง” ในเรื่องนี้ถือเป็นการ “หักล้าง” อคติที่รุนแรงในระดับหนึ่ง การปรับความสัมพันธ์ของตัวละครระหว่างชายและหญิงให้กลายเป็นความสัมพันธ์แบบรักร่วมเพศนั้นเป็นพยายามตอบโต้ระบบวิคิดแบบคู่ตรงข้ามที่ชาวยุโรปมักจะนำมาสร้างตัวตนและความเป็นอื่นให้ชนชาติอื่น แต่อย่างไรก็ดี แม้ผู้เขียนจะใช้ระบบคู่ตรงข้ามของหญิง-ชายมาเป็นเครื่องมือในสร้างอำนาจให้คนตะวันออกด้วยการให้ตัวละครชาวเอเชียเน้นสร้างสมบัตินอกเหนือจากของผู้อื่น แต่ถึงกระนั้นผู้เขียนก็ยังวิพากษ์ระบบคู่ตรงข้ามไปพร้อมๆ กับตั้งตัวละครออกจากระบบคู่ตรงข้ามด้วยการสลายพรมแดนทางเพศให้ความสัมพันธ์ของตัวละครกลายเป็นความสัมพันธ์แบบรักร่วมเพศระหว่างชายกับชาย และใช้การเสแสร้งเล่นละครนี้เป็นการสื่อให้เห็นว่าที่จริงแล้วแนวคิดในเรื่องเชื้อชาติและเรื่องเพศสถานะนั้นก็เพียงมายาคติรูปแบบหนึ่งและมายาคติดังกล่าวก็คือต้นตอของความขัดแย้งที่เกิดขึ้น ผู้เขียนพยายามอย่างยิ่งที่จะวางตัวเป็นกลางดังนั้นจึงได้เล่าเรื่องผ่านมุมมองของตัวละครชายชาวฝรั่งเศสแทนที่จะเล่าจากมุมมองของชาวตะวันออกผู้ถูกกดขี่อย่างที่เซแซร์กระทำ

เดวิด เฮนรี ฮวงสามารถนำเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์มานำเสนอประเด็นความขัดแย้งทางเชื้อชาติได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะการใช้บริบททางสังคมในช่วงปฏิวัติวัฒนธรรมของจีนและสงครามเวียดนามมาเป็นภูมิหลังของบทละคร สงครามเวียดนามเป็นเหตุการณ์ที่แสดงให้เห็นถึงความพ่ายแพ้ของตะวันตกซึ่งช่วยขยายโครงเรื่องหลักที่ต้องการชี้ให้เห็นว่าความหยิ่งผยองในความเข้มแข็งของตนเองนั้นเป็นหลุมพรางที่ทำให้คนตะวันตกไม่ทันตระหนักถึงอำนาจที่ชาวตะวันออกกำลังต้านทานอยู่ ด้วยเหตุนี้ชาวตะวันตกจึงถูกชาวตะวันออกโค่นล้มอำนาจโดยไม่รู้ตัวจนกระทั่งนำมาซึ่งความพ่ายแพ้ของชาวตะวันตกในที่สุด แต่อย่างไรก็ดีถึงแม้ว่าฮวงจะต้องการขีดชี้ให้เห็นอำนาจของชาติตะวันออกแต่ถึงกระนั้นเขาก็ไม่เห็นด้วยการแนวคิดแบบชาตินิยมของคนตะวันออกดังจะเห็นได้จากการที่ฮวงหยิบยกสถานการณ์ในช่วงปฏิวัติวัฒนธรรมในจีนขึ้นมากล่าวถึง เหตุการณ์นั้นแสดงให้เห็นสถานการณ์ที่จีนพยายามขับไล่ชาวตะวันตกด้วยการใช้ความรุนแรง ฮวงสะท้อนให้เห็นผลกระทบของความรุนแรงที่มีต่อคนจีนเอง คนจีนมากมายตกเป็น

เหยื่อของการปฏิวัติ ดังนั้นถึงแม้จีนจะประสบความสำเร็จในการขับไล่ชาวต่างชาติออกไปได้ แต่คนจีนก็ได้รับความสูญเสียไม่น้อย การคงจุดจบของบทละครได้กลับให้เป็นโศกนาฏกรรมแม้ว่าชาวตะวันออกจะไม่ใช่ผู้พบจุดจบอันน่าเศร้าก็เป็นการสะท้อนให้เห็นว่าผู้เขียนไม่ได้เชิดชูชัยชนะของชาวตะวันออกที่ได้มาเพราะเขาต้องการชี้ให้เห็นว่าการขับเคี่ยวแย่งชิงอำนาจมักจะมาควบคู่กับความรุนแรงและการสูญเสียเสมอ

บทละครได้กลับเรื่อง *Pantomime* นับเป็นบทละครที่ใช้วิธีตอบโต้แบบเดินทางสายกลางเพราะผู้เขียนเลือกที่จะชี้ให้เห็นว่าคนเราทุกคนต่างสร้างอคติให้แก่ผู้อื่นเสมอ ด้วยเหตุนี้ในขณะที่ผู้เขียนกำลังวิพากษ์วิจารณ์วรรณกรรมเอกของยุโรปเรื่อง *Robinson Crusoe* ว่าสร้างอคติให้แก่คนผิวดำ ในเวลาเดียวกันนั้นตัวละครที่เป็นคนผิวดำในเรื่องนี้ก็ถือคติว่าชาวยุโรปนั้นเป็นพวกบ้าอำนาจและชอบดูถูกเหยียดหยามผู้อื่นเช่นกัน ไม่เพียงแต่ชาวยุโรปจะมีภาพลักษณ์ด้านร้ายของคนผิวดำ แต่บทละครได้กลับเรื่องนี้ยังชี้ให้เห็นว่าคนผิวดำเองก็มีภาพลักษณ์ด้านร้ายของชาวยุโรปอยู่ไม่น้อย จุดเด่นสำคัญของบทละครได้กลับเรื่องนี้อยู่ที่การสร้างภาพลักษณ์ตัวละครให้หลุดไปจากระบบวิธีคิดแบบคู่ตรงข้าม ดังนั้นตัวละครคนผิวดำในเรื่องนี้จึงไม่ได้เป็นพวกอ่อนด้อย ล้าหลังในทางตรงกันข้ามคนผิวดำในเรื่องนี้ได้พัฒนาตนเองจนสามารถวางตัวได้ราวกับเป็นคนยุโรปเสียเอง การที่คนผิวดำสามารถปรับตัวได้นี้ทำให้ช่องว่างความต่างแบบคู่ตรงข้ามถูกทำลายลง ที่สำคัญผู้เขียนยังกะเทาะให้เห็นความกลัวที่ซ่อนอยู่ในใจลึกๆของชาวยุโรปเมื่อเห็นคนผิวดำลอกเลียนแบบคนขาวได้จนเกือบเหมือนแต่ก็ไม่ใช่คนขาวเสียทีเดียว คนผิวดำที่ถอดแบบคนขาวมานี้ทำให้ชาวยุโรปเกิดความไม่มั่นใจในตนเองเพราะความคล้ายคลึงนี้ได้เป็นเครื่องบ่งบอกว่าที่จริงแล้วความต่างแบบคู่ตรงข้ามนั้นไม่ได้มีจริง วิธีคิดแบบคู่ตรงข้ามเป็นเพียงเครื่องมือของชาวยุโรปที่นำมาใช้เก็บกดและปิดกั้นไม่ให้ชนชาติอื่นขึ้นมาอำนาจเหนือชาวยุโรปเอง

วอลคอตเลือกใช้โครงเรื่องแบบละครซ้อนละครมาชี้ให้เห็นว่าแนวคิดเรื่องเชื้อชาตินั้นเป็นเพียงมายาคติ วิธีจับแบบประนีประนอมด้วยการทำลายระบบคู่ตรงข้ามระหว่างนายกับทาส แล้วให้ตัวละครชาวยุโรปกับชนพื้นเมืองสร้างความสัมพันธ์ขึ้นใหม่เป็นความสัมพันธ์ฉันเพื่อน เพื่อชี้ให้เห็นว่าระบบคู่ตรงข้ามนั้นเป็นเพียงมายาคติ ถ้าหากชนแต่ละชาติสามารถทำลายกำแพงแห่งอคติลงได้ก็จะพบความเป็นมนุษย์ที่ชนทุกชาติมีร่วมกัน จากบทสรุปของบทละครเรื่องนี้จึงจะเห็นจุดยืนที่แตกต่างกันอย่างยิ่งระหว่างวอลคอตกับเซแซร์ ทั้งๆที่เนื้อหาของบทละครทั้งคู่ต่างก็สะท้อนสภาวะของชาวนิโกรในคาริบเบียนเช่นเดียวกันแต่จะเห็นได้ว่าแนวทางเรียกร้องการเมืองที่ต่างกันนั้นก็ทำให้กลวิธีในการโต้กลับของทั้งคู่แตกต่างกันไปด้วย

นอกเหนือไปจากการตอบโต้คติทางเชื้อชาติแล้วผู้เขียนบทละครได้กลับยังสอดแทรกลักษณะเฉพาะประจำชุมชนเพื่อร้อยพันอัตลักษณ์ของตนที่เคยถูกมองข้ามให้กลับมามีบทบาท ลักษณะเฉพาะประจำท้องถิ่นนั้นได้แก่ ศิลปะการแสดงและภาษาประจำท้องถิ่น การสอดแทรกภาษาท้องถิ่นเข้ามาในบทละครนั้นถือว่าเป็นประเด็นสำคัญของการตอบโต้เพราะถึงแม้ผู้เขียนจะเขียนบทละครได้กลับขึ้นโดยใช้ภาษาอังกฤษและภาษาฝรั่งเศสอันเป็นภาษาของเจ้าอาณานิคมและเป็นภาษาที่ถือว่าเป็นศูนย์กลาง แต่การสอดแทรกภาษาท้องถิ่นเข้าไปผสมผสานกับภาษาเหล่านั้นนับเป็นวิถีทางที่ผู้เขียนนำมาใช้แสดงตัวตนของตนเอง การผสมผสานภาษาโดยไม่คำนึงถึงความถูกต้องตามหลักไวยากรณ์ชี้ให้เห็นว่าผู้เขียนไม่ได้ถูกรอบงำโดยกฎเกณฑ์ของเจ้าอาณานิคม แต่ผู้เขียนเรียนรู้ที่จะอยู่เหนือกฎเกณฑ์ด้วยการรู้จักนำภาษาอังกฤษและภาษาถิ่นมาประยุกต์ใช้อย่างเชี่ยวชาญจนกระทั่งสามารถสร้างให้เกิดภาษาอังกฤษรูปแบบใหม่ การพยายามหักล้างอำนาจครอบงำของวรรณกรรมเอกด้วยการดึงตัวเองออกจากกรอบบรรทัดฐานที่ชาวยุโรปสร้างไว้แสดงให้เห็นถึงพลังการสร้างสรรคของนักเขียนชายขอบที่ใช้วรรณกรรมเป็นสื่อในการกอบกู้ตัวตนที่เคยสูญหายให้กลับคืนมาใหม่ ถ้าวรรณกรรมเอกเป็นเครื่องบงบอกอัจฉริยภาพของคนตะวันตก บทละครได้กลับวรรณกรรมเอกก็น่าจะเป็นเครื่องพิสูจน์ภูมิปัญญาให้แก่ชนชาติอื่นได้เช่นเดียวกัน

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 4

บทสรุป

จากการศึกษากระบวนการสร้างอำนาจให้วรรณกรรมเอกของยุโรปผู้วิจัยพบว่าแนวคิดมนุษยนิยมของตะวันตกมีอิทธิพลอย่างมากในการสร้างอำนาจให้กับงานวรรณกรรมเอก แนวคิดมนุษยนิยมที่เกิดขึ้นตั้งแต่ในยุคฟื้นฟูศิลปวิทยาการเป็นต้นมานั้นเชื่อมั่นในแนวคิด “เพราะฉันคิดฉันจึงมีตัวตน” ด้วยเหตุนี้ความสามารถในการคิดและการแสดงออกทางปัญญาจึงกลายเป็นมาตรฐานวัดความเป็นมนุษย์ไปอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ แนวคิดนี้ส่งผลให้ชาวยุโรปให้ความสำคัญกับความรู้อย่างมากเพราะถือว่าความรู้คือบ่อเกิดแห่งปัญญา จนกระทั่งก่อให้เกิดการนำความรู้มาใช้จัดแบ่งมนุษย์ทำให้มนุษย์ที่ไม่ได้รับการศึกษาตามระบอบของตะวันตกนั้นถือเป็นคนนอกที่ล่าหลังหรืออาจจะเรียกได้ว่ายังจัดเป็นมนุษย์ได้ไม่เต็มขั้น ชาวยุโรปนำแนวคิดนี้มาสร้างความศักดิ์สิทธิ์ให้กับ “วรรณกรรมเอก” ด้วยการจัดวรรณกรรมเอกให้เป็นสุดยอดของความรู้ทำให้วรรณกรรมเอกได้รับการยกย่องว่ามีคุณค่า จนกระทั่งมาตรฐาน “วรรณกรรมเอก” ได้ทำให้เกิดปัญหาสำคัญตามมาเมื่อวรรณกรรมที่ได้ชื่อว่าเป็นวรรณกรรมเอกนั้นล้นแล้วแต่เป็นงานของนักเขียนชาวยุโรปเองส่วนวรรณกรรมที่เขียนขึ้นโดยชนชาติอื่นกลับกลายเป็นวรรณกรรมที่ถูกมองข้ามจนหากจะกล่าวว่าคุณค่าและวรรณกรรมเอกกลายเป็นสิ่งที่ชาวยุโรปนำมาสร้างอำนาจและความรู้สึกเหนือกว่าให้แก่ตนเองก็คงไม่ผิดนัก

ผู้วิจัยพบว่านอกจากแนวคิดมนุษยนิยมจะช่วยยกระดับ “วรรณกรรมเอก” ให้สูงส่งกว่าวรรณกรรมอื่นแล้ว นักเขียนชาวยุโรปเองก็ยังได้รับอิทธิพลมาจากแนวคิดมนุษยนิยมไม่น้อย ทำให้เนื้อหาของวรรณกรรมเอกนั้นมักมีการกล่าวถึง “คนอื่น” ที่ไม่ใช่ยุโรปในลักษณะที่ดูถูกเหยียดหยามเพียงเพราะเห็นว่าชนชาติอื่นนั้นไม่ได้รับการขัดเกลาตามระบอบการศึกษาของตะวันตก ดังที่ปรากฏให้เห็นได้ในวรรณกรรมเอกเมื่อมีตัวละครชาวยุโรปเดินทางเข้าไปในโลกใหม่ ชาวยุโรปจะรู้สึกว่าคุณค่าในคนในโลกใหม่นั้นแปลกแยกไปจากตน เช่นเดียวกับที่งานวรรณกรรมเอกเช่น *The Tempest* หรือ *Robinson Crusoe* ได้บรรยายตัวละครชนพื้นเมืองผ่านทางสายตาของชาวยุโรปในทำนองว่าชนพื้นเมืองเหล่านั้นเป็นคนป่าที่หยาบกร้าน ไร้อารยธรรม จนกระทั่งชาวยุโรปต้องเป็นผู้ไปสอนภาษาซึ่งเป็นตัวแทนของความรู้ให้กับคนป่าเหล่านั้น ด้วยเพราะมีความเชื่อว่าความรู้เป็นเครื่องมือที่ช่วยขัดเกลาให้คนกลายเป็นคนที่สมบูรณ์แบบขั้นได้

การนำแนวคิดมนุษยนิยมของตนมาเป็นบรรทัดฐานชีวิตผู้อื่นบ่งบอกว่าชาวยุโรปนั้นยึดเอาความคิดของตนเองเป็นสำคัญ ความหยิ่งผยองและยึดเอาตนเองเป็นศูนย์กลางนี้ ทำให้งานเขียนของชาวยุโรปที่เกี่ยวข้องกับชนชาติอื่นไม่ได้เกิดจากความต้องการที่จะเข้าไปรู้จักกับคนเหล่านั้นจริงๆ จุดมุ่งหมายที่แท้จริงของการเขียนเกี่ยวกับผู้อื่นอยู่ที่การใช้ให้“ผู้อื่น”มาเป็นตัวเทียบให้ชาวยุโรปรู้จักและเข้าใจตนเองมากขึ้น สอดคล้องกับที่เอ็ดเวิร์ด ซาอิดได้วิเคราะห์ไว้ว่างานเขียนเกี่ยวกับชนชาติอื่นของคนยุโรปนั้นมีไว้เพื่อยืนยันความเหนือกว่าของคนยุโรปเองมากเกินไปกว่าเป็นการอธิบายชีวิตของคนอื่นเหล่านั้น อำนาจของวรรณกรรมเอกของยุโรปที่วิทยานิพนธ์ฉบับนี้พยายามกล่าวไว้ในบทที่ 2 คือ การมุ่งใช้มาตรฐาน“วรรณกรรมเอก”มาจัดลำดับชั้นและกีดกันวรรณกรรมของชนชาติอื่น และการที่นักเขียนชาวยุโรปใช้เนื้อหาในวรรณกรรมเอกสร้างอัตตาให้ตนเองและสร้างความแปลกแยกให้ชนชาติอื่น ดังเช่นที่มีสร้างตัวละครในระบบคู่ตรงข้ามระหว่างคนผิวขาวกับผิวดำ ในเรื่อง *The Tempest* คู่ตรงข้ามระหว่างนายกับทาสในเรื่อง *Robinson Crusoe* และการใช้คู่ตรงข้ามระหว่างชายกับหญิงในเรื่อง *Madama Butterfly* เพื่อให้คู่ตรงข้ามนั้นเป็นตัวแทนของชาวยุโรปและชนชาติอื่นที่แตกต่างกันอย่างสุดขีด

เมื่อการเขียนวรรณกรรมเกี่ยวกับชนชาติอื่นคือเจตจำนงที่จะทำให้ตัวเองเหนือกว่าชนชาติอื่นแล้ว วรรณกรรมเอกที่เกี่ยวข้องกับชนชาติอื่นจึงถูกโยงเข้าไปเป็นเครื่องมือของลัทธิอาณานิคมที่มีเจตนารมณ์ในการครอบงำชนชาติอื่นเช่นเดียวกัน เจ้าอาณานิคมนำวรรณกรรมเอกมาสอนให้แก่ชนพื้นเมืองในฐานะที่เป็นความรู้รูปแบบหนึ่ง เมื่อความรู้ได้ชื่อว่าเป็นแหล่งรวบรวมความจริงก็เท่ากับเป็นการสร้างมายาคติให้เชื่อว่าสิ่งที่ปรากฏอยู่ในวรรณกรรมเอกนั้นคือความจริง ทั้งที่ในความเป็นจริงแล้วเนื้อหาของวรรณกรรมเอกของยุโรปที่เขียนถึงชนชาติอื่นมักจะเขียนถึง “คนอื่น” ให้มีภาพลักษณ์เลวร้าย เพื่อใช้ภาพลักษณ์ที่เลวร้ายนั้นเทียบให้เห็นความ “เหนือกว่า” ของคนยุโรป ระบบการศึกษาของประเทศอาณานิคมที่เน้นการศึกษาแบบตะวันตกทำให้ชนพื้นเมืองถูกบังคับให้ต้องเรียนรู้ถึงความด้อยของตนและความสูงส่งของชาวยุโรปที่ปรากฏอยู่ความรู้สาขาวิชาต่างๆของตะวันตก เมื่อชนพื้นเมืองเห็นว่าชาวยุโรปเป็นแบบอย่างที่ดีแล้วก็ย่อมจะเลียนแบบและรับเอาค่านิยมของชาวยุโรปไปปฏิบัติ วรรณกรรมเอกในฐานะที่เป็นรูปแบบหนึ่งของความรู้จึงมีส่วนช่วยให้ชาวยุโรปสามารถแผ่ขยายอำนาจได้ง่ายขึ้น

นักเขียนที่เป็นชนชาติอื่นที่ไม่ใช่ยุโรปพยายามตีแผ่ให้เห็นความไม่ชอบธรรมของงานวรรณกรรมเอกเพราะเห็นว่าวรรณกรรมเอกมีส่วนกำหนดรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างคนยุโรปกับคนอื่นที่ไม่ใช่ยุโรปให้มีลักษณะตายตัวจนกลายเป็นความเคยชินทำให้ผู้คนยอมรับว่าอคติ

นั้นเป็นจริงไปโดยแทบจะไม่ต้องพิสูจน์ ผู้เขียนนำวรรณกรรมเอกที่เป็นที่รู้จักกันดีอยู่แล้วมาเล่าใหม่โดยเปลี่ยนแปลงโครงเรื่อง บริบท ตัวละครและรูปแบบการประพันธ์ให้ต่างไปจากเดิมเพื่อมุ่งทำลายโครงสร้างอำนาจในเรื่องเชื้อชาติที่แฝงอยู่ในเนื้อหาของวรรณกรรมเอกเป็นสำคัญ

จากการศึกษาวรรณกรรมเอกและบทละครได้กลับวรรณกรรมเอกในฐานะที่เป็นปฏิกริยาโต้ตอบกันนั้นทำให้พบว่าบทละครได้กลับแต่ละเรื่องมีประเด็นและกลวิธีในการโต้กลับที่แตกต่างกัน ในบทละครได้กลับเรื่อง *Une Tempête* ของเอเม เซแซร์ มุ่งเน้นประเด็นไปที่การเรียกร้องเอกราชให้แก่ชนพื้นเมืองดั่งนั้นเซแซร์จึงเลือกนำความขัดแย้งระหว่างพรอสเพอโรกับคาลิบันมาเป็นประเด็นหลักของเรื่อง เซแซร์ไม่ได้ต่อต้านภาพลักษณ์ความเป็นคนผิวดำที่วรรณกรรมเอกเรื่อง *The Tempest* เคยนำเสนอให้คนดำเป็นพวกที่ดิบเถื่อน นิยมความรุนแรงและเต็มเปี่ยมไปด้วยสัญชาตญาณทางเพศ ในทางตรงกันข้ามเขากลับยินดีที่จะยืนยันในอัตลักษณ์ความเป็นคนผิวดำเหล่านั้นและให้คุณค่ากับภาพลักษณ์ของความเป็นคนผิวดำดังกล่าวว่าเป็นสิ่งที่คนดำควรภาคภูมิใจ จะเห็นได้ว่าเซแซร์เลือกที่จะคงการแบ่งขั้วอัตลักษณ์ระหว่างคนขาวกับคนผิวดำไว้ให้ตายตัวเช่นเดิมเพียงแต่สลบให้เห็นว่าภาพลักษณ์ความเป็นคนผิวดำเหล่านั้นไม่ใช่สิ่งน่ารังเกียจ คนขาวเองเสียอีกที่กลับมีพฤติกรรมที่สมควรถูกประณาม ผู้วิจัยพบว่าเซแซร์ได้นำตนเองเข้าไปเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับตัวละครคนผิวดำแล้วทำให้ตัวละครคนขาวในเรื่องนี้กลายเป็น “คนอื่น” ของคนผิวดำแทนที่จะเป็นคนผิวดำที่เป็น “คนอื่น” ของคนขาวดังเช่นที่เชคสเปียร์เคยนำเสนอ กลวิธีตอบโต้โดยการกลับขั้วอำนาจถือเป็นการท้าทายที่ยอกย้อนและตรงไปตรงไปมาสอดคล้องกันกับอุดมการณ์ทางการเมืองของเซแซร์ที่นิยมการต่อสู้แบบใช้ความรุนแรง

บทละครได้กลับเรื่อง *Pantomime* มุ่งตอบโต้ระบบคู่ตรงข้ามระหว่างนายกับทาสในนวนิยายเรื่อง *Robinson Crusoe* ที่ให้คนผิวดำต้องตกเป็นทาสของชาวยุโรป ผู้เขียนสร้างเรื่องขึ้นใหม่ให้ตัวละครคนผิวดำเป็นลูกจ้างของชาวยุโรปแต่ตัวละครผิวดำในเรื่องนี้ไม่ได้เคารพและเชื่อฟังเจ้านายชาวยุโรปอย่างที่เคยปฏิบัติต่อครุโซ เดเร็ก วอลคือตสร้างความสัมพันธ์ของตัวละครสองตัวให้เต็มไปด้วยความขัดแย้งเพราะต่างฝ่ายต่างมีอคติทางเชื้อชาติฝังอยู่ในใจ ทำายที่สุดผู้เขียนได้ทำลายระบบคู่ตรงข้ามลงด้วยการให้ตัวละครทั้งสองยอมรับว่าตลอดเวลาที่รู้จักกันมาทั้งคู่ได้แต่เสแสร้งแสดงบทบาทตบตากันและกัน ในทำายเรื่องทั้งคู่จึงลองทำความรู้จักกันในฐานะเพื่อนมนุษย์ที่เท่าเทียม เมื่อปลดปล่อยความเป็นนายและทาสรับใช้ที่ผู้เขียนเห็นว่าเป็นมายาคติที่นำมาซึ่งความเหลื่อมล้ำลงแล้วก็ทำให้ความขัดแย้งของตัวละครทั้งคู่จบลง

บทละครโต้กลับเรื่อง *M. Butterfly* ใช้กลวิธีในการโต้กลับที่คล้ายคลึงกับบทละครเรื่อง *Pantomime* โดยในเรื่องนี้ผู้เขียนมุ่งทำลายระบบคู่ตรงข้ามระหว่างชายกับหญิงที่วรรณกรรมเอกเรื่อง *Madama Butterfly* นำมาใช้เป็นอธิบายระบบความสัมพันธ์ที่ไม่เท่าเทียมกันระหว่างตะวันตกกับตะวันออก เดวิด เฮนรี ฮวงทำลายคู่ตรงข้ามระหว่างชายและหญิงด้วยการกำหนดให้ความสัมพันธ์ของตัวละครชาวยุโรปกับชาวจีนในเรื่องนี้กลายเป็นความสัมพันธ์แบบรักร่วมเพศ วิธีการตอบโต้ด้วยการสลายคู่ตรงข้ามนี้ทำให้บทละครเรื่อง *M. Butterfly* เป็นไปในลักษณะเดียวกับที่บทละครเรื่อง *Pantomime* ต้องการสื่อว่าระบบคู่ตรงข้ามและภาพลักษณ์ต่างๆ นั้นเป็นเพียงมายาคติในรูปแบบหนึ่งเช่นเดียวกับที่เนื้อหาของงานวรรณกรรมเอกเรื่อง *Madama Butterfly* ก็เป็นเพียงเรื่องแต่งที่คนยุโรปเขียนขึ้นเพื่อเชิดชูตนเองหาใช่ความจริงไม่

จากการศึกษาเปรียบเทียบวรรณกรรมทั้งหกเรื่องทำให้พบว่าไม่ใช่เพียงแต่ชาวยุโรปเท่านั้นที่เขียนวรรณกรรมขึ้นเพื่อมาอธิบายตัวตนของตนเองและสร้างความเป็นอื่นให้แก่ผู้อื่นชนทุกชาติต่างก็ใช้วรรณกรรมเป็นสื่อในการอธิบายตัวตนของตนเองที่แตกต่างไปจากผู้อื่นดังเช่นที่บทละครโต้กลับพยายามนำเสนอเอกลักษณ์ที่แสดงตัวตนของตนเองและสร้าง “คนอื่น” ที่แตกต่างจากตนเองออกไป ถ้าหากวรรณกรรมเอกเป็นเครื่องมือสร้างอำนาจให้กับชาวยุโรป วรรณกรรมโต้กลับก็เป็นเครื่องมือในการเรียกร้องอำนาจให้กลับคืนสู่ผู้ถูกลิดรอนอำนาจ แนวคิดที่ขัดแย้งกันระหว่างนักเขียนชาวยุโรปกับนักเขียนบทละครโต้กลับได้แสดงให้เห็นบทบาทของวรรณกรรมในฐานะที่เป็นสนามให้ชนแต่ละชาติได้มาโต้ตอบความคิด ต่อรองอำนาจและแสดงจุดยืนของตนเองที่บางครั้งอาจจะแตกต่างไปจากทัศนคติที่ส่วนใหญ่ยึดถือ แต่อย่างน้อยบทละครโต้กลับก็ช่วยเปิดมุมมองให้ผู้อ่านและผู้ศึกษาเห็นความจริงที่อาจเคยมองข้ามและรู้จักมองความต่างอย่างให้เกิดจริ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- เขียน อธิระวิทย์. *นโยบายต่างประเทศจีน*. กรุงเทพฯ : สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541.
- จอร์จ เฟอร์กูสัน. *เครื่องหมายและสัญลักษณ์ในคริสต์ศิลป์*. แปลโดย กุลวดี มกราภิรมย์. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2542.
- ชูศักดิ์ ภัทรกุลวณิช. *เชิงอรรถวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มติชน, 2539.
- ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. *การบริหารรัฐกิจเปรียบเทียบ : บทสำรวจพรมแดนแห่งความรู้แนววิพากษ์*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2540.
- ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. *วาทกรรมการพัฒนา: อำนาจ ความรู้ ความจริง เอกลักษณะ และความเป็นอื่น*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์วิภาษา, 2543.
- ทวีป วรดิลก. *ประวัติศาสตร์จีน*. กรุงเทพมหานคร: สุขภาพใจ, 2542.
- ทวีศักดิ์ เผือกสม. *การปรับตัวทางความรู้ ความจริงและอำนาจของชนชั้นนำสยาม พ.ศ. 2325-2411*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, ภาควิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540.
- นพพร ประชากุล. *แนวคิดสกุลหลังอาณานิคม*. *สารคดี* 16 (ม.ค. 2544): 159.
- นพพร ประชากุล. *ฟูโกต์กับการสืบสาวความเป็นมาของสมัยใหม่*. ใน นพพร ประชากุล (บรรณาธิการ) *ร่างกายได้บังการ. ปฐมบทแห่งอำนาจในวิถีสมัยใหม่*, หน้า (3)-(31). กรุงเทพมหานคร: คบไฟ, 2547.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. *จดหมายตอบ*. *รัฐศาสตร์สาร* 14:3 -15:1 (ก.ย. 2531 – เม.ย. 2532): 326.
- ภาควิชาศิลปการแสดง มหาวิทยาลัยกรุงเทพ. *สูจิบัตรการแสดงละครเวทีเรื่องเอ็ม. บัตเตอร์ฟลาย*. กรุงเทพฯ: คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ, 2546.
- ภูวดล ทรงประเสริฐ. *อินโดจีนในคริสต์ศตวรรษที่ 20*. กรุงเทพฯ: สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2535.
- ราชบัณฑิตยสถาน. *พจนานุกรมศัพท์วรรณกรรม อังกฤษ-ไทย*. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน, 2545.
- รุช ฟูลดัน เบเนดิกต์. *ดอกเบญจมาศกับดาบซามูไร*. แปลโดย อมรา พงศาพิชญ์, ประสิทธิ์ สวาสดิ์ญาติ, ประเสริฐ จิตติวัฒนพงศ์และสุริชัย หวันแก้ว. กรุงเทพฯ: อมรินทร์การพิมพ์, 2525.

โรลิ่งด์ บาร์ตส์. *มายาคติ*. แปลโดย วรณพิมล อังคศิริสรรพ. กรุงเทพฯ : โครงการจัดพิมพ์คบไฟ, 2544.

วารุณี ภูริสินสิทธิ์. *สตรีนิยมขบวนการและแนวคิดทางสังคมแห่งศตวรรษที่ 20*. กรุงเทพมหานคร: โครงการจัดพิมพ์คบไฟ, 2545.

วิทย์ ศิวะศรียานนท์. *วรรณคดีและวรรณคดีวิจารณ์*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ธรรมชาติ, 2544.

เอ็ม เอช. เอบรมาส์. *อธิบายศัพท์วรรณคดี*. แปลโดย ทองสุก เกตโรจน์. กรุงเทพฯ : กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2529.

ฮิวจ์ บอร์ดัน. *ศตวรรษใหม่ของญี่ปุ่น: จากเปอร์ถึงปัจจุบัน*. แปลโดย สุภัทรา นิลวัชระและคนอื่นๆ. กรุงเทพฯ: สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2526.

ภาษาอังกฤษ

Ashcroft, Bill; Griffiths, Gareth; and Tiffin, Helen. *The Post-colonial Studies Reader*. London and New York: Routledge, 1995.

Ashcroft, Bill; Griffiths, Gareth; and Tiffin, Helen. *The Empire Writes Back: Theory and Practice in Post-colonial literatures*. London and New York: Routledge, 1999.

Ashcroft, Bill; Griffiths, Gareth; and Tiffin, Helen. *Post-Colonial Studies: The Key Concepts*. London and New York: Routledge, 2000.

Bloom, Harold, *The Western Canon: The Books and School of the Age*. New York: River head Book, 1994.

Césaire, Aimé. *A Tempest*. Translated by Richard Miller. New York: Ubu Repertory Theater, 1986.

Césaire, Aimé. *A Tempest*. Translated by Philip Crispin. London: Oberon Books, 2000.

Clark, Steve ,ed. *Travel Writing and Empire: Postcolonial Theory in Transit*. London: Zed Books, 1999.

Defoe, Daniel. *Robinson Crusoe*. England: Penguin Book, 1994.

Felperin, Howard.,ed. *The Uses of the Canon : Elizabethan Literature and Contemporary Theory*. Oxford: Clarendon press, 1990.

Gainor, Ellen. *Imperialism and Theatre: Essays on World Theatre Drama and Performance*. London and New York: Routledge, 1995.

- Gandhi, Leela. *Postcolonial Theory: A Critical Introduction*. Edinburgh: Edinburgh University Press, 1998.
- Gilbert, Helen; Tompkins, Joanne. *Post-colonial Drama: Theory, Practice, Politics*. London and New York: Routledge, 1996.
- Hwang, David Henry. Evolving a Multicultural Tradition. In Lawrence J. Trudeau (ed.), *Asian American Literature (Review and Criticism of works by Asian Descent)*, pp.155-7. United Kingdom: Gale Research International, 1999.
- Hwang, David Henry. M. Butterfly. In Howe, James.; and Stephany, William A. (eds.), *The McGraw-Hill: Book of Drama*, pp.1034-68. United State of America: McGraw-Hill, 1995.
- Kondo, Dorinne. *About Face: Performing Race in Fashion and Theatre*. New York and London: Routledge, 1997.
- Loomba, Ania; Orkin, Martin.,eds. *Post-colonial Shakespeare*. London and New York: Routledge, 1998.
- Loomba, Ania. *Colonialism/postcolonialism*. London and New York: Routledge, 2000.
- McLeod, John. *Beginning Postcolonialism*. New York: Manchester University Press, 2000.
- Orgel, Stephen.,ed. *William Shakespeare:The Tempest*. New York: Oxford University Press, 1987.
- Pickering, Michael. *Stereotyping:The Politics of Representation*. New York: Palgrave, 2001.
- Puccini, Giacomo. *Puccini's Madama Butterfly*, translated by Stanley Appelbaum. New York: Dover, 1983.
- Quinn, Edward. *A Dictionary of Literary and Thematic Term*. New York: Checkmark Books, 1999.
- Said, Edward. *Orientalism*. London: Routhledge&Kegan Paul, 1978.
- Said, Edward. *Culture and Imperialism*. New York: Vintage Books, 1993.
- Skloot, Robert. Breaking the Butterfly: The Politics of David Henry Hwang. In Lawrence J. Trudeau (ed.), *Asian American Literature (Review and Criticism of works by Asian Descent)*,pp.151-68. United Kingdom: Gale Research International, 1999.
- Soller, Warner. *Neither Black nor White yet Both: Thematic Exploration of Interracial Literature*. United state of America: Harvard University Press, 1999.

Tiffin, Helen. Post-Colonial Literatures and Counter-Discourse., *Kunapipi* 3 (1987): 17-34.
Walcott, Derek. Pantomime. In Howe, James.; and Stephany, William A. (eds.), *The McGraw-Hill: Book of Drama*, pp.730-52. United State of America: McGraw-Hill, 1995.

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

คณะกรรมการอิสระเพื่อความสมานฉันท์แห่งชาติ. *เรอกับฉันและคนอื่นๆ: หนึ่งว่าด้วยการอยู่ร่วมกันบนความแตกต่างหลากหลายและคลี่คลายความขัดแย้งด้วยสันติวิธี*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ไบโอสโคป, 2548.

แดเนียล ดีโฟ. *โรบินสัน ครูโซ*. แปลโดย อาษา ขจรจิตต์เมตต์. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แสงดาว, 25--.

ธีรยุทธ บุญมี. *ความคิดหลังตะวันตก*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สายธาร, 2546.

ภาษาอังกฤษ

Alessandrini, Anthony C. *Frantz Fanon critical perspectives*. London and New York: Routledge, 1999.

Davis, Gregson. *Aimé Césaire*. United Kingdom: Cambridge University Press, 1997.

Edgar, Andrew; and Sedgwick, Peter. *Cultural Theory: the key thinkers*. London and New York: Routledge, 2002.

Kennedy, Valerie. *Edward Said: a critical Introduction*. UK: Polity Press, 2000.

Ryan, Kiernan., ed. *Shakespeare: Texts and contexts*. New York: Macmillian, 2000.

Spass, Lieve; and Stimpson, Brian, eds. *Robinson Crusoe: Myth and Metamorphoses*. New York: Macmillian, 1996.

Talib, Ismail S. *The Language of Postcolonial literatures an introduction*. London and New York: Routledge, 2002.

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาวดนยา ทรัพย์ยิ่ง เกิดวันที่ 14 ธันวาคม พ.ศ. 2522 ที่กรุงเทพมหานคร สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมจากโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาน้อมเกล้าเมื่อปี พ.ศ. 2539 จากนั้นจึงเข้าศึกษาต่อที่คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยจนกระทั่งสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีอักษรศาสตร์บัณฑิต สาขาวิชาศิลปการละคร ในปีการศึกษา 2542 หลังจบการศึกษาระดับปริญญาตรี ทำงานผลิตละครเวที เขียนบทละครโทรทัศน์และเป็นอาจารย์พิเศษด้านการเขียนบทละครควบคู่ไปกับการเข้าศึกษาต่อในหลักสูตรอักษรศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาวรรณคดีเปรียบเทียบ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในปี พ.ศ. 2545

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย